

งานของ “ดั่งตถุณ” ในฐานะวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

นางสาวสุธีรา สัตยพันธ์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DUNGTRIN'S BUDDHIST LITERARY WORKS AS POPULAR CULTURE

Miss Sutheera Satayaphan

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Thai

Department of Thai

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

งานของ "ดังตฤณ" ในฐานะวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรม
ประชานิยม

โดย

นางสาวสุธีรา สัตยพันธ์

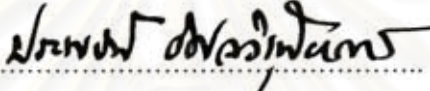
สาขาวิชา

ภาษาไทย

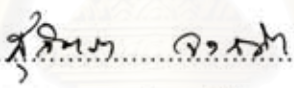
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

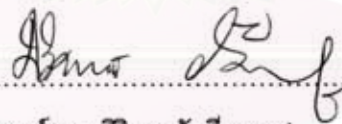
อาจารย์ ดร. ศิริพร ภักดีผาสุข

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพจน์ อัครวิรุฬห์การ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร. ศิริพร ภักดีผาสุข)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต)

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

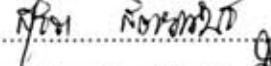

สุธีรา สัตยพันธ์ : งานของ "ดั่งตฤณ" ในฐานะวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรม
 ประชานิยม. (DUNGTRIN'S BUDDHIST LITERARY WORKS AS POPULAR
 CULTURE) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: อ. ดร. ศิริพร ภักดีผาสุข, ๒๒๒ หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาผลงานของ "ดั่งตฤณ" ในฐานะวรรณกรรมพุทธศาสนาแนว
 วัฒนธรรมประชานิยม และเพื่อวิเคราะห์รูปแบบ เนื้อหา และกลวิธีนำเสนอในผลงานดังกล่าว เพื่อให้เห็น
 ลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมประชานิยมมีอิทธิพลต่อการสร้างงานวรรณกรรมพุทธศาสนา กล่าวคือ
 งานวรรณกรรมพุทธศาสนาปรับเปลี่ยนรูปแบบและการนำเสนอเนื้อหา เพื่อให้มีรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ
 เนื้อหาเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านได้ง่าย และได้รับความนิยมจากผู้อ่านเป็นจำนวนมาก ผลงานของ "ดั่งตฤณ" มีรูปแบบ
 การนำเสนอที่หลากหลาย ทั้งรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตหรือบทความฮาวทู (How to) รูปแบบบทความ
 สารคดี รูปแบบนวนิยาย และรูปแบบผสมผสาน โดยนำเสนอผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อสมัยใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต
 การนำเสนอเนื้อหาธรรมะในรูปแบบที่หลากหลายทำให้วรรณกรรมพุทธศาสนาของ "ดั่งตฤณ" เข้าถึงกลุ่มผู้อ่าน
 ได้เป็นจำนวนมาก

ด้านเนื้อหา งานของ "ดั่งตฤณ" นำเสนอเนื้อหาหลัก ๔ กลุ่มได้แก่ เนื้อหาเรื่องกรรม เนื้อหาเรื่องการ
 ปฏิบัติวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐาน ๔ เนื้อหาเรื่องความรัก และเนื้อหาว่าด้วยธรรมะเบ็ดเตล็ด ส่วนกลวิธีการ
 นำเสนอเนื้อหาทางพุทธศาสนานั้น ผู้แต่งนำเสนอเนื้อหาพุทธศาสนาโดยการอธิบายเนื้อหาธรรมะเชื่อมโยงกับ
 เหตุการณ์ร่วมสมัย นำเสนอเนื้อหาพุทธศาสนาผ่านเรื่องเล่า ซึ่งแบ่งออกได้เป็น การนำเสนอเนื้อหาธรรมะโดย
 เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ร่วมสมัย วิถีชีวิต สังคมสมัยใหม่ การนำเสนอเนื้อหาธรรมะผ่านบทสนทนาของตัวละคร
 การนำเสนอเนื้อหาธรรมะผ่านตัวละคร การนำเสนอเนื้อหาธรรมะผ่านฉาก กลวิธีการนำเสนอเหล่านี้ ทำให้เข้าใจ
 เนื้อหาธรรมะได้ง่าย

งานของ "ดั่งตฤณ" มีลักษณะที่ทำให้พิจารณาได้ว่าเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชา
 นิยม กล่าวคือ เนื้อหาที่นำเสนอมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตสมัยใหม่ มีรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย มีการนำ
 รูปแบบที่เดิมใช้สำหรับเนื้อหาทางโลก และเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประชานิยมมาใช้ในการนำเสนอเนื้อหา
 ธรรมะ และมีการนำเสนองานของ "ดั่งตฤณ" ผ่านสื่อที่หลากหลายด้วยเช่นกัน ความหลากหลายและการ
 ผสมผสานที่ปรากฏในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาของ "ดั่งตฤณ" ทำให้เกิดการเผยแพร่และเป็นที่รู้จักในกลุ่ม
 ผู้อ่านที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังได้รับความนิยมจากผู้อ่านจำนวนมากเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ งานวรรณกรรมพุทธ
 ศาสนาของ "ดั่งตฤณ" จึงมีลักษณะเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

ภาควิชา ภาษาไทย ลายมือชื่อนิสิต.....
 สาขาวิชา ภาษาไทย ลายมือชื่อที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
 ปีการศึกษา ๒๕๕๑.....

4880217922 : MAJOR THAI

KEYWORDS: DUNGTRIN / BUDDHIST LITERARY WORK / POPULAR CULTURE

SUTHEERA SATAYAPHAN : DUNGTRIN'S LITERARY WORKS AS POPULAR CULTURE.

ADVISOR : SIRIPORN PHAKDEEPHASOOK, Ph.D., 222 pp.

This thesis aims at studying Dungtrin's 12 Buddhist literary works as popular literary and analyzing the form, content, and writing techniques of these works in order to reveals the characteristics of Buddhist popular literature.

The findings reveal that popular culture has influenced upon the creation of Buddhist literature. That is, the form, content, and writing techniques of Buddhist literature has been changed in order to make the works more interesting, easier to understand, comprehensible for wider groups of readers and more popular. Dungtrin's literary works are represented in various forms, namely guidance or how-to articles, documentaries, novels or mixed form. Some are in print while some are distributed in new types of media such as the internet. The various ways of distribution of Dungtrin's Buddhist literature enable these works to become more accessible for a wide range of readers.

Regarding the contents, 4 main groups of contents are found, namely Karma, the four meditation methods, love, and miscellaneous dharma. To present these contents, the author makes a connection between the Buddhist dharma and the contemporary events and elements in modern ways of life. Also, he explain religious issues and teaching by using narrative. In these narratives, the dialogues, characters, and settings are used for presenting Buddhist dharma and religious issues. All these methods make religious contents more understandable and attractive for more readers.

The characteristics of Dungtrin's literary works make these works Buddhism popular literature. That is, the contents of these works are related and relevant to modern lifestyle. The forms are various. Remarkably, some forms previously used for secular contents and belonging to popular culture are used for presenting religious contents. Also, sometimes, mixed types of media are employed for presentation. As a result, his works become attractive and popular among a large group of readers. In summary, Dungtrin's works are considered as Buddhist popular literature.

DepartmentThai.....

Student's Signature:

Sutheera Satayaphan
Siriporn Phakdeephassook

Field of StudyThai.....

Advisor's Signature:

Academic Year2008.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยความเมตตาของอาจารย์ ดร. ศิริพร ภักดีผาสุข อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าตรวจทานแก้ไขอย่างละเอียด ทั้งให้ความรู้ ความเข้าใจ และคอยดูแลเอาใจใส่ พร้อมทั้งให้ความเชื่อมั่นในตัวผู้วิจัย และคอยเติมกำลังใจให้ผู้วิจัยมาโดยตลอด “ครู” เป็นหนึ่งในแรงบันดาลใจที่ทำให้ผู้วิจัยก้าวผ่านอุปสรรคต่างๆ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำแก้ไขข้อบกพร่อง ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น อนึ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร. โกศลรุ่ง อามระดิษ และคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยทุกท่าน ที่ได้ถ่ายทอดความรู้วิชาภาษาไทยและวรรณคดีไทยแก่ผู้วิจัยมาตั้งแต่ครั้งศึกษาในระดับปริญญาตรี

ระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยได้รับทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยมา ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญาโทร่วมรุ่น เพื่อนนิสิตกลุ่มพระจันทร์ พจมาน มุลทรัพย์ วันชนะ ทองคำ เภา อรสุธี ชัยทองศรี นิกร ตั้งอิทธิศักดิ์ รวมทั้ง สุวดี นาสวัสดิ์ ผู้คอยให้กำลังใจ ให้คำปรึกษา และเป็นกำลังใจมิตรแก่ผู้วิจัยเสมอมา ขอขอบคุณ ชินัมพร ขุนเณร เพื่อนเอกไทย ๖๙ พินันนรา วงศ์วิริยะ บุศนียา คະນຸສຸຍ ลลิตา หิงคานนท์ ผู้ซึ่งให้กำลังใจและเชื่อมั่นในตัวผู้วิจัยเสมอ ขอขอบคุณภารัตน์ที่แนะนำ “ทางนฤพาน” ให้ได้รู้จัก จนได้เติบโตมาเป็นวิทยานิพนธ์

ระหว่างการทำวิจัยผู้วิจัยขอขอบคุณพี่ เพื่อนร่วมรุ่นสายน้ำผึ้ง และน้องๆ ที่คอยไต่ถามทุกข์สุขและความก้าวหน้าวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด ขอขอบคุณครอบครัว “สัจจะไทย” ที่เป็นกำลังใจ เป็นที่พึ่งพิงยามอ่อนแอ และคอยให้ความช่วยเหลือผู้วิจัย โดยไม่หวังผลสิ่งใดตอบแทน

วิทยานิพนธ์เล่มนี้จะสำเร็จลงไม่ได้ หากขาดความรักจากครอบครัว ผู้วิจัยขอบคุณน้องๆ ที่น่ารักทั้ง ๑๓ คน ที่เกิดมาสร้างสีสันและความสนุกสนาน ขอขอบคุณ ปาริชา สัจจะไทย น้องสาวที่เข้าใจและอยู่เคียงข้างกันเสมอ ขอขอบคุณนิธินันท์ สัตยพันธ์ น้องชายที่ช่วยแก้ปัญหาที่เกินความสามารถของผู้วิจัย และกราบขอบพระคุณคุณยายศรีสุดา คุณพ่อ คุณแม่ที่ให้กำเนิดและสนับสนุนให้ผู้วิจัยได้ทำในสิ่งที่รักเสมอมา

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยกราบสำนึกในพระวิสุทธิคุณ พระปัญญาคุณ และพระกรุณาธิคุณ แห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความดีใดๆ ที่จะบังเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอยกให้แก่คุณพ่อคุณแม่ และครูอาจารย์ที่ได้อบรมสั่งสอนผู้วิจัยมาโดยตลอด

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
บทที่	
๑. บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๘
๑.๓ สมมติฐานการวิจัย.....	๘
๑.๔ คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	๘
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๑๐
๑.๖ ขอบเขตการวิจัย.....	๑๑
๑.๗ ระเบียบวิธีการวิจัย.....	๑๓
๑.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๔
๒. วัฒนธรรมประชาานิยมกับวรรณกรรมไทย	
๒.๑ ความหมายของวัฒนธรรมประชาานิยม.....	๒๓
๒.๒ การศึกษาวัฒนธรรมประชาานิยม.....	๓๑
๒.๓ วัฒนธรรมประชาานิยมกับวรรณกรรมไทย.....	๓๓
๓. ลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยม	
๓.๑. วรรณกรรมพุทธศาสนา.....	๔๘
๓.๑.๑ ความหมายของวรรณกรรมพุทธศาสนา.....	๔๘
๓.๑.๒ ลักษณะวรรณกรรมพุทธศาสนา.....	๕๑
๓.๒ วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยม.....	๕๒
๓.๒.๑ ปัจจัยที่ทำให้เกิดวรรณกรรมพุทธศาสนา แนววัฒนธรรมประชาานิยม.....	๕๓
๓.๒.๑.๑ ปัจจัยจากภายในวงการศาสนา.....	๕๓
๓.๒.๑.๑.๑ การตีความหนังสือสำคัญ ทางพุทธศาสนาผิด.....	๕๔

บทที่

หน้า

๓.๒.๑.๑.๒ การเกิดกระแสนิยมความเชื่อเรื่องเทพ เครื่องรางของขลัง และไสยศาสตร์ต่างๆ.....	๕๕
๓.๒.๑.๒ ปัจจัยจากภายนอกวงการพุทธศาสนา.....	๕๙
๓.๒.๑.๒.๑ ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ.....	๕๙
๓.๒.๑.๒.๒ กระแสวัฒนธรรมประชานิยม ในสังคมไทยปัจจุบัน	๖๐
๓.๒.๑.๒.๓ วิธีชีวิตสมัยใหม่ ของคนในสังคมเมือง.....	๖๒
๓.๒.๒ วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม กับสื่อสมัยใหม่.....	๖๓
๓.๒.๒.๑ วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม ที่เผยแพร่ในสื่อสิ่งพิมพ์.....	๖๘
๓.๒.๒.๒ การนำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนา แนววัฒนธรรมประชานิยมผ่านสื่อโทรทัศน์.....	๗๕
๓.๒.๒.๓ การนำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนา แนววัฒนธรรมประชานิยมผ่านสื่อภาพยนตร์.....	๗๖
๓.๒.๒.๔ การนำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนา แนววัฒนธรรมประชานิยมผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต.....	๗๗
๓.๒.๓ ลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนา แนววัฒนธรรมประชานิยม.....	๘๐
๓.๒.๓.๑ ลักษณะด้านรูปแบบของวรรณกรรมพุทธศาสนา แนววัฒนธรรมประชานิยม.....	๘๐
๓.๒.๓.๒ ลักษณะด้านเนื้อหาของวรรณกรรมพุทธศาสนา แนววัฒนธรรมประชานิยม.....	๘๗
๓.๒.๓.๓ สรุปลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธศาสนา แนววัฒนธรรมประชานิยม.....	๑๐๒
๔. ลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมในงานของ “ดั่งตฤณ”	
๔.๑ วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ”.....	๑๐๕
๔.๑.๑ ความเป็นมาของงานวรรณกรรมพุทธศาสนา	

แนววัฒนธรรมประชาานิยมของ “ดั่งตฤณ”.....	๑๐๕
๔.๑.๒ งานวรรณกรรมพุทธศาสนา	
แนววัฒนธรรมประชาานิยมของ “ดั่งตฤณ” ที่เผยแพร่ในสื่อสิ่งพิมพ์.....	๑๐๗
๔.๑.๓ งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยม ของ “ดั่งตฤณ” ที่เผยแพร่ในรูปแบบสื่อชนิดอื่น.....	๑๑๑
๔.๒ ลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนา	
แนววัฒนธรรมประชาานิยมของ “ดั่งตฤณ”.....	๑๑๘
๔.๒.๑ ลักษณะทางด้านรูปแบบในวรรณกรรมพุทธศาสนา	
แนววัฒนธรรมประชาานิยมของ “ดั่งตฤณ”.....	๑๑๙
๔.๒.๑.๑ รูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิต หรือบทความฮาวทู (How to).....	๑๑๙
๔.๒.๑.๒ รูปแบบบทความคอลัมน์ถาม-ตอบ.....	๑๒๙
๔.๒.๑.๓ รูปแบบบทความสารคดี.....	๑๓๐
๔.๒.๑.๔ รูปแบบนวนิยาย.....	๑๓๔
๔.๒.๑.๕ หนังสือรวมคำคมและข้อคิด.....	๑๕๐
๔.๒.๑.๖ รูปแบบการ์ตูน.....	๑๕๒
๔.๒.๑.๗ รูปแบบผสมผสาน.....	๑๕๘
๔.๒.๒ ลักษณะทางด้านเนื้อหาในวรรณกรรมพุทธศาสนา	
แนววัฒนธรรมประชาานิยมของ “ดั่งตฤณ”.....	๑๖๓
๔.๒.๒.๑ เนื้อหาเรื่องกรรม.....	๑๖๓
๔.๒.๒.๒ เนื้อหาเรื่องการปฏิบัติวิปัสสนา โดยยึดตามแนวสติปัฏฐาน ๔.....	๑๗๐
๔.๒.๒.๓ เนื้อหาเกี่ยวกับความรัก.....	๑๗๔
๔.๒.๒.๔ เนื้อหาธรรมะเบ็ดเตล็ด.....	๑๗๙
๔.๒.๓ กลวิธีนำเสนอเนื้อหาทางพุทธศาสนาในงานวรรณกรรมพุทธศาสนา	
แนววัฒนธรรมประชาานิยมของ “ดั่งตฤณ”.....	๑๘๒
๔.๒.๓.๑ การนำเสนอเนื้อหาทางพุทธศาสนาโดยการอธิบาย.....	๑๘๓
๔.๒.๓.๒ การนำเสนอเนื้อหาทางพุทธศาสนาผ่านเรื่องเล่า.....	๑๙๐

บทที่

หน้า

๔.๒.๓.๒.๑ การนำเสนอเนื้อหาธรรมะ ผ่านบทสนทนาของตัวละคร.....	๑๙๐
๔.๒.๓.๒.๒ การนำเสนอเนื้อหาธรรมะ ผ่านตัวละคร.....	๑๙๔
๔.๒.๓.๒.๓ การนำเสนอเนื้อหาธรรมะผ่านฉาก.....	๑๙๖
๔.๒.๓.๓ การนำเสนอเนื้อหาพุทธศาสนา โดยการอ้างพระภิกษุผู้มีชื่อเสียง.....	๑๙๗
๔.๓ ลักษณะเด่นของผลงานของ “ดั่งตฤณ”.....	๑๙๘
๔.๓.๑ ลักษณะเด่นด้านรูปแบบ.....	๑๙๘
๔.๓.๒ ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา.....	๒๐๐
๔.๓.๓ ลักษณะผสมผสานทางวัฒนธรรม.....	๒๐๖
๔.๓.๔ การนำเสนองานวรรณกรรมพุทธศาสนา ของ “ดั่งตฤณ” ผ่านสื่อที่หลากหลาย.....	๒๐๙
๕. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	๒๑๑
รายการอ้างอิง.....	๒๑๕
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	๒๒๒

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ ๔.๑ สรุปรูปแบบของผลงานของ “ดั่งตถุณ”.....	๑๙๘
ตารางที่ ๔.๒. สรุปลักษณะด้านเนื้อหาในผลงานของ “ดั่งตถุณ”	๒๐๐

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาสนาพุทธเป็นรากฐานความเชื่อของสังคมไทยมาแต่โบราณ ปรัชญาและคำสอนต่างๆ ที่ปรากฏในศาสนาพุทธก็เป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์วรรณคดีไทย ทั้งวรรณคดีพุทธศาสนาที่แปลมาจากภาษาบาลี และวรรณคดีที่แต่งขึ้นในดินแดนไทยเอง ด้วยเหตุนี้จึงเกิดวรรณกรรมไทยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

ศักดิ์ศรี แยมันดดา (๒๕๔๕: ๑) ได้แบ่งวรรณคดีไทยพุทธศาสนาออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ วรรณคดีพุทธศาสนาที่เป็นตัวพุทธวจนะล้วนๆ คือพระไตรปิฎก (Canonical Books) และวรรณคดีพุทธศาสนาที่แต่งขึ้นเพื่ออธิบายพุทธวจนะในพระไตรปิฎก และแต่งขึ้นเป็นเอกเทศเพื่อส่งเสริมพุทธศาสนาในแง่ต่างๆ เช่น อรรถกถา ฎีกา ชาดกต่างๆ (Non – Canonical Books) วรรณคดีไทยพุทธศาสนาแบบโบราณมักจะแปลมาจากภาษาบาลี หรือแต่งขึ้นโดยใช้ฉันทลักษณ์ที่หลากหลาย มีลีลาภาษาที่วิจิตรไพเราะ ผู้แต่งและแปลส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ ผู้ที่มีความรู้ทางศัพท์ภาษาบาลีอย่างสูง หรือเป็นชนชั้นสูง จุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณคดีพุทธศาสนาโดยมากจะมุ่งสอนบุคคลให้รู้เรื่องบุญบาป กล่อมเกล้าจิตใจให้ประณีต วรรณคดีพุทธศาสนาบางเรื่องมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงคำสอนหรือบันทึกหลักธรรมของพระพุทธเจ้า แสดงประวัติของพระพุทธเจ้าหรือพระสาวก เพื่อบันทึกเหตุการณ์สำคัญทางศาสนาเช่นเดียวกับประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ วรรณคดีบางเรื่องยังมีจุดมุ่งหมายใช้เป็นบทสวดสวดดี

วรรณคดีไทยพุทธศาสนาเล่มแรกคือ ไตรภูมิพระร่วง ซึ่งปรากฏเป็นวรรณคดีสมัยสุโขทัย ผู้แต่งคือ พระมหาธรรมราชาที่ ๑ หรือพญาลิไท โดยมุ่งให้เห็นจุดหมายของชีวิตตามหลักที่แท้จริงของพุทธศาสนา คือ นิพพาน และชี้ให้เห็นผลในการทำความดีละเว้นความชั่ว (วัชรวิ รมยะนันท์, ๒๕๓๘: ๑๐๐) ในสมัยต่อมา มีวรรณคดีพุทธศาสนาทั้งที่แปลมาจากภาษาบาลีเช่น มหาชาติคำหลวง นันทโศภนสูตรคำหลวง พระมาลัยคำหลวง พระปฐมสมโพธิกถา กลบทสิริวิบูลกิติชาดก กากีคำกลอน สรรพสิทธิ์ คำฉันท์ ฯลฯ

เนื้อหาในวรรณคดีไทยพุทธศาสนานั้นหลากหลาย เนื่องจากหลักธรรมในศาสนาพุทธเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนไทย จึงปรากฏวรรณคดีคำสอนที่เสนอหลักธรรมในศาสนาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติและเป็นหลักในการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้นนอกเหนือไปจากวรรณคดีไทยพุทธ

ศาสนาที่ใช้ในประเพณีแล้ว ยังปรากฏวรรณคดีไทยพุทธศาสนาในฐานะวรรณคดีคำสอนที่มุ่งเสนอคำสอนทั้งในระดับโลกียธรรมและโลกุตระธรรม อันได้แก่การสร้างความสุขในชีวิต และทางปฏิบัติไปสู่การพ้นทุกข์

ในด้านรูปแบบ วรรณคดีไทยพุทธศาสนาสามารถจำแนกออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่คือ ร้อยแก้ว และร้อยกรอง วรรณคดีพุทธศาสนาร้อยแก้วได้แก่ ไตรภูมิพระร่วง ปฐมสมโพธิกถา ส่วนวรรณคดีพุทธศาสนาร้อยกรองได้แก่ มหาชาติคำหลวง พระมาลัยคำหลวง นันทโศภนันทสูตรคำหลวง เป็นต้น

วรรณคดีไทยพุทธศาสนามีพัฒนาการควบคู่มากับสังคมไทยโดยตลอด กล่าวคือเมื่อสังคมไทยเปิดรับวัฒนธรรมตะวันตก วรรณคดีก็รับรูปแบบการประพันธ์แบบตะวันตกด้วยเช่นกัน รูปแบบใหม่ของวรรณคดีไทยได้แก่วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น และนวนิยาย โดยถือกำเนิดช่วงปีพ.ศ. ๒๔๒๙ – ๒๔๔๓ (อิงอร สุพันธ์ุณีวิช, ๒๕๔๘: ๒) วรรณกรรมประเภทนวนิยายและเรื่องสั้นได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ประกอบกับเทคโนโลยีการพิมพ์เจริญก้าวหน้า ทำให้วรรณกรรมไทยซึ่งรวมไปถึงวรรณกรรมทางพุทธศาสนาได้ดีพิมพ์เผยแพร่อย่างกว้างขวาง

วรรณกรรมพุทธศาสนามีพัฒนาการเกี่ยวเนื่องกับกำเนิดนวนิยายและเรื่องสั้นในสังคมไทย อาจกล่าวได้ว่านวนิยายและเรื่องสั้นสมัยแรกเป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรมศาสนา เนื่องจากเนื้อหา มักจะสอดแทรกคติธรรมหรือมีแนวคิดหลักที่สอดคล้องกับคำสอนในพุทธศาสนา ดังที่พบใน “ความไม่ประมาท” นวนิยายเรื่องแรกของไทยที่มีแก่นเรื่องคือ เวย์อมระงับด้วยการไม่จองเวร อย่างไรก็ตามนวนิยายที่ถือความเป็นนวนิยายอิงพุทธศาสนาเล่มแรกของไทยอย่างแท้จริงคือ “ได้ร่มกาสาวพัสตร์” ของสุชีฟ้า ปุญญาอนุภาพ เพราะนำประวัติของบุคคลสำคัญในคัมภีร์ศาสนาพุทธมาเป็นเค้าโครงเรื่อง แก่นเรื่องมุ่งเสนอหลักธรรมอย่างแท้จริง แต่ข้อคิดประกอบของนวนิยายในการดำเนินเรื่อง นวนิยายเรื่องนี้สร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านเป็นอย่างมาก ทำให้สุชีฟ้า ปุญญาอนุภาพเป็นที่รู้จักในวงวรรณกรรมพุทธศาสนา

จากพัฒนาการของนวนิยายและเรื่องสั้นในช่วงต่อมา ทำให้เกิดนักเขียนและวรรณกรรมพุทธศาสนาต่อเนื่องมาโดยตลอด บุญศิริ ภิญญาธินันท์ และอมรรัตน์ เนตรมุกดา (๒๕๔๘) อ้างถึงบทความสำรวจ ‘นักเขียนทางศาสนา’ ของ คลังคัมภีร์ ที่กล่าวถึงวรรณกรรมพุทธศาสนาในช่วงปี ๒๕๒๑ ว่า เนื้อหาส่วนใหญ่มุ่งสั่งสอนเรื่องบุญ บาป นรก สวรรค์ เทวดาและอภินิหารต่างๆ ในบทความนี้ได้จัดประเภทนักเขียนวรรณกรรมพุทธศาสนายุคแรกๆ ได้เป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรก เป็นนักเขียนแนวอนุรักษ์ความเชื่อแบบเดิมหรือความเชื่อตามคติชาวบ้าน ได้แก่ อรุณคินทร์ วิริยะบูรณะ (ตำราพรหมชาติ) บุญมี เมธางกูร ท.เลียงพิบูลย์ (กฎแห่งกรรม) และกิตติวุฒโฒ ภิภพ เป็นต้น

กลุ่มที่สอง เป็นนักเขียนแนววิชาการที่พยายามอธิบายแก่นแท้ของศาสนาพุทธ เช่น จำนง ทองประเสริฐ พ.อ. ปิ่น มุกกันต์ เสถียร โพธิ์นันทะ เสฐียร พันธังสี พุทธทาสภิกขุ ปญญานันทภิกขุ และโพธิรักษ์ เป็นต้น

กลุ่มที่สาม เป็นนักเขียนเรื่องสั้นและนวนิยายทางศาสนา ได้แก่ วศิน อินทสระ ธรรมโฆษ ทวีวรรณ แพร่ เยื่อไม้ (เรื่องสั้นชุดหลวงตา) และสุชีพ ปุญญานุภาพ เป็นต้น

นอกจากนวนิยายและเรื่องสั้นที่เป็นผลงานของนักเขียนทั้งสามกลุ่มข้างต้นแล้ว การเผยแพร่วรรณกรรมพุทธศาสนายังรวมไปถึงการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะเพื่อแจกจ่าย โดยมีความเชื่อว่าการให้หนังสือธรรมะเป็นทานที่ก่อให้เกิดบุญสูงสุด หนังสือเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นบทสวดมนต์ หรือข้อความที่คัดมาจากพระไตรปิฎกโดยตรง ไม่มีการปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอและเนื้อหา จึงทำให้หนังสือธรรมะเหล่านี้แพร่หลายอยู่ในวงจำกัด แม้ว่าจะมีการแจกจ่ายจำนวนมาก การเสพหนังสือธรรมะดังกล่าวก็ยังคงจำกัดในแวดวงของผู้ปฏิบัติธรรมหรือผู้สนใจธรรมะเท่านั้น ยังมิได้ขยายกลุ่มผู้เสพไปยังเยาวชน หรือคนวัยทำงาน ภาพลักษณ์ของหนังสือธรรมะจึงยังคงเป็นหนังสือของผู้อ่านเฉพาะกลุ่ม

พระยาอนุมานราชธน (อ้างถึงใน เกศินี จุฑาวิจิตร, ๒๕๕๐: ๘๖) กล่าวว่า การนับถือศาสนาพุทธของคนไทยสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ กลุ่มผู้มีปัญญาสูงหรือกลุ่มปัญญาชน และกลุ่มชาวบ้าน กลุ่มผู้มีปัญญาสูงคือกลุ่มที่ศึกษาธรรมด้วยปัญญาและเหตุผล เน้นการศึกษา ค้นคว้าในเรื่องพระธรรมคำสั่งสอน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีจำนวนน้อยในสังคม ศาสนาในกลุ่มนี้นับเป็น “ศาสนาของผู้รู้” และกลุ่มชาวบ้านคือกลุ่มที่นับถือพุทธศาสนาที่ผสมผสานกับการนับถือผี อิทธิปาฏิหาริย์ และเน้นการปฏิบัติตามประเพณี พุทธศาสนาในกลุ่มนี้เรียกว่า “ศาสนาของประชาชน (Popular Religion)” หรือ “พุทธศาสนาแบบชาวบ้าน (Popular Buddhism)” เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการนับถือพุทธศาสนาของทั้งสองกลุ่มพบว่า พุทธศาสนาในระดับปัญญาชนใกล้เคียงกับความเป็นพุทธแท้มากกว่ากลุ่มพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน กระนั้นก็ตามพุทธศาสนาในระดับปัญญาชนก็ไม่ได้เข้าถึงจุดหมายที่แท้จริงของพุทธศาสนาได้ดีกว่าพุทธศาสนาระดับชาวบ้าน เนื่องจากมีความรู้

ในด้านพระธรรมอย่างลึกซึ้ง แต่ขาดการปฏิบัติหรือนำมาประยุกต์ใช้ จึงไม่สามารถบรรลุนิพพานซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดทางศาสนาได้ (ภัทรพร สิริกาญจน, ๒๕๓๐ (อัคราเนนา). อ้างถึงใน เกศินี จุฑาวิจิตร, ๒๕๕๐: ๘๗)

กาญจนา แก้วเทพ (๒๕๔๒) กล่าวว่า สังคมไทยวิวัฒนาการจากสังคมแบบดั้งเดิมที่มีศาสนาเป็นศูนย์กลาง มาเป็นสังคมสมัยใหม่ที่เรียกว่า สังคมทุนนิยมหรือสังคมมวลชน โดยให้ความสำคัญแก่สถาบันทางเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อสังคม วิถีชีวิตของคนไทยในสังคมก็เปลี่ยนไป จากเดิมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของสังคมไทยและมีพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในชุมชน วัดและพระสงฆ์คือที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนเมื่อมีทุกข์ เมื่อสังคมพัฒนามาเป็นสังคมทุนนิยม ศูนย์กลางของสังคมจึงกำหนดวัดได้จากสถาบันเศรษฐกิจเช่น ศูนย์การค้า กระบวนการที่สถาบันทางศาสนาลดความสำคัญลงและมีอิทธิพลน้อยกว่าสถาบันอื่นๆ สถาบันศาสนาจึงต้องปรับตัวเพื่อให้ดำรงอยู่ในสังคม เห็นได้จากการนำธรรมะมาเผยแพร่ในสื่อมวลชน เช่น การอ่านพุทธศาสนาสุภาสิตในช่วงท้ายของรายการข่าวคอลัมน์แนะนำพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติชอบในนิตยสารหรือหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

การผลิตและการเผยแพร่วรรณกรรมพุทธศาสนาในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับกระบวนการดังกล่าวเช่นกัน ภาพลักษณ์เดิมของวรรณคดีไทยพุทธศาสนามักผูกติดกับประเพณีและพิธีกรรมซึ่งต้องกระทำภายในวัด ทำให้การเผยแพร่วรรณคดีไทยพุทธศาสนาอยู่ในพื้นที่อันจำกัด และมีภาพลักษณ์ของวรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์ ทำให้คนบางกลุ่มคิดว่าเข้าถึงวรรณคดีไทยพุทธศาสนาได้ยาก ดังนั้น การปรับเปลี่ยนวรรณกรรมพุทธศาสนาให้ได้รับความนิยม จำต้องปรับให้เข้ากับสังคมสมัยใหม่^๑ ต้องปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์วรรณกรรมพุทธศาสนาจากที่เป็น “หนังสือของคนเคร่งศาสนา” ให้กลายเป็น “หนังสือของคนรุ่นใหม่” ซึ่งสามารถเสพได้ทุกโอกาสและเหมาะสมสำหรับผู้อ่านทุกกลุ่ม

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวปรากฏชัดเจนนในช่วงปีพ.ศ. ๒๕๔๐ – ๒๕๔๙ ช่วงเวลาดังกล่าวเกิดกระแสความนิยมวรรณกรรมพุทธศาสนา ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากกระแสวิกฤติเศรษฐกิจปี ๒๕๔๐ นักวิชาการตะวันตกจำนวนหนึ่งได้ตั้งข้อสังเกตว่าในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจนั้น ศาสนาพุทธจัดว่าเป็นศาสนาแห่งความมั่งคั่งและได้รับความนิยมมาก (เรย์โนลด์ส เครก เจ, ๒๐๐๒. อ้างถึงใน เกศินี จุฑาวิจิตร, ๒๕๕๐: ๘๗) ทำให้คนไทยตื่นจากความลุ่มหลงในลัทธิบริโภคนิยมและยึดมั่นในวัตถุ และแสวงหา “ทางเลือกใหม่” ที่จะทำให้อยู่รอด อาทิ การกลับไปพิจารณาตนเอง การดำเนินชีวิตตามแนว

^๑ ดูรายละเอียดใน “ปี ๔๙ ปีทองหนังสือธรรมะ” ใน หนังสือพิมพ์คม ชัด ลึก ประจำวันที่ ๓ มกราคม ๒๕๕๐.

พระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการปฏิบัติตนตามแนวคิดทางชีวิตที่อิงกับการบำบัดโรคตามธรรมชาติ หรือการใช้ธรรมะเพื่อรักษาจิตใจให้สงบจากวิกฤติที่มากกระทบ ในช่วงเวลาที่สังคมต้องการ “ทางเลือกใหม่” หรือ “คำตอบ” เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง คนในสังคมส่วนหนึ่งหันมาสนใจวรรณกรรมพุทธศาสนา ด้วยเหตุดังกล่าวส่งผลให้ความนิยมวรรณกรรมพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการปรับปรุงเนื้อหาของวรรณกรรมพุทธศาสนาให้ทันสมัย และปรับเปลี่ยนการนำเสนอให้น่าสนใจ (บุญศิริ ภิญญาธินันท์, อมรรัตน์ เนตรมุกดา, ๒๕๔๘) การปรับเปลี่ยนดังกล่าวทำให้ความนิยมวรรณกรรมพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น

การขยายตลาดหนังสือธรรมะ ทำให้เกิดนักเขียนและวรรณกรรมพุทธศาสนาเพิ่มจำนวนมากขึ้น หลายสำนักพิมพ์ก็หันมาพิมพ์เผยแพร่หนังสือธรรมะ พร้อมกับความพิถีพิถันในการผลิตหนังสือธรรมะให้มีรูปเล่มชวนอ่านมากขึ้น ดังจะเห็นจากสถิติหนังสือขายดีของร้านหนังสือซีเอ็ดบุ๊คซึ่งเป็นร้านหนังสือที่มีสาขาทั่วประเทศ พบว่า ปีพ.ศ. ๒๕๔๘ หนังสือธรรมะมีสัดส่วนถึง ๕ อันดับใน ๑๐ อันดับหนังสือขายดี ได้แก่ *เกิดแต่กรรม แม่ชีอนพร เล่ม ๑-๓ เข้มทิศชีวิต และ เสียตาย... คนตายไม่ได้อ่าน* ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมพุทธศาสนาที่ได้รับความนิยมนั้น มีลักษณะที่ต่างไปจากวรรณกรรมพุทธศาสนาแบบเดิมที่เน้นเรื่องราวพุทธประวัติ นิทานชาดก หรือเน้นปรัชญาหรือแก่นแท้ทางศาสนา วรรณกรรมพุทธศาสนาแนวใหม่ที่ได้รับการนิยมนั้นเน้นการนำเสนอหลักธรรมที่ปรับปรุงให้เข้ากับการดำเนินชีวิตในสังคม กลวิธีการนำเสนอที่ผู้อ่านเข้าถึงได้ง่าย และออกแบบรูปเล่มให้สวยงามสะดุดตาเพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้เสพ

ในปรากฏการณ์กระแสนิยมวรรณกรรมพุทธศาสนาแนวใหม่ หรืออาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วรรณกรรมพุทธศาสนาแนวประชานิยม นั้น “ดังตฤณ” เป็นนักเขียนที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดคนหนึ่ง โดยเฉพาะหนังสือ *“เสียตาย...คนตายไม่ได้อ่าน”* มียอดตีพิมพ์ถึง ๔๐ ครั้งภายในเวลาสองปี นอกจากนี้ นักเขียนผู้นี้ยังผลิตผลงานออกมาอย่างต่อเนื่อง และมีหลายเล่มที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางเช่น *มีชีวิตที่คิดไม่ถึง เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว นวนิยายเรื่องกรรมพยากรณ์ตอนชนะกรรม และตอนเลือกเกิดใหม่* และหนังสือรวมบทความจากคอลัมน์ *คิดจากความว่าง* ในนิตยสารเนชั่นสุดสัปดาห์ เป็นต้น

“ดังตฤณ” เป็นนามปากกาของ ศรันย์ ไมตรีเวช ผลงานของ “ดังตฤณ” เป็นงานเขียนพุทธศาสนาแบบประยุกต์ กล่าวคือมีการผสมผสานระหว่างหลักธรรมศาสนากับรูปแบบการนำเสนอที่ปรับเข้ากับยุคสมัย ทำให้หนังสือธรรมะของดังตฤณทันสมัย น่าสนใจ และสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้กับ

วรรณกรรมพุทธศาสนา และส่งผลให้เกิดกระแสความนิยมจากผู้เสพในวงกว้าง หนึ่ง การเลือกใช้สื่อในการนำเสนอมีส่วนทำให้วรรณกรรมพุทธศาสนาแพร่หลายอย่างรวดเร็ว เห็นได้จาก ผลงานแรกของ “ดั่งตฤณ” คือ นวนิยายเรื่อง “ทางนฤพาน” ที่ออกเผยแพร่ครั้งแรกในเว็บไซต์ลานธรรมเสวนา (www.larndham.net) เนื่องจากอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มคนได้มาก อีกทั้งสะดวกรวดเร็ว ประกอบกับเป็นนวนิยายบนพื้นที่อินเทอร์เน็ตที่เปิดให้อ่านโดยไม่คิดมูลค่า ทำให้ “ทางนฤพาน” มีชื่อเสียงอย่างรวดเร็ว มีผู้ชมเข้าไปอ่านในเว็บไซต์ต่อวันเป็นจำนวนมาก กระทั่งเกิดความต้องการจากผู้อ่านให้จัดพิมพ์นวนิยายเรื่องนี้ให้เป็นรูปเล่ม และเมื่อออกวางจำหน่ายนวนิยายเรื่องนี้ก็ได้รับการตอบรับอย่างดีจากผู้อ่าน

จากความนิยมที่มีต่อ “ทางนฤพาน” ทำให้ “ดั่งตฤณ” สร้างงานวรรณกรรมออกมาอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ “ดั่งตฤณ” ได้เขียนวรรณกรรมพุทธศาสนาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมคือ หนังสือ “มหาสติปัฏฐานสูตร” ซึ่งนำพระสูตรในพระไตรปิฎกมาเรียบเรียงอย่างภาษาธรรมดา ทำให้อ่านง่ายขึ้น โดยแรกเริ่มได้เขียนลงในเว็บไซต์ลานธรรมเสวนา เพื่อให้ผู้อ่านมีโอกาสวิพากษ์วิจารณ์ “มหาสติปัฏฐานสูตร” เมื่อจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มครั้งแรก ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแจกจ่ายเท่านั้น เมื่อวรรณกรรมได้แพร่กระจายไปในกลุ่มผู้เสพวงกว้าง ได้รับการตอบรับจากผู้เสพเป็นอย่างดี มีผู้นิยม มหาสติปัฏฐานสูตร มากขึ้น ต่อมาจึงได้จัดพิมพ์จำหน่าย อย่างไรก็ตาม แม้ว่า “มหาสติปัฏฐานสูตร” จะไม่ได้รับความนิยมเท่ากับ “ทางนฤพาน” แต่กระแสความนิยมในงานของ “ดั่งตฤณ” กลับเพิ่มขึ้นในอินเทอร์เน็ต เป็นผลให้ “ดั่งตฤณ” เขียนนวนิยายเรื่อง *กรรมพยากรณ์* ลงเป็นตอนๆ ในนิตยสารบางกอกรายสัปดาห์เป็นเรื่องต่อมา และนวนิยายเรื่องนี้ก็ได้รับการตอบรับอย่างดีจากผู้อ่านเช่นกัน

ผลงานของ “ดั่งตฤณ” ที่ได้รับความนิยมสูงสุดคือ หนังสือธรรมะรูปแบบใหม่ “เสียดาย...คนตายไม่ได้อ่าน” ซึ่งผสมผสานระหว่างการนำหลักธรรมะมาเสนอในรูปแบบของหนังสือคู่มือการใช้ชีวิต (How to) จากรูปเล่มที่สวยงาม ชื่อเรื่องที่สะดุดตา รูปแบบการนำเสนอที่ทันสมัย เนื้อหาที่อ่านเข้าใจง่ายและตอบสนองของความอยากรู้อยากเห็นของคนปัจจุบัน ทำให้ “เสียดาย...คนตายไม่ได้อ่าน” ได้รับความนิยมสูงสุด มีจำนวนครั้งที่พิมพ์ถึง ๔๐ ครั้งในระยะเวลาสองปี ทำให้ “ดั่งตฤณ” เขียนหนังสือธรรมะในรูปแบบหนังสือคู่มือการใช้ชีวิตออกมาอย่างต่อเนื่อง เช่น “มีชีวิตที่คิดไม่ถึง” “วิปัสสนาบุปผา” อย่างไรก็ตาม หนังสือธรรมะของ “ดั่งตฤณ” ในรูปแบบอื่นๆ เช่น นวนิยาย “๗ เดือนบรรลุมรรค” “กรรมพยากรณ์” ก็ได้รับความนิยมอย่างมากเช่นกัน

นอกจากนี้ “ดั่งตฤณ” ยังนำรูปแบบของคอลัมน์ตอบปัญหาในนิตยสารมาเสนอความเชื่อเรื่องกรรมในศาสนาพุทธ เห็นได้จากคอลัมน์ “เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว” ในนิตยสารบางกอกรายสัปดาห์ มีผู้อ่านให้ความสนใจและถามปัญหาหรือข้อสงสัยเกี่ยวกับกรรมะในคอลัมน์นี้เป็นจำนวนมาก จนกระทั่งมีการนำมาพิมพ์รวมเล่มเป็นหนังสือฉบับกระเป๋าหรือพ็อกเก็ตบุ๊ก ซึ่งได้รับความนิยมจากผู้อ่าน ทั้งผู้ที่สนใจกรรมะ และผู้ที่ซื้อเพื่อให้เป็นของขวัญในโอกาสต่างๆ ซึ่งทำให้ “เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว” เป็นที่รู้จักในกลุ่มผู้อ่านยิ่งขึ้น

กระแสความนิยมหนังสือกรรมะของดั่งตฤณเกิดจากการคัดเลือกเนื้อหาในการนำเสนอให้เหมาะแก่กลุ่มผู้อ่านจำนวนมาก การปรับเปลี่ยนรูปแบบ และการนำเสนอเนื้อหา ผนวกกับนโยบายการตลาดของสำนักพิมพ์ ทำให้หนังสือกรรมะของ “ดั่งตฤณ” ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ด้วยเหตุดังกล่าว จึงส่งผลกระทบต่อให้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดพิมพ์วรรณกรรมพุทธศาสนาในรูปแบบใหม่ มีการนำวรรณกรรมพุทธศาสนาและงานเขียนที่มีอยู่เดิมมาพิมพ์ซ้ำโดยเปลี่ยนรูปลักษณ์ให้ทันสมัย ปรับปรุงเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในสังคมสมัยใหม่ การผลิตงานวรรณกรรมพุทธศาสนาในรูปแบบใหม่ทำให้เกิดนักเขียนหนังสือกรรมะรุ่นใหม่เป็นจำนวนมาก งานวรรณกรรมพุทธศาสนาที่ผลิตออกสู่วรรณกรรมก็มีจำนวนมากเช่นกัน ซึ่งส่งผลให้ตลาดหนังสือกรรมะเฟื่องฟูอย่างรวดเร็ว

ผู้วิจัยพบว่า งานของดั่งตฤณมีความหลากหลายทั้งรูปแบบ เนื้อหาและการนำเสนอข้อมูล แม้ว่าคติธรรมที่นำเสนอจะเป็นเรื่องที่ปรากฏในพระไตรปิฎกหรือพบได้ในวรรณกรรมพุทธศาสนาที่ปรากฏมาก่อนหน้า แต่กลวิธีการนำเสนอที่ผสมผสานทำให่วรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดั่งตฤณ” มีความแปลกใหม่ เข้าใจง่าย ได้รับความสนใจจากผู้เสพอย่างกว้างขวาง ทำให้ผลงานของ “ดั่งตฤณ” เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนวประชานิยม นอกจากนี้ จากการสำรวจงานวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมพุทธศาสนาพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาในแง่องค์ประกอบของวรรณกรรม ปรัชญาที่ปรากฏในวรรณกรรม ดังที่พบใน วัฒนา มุลเมืองแสน (๒๕๓๙) ศึกษาวรรณกรรมพุทธศาสนาในฐานะวรรณกรรมคำสอน และมีบางส่วนที่ศึกษางานพุทธศาสนาแนวใหม่ อาทิ การศึกษาองค์ประกอบกับกลวิธีการโน้มน้าวใจในปริเฉทการเขียนของพระพยอม กัลยาโณ ในงานวิจัยของ สุชาติ พิบูลย์วงศ์ศักดิ์ (๒๕๔๗) เป็นต้น แต่ยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่ศึกษางานของ “ดั่งตฤณ” และศึกษาวรรณกรรมพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นข้อมูลคติชนสมัยใหม่ ดังนั้นงานวิจัยฉบับนี้จึงต้องการศึกษางานของ “ดั่งตฤณ” ในฐานะที่เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนวประชานิยม

ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาวรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดั่งตฤณ” เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวรรณกรรมพุทธศาสนาที่ได้รับแนวคิดจากวัฒนธรรมประชานิยม เพื่อเห็นพลวัตของวรรณกรรมพุทธศาสนา และการปรับตัวของวรรณกรรมพุทธศาสนาในสังคมไทยสมัยใหม่

๑.๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. ศึกษาลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมโดยใช้กรณีศึกษาผลงานของ “ดั่งตฤณ”
๒. ศึกษารูปแบบ เนื้อหา และกลวิธีนำเสนอในวรรณกรรมของ “ดั่งตฤณ” ที่ทำให้เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

๑.๓. สมมติฐานการวิจัย

วรรณกรรมของ “ดั่งตฤณ” เสนอเนื้อหาพุทธศาสนาให้สัมพันธ์กับวิถีชีวิตสมัยใหม่ ผ่านรูปแบบสารคดี บันเทิงคดี หนังสือคู่มือการใช้ชีวิต หรือรูปแบบผสมผสาน โดยนำเสนอผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อสมัยใหม่ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้อ่านจำนวนมาก เหตุนี้จึงจัดว่าเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

๑.๔. คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยมีข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับความหมายของคำสำคัญดังต่อไปนี้

วัฒนธรรมประชานิยม หมายถึง วัฒนธรรมอะไรก็ตามที่ผลิตขึ้นเป็นจำนวนมาก เพื่อผู้บริโภคเป็นจำนวนมาก และเป็นที่ยอมรับชื่นชอบของมหาชน และในงานวิจัยนี้ได้อ้างการจัดหมวดหมู่ความหมายของวัฒนธรรมประชานิยมของ สตอเรย์ (John Storey) ไว้ทั้งหมด ๖ กลุ่มดังนี้

กลุ่มแรก วัฒนธรรมประชานิยม หมายถึง วัฒนธรรมอะไรก็ตามที่เป็นที่ยอมรับและชื่นชอบของคนจำนวนมาก

กลุ่มที่สอง หมายถึง วัฒนธรรมที่หลงเหลืออยู่จากการให้คำนิยามวัฒนธรรมของชนชั้นนำ ในแง่นี้หมายถึงวัฒนธรรมที่อยู่ตรงข้ามกับวัฒนธรรมของชนชั้นส่วนใหญ่ในสังคม

กลุ่มที่สาม หมายถึงวัฒนธรรมมวลชน นิยามในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับรูปแบบต่างๆ ของวัฒนธรรมที่ถูกผลิต เผยแพร่และโฆษณาในตลาด สินค้าของระบบทุนนิยมสมัยใหม่ที่ได้รับการนิยมนิยม และมักจะถูกตีความหมายในลักษณะที่เชื่อมโยงกับการครอบงำทางวัฒนธรรมจากประเทศตะวันตก หรือประเทศอุตสาหกรรม

กลุ่มที่สี่ หมายถึง วัฒนธรรมที่มีแหล่งกำเนิดมาจากประชาชน เป็นวัฒนธรรมขนานแท้และดั้งเดิมของประชาชน

กลุ่มที่ห้า หมายถึง เป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากการต่อสู้ ต่อรองและช่วงชิงทางอุดมการณ์และผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในสังคม

กลุ่มที่หก หมายถึง วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายหลังการพัฒนาอุตสาหกรรมและการขยายตัวของชุมชนเมือง นิยามกลุ่มนี้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนและการคมนาคมสื่อสารของโลกสมัยใหม่ที่มีบทบาทสำคัญในการก่อรูปและขยายตัวของวัฒนธรรมในชุมชนเมืองขนาดใหญ่ วิธีการผลิตแบบอุตสาหกรรมและวิถีชีวิตในเมืองทำให้ผู้คนจำนวนมากเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในสังคมนอกอุตสาหกรรมไปอย่างมาก^๒

จากการจำแนกกลุ่มข้างต้น วัฒนธรรมประชานิยมที่ปรากฏในงานวิจัยนี้สัมพันธ์กับนิยามในกลุ่มที่หนึ่ง กลุ่มสาม กลุ่มสี่ และกลุ่มที่หก หมายถึงวัฒนธรรมที่ผลิตเป็นจำนวนมาก เป็นที่ชื่นชอบของมหาชน เป็นวัฒนธรรมที่มีแหล่งกำเนิดมาจากประชาชน เกิดขึ้นภายหลังการพัฒนาอุตสาหกรรมและขยายตัวของชุมชนเมือง

วรรณกรรมพุทธศาสนา ในงานวิจัยฉบับนี้ใช้ในความหมายกว้าง หมายถึงงานเขียนทุกประเภทที่มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นนวนิยาย เรื่องสั้น การ์ตูน และหนังสือธรรมะ

^๒ดูรายละเอียดใน พัฒนา กิติอาษา, คนพันธุ์ป๊อป: ตัวตนคนไทยในวัฒนธรรมสมัยนิยม (กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๔๖) หน้า ๔๑ - ๔๓.

วรรณคดีไทยพุทธศาสนา หมายถึงวรรณคดีพุทธศาสนาที่แต่งหรือเรียบเรียงขึ้นด้วยภาษาไทย และแต่งขึ้นในประเทศไทย เป็นวรรณคดีพุทธศาสนาที่มีความสำคัญสืบเนื่องในวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ของไทย^๓

หนังสือธรรมะ ในงานวิจัยฉบับนี้หมายถึง งานเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนา โดยนำเสนอในรูปแบบหนังสือคู่มือการใช้ชีวิต หรือข้อเขียนธรรมะในนิตยสาร หรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ เป็นต้น

หนังสือฮาวทู (How To) หรือหนังสือคู่มือการใช้ชีวิต ในงานวิจัยฉบับนี้หมายถึง หนังสือที่ชี้เฉพาะเจาะจงถึงหลักการปฏิบัติ สอนวิธีการปฏิบัติเป็นขั้นตอนให้เห็นเป็นรูปธรรม ไม่จำกัดเฉพาะกลุ่มหนังสือด้านบริหารธุรกิจ แต่รวมไปถึงหนังสือกลุ่มพัฒนาตนเอง คู่มือการดำเนินชีวิต การพัฒนาองค์กร และบุคคล การจัดการทั่วไป จิตวิทยา กฎหมาย เป็นต้น^๔ แต่กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือ หนังสือคู่มือการใช้ชีวิต ดังนั้นในวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยจึงจะขอใช้คำว่า “หนังสือคู่มือการใช้ชีวิต” แทนหนังสือฮาวทู (How to)

ตลาดหนังสือ ในงานวิจัยฉบับนี้หมายถึงสถานที่หรือวิธีการติดต่อระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายหนังสือ ซึ่งหมายรวมถึงความต้องการ ความสนใจและกำลังทรัพย์ของผู้ซื้อด้วย^๕

๑.๕. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้เข้าใจลักษณะเด่นในงานวรรณกรรมของ “ดังตฤณ”
๒. ทำให้เข้าใจรูปแบบ เนื้อหา และกลวิธีนำเสนอวรรณกรรมของ “ดังตฤณ” ในฐานะวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม
๓. เป็นแนวทางการศึกษาวรรณกรรมในแนววัฒนธรรมประชานิยม

^๓ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน พิสิทธิ์ กอบบุญ, ปฐมาธิษฐาน: กลวิธีทางวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทยพุทธศาสนา (วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘)

^๔ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน หนังสือฮาวทู คู่มือใช้ชีวิตในยุค ๒๐๐๐ [online] Retrieved from: <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9480000058381.html>

^๕ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ฐะปะนีย์ นาครทรรพ และจงจิต นิมมานนรเทพ, “ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของวรรณคดีไทย,” ใน เอกสารการสนทนาวิชาการพัฒนาการวรรณคดีไทย หน้าที่ ๘ – ๑๕ (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๓) หน้า ๙๔๘.

๑.๖. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์สำคัญในการพิจารณาเลือกข้อมูลคือ เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาร่วมสมัย มีการผลิตจำนวนมาก มีผู้อ่านจำนวนมาก และผู้อ่านสามารถหาซื้อได้ตามร้านหนังสือที่หลากหลาย โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาของดังตฤณจำนวน ๑๒ เรื่อง ดังนี้

๑. กรรมพยากรณ์ ตอน ชนะกรรม
๒. กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่

นวนิยายเรื่องกรรมพยากรณ์ทั้งสองตอนมีแนวคิดหลักของเรื่องคือ กรรมและการปฏิบัติธรรม เหตุที่ทำให้เกิดกรรม และผลที่ได้จากการกระทำของตัวละคร โดยมีตัวละครหลักได้แก่หมอดูอุปการะ ซึ่งสามารถทำนายเรื่องในอดีต และปัจจุบันได้อย่างแม่นยำ ตัวละครหมอดูอุปการะจะเป็นเสมือนผู้ไขสาเหตุ ปัจจัยของเหตุการณ์ต่างๆ และเป็นตัวเชื่อมโยงให้ตัวละครเกี่ยวข้องกับ “กรรม”

๓. ทางนฤพาน

นวนิยายเรื่องนี้มีแนวคิดหลักคือเรื่อง กรรม ตัวละครสามตัวที่มีกรรมเกี่ยวเนื่องกัน ได้แก่ เกาทัณฑ์ชายหนุ่มผู้มีอัตตาสูง ทะเยอทะยาน แพตริเป็นตัวละครที่รอคอยความรักแท้จากอดีตชาติ และเรือนแก้วตัวละครที่เป็นภาพสะท้อนของสาวทันสมัยที่มีวิถีชีวิตที่ห่างไกลจาก “ศาสนา” เรื่องราวต่างๆ ที่ดำเนินไปในนวนิยายแสดงให้เห็นถึงผลกรรมของตัวละคร

๔. เสียตาย... คนตายไม่ได้อ่าน เล่ม ๑ และ ๒

หนังสือคู่มือธรรมะเล่มนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องกรรม ในหนังสือจะบอกสาเหตุว่าเพราะอะไรคนจึงเกิดมาแตกต่างกัน สิ่งที่กระทำอยู่ในปัจจุบันจะส่งผลอย่างไรเมื่อตายไปแล้ว หลักธรรมที่ผู้เขียนนำมาใช้คือ กรรม และการรักษาศีล

๕. มีชีวิตที่คิดไม่ถึง

หนังสือธรรมะเล่มนี้กล่าวถึงเรื่องบาปบุญคุณโทษ กรรม และการดำเนินชีวิต โดยนำเสนอในรูปแบบของหนังสือคู่มือ (How to) ที่คล้ายคลึงกับหนังสือคู่มือเกม ผู้เขียนสมมติให้ช่วงชีวิตของมนุษย์เป็นเกม ที่เรียกว่า เกมกรรม ผู้อ่านคือผู้เล่นเกมกรรมของแต่ละคน มีองค์ประกอบการเล่นเกม มีทุนหรือปัจจัยพื้นฐาน อาวุธ คะแนนสะสมแต้ม รางวัลและโทษที่ได้รับ ซึ่งทุกอย่างจะปรากฏออกมาในรูปแบบของกรรม และเหตุการณ์ที่พบในชีวิตของแต่ละคน

๖. คิดจากความว่าง เล่ม ๑ - ๔

หนังสือเล่มนี้รวมคำคม และข้อคิดต่างๆ ที่ได้จากชีวิตประจำวันของแต่ละคน โดยรวบรวมมาจากคอลัมน์คิดจากความว่างในนิตยสาร “เนชั่นสุดสัปดาห์”

๗. เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๑ - ๑๒

หนังสือเล่มนี้รวบรวมคำถามและคำตอบในนิตยสารบางกอกรายสัปดาห์ ส่วนใหญ่เป็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน เช่น กรรมใดที่ทำให้เกิดมาเป็นภรรยาน้อย เป็นต้น การตอบปัญหาก็มักจะตอบเพื่อสร้างกำลังใจแก่ผู้อ่านพร้อมทั้งแนะนำวิธีปฏิบัติตน โดยอิงกับหลักการทางพุทธศาสนา และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

๘. วิปัสสนาญาณ

เป็นหนังสือคู่มือหลักการทำวิปัสสนาในระดับเริ่มต้น ประยุกต์มาจากการทำวิปัสสนาตามหลักการของพระพุทธเจ้า โดยมุ่งให้เป็นหนังสือสำหรับคนในสังคมเมือง เพื่อพิสูจน์ว่าการทำวิปัสสนาสามารถกระทำได้ทุกเวลา และสถานที่ และไม่ใช่ว่าเรื่องห่างไกลจากชีวิตประจำวัน

๙. ๗ เดือนบวรอุทธรณ์

เป็นนวนิยายธรรมะ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมตามหลัก มหาสติปัฏฐานสูตร โดยสร้างความเชื่อว่าหากปฏิบัติธรรมด้วยความเพียรจะสามารถบรรลุธรรมได้ภายใน ๗ เดือน ในหนังสือจะบรรยายถึงวิธีปฏิบัติธรรมตามลำดับความยากง่าย อุปสรรค และผลที่ได้รับผ่านมุมมองของ “รบชนะ” ตัวละครหลักในเรื่อง

๑๐. มหาสติปัฏฐานสูตร

เป็นหนังสือที่อ้างอิงแนวคิดและการปฏิบัติตามหลัก “มหาสติปัฏฐานสูตร” โดยนำมาเรียบเรียงเนื้อหาและภาษาเพื่อให้อ่านเข้าใจง่าย มีการอธิบายขยายความและยกตัวอย่างประกอบ เพื่อตอบสนองผู้อ่านได้ไม่จำกัด

๑๑. วาฑะดังตฤณ ฉบับความรักหลากสี

๑๒. วาฑะดังตฤณ ฉบับชวนคิด

เป็นหนังสือพ็อกเก็ตบุ๊กรวมคำคม และข้อคิดที่ได้จากความรัก และการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นหนังสือสร้างเสริมกำลังใจแก่คนในสังคม

๑.๗. ระเบียบวิธีการวิจัย

๑. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประชาานิยมโดยเฉพาะที่ปรากฏในสังคมไทย เพื่อใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมของ “ดังตฤณ”
๒. สํารวจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรมแนววัฒนธรรมประชาานิยม เพื่อใช้วิเคราะห์ในการเปรียบเทียบกับงานวรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดังตฤณ”
๓. รวบรวมวรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดังตฤณ” ดังที่ระบุไว้ในขอบเขตการวิจัย
๔. วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด
๕. เรียบเรียงผลการวิจัย
๖. สรุปผลการวิจัย

๑.๘. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยจำแนกงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมพุทธศาสนา หลักธรรมคำสอนในศาสนาพุทธ และความสัมพันธ์ระหว่างสื่อสารมวลชนกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา กลุ่มที่สอง เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมประชาานิยมที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวรรณกรรมไทย ดังนี้

๑.๘.๑. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพุทธศาสนา

วัฒนา มูลเมืองแสน (๒๕๓๙). **นวนิยายอิงพุทธศาสนาของไทย: วรรณกรรมคำสอนร่วมสมัย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์นวนิยายอิงพุทธศาสนาในฐานะวรรณกรรมคำสอนร่วมสมัย โดยเลือกวิเคราะห์ผลงานของนักเขียน ๔ คน ได้แก่ สุชีพร ปุญญาอนุภาพ “ธรรมโฆษ” ทวี วรคุณ และวศิน อินทสระ พบว่านักเขียนใช้พุทธปรัชญาเป็นแนวทางการดำเนินเรื่อง หลักธรรมที่เป็นพุทธปรัชญาเหล่านี้ ได้แก่ ความเป็นอนิจจังของชีวิต การแสวงหาวิธีการคลายความทุกข์ สัมมาทิฐิ กฎแห่งกรรม และความสันโดษ นอกจากนี้ยังแทรกการสอนจริยธรรมหรือหลักธรรมที่ควรประพฤติและควรละ แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนที่ควรประพฤติ คือ ความกตัญญู ความเพียรเพื่อความสำเร็จ ความเมตตาและการให้อภัย ความเสียสละ และความเป็นกัลยาณมิตร ส่วนที่ควรระวังคือความรัก ส่วนที่ควรละ ได้แก่ อบายมุข ผู้วิจัยพบว่า วิทยานิพนธ์เล่มนี้ศึกษาพุทธปรัชญาที่ปรากฏในนวนิยายพุทธศาสนา และพุทธปรัชญาเหล่านี้ยังคงมีปรากฏในวรรณกรรมพุทธศาสนาแนวประชานิยม

จากงานวิจัยของวัฒนา มูลเมืองแสนที่ได้รวบรวมและให้ข้อมูลเกี่ยวกับนักเขียนและนวนิยายอิงพุทธศาสนาสมัยแรก ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นพัฒนาการของนวนิยายอิงพุทธศาสนาของไทยซึ่งจะพัฒนามาเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาประชานิยม

อัญชลี ถิรเนตร (๒๕๔๓). **กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยเรื่องนี้ได้ศึกษากลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจให้เชื่อในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยนำทฤษฎีกระบวนการเล่าเรื่อง และทฤษฎีสัญญาวิทยามาเป็นกรอบการวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก ผลการวิจัยพบว่า การโน้มน้าวใจในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเริ่มต้นด้วยการเล่าเรื่อง โดยเปรียบเทียบธรรมะกับสิ่งใกล้ตัวของผู้ฟัง มีการสรุปประเด็นสำคัญไว้ที่ต้นเรื่อง มีการอธิบายรายละเอียด การพรรณนาความ การเล่าประสบการณ์โดยตรง ใช้การยกตัวอย่าง และเปรียบเทียบกับสิ่งใกล้ตัว ซึ่งอาจจะใช้เรื่องเล่าสั้นๆ ไม่ซับซ้อน ทำให้ผู้ฟังสามารถติดตามและเห็นคล้อยตามจริงได้ นอกจากนี้ มีการยกตัวอย่างเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย อธิบายธรรมะที่เป็นนามธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยการเปรียบกับธรรมชาติรอบตัวมนุษย์ ซึ่งคนส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์มาก่อน อีกทั้งการอธิบายธรรมะมักใช้คำที่ง่าย ๆ สั้น ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้น

ผู้วิจัยเห็นว่า การโน้มน้าวใจให้เชื่อในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นคล้ายคลึงกับกลวิธีการนำเสนอในหนังสือธรรมะร่วมสมัย ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้วรรณกรรมพุทธศาสนากลายเป็นวรรณกรรมประชานิยม อีกทั้งการใช้ทฤษฎีกระบวนการเล่าเรื่องน่าจะนำมาประยุกต์ใช้กับข้อมูลของดังตฤณได้

เทวัญกานต์ มุ่งปั้นกลาง (๒๕๔๕). **กามนิต: กลวิธีการนำเสนอแนวคิดทางพุทธศาสนา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยเรื่องนี้ได้ศึกษาแนวคิดทางพุทธศาสนาและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องกามนิต ผลการวิจัยพบว่าแนวคิดทางพุทธศาสนาที่ปรากฏเด่นชัดในกามนิต มีอยู่ทั้งหมด ๖ แนวคิดคือ แนวคิดเรื่องความเป็นอนิจจังของชีวิต แนวคิดเรื่องสังสารวัฏ แนวคิดเรื่องความเชื่อที่ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แนวคิดเรื่องปฏิจจสมุปบาท แนวคิดเรื่องอริยสัจ และแนวคิดเรื่องนิพพาน โดยมีแนวคิดหลักคือ ความรักนำไปสู่นิพพาน ทางด้านกลวิธีการนำเสนอแนวคิดมีอยู่ ๒ ลักษณะคือ การใช้กลวิธีการนำเสนอแนวคิดตามขนบของวรรณคดีพุทธศาสนา และกลวิธีการนำเสนอแนวคิดตาม

ชนบของนวนิยาย กลวิธีการนำเสนอทั้ง ๒ ลักษณะนี้ต่างก็คาบเกี่ยวซึ่งกันและกัน กล่าวคือ แบบแรกผู้แต่งนำเนื้อหาจากวรรณคดีพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ทำให้แนวคิดทางพุทธศาสนามีความถูกต้องน่าเชื่อถือ ในขณะที่แบบหลังผู้แต่งได้สร้างองค์ประกอบต่างๆ ขึ้นมาใหม่ตามลักษณะของนวนิยาย โดยยังคงอิงอยู่กับเนื้อหาทางพุทธศาสนา และได้ปรับแต่งเพิ่มเติมตามจินตนาการ เพื่อให้กามนิตเป็นนวนิยายที่มีความสนุกสนาน และมีลักษณะเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาสมัยใหม่

งานของ เทวัญกานต์ ทำให้ผู้วิจัยเห็นตัวอย่างการวิเคราะห์วรรณคดีพุทธศาสนาสมัยใหม่ โดยวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของนวนิยาย และการหาแนวคิดของเรื่อง ผู้วิจัยพบว่า งานของ “ดั่งตฤณ” ที่แต่งขึ้นเป็นนวนิยาย สามารถใช้กลวิธีการนำเสนอแนวคิดตามชนบนวนิยายมาวิเคราะห์ได้

อรทัย พนาราม (๒๕๔๕). **สื่อมวลชนกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยเรื่องนี้ได้ศึกษาบทบาทและแนวโน้มการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสื่อมวลชนแต่ละประเภท เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ตที่เผยแพร่ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๔๔-๒๕๔๕ ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของสื่อ ปัจจัยแวดล้อมของสื่อมีส่วนกำหนดแนวทางเนื้อหาที่จะนำเสนอในสื่อมวลชนแต่ละประเภทให้แตกต่างกัน เนื้อหาทางศาสนาพุทธในสื่อจะสะท้อนภาพสถานการณ์ในปัจจุบันของพุทธศาสนาในเมืองไทยซึ่งมีที่มาจากองค์การพุทธเป็นสำคัญ และการเผยแพร่ศาสนาพุทธในปัจจุบันสามารถสรุปเป็น ๓ กระแสหลักคือ กระแสกลุ่มอนุรักษ์นิยม (ศาสนาพุทธแบบประเพณี) กระแสกลุ่มปฏิรูป (ศาสนาพุทธแบบประยุกต์) และกระแสกลุ่มไสยศาสตร์ (นำเสนอศาสนาพุทธในเชิงไสยศาสตร์)

งานวิจัยของอรทัยทำให้ผู้วิจัยเห็นกระแสการเผยแพร่ศาสนาพุทธได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาวรรณกรรมพุทธศาสนาแนวประชานิยมของ “ดั่งตฤณ” เป็นผลสืบเนื่องมาจากกระแสการเผยแพร่ศาสนาพุทธของกลุ่มปฏิรูปหรือศาสนาพุทธแบบประยุกต์ ซึ่งก่อให้เกิดการผลิตซ้ำวรรณกรรมพุทธศาสนา โดยประยุกต์เนื้อหาและกลวิธีการนำเสนอให้ทันสมัย นอกจากนี้งานวิจัยของอรทัยยังทำให้เห็นการเผยแพร่พุทธศาสนาในสื่อมวลชนอื่นๆ ซึ่งจัดอยู่ในวัฒนธรรมประชานิยมเช่นเดียวกัน

ชัชฎาภรณ์ ศิลปสุนทร (๒๕๔๖). **บทบาทของโทรทัศน์ในการเผยแพร่พุทธศาสนา** ภายหลังการปฏิรูปสื่อในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาบทบาทของโทรทัศน์ในการเผยแพร่พุทธศาสนาภายหลังการปฏิรูปสื่อในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของสถานีโทรทัศน์ที่มีต่อการเผยแพร่พุทธศาสนาในปัจจุบัน ศึกษาถึงความคิดเห็นของผู้บริหารสถานีโทรทัศน์และผู้ผลิตรายการ ศึกษาปัญหา รูปแบบ อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขของการเผยแพร่พุทธศาสนาหรือรายการธรรมะผ่านสื่อโทรทัศน์ จากการศึกษาพบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีต่อการผลิตรายการธรรมะคือ ควรผลิตรายการธรรมะให้มีคุณภาพเพื่อดึงดูดผู้สนับสนุนรายการ รัฐบาลควรสนับสนุนและส่งเสริมการปลูกฝังธรรมะตั้งแต่เด็กจนโต ในส่วนของรูปแบบรายการธรรมะควรนำเสนอเนื้อหาที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจง่าย เป็นต้น

ผู้วิจัยเห็นว่า วิทยานิพนธ์เล่มนี้สะท้อนปัญหาที่ทำให้ธรรมะถูกมองว่าเป็นเรื่องเข้าถึงยาก ในขณะเดียวกันก็เสนอแนวทางการเผยแพร่ธรรมะให้เข้าถึงมวลชนมากขึ้น ซึ่งแนวทางดังกล่าวนำมาปรับใช้กับการวิเคราะห์วรรณกรรมพุทธศาสนาแนวประชานิยมได้

สุชาติ พิบูลย์วรศักดิ์ (๒๕๔๗). **องค์ประกอบกับกลวิธีการโน้มน้าวใจในปริเฉทการเขียนของพระพยอม กัลยาโณ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยของสุชาติ พิบูลย์วรศักดิ์มุ่งศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบกับกลวิธีการโน้มน้าวใจในปริเฉทการเขียนของพระพยอม กัลยาโณ โดยนำทฤษฎีปริเฉทวิเคราะห์เป็นแนวทางการวิจัย ผลการวิจัยสรุปได้ว่าองค์ประกอบในปริเฉทการเขียนของพระพยอมมี ๖ องค์ประกอบเรียงลำดับกัน ได้แก่ ชื่อเรื่อง แนวความคิดสำคัญ คำทักทาย บทนำ เนื้อเรื่อง และบทสรุป โดยทั้งหมดเป็นองค์ประกอบที่ตายตัวและมีความสัมพันธ์กัน ทำให้ปริเฉทมีระบบ และมีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ของรูปแบบงานเขียนของพระพยอม ในส่วนของกลวิธีการโน้มน้าวใจแบ่งเป็น ๔ กลวิธีใหญ่ๆ ได้แก่ กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อการโน้มน้าวใจ กลวิธีการอ้างอิงบุคคลที่มีชื่อเสียงเพื่อการโน้มน้าวใจ กลวิธีการอธิบายธรรมะให้เข้าใจง่ายเพื่อการโน้มน้าวใจ และกลวิธีการเล่านิทานที่มีคติสอนใจและเรื่องเล่าครั้ง

พุทธกาลเพื่อการโน้มน้าวใจ กลวิธีทั้งหมดนี้ต่างเกี่ยวพันกันและกัน มีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับองค์ประกอบในปริศนาเหตุการณ์เขียน ผู้วิจัยพบว่ากลวิธีการโน้มน้าวใจของพระพยอมมีส่วนทำให้งานเขียนของพระพยอมซึ่งเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาได้รับความสนใจจากมหาชน และงานเขียนของพระพยอมนับเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนวประชานิยมเช่นกัน

บุญศิริ ภิญญาธินันท์ และอมรรัตน์ เนตรมุกดา (๒๕๔๘). **ติดปีกธรรมะ ภาษาพระ ภาษาใจ**. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเรื่อง “ภาษาสองสังคม วรรณคดีสองชีวิต” ๑๒-๑๓ พฤษภาคม ๒๕๔๘ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

งานวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาภาพรวมของหนังสือธรรมะในสังคมไทยพบว่า นักเขียนหนังสือธรรมะสามารถจัดได้เป็น ๓ กลุ่มคือ กลุ่มอนุรักษ์ความเชื่อแบบเดิม กลุ่มวิชาการที่พยายามอธิบายแก่นของพุทธศาสนา และกลุ่มเรื่องสั้นและนวนิยายทางศาสนา ซึ่งผลงานของกลุ่มนักเขียนข้างต้นก็ไม่ได้ได้รับความสนใจหรือตีพิมพ์เผยแพร่มากนัก กระแสหนังสือธรรมะเป็นไปอย่างเรียบเรื่อย จนกระทั่งวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ทำให้คนไทยพยายามหาทางออกจากวิกฤติดังกล่าว ทางแก้ไขประการหนึ่งคือการนำหลักธรรมะมาปรับใช้ในชีวิต ทำให้เกิดกระแสนิยมธรรมะขึ้นมา กระแสความนิยมนี้ทำให้อุรกิจหนังสือตีพิมพ์หนังสือธรรมะออกวางตลาดมากขึ้น เกิดการแข่งขันที่จะผลิตหนังสือธรรมะให้ดึงดูดความสนใจจากผู้อ่าน หนังสือธรรมะในปัจจุบันจึงหลากหลายและมีกลวิธีนำเสนอธรรมะที่เข้าถึงคนส่วนมาก

จากงานวิจัยฉบับนี้ทำให้มองเห็นกระแสความนิยมหนังสือธรรมะและการปรับเปลี่ยนกลวิธีการนำเสนอหนังสือธรรมะให้เข้าถึงคนส่วนใหญ่ ซึ่งสามารถนำมาประกอบการวิเคราะห์วรรณกรรมพุทธศาสนาที่เป็นผลงานของ “ดังตฤณ” ได้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า ส่วนใหญ่จะวิเคราะห์วรรณกรรมพุทธศาสนาในฐานะวรรณกรรมคำสอนร่วมสมัย ดังนั้นจึงมุ่งศึกษาหลักปรัชญาที่ปรากฏในวรรณกรรม กลวิธีการโน้มน้าวใจ มีเพียงส่วนน้อยที่มุ่งวิเคราะห์ภาพรวมของวรรณกรรมพุทธศาสนาโดยโยงเข้ากับปรากฏการณ์ในสังคม

๑.๘.๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประชานิยม

สุทธาสินี เกียรติไพบูลย์ (๒๕๓๓). **วิวัฒนาการจากเพลงเฉพาะกลุ่มมาสู่เพลงสมัยนิยมของเพลงเพื่อชีวิต (พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๓๑)**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยนี้ศึกษาวิวัฒนาการเพลงเฉพาะกลุ่มมาสู่เพลงสมัยนิยมของเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๑๕๓๑ โดยศึกษาความเป็นมา วิวัฒนาการ และความเปลี่ยนแปลงของเพลงเพื่อชีวิต จากที่เป็นเพลงเฉพาะกลุ่มนักศึกษา มาเป็นเพลงสมัยนิยมของคนจำนวนมาก หรือมวลชน ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญได้แก่ การปรับเปลี่ยนตัวเองในด้านเนื้อหา รูปแบบ ภาพพจน์ ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และกลุ่มผู้ฟังที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป เพลงเพื่อชีวิตต้องเข้าสู่ตลาดธุรกิจเพลง และกลายมาเป็นสินค้าชนิดหนึ่งในตลาดเพลงที่ต้องแข่งขันกันในระบบธุรกิจการขาย นอกจากนี้ ปัจจัยอีกประการหนึ่งคือ สภาพการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ทำให้เพลงเพื่อชีวิตต้องปรับและเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม ด้วยปัจจัยทั้งสองประการทำให้เพลงเพื่อชีวิตมีการปรับเปลี่ยนมาเป็นเพลงสมัยนิยมที่มีผู้สนใจเป็นอันมาก ผู้วิจัยพบว่า แนวทางการศึกษาการปรับเปลี่ยนเพลงเพื่อชีวิตเฉพาะกลุ่มมาเป็นเพลงสมัยนิยม เป็นแนวทางที่นำมาใช้ศึกษาวรรณกรรมพุทธศาสนาที่ปรับตัวจนกลายเป็นวรรณกรรมแนววัฒนธรรมประชานิยมได้

สุริยา สมุทคุปดีและคณะ (๒๕๔๑). **แต่งองค์ทรงเครื่อง: “ลิเก” ในวัฒนธรรมประเทศไทย** รายงานการวิจัยของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี งานวิจัยนี้ศึกษาพัฒนาการของลิเก และศึกษาสถานภาพของลิเกไทยในวาทกรรมของชนชั้นผู้นำ “ร่างกาย” มีความหมายและความสำคัญอย่างไรในการแสดงลิเก วาทกรรมว่าด้วย “แม่ยก” “เต็นกินรำกิน” และ “ลิเกขอทาน” โดยใช้แนวคิดทฤษฎีทางมานุษยวิทยา ผลการวิจัยพบว่า ลิเกเป็นศิลปะการแสดงในกระแสวัฒนธรรมประชานิยมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แตกต่างไปจากศิลปะการแสดงพื้นบ้านและการแสดงของชนชั้นผู้นำ ลิเกเกิดขึ้นและมีพัฒนาการมาพร้อมกับความทันสมัยและการขยายตัวของสังคมเมือง รูปแบบและเนื้อหาของการแสดงลิเกถูกกำหนดโดยรสนิยมของผู้ชมที่เป็นชาวบ้านร้านตลาด ลิเกเน้นการนำเสนอความจริงทางโลกียะของคนและสังคมโดยการล้อเลียน เสียดสี ประชดประชัน และการเยาะเย้ยกิจกรรมทางกายของมนุษย์

ผลการวิจัยพบว่า การแสดงที่เน้น “ความดิบของร่างอุจาด”^๖ ในลิเก เป็นเสียงสะท้อนและการประท้วง ความอยุติธรรม ความยากจนและชีวิตชายขอบของชนชั้นผู้ใช้แรงงานในสังคมไทยสมัยใหม่

งานวิจัยฉบับนี้ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมประชานิยม ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำมาเป็นแนวทางในการรวบรวมแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประชานิยมได้

พัฒนา กิติอาษา (๒๕๔๖). **คนพันธุ์ป๊อป: ตัวตนคนไทยในวัฒนธรรมสมัยนิยม**. หนังสือรวมบทความจากการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ ๑ เรื่องคนมองคน: นานาชีวิตในกระแสการเปลี่ยนแปลง พัฒนาได้ศึกษาวัฒนธรรมประชานิยมในทางมานุษยวิทยา มโนทัศน์หลักในการศึกษาคือ การวิเคราะห์ “ตัวตน” และ “อัตลักษณ์” ที่ปรากฏในกระแสวัฒนธรรมประชานิยมว่าเป็นการต่อรองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและตัวตนของคนไทยในยุคโลกาภิวัตน์ เมื่อพิจารณาจากกระแสวัฒนธรรมประชานิยมในสังคมไทยพบว่า กระบวนทัศน์วัฒนธรรมไทยกระแสหลักแฝงไว้ด้วยอคติและความคับแคบในการอธิบายพลวัตและความหลากหลายของวัฒนธรรม เนื่องจากกระบวนทัศน์ดังกล่าวขึ้นอยู่กับวิถีคิดแบบอนุรักษนิยมและอำนาจนิยม วัฒนธรรมประชานิยมถูกมองว่าเป็น “ความเป็นอื่นทางวัฒนธรรม”

จากหนังสือเล่มนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมประชานิยมจากคำนิยามของบุคคลในสาขาต่างๆ มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลวรรณกรรมพุทธศาสนาแนวประชานิยม

เปรม สนวนสมุทร (๒๕๔๗). **ผู้เสพกับการตัดแปลงเนื้อหาและตัวละครเรื่องพระอภัยมณีในวัฒนธรรมประชานิยมในช่วงปีพุทธศักราช ๒๕๔๕ - ๒๕๔๖**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตศึกษาด้านภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยฉบับนี้ศึกษาอิทธิพลของผู้เสพที่มีผลต่อการตัดแปลงเนื้อหาและตัวละครในเรื่องพระอภัยมณีที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่และนำเสนอในสื่อวัฒนธรรมประชานิยมระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๖ พบว่าการตัดแปลงเนื้อหาพระอภัยมณีที่สร้างสรรค์ใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับธรรมชาติและแนวโน้มปัจจุบันของสื่อที่ใช้ถ่ายทอด แต่ยังคงลักษณะเดิมของตัวละครหลักที่มีบทบาทสำคัญในแต่ละตอนไว้ หนึ่งผู้สร้างสำนวนใหม่ยังได้ตีความคุณลักษณะของตัวละครใหม่ด้วยการสร้างให้เป็นตัวละครสามมิติ

^๖ ความดิบของร่างอุจาด ในลิเก อาทิ กิจกรรมการกิน นอน ขับถ่าย และการร่วมเพศที่ปรากฏในการแสดงลิเก

เพื่อให้ตัวละครดูสมจริงยิ่งขึ้น นอกจากนี้ พระอภัยมณีสำนวนที่สร้างสรรค์ใหม่จะรักษาเนื้อเรื่องเฉพาะโครงเรื่อง ส่วนแนวคิดสำคัญและแก่นเรื่องมีการเลือกสืบสานเฉพาะบางประเด็นที่ผู้สร้างแต่ละสำนวนเห็นว่าสำคัญและสอดคล้องกับธรรมชาติและแนวโน้มปัจจุบันของสื่อประเภทรูปนั้นๆ

งานวิจัยของเปรม สอนสมุทรนำแนวคิดวัฒนธรรมประชานิยมมาปรับใช้กับการศึกษาวรรณคดีไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง การดัดแปลงเนื้อหา ตัวละคร และผลกระทบที่มีต่อคุณค่าของเรื่องพระอภัยมณีในมุมมองนักวัฒนธรรมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยได้

วรชัญญ์ วานิชวัฒนากุล (๒๕๔๘). การสื่อสารความหมายในการ์ตูนไทยพันธุ์ใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชารัฐศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ศึกษาการสื่อสารความหมายใน “การ์ตูนไทยพันธุ์ใหม่” โดยวิเคราะห์เนื้อหาการ์ตูนที่มีการนำเค้าโครงเนื้อเรื่องมาจากวรรณคดีและนิทานพื้นบ้านของไทย ๒ เรื่อง ได้แก่ เรื่องหนุมานที่รับเค้าโครงเรื่องมาจากรามเกียรติ์ และเรื่องไกรทองที่มีโครงเรื่องมาจากนิทานพื้นบ้านเรื่องไกรทอง ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องสื่อสารกับการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องผู้รับสาร และแนวคิดเรื่องการเล่าเรื่อง ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตการ์ตูนไทยพันธุ์ใหม่มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมญี่ปุ่น กับวัฒนธรรมตะวันตกหรือวัฒนธรรมประชานิยม โดยดัดแปลงเนื้อหาและรูปแบบของวรรณคดีและนิทานพื้นบ้าน การดัดแปลงนั้นกระทำเพียงบางส่วนเช่น การเพิ่มตัวละคร เปลี่ยนแปลงการลำดับเรื่อง เป็นต้น ซึ่งถือว่าดัดแปลงเพียง “เปลือกนอก” ในส่วนของแก่นเรื่องหรือความหมายสำคัญบางอย่างได้ปรับเปลี่ยนไปเพื่อให้เข้ากับกลุ่มผู้เสพเป้าหมายคือเยาวชนผู้ชาย เป็นต้น

บทความเรื่อง Cultural Hybridity and Dynamics in Hanuman Chansamon ของ ศิริพร ภัคดีผาสุข (๒๕๔๘) ศึกษาการ์ตูนสามมิติเรื่องหนุมานชาตยสมร ซึ่งเป็นการนำเสนอวรรณคดีไทยเรื่อง “รามเกียรติ์” ในรูปแบบวัฒนธรรมประชานิยม โดยวิเคราะห์ลักษณะผสมผสานทางวัฒนธรรมและพลวัตใน “หนุมานชาตยสมร” ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะการผสมผสานที่พบในการ์ตูนสามมิติเรื่อง “หนุมานชาตยสมร” แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มแรกคือ ลักษณะการผสมผสานที่ปรากฏโดยตลอด ได้แก่ ความผสมผสานระหว่างวรรณคดีไทยโบราณกับการนำเสนอด้วยเทคโนโลยีทันสมัย กลุ่มที่สองคือ ลักษณะการผสมผสานที่ปรากฏในบางส่วนของเรื่อง อาทิ บทไหว้ครู บทสนทนา อนุภาค ตัวละคร และ

ฉาก นอกจากนี้ลักษณะพลวัตที่พบประกอบด้วยความหมายและสิ่งที่น่าสนใจ ลักษณะนิสัยใหม่ของตัวละครบางตัว การปรับเปลี่ยนรูปแบบภาษาจากร้อยกรองมาเป็นร้อยแก้ว และบทให้ครูในแบบประยุกต์ สาเหตุของการผสมผสานและพลวัตในการ์ตูนสามมิติ “หนูมานชาญสมร” มี ๒ ประการ คือ จุดประสงค์เชิงพาณิชย์และนโยบายการผลิตของบริษัทแฟนตาซีทาวน์ซึ่งเป็นผู้ผลิตการ์ตูนสามมิติ ผู้วิจัยพบว่าการศึกษาลักษณะผสมผสานทางวัฒนธรรมและพลวัตในหนูมานชาญสมร เป็นแนวทางใช้วิเคราะห์วรรณกรรมพุทธศาสนาได้

จากงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าการศึกษานวนคิดวัฒนธรรมประชาานิยมส่วนใหญ่มักจะมุ่งวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมและเน้นการศึกษาด้านมานุษยวิทยาเป็นหลัก ในขณะที่วรรณคดีก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ผู้วิจัยเห็นว่า การนำแนวคิดวัฒนธรรมประชาานิยมที่ศึกษากระแสความนิยมในสังคมมาวิเคราะห์ควบคู่กับการปรับเปลี่ยนตัวบทวรรณกรรมจะทำให้งานวิจัยเรื่องนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๒

วัฒนธรรมประชานิยมกับวรรณกรรมไทย

ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมประชานิยม การศึกษาวัฒนธรรมประชานิยม และวัฒนธรรมประชานิยมกับวรรณกรรมไทย โดยการอ้างอิงจากนิยามของนักวัฒนธรรมศึกษา และนักวิชาการสาขาต่างๆ เพื่อให้เป็นพื้นฐานความเข้าใจกรอบแนวคิดวัฒนธรรมประชานิยมและบริบทการเกิดขึ้นของวัฒนธรรมประชานิยมในสังคมไทย อันจะนำไปสู่การศึกษาในตัวบทวรรณกรรมต่อไป

๒.๑. ความหมายของวัฒนธรรมประชานิยม (Popular Culture)

วัฒนธรรมประชานิยม วัฒนธรรมสมัยนิยม หรือวัฒนธรรมป๊อป ในความเข้าใจของคนส่วนใหญ่จะนึกถึงกระแสหรืออะไรก็ตามที่เกิดขึ้น ได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว และอยู่ในกระแสความสนใจของมหาชน ดังที่ วุฒิชัย กฤษณะประกรกิจ (๒๕๔๕: ๑๓๖) เสนอตัวอย่างของวัฒนธรรมประชานิยมได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

๑. วัตถุสิ่งของ เช่น ตู้สติกเกอร์ กระเป๋าแบรด์เนม ซาไซมุก คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ รถไฟวิไลไดรฟ์
๒. รายการโทรทัศน์เรตติ้งสูง เพลงที่เปิดทางวิทยุบ่อยๆ ละคร ข้าว เกมโชว์ Real TV. MTV. หนังสือ Best Seller
๓. พฤติกรรม การสัก การเจาะ การอ่านนวนิยายน้ำเน่า การดูหนัง ทำเต็นท์รำ การช้อปปิ้ง การสะสมของที่ระลึกจากหนัง การไปนั่งที่ลานเบียร์การ์เด็น การกินฟาสต์ฟู้ด การดื่มไวน์
๔. เทรนด์ (Trend) เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความคิดชาตินิยมใหม่ การโหยหาอดีต ความตื่นเทคโนโลยีใหม่ ฟิตเนส ชีวิต กังฟู หมวย อัลเทอร์เนทีฟ (Alternative) อินดี้ ...
๕. เหตุการณ์ เช่น การไปดูฝนดาวตก Y๒K สุริโยไท ฟุตบอลโลก การก่อการร้ายที่อเมริกา คอนเสิร์ตร็อบบี้ วิลเลียมส์
๖. บุคคลที่มีชื่อเสียงเช่น ออสมา บินลาเดน แฮร์รี่ พอตเตอร์ เดวิด เบคแฮม

จากภาพรวมของวัฒนธรรมประชานิยมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเหตุการณ์ บุคคล วัตถุสิ่งของที่อยู่รอบตัวเราจำนวนมากนั้นเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมประชานิยม โดยไม่ได้จำกัดว่าจะต้องเป็นผลิตภัณฑ์หรือวัฒนธรรมของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือเฉพาะชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง

การทำความเข้าใจ “วัฒนธรรมประชานิยม” นั้น ในเบื้องต้นควรจะเริ่มจากการเข้าใจความหมายของศัพท์สำคัญที่เกี่ยวข้องคือ “วัฒนธรรม” และ “ประชานิยม”

- วัฒนธรรม (culture)

นิยามของ “วัฒนธรรม” นั้นมีหลากหลายและเปลี่ยนแปลงไปตามสมัย ในภาษาอังกฤษคำว่า “culture” มีรากศัพท์มาจากคำว่า Cultivate/Cultive หมายถึง การเพาะปลูก ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับกลุ่มคำ “อบ” “รม” “ปรม” “เพาะ” “ปลูกฝัง” ในภาษาไทย ตามความหมายโดยนัยของภาษา บ่งชี้ว่า “วัฒนธรรม” เป็นสิ่งที่เกิดจากมนุษย์ และต้องมีการบ่มเพาะ ชัดเกลา และพัฒนาเพื่อนำมนุษย์ไปสู่สภาวะที่สูงส่งขึ้น โดยนัยนี้ “วัฒนธรรม” จึงไม่ใช่สิ่งสามัญที่มนุษย์กระทำเป็นประจำ แต่ต้องเป็น “สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์เคยทำมา”^๗ เช่น ผลงานอันสูงส่งด้านจิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม นาฏกรรม ฯลฯ วัฒนธรรมในความหมายนี้จึงหมายถึง วัฒนธรรมของชนชั้นสูง (กาญจนา แก้วเทพ, ๒๕๔๙: ๑๐-๑๑)

ต่อมาในช่วงปีค.ศ. ๑๘๔๘ กุสตาฟ เคลมม (Gustav Klemm) ได้ให้ความหมายคำว่า “วัฒนธรรม” ขึ้นใหม่ กล่าวคือ กุสตาฟมองว่าวัฒนธรรมคือ “ทุกอย่างที่คนสร้างขึ้นเพิ่มเติมจากธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการเผาศพ การปั้นหม้อ หรือแม้แต่การทำเครื่องประดับลูกปัดอย่างหยาบๆ” ในความหมายนี้ “วัฒนธรรม” จึงไม่แบ่งแยกชนชั้น และไม่มี การประเมินค่าว่าวัฒนธรรมของใครเหนือกว่าใคร นักวิชาการต่างสาขาเช่น มากาเรต มีด (Magaret Mead) รุท เบเนดิกต์ (Ruth Benedict) ได้ยืนยันว่า วัฒนธรรมนั้นไม่มีสูงต่ำแบบขั้นบันได หากแต่มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนกันมา นอกจากนี้ นักมานุษยวิทยาสำนักโครงสร้างนิยมคนสำคัญ โคลด เลวี-สเตราส์ (Claude Le'vi-strauss) ก็เคยกล่าวว่า “ไม่มีสังคมใดเหนือสังคมอื่น” (กาญจนา แก้วเทพ, ๒๕๔๙: ๑๔)

เมื่อเริ่มก่อตั้งสำนักวัฒนธรรมศึกษาแบบเบอร์มิงแฮม (Birmingham School) นักคิดในกลุ่มวัฒนธรรมนิยมวิพากษ์ (Critical Culturalism) ได้ขยายขอบเขตความหมายของ “วัฒนธรรม” ให้กว้างขึ้น กล่าวคือ วัฒนธรรมไม่ได้หมายถึงผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม (Cultural product) เช่น วิถีชีวิตของชนชั้นสูง สิ่งของประณีต ของสูงหรือของเก่าที่ควรอนุรักษ์เพียงเท่านั้น แต่รวมถึง กระบวนการทางวัฒนธรรม (Cultural process) ด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จาก Raymond Williams อ้างถึงใน John Storey (๑๙๙๓: ๒) เกี่ยวกับนิยามของคำว่าวัฒนธรรมไว้ ๓ ประการได้แก่

^๗ The best that has been said and thought

๑. วัฒนธรรมคือ กระบวนการของพัฒนาการทางปัญญา จิตวิญญาณ (ความรู้สึกนึกคิด) และทางสุนทรียศาสตร์^๔
๒. วัฒนธรรมหมายถึง วิถีชีวิตบางอย่าง ไม่ว่าจะ เป็นของประชาชน ช่วงระยะเวลา หรือกลุ่มชนใดก็ตาม^๕
๓. วัฒนธรรมหมายถึง ผลงานและการปฏิบัติกิจกรรมทางภูมิปัญญา และโดยเฉพาะทางศิลปะ^๖

จากนิยามข้างต้น เห็นได้ว่าวัฒนธรรมมีลักษณะร่วมที่เป็นพื้นฐานด้วยกันหลายประการ ดังที่นักมานุษยวิทยาได้สรุปไว้ดังนี้

๑. วัฒนธรรมเป็นความคิดร่วม (Shared ideas) และค่านิยมทางสังคมเป็นตัวกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรม
๒. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ (Culture is learned) ที่ละเล็กละน้อยจากการเกิดและเติบโตมาในสังคมหนึ่ง วัฒนธรรมเปรียบเสมือนมรดกทางสังคม
๓. วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ (Symbol) สัญลักษณ์สำคัญที่มนุษย์ใช้คือ ภาษา
๔. วัฒนธรรมเป็นองค์รวมความรู้และภูมิปัญญา วัฒนธรรมมีหน้าที่สนองตอบความต้องการพื้นฐานของมนุษย์
๕. วัฒนธรรมคือ กระบวนการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตและสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา
๖. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวอยู่ตลอดเวลา

(ยศ สันตสมบัติ, ๒๕๔๔: ๑๑-๑๒)

- ประชาานิยม (popular)

จอห์น ฮาร์ทลีย์ (John Hartley ๒๐๐๔: ๑๗๘) ให้ความหมายของคำ popular ไว้ว่า “เป็นของคนทั่วไป สำหรับคนทั่วไป และเป็นที่ยื่นชอบของคนโดยทั่วไป”^๗ โดยปกติที่ใช้ในบริบทต่างๆ ไป จะมี

^๔ A general process of intellectual, spiritual and aesthetic development

^๕ A particular way of life, whether of a people, a period or a group

^๖ The works and practices of intellectual and especially artistic activity

^๗ Of people in general; for people in general; well liked by people in general

ความหมายในทางที่ดี แต่ในทางกลับกัน popular ถูกใช้จำแนกกลุ่มคนที่มีลักษณะของมวลชนออกจากชนชั้นที่ร่ำรวยหรือชนชั้นที่มีการศึกษา ดังนั้นในยุคแรก popular จึงหมายถึงความหยาบ ะไรก็ตามที่เป็นสิ่งธรรมดาสามัญ ไม่ใช่สิ่งประณีต^{๑๒} สิ่งที่เป็นเกณฑ์นับว่าอะไรจัดเป็น popular culture หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับขอบเขตบางอย่าง ไม่ว่าจะ เป็นความหมายของอะไรก็ตามที่ถูกผลิต “โดย” หรือ “เพื่อ” ประชาชน หรือจะเป็น “สิ่งใดก็ตามที่เป็นที่ต้องการของสาธารณชน” หรือ “สิ่งที่สาธารณชนได้รับ”^{๑๓}

เรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams อ้างถึงใน John Storey ๑๙๙๓:๖) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า ‘Popular’ ไว้สี่ความหมาย ได้แก่ “๑) เป็นที่ชื่นชอบของคนจำนวนมาก (well-liked by many people) ๒) เป็นงานระดับล่างหรือเป็นสิ่งที่ถูกมองว่าชั้นต่ำ ไม่มีคุณค่า (inferior kinds of work) ๓) เป็นสิ่งที่มีเป้าหมายเพื่อเป็นที่นิยมของคนทั่วไป (work deliberately setting out to win favour with the people) ๔) เป็นวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นโดยคนส่วนใหญ่ และเป็นวัฒนธรรมเพื่อคนส่วนใหญ่โดยแท้จริง (culture actually made by the people for themselves)”

จอห์น สโตอเรีย (John Storey ๑๙๙๓: ๗-๑๖) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมประชานิยมไว้ ๖ ประการ ได้แก่

๑. วัฒนธรรมประชานิยมคือวัฒนธรรมสามัญซึ่งเป็นที่โปรดปรานอย่างกว้างขวางหรือเป็นสิ่งที่คนจำนวนมากชื่นชอบ^{๑๔}
๒. วัฒนธรรมประชานิยม เป็นวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัฒนธรรมชั้นสูง ในความหมายนี้ วัฒนธรรมประชานิยมจึงเป็นวัฒนธรรมกลุ่มที่ตรงข้ามกับวัฒนธรรมชั้นสูง^{๑๕}

^{๑๒} ‘Popular’ is often synonymous of ‘good’ in ordinary conversation, but this is an inversion of its earlier pejorative connotations. In its original forms, popular was used to distinguish the mass of the people (not ‘people in general’) from the titled, wealthy or educated classes. Not surprisingly, since most writers on the subject were either members or clients of the latter three classes, its synonyms were gross, base, vile, riffraff, common, low, vulgar, plebeian, and cheap.

^{๑๓} What ‘counts’ as popular culture depends to some extent on whether you are interested in what meanings are produced by or for ‘the people’, and whether you take these meanings as evidence of ‘what the public wants’ or of ‘what the public gets’.

^{๑๔} Popular culture is simply culture which is widely favoured or well liked by many people.

^{๑๕} A second way of defining popular culture is to suggest that it is the culture which is left over after we have decided what is high culture... In other words, it is a definition of popular culture as substandard culture.

๓. วัฒนธรรมประชานิยม คือวัฒนธรรมมวลชน^{๑๖} วัฒนธรรมประชานิยมในความหมายนี้เน้นให้ความสำคัญแก่การผลิต การเผยแพร่ และการโฆษณาในกลไกตลาด เพื่อนำไปสู่มวลชนจำนวนมาก
๔. วัฒนธรรมประชานิยม คือวัฒนธรรมที่มีแหล่งกำเนิดมาจากประชาชน^{๑๗} เป็นวัฒนธรรมขนานแท้และดั้งเดิมของประชาชนหรือชาวบ้านโดยทั่วไป ในความหมายนี้ วัฒนธรรมประชานิยมจึงเป็นวัฒนธรรมของประชาชนและเพื่อประชาชน
๕. วัฒนธรรมประชานิยม หมายถึง พื้นที่หรืออาณาบริเวณของการต่อสู้ระหว่างพลังของกลุ่มคนที่ถูกเอาเปรียบกับกลุ่มคนที่มีอำนาจในสังคม^{๑๘} ความหมายประการที่ห้าได้รับอิทธิพลจากมโนทัศน์การใช้อำนาจครอบงำ (hegemony) ของ อันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) นักวิชาการชาวอิตาลีเลียนสายมาร์กซิสต์ วัฒนธรรมประชานิยมในความหมายนี้มีบริบททางการเมืองและสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง เนื่องจากมโนทัศน์การใช้อำนาจครอบงำมีแนวคิดหลักคือแนวคิดที่ชนชั้นปกครองครอบงำคนในสังคมโดยใช้อำนาจผ่านกระบวนการ “ความเป็นผู้นำทางความรู้และศีลธรรม” ซึ่งจากมุมมองของมโนทัศน์การครอบงำ กล่าวได้ว่า วัฒนธรรมประชานิยมมีความหมายสำคัญในฐานะที่เป็นพื้นที่ที่แลกเปลี่ยนระหว่างอำนาจของผู้ปกครองและชนชั้นรองในสังคม ไม่เพียงแต่ในบริบททางการเมืองเท่านั้น แต่หมายรวมถึงเรื่องเพศสภาพ ชั่วอายุ เชื้อชาติ ถิ่นอาศัย ฯลฯ วัฒนธรรมประชานิยมจึงเป็น ‘การประนีประนอมเพื่อความเสมอภาค’ ระหว่างอำนาจการครอบงำและการต่อต้าน เป็นการต่อสู้ระหว่างความพยายามที่จะรวมอำนาจของกลุ่มที่มีอำนาจเหนือกว่าและการต่อต้านของกลุ่มที่เป็นรองในสังคม
๖. วัฒนธรรมประชานิยมในความหมายของกลุ่มแนวคิดเรื่องหลังสมัยใหม่ (postmodernism) มีความคิดว่า วัฒนธรรมหลังสมัยใหม่นั้นมิได้ตระหนักถึงการแบ่งแยกระหว่างวัฒนธรรมชั้นสูงและวัฒนธรรมประชานิยม^{๑๙} อีกแห่งหนึ่งหมายถึง วัฒนธรรมที่ไม่มีความแตกต่างระหว่างชนชั้นซึ่งอาจแสดงถึงการล่มสลายของกระบวนการทัศน์การแบ่งแยกทางวัฒนธรรมตามแนวคิดของวัฒนธรรมชั้นสูง

^{๑๖} A third way of defining popular culture is as ‘mass culture’.

^{๑๗} Popular culture is the culture which originates from ‘the people’.

^{๑๘} Popular culture as a site of struggle between the forces of resistance of subordinate groups in society, and the forces of incorporation of dominant groups in society.

^{๑๙} ข้อความจากต้นฉบับภาษาอังกฤษมีดังนี้ A sixth definition of popular culture is one informed by recent thinking around the debate on postmodernism. The main point to insist on here is the claim that postmodernist culture is a culture which no longer recognizes the distinction between high and popular culture.

จากการให้ความหมาย “วัฒนธรรมประชานิยม” ของจอห์น สโตเรย์ ผู้วิจัยเห็นว่า ความหมายประการแรกมีเนื้อหาที่กว้างขวางเกินไป ขาดการจำกัดขอบเขตที่ชัดเจน และไม่สามารถระบุถึงลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมที่มีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันได้ นั่นหมายความว่าอะไรก็ตามที่ได้รับความนิยมอย่างมาก จะต้องกลายเป็นวัฒนธรรมประชานิยมไปทั้งหมด ซึ่งในแง่นี้ทำให้การศึกษาวัฒนธรรมประชานิยมจำกัดขอบเขตข้อมูลได้ไม่ชัดเจน

ในความหมายประการที่สองที่กล่าวว่าวัฒนธรรมประชานิยมขึ้นอยู่กับ “มิติของเวลา” กล่าวคือ ระยะเวลามีส่วนสำคัญในการกำหนดว่าวัฒนธรรมใดเป็นวัฒนธรรมชั้นสูงหรือวัฒนธรรมประชานิยม เพราะเมื่อช่วงเวลาเปลี่ยนไปและสภาพสังคมเปลี่ยนแปลง ก็จะทำให้การประเมินค่าของวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปด้วย จอห์น สโตเรย์ได้ยกตัวอย่างงานของวิลเลียมส์ เชกสเปียร์ (Williams Shakespeare) ว่าเป็นงานวรรณกรรมชั้นสูง แต่ในช่วงเวลาที่ร่วมสมัยกับเชกสเปียร์นั้น งานของเขากลับเป็นส่วนหนึ่งของละครประชานิยมในยุคนั้น เช่นเดียวกับนักร้องละครโอเปร่าชื่อดัง ลูเซียโน พาวา รอตติ (Luciano Pavarotti) ที่นำเพลงละครโอเปร่าของพูชชีนี (Puccini) ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมชั้นสูง มาอัดจำหน่าย ทำให้เพลงดังกล่าวได้รับความนิยมเป็นอันดับ ๑ ในประเทศอังกฤษ นอกจากนี้ พาวา รอตติยังได้จัดแสดงสด โดยมีผู้เข้าชมจำนวนมากมาย กล่าวได้ว่าวัฒนธรรมชั้นสูงอย่างละครโอเปร่าได้ กลายมาเป็นวัฒนธรรมประชานิยม จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าวรรณคดีไทยก็เป็นตัวอย่างหนึ่ง ที่มีมิติของเวลาเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้อรรถคดีซึ่งเป็นวัฒนธรรมชั้นสูงได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของ วัฒนธรรมประชานิยม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือเรื่องรามเกียรติ์ แต่เดิมรามเกียรติ์ถือว่าเป็นวรรณคดี ราชสำนัก แต่ในปัจจุบันได้นำเอาเรื่องราวจากรามเกียรติ์มาทำเป็นการ์ตูน ไม่ว่าจะเป็นการนำเรื่อง รามเกียรติ์มาดัดแปลงเป็นการ์ตูนทั้งเรื่อง หรือนำตัวละครที่โดดเด่นเช่น หนุมาน มาสร้างเป็น ภาพยนตร์การ์ตูน ทำให้มีผู้เสพจำนวนมาก ในกรณีนี้วรรณคดีชั้นสูงก็กลายเป็นวรรณกรรมประชานิยม ได้

จากนิยามที่กล่าวว่า วัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมของมวลชน วัฒนธรรมประชานิยม จึงเป็นวัฒนธรรมที่ผลิตเป็นจำนวนมากเพื่อการบริโภคจำนวนมากเช่นกัน วัฒนธรรมประชานิยมนี้ ได้แก่ สินค้าในระบบทุนนิยมสมัยใหม่ แฟชั่นเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ดนตรี กีฬา ภาพยนตร์ วรรณกรรม ฯลฯ ในแง่นี้วัฒนธรรมมวลชนมักจะผูกเชื่อมโยงกับการครอบงำทางวัฒนธรรมของประเทศทาง ตะวันตกหรือประเทศอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้าแฟชั่น หรือผลิตภัณฑ์มวลชนต่างๆ ในแง่นี้ ผู้วิจัยเห็นว่า การนำวรรณคดีไทยมาดัดแปลงเป็นการ์ตูน ถือเป็นกรนำวรรณคดีไทยมาผลิต เป็นสินค้าในระบบทุนนิยมสมัยใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดการผลิตเป็นจำนวนมากโดยมีเป้าหมายคือกลุ่มผู้เสพ จำนวนมาก ลักษณะเช่นนี้วรรณคดีไทยโบราณจึงกลายเป็นวรรณกรรมประชานิยมได้

นักวิชาการไทยได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความหมายและขอบเขตของวัฒนธรรมประชานิยมไว้หลายคน อาทิ สุริวุฒิ เสนาคำ (๒๕๔๙) กล่าวว่า วัฒนธรรมประชานิยมอาจหมายถึงวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมในสังคม ถูกกล่าวถึงหรือมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันต่างๆ ของเรา สิ่งที่ยืนยันถึงการมีอยู่ของวัฒนธรรมประชานิยมได้แก่ การโฆษณาสินค้าในสื่อประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ป้ายโฆษณา โบปปลิว นิตยสาร อินเทอร์เน็ต สินค้าในที่นี้เป็นได้ทั้งสินค้าอุปโภค บริโภค การบริการ ความบันเทิง และการท่องเที่ยว วัฒนธรรมประชานิยมอาศัย “สื่อ” เป็นเครื่องมือเพื่อที่จะเข้าถึงคนจำนวนมาก และขณะเดียวกันก็สร้างคุณค่าและความหมายให้กับชีวิตผ่านสินค้าเหล่านั้น

พัฒนา กิติอาษา (๒๕๔๖: ๕๓-๕๖) กล่าวว่าวัฒนธรรมประชานิยมมีลักษณะร่วมกันหลายประการ ประการแรกคือ วัฒนธรรมประชานิยมมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมแห่งความเป็นไปได้ (anything goes) กล่าวคือ ไม่ว่าสิ่งใดก็ตามที่เกิดความนิยมจนกลายเป็นกระแสในสังคม ภายใต้ปัจจัยของทุนนิยมและสื่อมวลชน สิ่งนั้นก็จะกลายเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมประชานิยม การมองว่าสิ่งใดที่สามารถ “เป็นไปได้” นั้นต้องมองพิจารณาจากตัวบทของวัฒนธรรมนั้นๆ วัฒนธรรมที่เป็นกระแสนิยมในสังคมย่อมมีตัวบทที่ผู้เสพเข้าถึงได้ง่ายเพื่อให้เกิดกระแสนิยมอย่างรวดเร็ว แต่เมื่อเกิดความนิยมไปในวงกว้างแล้ว การเสื่อมสลายของกระแสความนิยมนี้ก็จะเป็นไปตามกาลเวลาเช่นกัน และเมื่อกระแสนิยมนี้เสื่อมลงก็จะเกิดกระแสนิยมอื่นๆ ขึ้นอีก

ประการที่สอง วัฒนธรรมประชานิยมเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน (Ordinary/common culture in the realm of everyday life) เป็นสิ่งที่มนุษย์พบเห็นเป็นปกติทั่วไป แต่ลักษณะเช่นนี้ก็มีข้อสังเกตต่อคำว่า “ชีวิตประจำวัน” เพราะไม่สามารถสรุปได้ว่าชีวิตประจำวันนั้นจะประกอบด้วยอะไรบ้าง เพราะชีวิตประจำวันเคลื่อนไหวไปมาระหว่างชีวิตที่ซ้ำซากจำเจ และชีวิตที่พิเศษของจิตวิญญาณแลสุนทรีย์ภาพ

ประการที่สาม วัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมแห่งความเยาว์ภาพ (culture of the youth) กล่าวคือวัฒนธรรมประชานิยมส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับคนหนุ่มสาว วัยรุ่นและวัยทำงาน โดยเฉพาะ เนื่องจากคนกลุ่มนี้แสวงหาความรื่นรมย์ของชีวิตที่ได้จากกระแสความนิยมของสิ่งต่างๆ คนกลุ่มนี้มีกำลังผลิต กำลังซื้อและบริโภค แม้ว่าวัฒนธรรมประชานิยมบางอย่างอาจจะเป็นที่ชื่นชอบของคนทุกเพศทุกวัยก็ตาม

ประการที่สี่ วัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางโลกย์ (culture of mundane) เหตุที่วัฒนธรรมประชานิยมเกิดขึ้นจากระบบทุนนิยม การตลาด เงินตรา อำนาจและค่านิยมทางสังคมและมีเป้าหมายคือร่างกายและจิตวิญญาณของผู้คนในกระแสนิยมเป็นหลัก วัฒนธรรมประชานิยมเกือบทั้งหมดจึงเป็นเรื่องของทางโลกหรือโลกียะแทบทั้งสิ้น

ประการที่ห้า วัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมผสมผสาน (hybrid culture) กล่าวคือ วัฒนธรรมประชานิยมเกิดจากหลากหลายแหล่งที่มา และเกิดจากการผลิตซ้ำหรือดัดแปลงผสมผสานจากองค์ประกอบต่างๆ แล้วนำเสนอต่อสังคมเพื่อสร้างกระแสความนิยมให้เกิดขึ้น

ประการที่หก วัฒนธรรมประชานิยมเกิดจากการรวมกันของการแยกส่วนและแตกตัวออกเป็นเสี่ยงๆ (fragmented culture) โดยที่เราไม่สามารถพิจารณาวัฒนธรรมโดยเน้นขอบเขตหรือความเป็นเอกภาพที่ชัดเจนอีกต่อไป

ประการที่เจ็ด วัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมของผู้บริโภค (consumers' culture) ขึ้นอยู่กับตลาด เนื่องจากวัฒนธรรมประชานิยมถูกผลิตในเชิงธุรกิจอุตสาหกรรมในปริมาณมหาศาลและกระจายออกไปสู่กลุ่มผู้บริโภคในวงกว้าง วัฒนธรรมประชานิยมจึงขึ้นอยู่กับกลไกของตลาด ซึ่งก็คือกลุ่มผู้บริโภคนั่นเอง

ประการที่แปด วัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชน เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร วัฒนธรรมประชานิยมจำนวนมากถูกนำเสนอทางสื่อมวลชนสมัยใหม่ วัฒนธรรมประชานิยมลักษณะเช่นนี้มักจะแฝงไปด้วยอุดมการณ์บางอย่าง และอาจนำไปสู่การสร้างมายาคติทางวัฒนธรรม (cultural myth)

ประการที่เก้า วัฒนธรรมประชานิยมเป็นเรื่องของแฟชั่นและกระแสความนิยม (culture of fashion and popular trend) สืบเนื่องจากวัฒนธรรมประชานิยมที่มีลักษณะแห่งความเป็นไปได้ วัฒนธรรมประชานิยมจึงเกิดขึ้นเร็ว ได้รับความนิยมนวดเร็ว และเมื่อถูกแทนที่ด้วยกระแสอื่นๆ ที่ใหม่สด และสร้างความสนใจจากกลุ่มผู้เสพได้มากกว่า วัฒนธรรมประชานิยมจึงเป็นเสมือนคลื่นลูกใหม่ที่ซัดแทนที่คลื่นลูกเก่าอย่างไม่ขาดสาย

ประการสุดท้าย วัฒนธรรมประชานิยมเป็นเรื่องของการสร้าง ค้นหา ต่อรอง และผลิตซ้ำตัวหรืออัตลักษณ์ (battles of/ for cultural identities/selves) ในลักษณะนี้วัฒนธรรมประชานิยมเป็น

เครื่องมือในการต่อสู้ทางวัฒนธรรม เนื่องจากกลุ่มผู้บริโภครู้ที่อยู่ในวัฒนธรรมประชานิยมต่างค้นหา ต่อรองและ/หรือปฏิเสธในสิ่งที่ตนเองกำลังถูกครอบงำจากสื่อ ลักษณะนี้ทำให้วัฒนธรรมประชานิยมมีความหมายสำคัญที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ

จากนิยามที่ได้กล่าวมาทั้งหมด สรุปลักษณะเด่นของวัฒนธรรมประชานิยมได้ดังนี้ วัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางโลกย์ เป็นวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย เป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากระบบทุนนิยมที่ขึ้นอยู่กับกลไกตลาด มีการผลิตในปริมาณมาก และกระจายออกไปสู่กลุ่มผู้บริโภคในวงกว้าง นอกจากนี้วัฒนธรรมประชานิยมมีที่มาจากหลายแหล่ง เกิดจากการผลิตซ้ำและดัดแปลงผสมผสาน ดังนั้น วัฒนธรรมประชานิยมจึงมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมผสมผสาน

ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมประชานิยมที่ผู้วิจัยเห็นว่าสอดคล้องกับลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม ได้แก่ วัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับทางโลกย์ (Culture of Mundane) เนื่องจากเป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในระบบทุนนิยม การตลาด เงินตรา และค่านิยมทางสังคม วัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมของผู้บริโภคที่ขึ้นอยู่กับกลไกตลาด มีการผลิตในเชิงธุรกิจอุตสาหกรรมในปริมาณมหาศาลและกระจายออกไปสู่กลุ่มผู้เสพในวงกว้าง และวัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชน ได้รับการนำเสนอผ่านสื่อมวลชนสมัยใหม่

๒.๒. การศึกษาวัฒนธรรมประชานิยม

อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมประชานิยมเริ่มมีขึ้นตั้งแต่อารยธรรมตะวันตกถือกำเนิดขึ้นเมื่อมีการแบ่งวัฒนธรรมออกเป็นวัฒนธรรมชั้นสูงกับวัฒนธรรมชั้นล่างหรือวัฒนธรรมพื้นบ้าน ดังที่จอห์น เอ. เวียเวอร์ (John A. Weaver) อ้างถึงใน รัฐวิรูฒมิ เสนาคำ (๒๕๔๙: ๒) ได้กล่าวถึงหนังสือรัฐศาสตร์ในยุคกรีกชื่อ The Republic ของเพลโตว่า เพลโตจัดวัฒนธรรมที่แท้ไว้ในปริมาตรของปรัชญา การศึกษา และความจริง (Truth) และจัดวัฒนธรรมของชนชั้นล่างไว้ในพื้นที่กวีนิพนธ์และภาพศิลป์ (painting) ดังนั้น วัฒนธรรมชั้นล่างหรือวัฒนธรรมประชานิยมจึงเป็นศาสตร์แห่งความเชื่อ ทัศนคติ และการล่องลอย ซึ่งแนวคิดนี้เด่นชัดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ ๑๘ เมื่อ โจฮันน์ กอตต์ฟรีด เฮร์เตอร์ (Johann Gottfried Herder) ได้แบ่งวัฒนธรรมชั้นสูง (High culture) ของชนชั้นสูง และวัฒนธรรมชั้นต่ำ (Low culture) ของชาวบ้าน ออกจากกันอย่างชัดเจน โดยมีเกณฑ์ทางคุณค่าและกลุ่มชนชั้นเป็นเกณฑ์แบ่งแยก

ต่อมาในยุคหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ความเจริญด้านอุตสาหกรรม (Industrialization) ทำให้เกิดสังคมเมือง (Urbanization) และคนกลุ่มใหม่ที่เรียกว่า มวลชน (Mass) ซึ่งเป็นชนชั้นกลาง (Bourgeoisie) คนกลุ่มนี้ไม่ได้เป็นเจ้าของมูลนายหรือชนชั้นสูง แต่เป็นกลุ่มคนสามัญที่เข้ามาอาศัยในสังคมเมือง คนกลุ่มนี้เองทำให้เกิดวัฒนธรรมชนชั้นกลาง (Bourgeoisie culture) ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ผลิตขึ้นภายใต้แนวคิดทุนนิยมซึ่งเป็นผลมาจากพัฒนาการด้านอุตสาหกรรมและการขยายตัวของเขตเมือง วัฒนธรรมชนชั้นกลางทำให้เส้นแบ่งระหว่างวัฒนธรรมชั้นสูงและวัฒนธรรมชั้นล่างพร่าเลือน เกิดรูปแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ที่เป็นวัฒนธรรมการผลิตเพื่อคนจำนวนมาก มีระบบการค้าและการถ่ายทอดผ่านสื่อต่างๆ วัฒนธรรมชนชั้นกลางหรือวัฒนธรรมมวลชนนี้เองที่ได้รับความนิยมจากคนจำนวนมาก และเกิดเป็นวัฒนธรรมประชานิยมในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙

แนวคิดดังกล่าวทำให้นักคิดสำนักวัฒนธรรมร่วมสมัยศึกษา (The Centre for Contemporary Cultural Studies) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า วัฒนธรรมศึกษาแบบเบอร์มิงแฮม หันมาสนใจแนวคิดวัฒนธรรมประชานิยมมากขึ้น โดยมองว่า วัฒนธรรมประชานิยมที่เกิดขึ้นหลังยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมและมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมเพื่อความสำราญของมหาชนนั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษา ดังนั้นจึงบรรจุวิชาเช่น เพลงป๊อป โทรทัศน์ศึกษา (Television studies) ภาพยนตร์ศึกษา (Film studies) ไว้ในหลักสูตรของสำนักวิชาและเกิดการศึกษาวรรณกรรมประชานิยมอย่างจริงจัง (เปรม สอนสมุทร, ๒๕๔๗: ๑๒)

ในยุคต่อมาแนวคิดวัฒนธรรมประชานิยมได้รับอิทธิพลอย่างมากจากแนวคิดเรื่องการรื้อสร้าง (Deconstruction) ของฌาคส์ ดารริดา (Jacques Derrida) ที่มองว่า การมองโลกในมุมมองแบบนักวิชาการในอดีตเช่นกลุ่มนวนิยม (Modernism) กลุ่มโครงสร้างนิยม (Structuralism) เป็นการมองโลกที่ไม่สามารถอธิบายธรรมชาติของปรากฏการณ์ต่างๆ ซ้ำยังก่อให้เกิดปัญหาทางวิชาการต่างๆ ตามมาอีกเป็นจำนวนมาก ผสานกับแนวคิดความสัมพันธ์ทางสังคมและการจัดระเบียบทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) หรือรู้จักกันในนามของลัทธิมาร์กซ์ (Marxism) มาร์กซ์อธิบายปรากฏการณ์ของสังคมในยุคที่สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากระบบศักดินาสวามิภักดิ์ กล่าวคืออะไรดีหรือเลวนั้นขึ้นอยู่กับการวิพากษ์ของคนชั้นสูง กลายเป็นสังคมระบบทุนนิยมนายทุนเดียว (Capitalism) ที่ให้ความสำคัญแก่การผลิตและการบริโภค และเปิดโอกาสให้สาธารณะชนเข้าครอบครองพื้นที่ส่วนรวมของสังคมได้ การตัดสินว่าอะไรดีหรือเลวนั้นจึงไม่ใช่อำนาจของชนชั้นสูงอีกต่อไป จากแนวคิดของดารริดาและมาร์กซ์ก่อให้เกิดการสร้างแนวทางการศึกษาวรรณกรรมประชานิยมที่หลากหลายในปัจจุบัน (เปรม สอนสมุทร ๒๕๔๗: ๑๓)

ในปัจจุบันการศึกษาวัฒนธรรมประชาานิยมเป็นการรวบรวมนักคิด นักวิชาการ และงานวิจัย จากหลากหลายสาขาวิชา ไม่ว่าจะเป็นทางวรรณกรรมศึกษา ประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม และสาขาอื่นๆ ที่สนใจวัฒนธรรมประชาานิยมหรือปรากฏการณ์ใหม่ในสังคม เช่น วรรณกรรมประชาานิยม (Popular Literature) การเกิดขึ้นของชนชั้นใหม่ในสังคม การเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการประเมินค่า รูปแบบการผลิต และการเสพงานทางวัฒนธรรม ฯลฯ โดยการนำเอาแนวคิดต่างๆ เหล่านี้มารวมกันเป็นสหสาขาวิชา (Interdisciplinary) จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวคิดวัฒนธรรมประชาานิยมในปัจจุบันนี้เป็นแนวคิด กว้างและเป็นสาธารณะที่เปิดโอกาสให้ผู้สนใจจากหลากหลายสาขาวิชาได้ศึกษาตามแนวทางที่ตนเอง สนใจ

๒.๓. วัฒนธรรมประชาานิยมกับวรรณกรรมไทย

วรรณกรรมประชาานิยมในสังคมไทยเกิดขึ้นจากการปรับตัวของวรรณกรรมไทยในกระแส วัฒนธรรมตะวันตกที่หลังไหลเข้ามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ วรรณคดีไทยมีพัฒนาการควบคู่ไปกับ สังคมไทย เมื่ออารยธรรมตะวันตกเริ่มส่งอิทธิพลให้แก่สังคมไทย รูปแบบของวรรณกรรมตะวันตกก็ได้ แผลงขยายเข้ามาในแวดวงวรรณคดีไทยเช่นกัน ชนชั้นสูงที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศได้นำรูปแบบ ใหม่ๆ ของวรรณกรรมตะวันตกเข้ามาผสมผสานกับเนื้อหาของวรรณคดีไทย รูปแบบใหม่ของ วรรณกรรมไทยระยะแรกเกิดขึ้นจากชนชั้นสูงและผู้ที่ได้รับการศึกษา ต่อมาเมื่อยกเลิกระบบไพร่ทาส ประกอบกับราษฎรได้รับการศึกษามากขึ้นส่งผลให้เกิดชนชั้นกลางที่เป็นผู้สร้างและเสพวรรณกรรม ซึ่ง มีผลกระทบต่อการสร้างวรรณกรรมในสังคมไทย

การก่อตัวของชนชั้นกลางที่เรียกได้ว่าเป็นผู้สร้างและผู้เสพวัฒนธรรมประชาานิยมในประเทศไทย เริ่มเห็นได้ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ โครงสร้างทางชนชั้นในสังคมไทยจำแนกได้เป็น ๒ ชั้นชั้นใหญ่ๆ ได้แก่ ชนชั้นปกครองหรือชนชั้นศักดินา ได้แก่ กษัตริย์ ขุนนาง และชนชั้นผู้ถูกปกครอง ได้แก่ ไพร่และ ทาส ความสัมพันธ์ระหว่าง ๒ ชั้นชั้นเป็นไปในรูปแบบที่เรียกว่าระบบอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์ดังกล่าว มิใช่ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นที่ขัดแย้งกัน แต่เป็นความสัมพันธ์ที่ผู้อุปถัมภ์และผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ได้ ประโยชน์ร่วมกัน โดยที่ผู้อุปถัมภ์ (ชนชั้นศักดินา) มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ (ไพร่ทาส) ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่อยู่ใต้อุปถัมภ์มีหน้าที่ต้องส่งส่วยและทำงานให้แก่ผู้อุปถัมภ์ตนเป็นการตอบแทน (อคิน รพีพัฒน์, ๒๕๒๗ อ้างถึงใน ศิริพร ยอดกมลศาสตร์, ๒๕๓๘: ๒๖)

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ผลจากระบบเศรษฐกิจแบบการค้าได้ก่อให้เกิดกลุ่มคนที่เรียกว่าชนชั้นกรรมกร ซึ่งเป็นการกำเนิดวัฒนธรรมกรรมกรในสยาม ชนชั้นกรรมกรที่เกิดขึ้นในสยามนี้แตกต่างจากกรรมกรที่เกิดในโลกตะวันตก กล่าวคือ ในขณะที่วัฒนธรรมกรรมกรในโลกตะวันตกเกิดขึ้นเพราะการเติบโตทางเศรษฐกิจอันเป็นผลมาจากทุนนิยมของเอกชน แต่ชนชั้นกรรมกรและวัฒนธรรมกรรมกรของสยามนั้นกลับเกิดขึ้นเพราะการเติบโตทางเศรษฐกิจในแบบโลกตะวันออก อันเป็นผลมาจากความสนใจของรัฐต่อการค้ากับต่างประเทศ ประกอบกับการหลั่งไหลเข้ามาของชาวจีน ทำให้เกิดเศรษฐกิจเพื่อการตลาดขึ้นในสยาม ในช่วงระยะเวลานี้ได้ก่อให้เกิดกลุ่มชนชั้นกรรมกรขึ้น^{๒๐} ซึ่งชนชั้นกรรมกรไทยไม่ได้แยกตัวออกมาจากชนชั้นศักดินาอย่างเป็นอิสระเช่นกรรมกรในเมืองใหญ่ของทางตะวันตก กรรมกรไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ประกอบด้วยชนชั้นนำในระบบศักดินาผสมกับชาวจีนและเชื้อสายจำนวนมาก ซึ่งได้ผสมผสานไปกับชนชั้นศักดินาโดยผ่านการเชื่อมความสัมพันธ์ด้านการแต่งงานบ้าง ในระบบเครือญาติบ้าง กลุ่มคนเหล่านี้คุมอำนาจทางการเมืองของระบบศักดินาไว้อย่างเหนียวแน่น และประกอบกันขึ้นเป็นชนชั้นสูงของสังคม ด้วยเหตุนี้ สิ่งที่คนเหล่านี้สร้าง เสพ และชื่นชม จึงมีรากฐานวัฒนธรรมศักดินาหรือวัฒนธรรมชนชั้นสูงอยู่ไม่น้อย วัฒนธรรมกรรมกรในสมัยรัตนโกสินทร์จึงมีลักษณะเช่นเดียวกับวัฒนธรรมของชนชั้นสูง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, ๒๕๔๓: ๑๘๗) กล่าวอีกนัยหนึ่ง วัฒนธรรมของชนชั้นสูงที่มีลักษณะของวัฒนธรรมกรรมกรเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย

ดวงมน จิตรจำนงค์ (๒๕๔๔: ๗๙) ได้อธิบายถึงสาเหตุของการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมกรรมกรที่ส่งผลต่อวรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ว่าเกิดขึ้นเพราะความผ่นคลายของระบบไพร่ ประกอบกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจในหมู่ประชาชน ทำให้ประชาชนรู้หนังสือมากขึ้น บรรยายากศทางปัญญาที่ได้รับการเสริมสร้างตั้งแต่การสถาปนาราชธานีแข็งแรงแรงมากขึ้น ประกอบกับระบบการเกณฑ์แรงงานไพร่ผ่นคลาย จึงเกิดวิถีที่มีผลงานเป็นที่นิยมของชนชั้นสูงและไพร่ดังเช่นสุนทรภู่เป็นต้น วัฒนธรรมของชนชั้นสูงและประชาชนจึงมีแนวโน้มเข้าหากันมากขึ้นในสมัยนี้เอง

ในด้านวรรณกรรม ผลทางสังคมที่สืบเนื่องจากการค้ากับต่างประเทศทำให้ชนชั้นนำของไทยมีลักษณะเป็นกรรมกร ปฏิสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นศักดินาและไพร่จึงหรือประชาชนทั่วไปจึงมากขึ้น ซึ่งส่งอิทธิพลให้วรรณกรรมเช่นกัน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, ๒๕๔๓) และเป็นวรรณกรรมของราชสำนักที่แยกจากวรรณกรรมประชาชนอย่างชัดเจน คำกล่าวนี้ ดวงมน จิตรจำนงค์ ได้แย้งคำกล่าวของ นิธิ เอียวศรีวงศ์

^{๒๐} ในสมัยรัตนโกสินทร์ มีความเปลี่ยนแปลงภายในระบบโครงสร้างของสังคมที่สืบเนื่องมาจากเศรษฐกิจ สาเหตุเพราะเศรษฐกิจของรัฐบาลอาจหมายถึงการค้ากับต่างประเทศ ประเทศคู่ค้าที่สำคัญที่สุดก็คือ จีน โดยมีรัฐหรือชนชั้นศักดินาและคนจีนเป็นเจ้าของกิจการ และเจ้าของเรือสำเภา ประกอบกับระบบเจ้าภาษีนายอากรที่เปิดโอกาสให้คนจีนได้เข้ารับราชการและมีตำแหน่ง ดังนั้นชนชั้นกรรมกรไทยสมัยรัตนโกสินทร์จึงประกอบด้วยชนชั้นศักดินาและคนจีน

(๒๕๔๓) ว่า แม้ว่าลักษณะวรรณกรรมอยุธยาจะมีฉันทลักษณ์ที่ซับซ้อนหรือเป็นวรรณคดีสำหรับพิธีกรรม แต่ก็มิใช่พรรณนาที่สะท้อนอารมณ์ของผู้ฟังซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นความบันเทิงอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ ลักษณะร่วมระหว่างวรรณคดีของชนชั้นสูงและวรรณกรรมของประชาชนก็คือ ที่มาของวรรณกรรมทั้งของชนชั้นสูงและประชาชนต่างมาจากแหล่งวัตถุดิบใหญ่ร่วมกันคือ ชาดกในพุทธศาสนา ความคิดความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องผี หรือแม้แต่ได้รับเค้าเรื่องจากต่างประเทศ ตำนานและนิทานเก่าแก่ ในด้านฉันทลักษณ์ วรรณคดีชั้นสูงและวรรณกรรมประชาชนต่างพัฒนาขึ้นจากฉันทลักษณ์ของทั้งมูลนายและไพร่ ซึ่งเป็นอัจฉริยลักษณ์ของภาษาไทย (ดวงมน จิตรจําาง, ๒๕๔๔: ๒๘) การผลิตและการเสพวรรณกรรมต้นรัตนโกสินทร์ วรรณกรรมชั้นสูงหันไปรับเอาจารีตของวรรณกรรมประชาชนที่มีการปรับตัวตลอดเวลา วรรณกรรมราชสำนักจึงพัฒนาให้เกิดรูปแบบและเนื้อหาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความเป็นไปในสังคม

การศึกษาของดวงมน จิตรจําาง (๒๕๔๔) แสดงให้เห็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมทั้งสองคือวัฒนธรรมของชนชั้นสูงและวัฒนธรรมราษฎรที่สะท้อนออกมาจากวรรณกรรมยุคต้นรัตนโกสินทร์ กลายเป็นลักษณะเด่นของวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ภาพสะท้อนชีวิตชาวบ้านในวรรณคดีและการแลกเปลี่ยนจารีตของวรรณคดีได้แสดงถึงปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างชนชั้น ซึ่งต่อมาเมื่อเส้นแบ่งระหว่างสองวัฒนธรรมพัวเลือน การผสมผสานรูปแบบวรรณกรรมจึงก่อให้เกิดวรรณกรรมแนวใหม่ขึ้น

อัญชลี สุสายัณห์ (๒๕๔๕) กล่าวว่า ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา สยามได้ปฏิรูปประเทศหลายด้าน ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและส่งผลต่อโครงสร้างชนชั้นในสังคมไทยคือ การเปลี่ยนแปลงระบบไพร่ และการยกเลิกระบบทาส การเปลี่ยนแปลงระบบไพร่อย่างค่อยเป็นค่อยไปโดยอนุญาตให้ไพร่สามารถจ่ายเงินค่าราชการที่เรียกว่า เงินรัชชูปการ แทนการเกณฑ์แรงงานหรือการเข้าเวร และกำหนดพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหารขึ้นแทน ทำให้ราษฎรทำมาหากินประกอบอาชีพได้อิสระมากขึ้น ซึ่งการยกเลิกระบบไพร่นี้เองได้เป็นต้นกำเนิดของ “ชนชั้นกลาง” หรือ “ชนชั้นกระฎุมพี” ที่หมายถึงราษฎรทั่วไป มิใช่เฉพาะกลุ่มคนจีนที่กุมอำนาจในการเก็บภาษีในช่วงต้นรัตนโกสินทร์เท่านั้น

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้น การศึกษาก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดกลุ่มชนชั้นกลางที่ประกอบด้วยข้าราชการ ปัญญาชนหรือกลุ่มคนหัวก้าวหน้า การพัฒนาด้านการศึกษาโดยรับเอาระบบการศึกษาจากตะวันตกมาเช่นการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎร เป็นผลทำให้เริ่มมีราษฎรที่อ่านออกเขียนได้ การส่งข้าราชการไปศึกษาต่อต่างประเทศทำให้เกิดกลุ่มคนรุ่นใหม่ ๆ ที่ได้รับการศึกษาจากชาติ

มหาอำนาจตะวันตกมาเป็นแบบอย่างและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประกอบกับกิจการโรงพิมพ์ที่เจริญขึ้น มีโรงพิมพ์ทั้งของคณะมิชชันนารีและโรงพิมพ์ของคนไทยผลิตทั้งหนังสือราชการ หนังสือวรรณคดี และหนังสือนิทานต่างๆ โรงพิมพ์ในสมัยนี้ได้แก่โรงพิมพ์วัดเกาะ โรงพิมพ์ของหมอบรัดเลย์ เป็นต้น ทำให้วัฒนธรรมการอ่านซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมกระฎุมพี^{๒๐} หรือวัฒนธรรมชนชั้นกลางเกิดการแผ่ขยายมากขึ้น

เห็นได้ว่า จากความเจริญของโลกตะวันตกที่แผ่เข้ามายังสยามประกอบกับการปฏิรูปภายในไทย ทำให้ระบบไพร่ที่คงอยู่มานานต้องเสื่อมสลายลง แม้ว่าเป็นความจริงความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ยังคงอยู่ แต่ก็ยังเป็นเพียงความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ ด้วยเหตุปัจจัยข้างต้น โครงสร้างสังคมไทยที่แบ่งเป็นมูลนายกับไพร่จึงพร่าเลือน มีกลุ่มคนที่เรียกว่า “ชนชั้นกลาง” หรือ “ชนชั้นกระฎุมพี” ที่ไม่ได้เป็นเพียงกลุ่มคนจีนดั้งแต่ก่อน แต่ได้เกิดกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพหลากหลาย ซึ่งคนกลุ่มนี้เองได้กลายมาเป็นชนชั้นกลางหรือกลุ่มมวลชนภายใต้เศรษฐกิจระบบทุนนิยมในปัจจุบัน

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (๒๕๓๖) นักวิชาการได้ให้คำนิยาม “ชนชั้นกลาง” ในสังคมทุนนิยมว่า

...ชนชั้นกลางไทยเป็นผลผลิตจากกระบวนการทางประวัติศาสตร์ของระบบทุนนิยม ซึ่งมาจากข้างนอก และเริ่มปรากฏชัดเจนตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน... พวกเขาเริ่มมีการพัฒนา “นโยบาย” และ “อุดมการณ์” ของตนเองให้ปรากฏชัด เพื่อบรรลุผลประโยชน์ของกลุ่มตน และเพื่อรักษาอำนาจที่มีเหนือชนชั้นแรงงาน และชาวนาชาวไร่... (แต่ก็) ไม่ใช่ผู้รับใช้ชนชั้นนายทุน หากแต่เป็นผู้สร้างสรรค์ระบบทุนนิยมมากกว่า... (และด้วยเหตุนี้ จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่) ชนชั้นกลางไทยเป็นพลังสำคัญในการช่วยผลักดันการพัฒนาทุนนิยมสมัยใหม่ แต่ก็ไม่ก้าวไปไกลในการเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อชนชั้นผู้ยากไร้

(ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, ๒๕๓๖ อ้างถึงใน ศิริพร ยอดกมลศาสตร์, ๒๕๓๘: ๓๐)

หากพิจารณาในภาพรวมของชนชั้นกลางตั้งแต่เริ่มก่อเกิดวัฒนธรรมกระฎุมพี กล่าวได้ว่าชนชั้นกลางหรือชนชั้นกระฎุมพีในอดีตหมายถึงเพียงกลุ่มคนที่มีอาชีพค้าขาย โดยเฉพาะกลุ่มคนจีนอพยพ ประกอบด้วยพ่อค้ารายใหญ่ที่คลี่คลายมาเป็นชนชั้นนายทุนในสังคมทุนนิยมในเวลาต่อมา และพ่อค้ารายย่อย ต่อมาเมื่อสังคมไทยเริ่มเข้าสู่เศรษฐกิจระบบทุนนิยม ภาคบริการได้เติบโตอย่างรวดเร็วไม่น้อยกว่าภาคอุตสาหกรรม ดังนั้นกลุ่มชนชั้นกลางจึงไม่ได้หมายถึงชนชั้นแรงงานหรือชนชั้น

^{๒๐} ในที่นี้ ผู้วิจัยอ้าง นิธิ เอียวศรีวงศ์ (๒๕๓๙: ๑๘๙, ๒๓๓) ที่ว่า “วัฒนธรรมกระฎุมพีเป็นวัฒนธรรมเพื่อการอ่าน เป็นวัฒนธรรมของผู้ที่อ่านออกเขียนได้ เนื่องจากพวกกระฎุมพีเห็นความสำคัญของการอ่านเขียนจากชนชั้นศักดินา”

กรรมอาชีพ แต่หมายถึงกลุ่มอาชีพใหม่ในสาขาวิชาชีพที่หลากหลาย กล่าวได้ว่าชนชั้นกลางในสังคมทุนนิยมปัจจุบันจึงรวมถึงตั้งแต่ ผู้ประกอบการรายย่อย พ่อค้ารายย่อย อาชีพอิสระ ข้าราชการ รวมไปถึงพนักงานในบริษัทห้างร้านต่างๆ โดยใช้พิจารณาจากรายได้และความมั่นคงที่ใกล้เคียงกัน (วรวิทย์ เจริญเลิศ อ้างถึงใน ศิริพร ยอดกมลศาสตร์, ๒๕๓๘: ๓๒)

ชนชั้นกลางข้างต้นเป็นผู้สร้างและเสพวัฒนธรรมประชานิยมในปัจจุบัน สิ่งที่แสดงอย่างชัดเจนคือ ชนชั้นกรรฎุมพีและวัฒนธรรมกรรฎุมพีเริ่มก่อตัวขึ้นเมื่อเศรษฐกิจระบบตลาดเกิดขึ้น และชนชั้นกลางในสังคมก็พัฒนาขึ้นพร้อมๆ กับระบบทุนนิยมที่ก่อตัวในสังคมไทย ชนชั้นกลางที่มีเป็นจำนวนมากในเมืองหลวงได้สร้างสรรคัวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ซึ่งวัฒนธรรมนี้เองก็ได้รับความนิยมในกลุ่มชนชั้นกลางด้วยกันและขยายออกไปจนกลายเป็นที่นิยมของคนหมู่มาก ซึ่งในระยณะนั้นคำว่า “ประชานิยม” ยังไม่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นต้นมา คำว่า “ประชานิยม” ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในบริบทที่แตกต่างกันออกไป โดยกลุ่มนักวิชาการ นักรัฐศาสตร์ และนักวิจารณ์การเมือง สังคมไทยรู้จักคำว่าประชานิยมโดยเริ่มจากแวดวงการเมือง เกษียร เตชะพีระ นักรัฐศาสตร์เป็นผู้เริ่มใช้คำว่า “ประชานิยม” แทนคำทับศัพท์ Populism^{๒๒} ความหมายของประชานิยมในแง่นี้หมายถึงนโยบายของรัฐที่มุ่งเน้นการพัฒนาชนบท เน้นภาคเกษตร เน้นย้ำความสำคัญของเกษตรกรยากจนในชนบท และเห็นวชนเหล่านั้ันคือสาระสำคัญของประชชน (อนก เหล่าธรรมทัศน์, ๒๕๔๙: ๓๗-๓๘) โดยนัยนี้ “ประชานิยม” จึงมิได้หมายความถึงชนชั้นกลางดังที่พัฒนามาจากชนชั้นกรรฎุมพี แต่หมายถึงชนชั้นแรงงาน เกษตรกร และชนชั้นล่างของสังคม อย่างไรก็ตาม ความหมายของประชานิยม ในแง่ของการเป็นที่นิยมที่ชื่นชอบของคนจำนวนมากก็เริ่มแพร่หลายขึ้น ดังที่ อนก เหล่าธรรมทัศน์ (๒๕๔๙) ได้อธิบายไว้

ในเมืองไทยเรา นี้ ต่อมาในเวลาไม่นานนัก ก็มีการใช้ “ประชานิยม” ในความหมายพิเศษที่ใช้กันเฉพาะในสังคมไทยเราเอง โดยคำว่า “นิยม” อาจหมายถึง “หลักการ” หรือ “อุดมการณ์” ก็ได้ แต่จะหมายถึง “ความนิยม” หรือ “ความชื่นชอบ” ด้วยก็ได้ จึงมีผู้อธิบายความหมายของ “ประชานิยม” ไปในความหมายว่า คือการทำนโยบายหรือมาตรการที่ประชชนพากันนิยมชมชอบ หรือการทำอะไรที่ถูกต้องหรือโดนใจประชชนเป็นอย่างมาก

(อนก เหล่าธรรมทัศน์, ๒๕๔๙: ๘๐)

^{๒๒} “ประชานิยม” ที่พบในงานเขียนวิจารณ์การเมืองของเกษียร เตชะพีระ ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ แปลมาจากคำว่า Populism ซึ่งก่อนหน้านั้้นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ใช้เป็นคำทับศัพท์ว่า “พ็อพพิวลลิสม์” หรือ “ป็อปปูลิสิส”

ประชาณียมที่หมายถึงนโยบายที่ประชาชนพากันนิยมชมชอบ ประชาชนกลุ่มใหญ่ให้การสนับสนุน หรือการดำเนินการที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชน คำว่าประชาณียมในที่นี้มีรากศัพท์มาจาก “populus” ในภาษาละติน หมายถึง การเป็นที่ชื่นชอบอย่างกว้างขวาง ไม่จำกัดชนชั้น ซึ่งจะมีนัยรวมถึงประชาชนตั้งแต่ชนชั้นกลางไปจนถึงเกษตรกร ผู้ใช้แรงงาน ดังนั้นหากมองในความหมายนี้แล้ว ประชาณียมจะไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในบริบทการเมืองเท่านั้น แต่ได้ขยายสาขาไปจนถึง “อะไรก็ตาม” ที่ถูกใจหรือเป็นที่นิยมชมชอบของคนส่วนใหญ่

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมประชาณียม (Popular Culture)^{๒๓} กับวรรณกรรมไทย นั้น เริ่มจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการพิมพ์ที่ทำให้เกิดการเผยแพร่วรรณกรรมจำนวนมาก ไปสู่ชาวบ้านอย่างรวดเร็วแทนการคัดลอกอย่างสมัยโบราณ วรรณคดีที่ได้รับผลจากการตั้งโรงพิมพ์คือ วรรณคดีจักรๆ วงศ์ๆ ซึ่งเรื่องอ่านเล่นประเภทนี้ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้รับความนิยมคัดลอกอ่านต่อๆ กันมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๖ โดยมีโรงพิมพ์ที่จัดพิมพ์วรรณคดีเหล่านี้ได้แก่ โรงพิมพ์หมอสุมิโรงพิมพ์บางกอกประสิทธิ์การคอมปะนีลิมิเตด โรงพิมพ์นายเทพ โรงพิมพ์นายสิน และโรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ (วัดเกาะ) ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง เห็นได้จากจำนวนนิทานจักรๆ วงศ์ๆ ที่เพิ่มมากขึ้น ความนิยมจากชาวบ้านทำให้เกิดกวีแต่งเรื่องนิทานที่มีโครงเรื่องเช่นเดียวกันนี้อีกจำนวนมาก นอกจากนี้ แต่ละโรงพิมพ์ยังต้องแข่งขันกันจำหน่ายหนังสือ จึงมีการชักจูงลูกค้าด้วยแบบต่างๆ เช่น การแต่งกลอนชักชวนให้ซื้อหนังสือของโรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ ดังนี้

ยี่สิบห้าสตาลค์ต่างรู้ท่านผู้ซื้อ

ร้านหนังสือวัดเกาะเพราะหนักหนา

ราษฎร์เจริญโรงพิมพ์พิมพ์มรรคา

เชิญท่านมาซื้อดูคงรู้ดี

ได้ลงพิมพ์คราวแรกแปลกๆ เรื่อง

อ่านแล้วเปลื้องความทุกข์เป็นสุขซี

ท่านซื้อไปอ่านฟังให้มั่งมี

เจริญศรีศิริสวัสดิ์พิพัฒน์เอย^{๒๔}

(สุพรรณิ วราทร, ๒๕๑๙: ๓๗)

^{๒๓} ก่อนหน้านั้นนักวิชาการได้แปลศัพท์นี้ว่า วัฒนธรรมป๊อป วัฒนธรรมสมัยนิยม วัฒนธรรมมวลชน วัฒนธรรมประชาชนบ้าง เป็นต้น แต่ในที่นี้ผู้วิจัยจะใช้ว่า “วัฒนธรรมประชาณียม” เป็นหลัก เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าความนิยมที่เกิดขึ้นนั้น ขึ้นอยู่กับตัวผู้สร้างและผู้เสพวัฒนธรรมนั้นๆ เป็นหลัก และเป้าหมายของความนิยมก็คือกลุ่มมวลชนทั่วๆ ไป มิใช่เพียงแค่มวลชนในความหมายของชนชั้นกลาง หรือชนชั้นแรงงาน

^{๒๔} จากใบแทรกในเรื่อง จำปาแก้วจำปาทอง

ความก้าวหน้าเรื่องกรพิมพ์ นอกจากจะทำให้เกิดความหลากหลายของตัวบทวรรณกรรมแล้ว ยังทำให้เกิดการจำหน่ายหนังสือในระบบตลาดอีกด้วย เกิดการโฆษณาโรงพิมพ์และตัวบทวรรณกรรมที่พิมพ์ขึ้น การแข่งขันเกิดเพื่อดึงดูดใจลูกค้าที่เป็นผู้เสพวรรณกรรม อย่างไรก็ตาม เมื่อวรรณคดีประเภทจักรๆ วงศ์ๆ ได้รับความนิยม กวีหลายคนหันมาแต่งเรื่องแนวนี้กันมากจนความนิยมของผู้อ่านลดลง ดังที่เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ได้เขียนคำนำของลัทธิวิชาฉบับแรกเมื่อเดือนกรกฎาคม ร.ศ. ๑๑๙ (พ.ศ. ๒๔๔๓) ว่า

...เราเกือบจะกล่าวได้ว่าเวลานี้เรื่องกลอนจักรๆ วงศ์ๆ เป็นของที่ไม่ใคร่มีใครเอาใจใส่เท่าใดแล้ว แลตามความเห็นของเรานั้น ถ้าเอาเรื่องมาแต่งเป็นกลอนเข้าแล้วทำให้หายขบขันเสียโดยมาก แลเรื่องที่แต่งเป็นกลอนได้นั้นมักเป็นเรื่องที่แต่งสำหรับอ่านกลอน หาใช่สำหรับอ่านเนื้อเรื่องไม่ เพราะเรื่องเหล่านี้พอจับอ่านเข้าก็คาดหน้าได้เสียเกือบหมด... การที่เรากล่าวมาดังนี้มีใช้จะดีเตียนกลอนว่าเป็นของไม่ดีเมื่อใด เราเองก็ชอบเรื่องกลอนอยู่ แต่ถึงอย่างนั้นก็ดีความจริงยังยืนที่อยู่ว่าเวลานี้ไม่ใคร่มีใครเอาใจใส่เรื่องกลอนดังที่กล่าวมานั้นเท่าใดแล้ว...

(สุพรรณิ วราทร, ๒๕๑๙: ๓๘)

เมื่อความนิยมของผู้เสพวรรณกรรมจักรๆ วงศ์ๆ เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ความนิยมวรรณกรรมร้อยแก้วเพิ่มขึ้น แท้จริงแล้ววรรณกรรมร้อยแก้วเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชซึ่งมีการแปลและแต่งวรรณกรรมอิงพงศาวดารจากจีนมาแล้ว แต่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา วรรณกรรมประเภทร้อยแก้วแบบตะวันตกเริ่มเข้ามา มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมไทยมากขึ้น ในระยะแรกเป็นเรื่องประเภทปกรณัมที่เรียกว่า นิทาน นิยาย หรือเรื่องอ่านเล่น จากนั้นจึงมีเรื่องแปลจากภาษาตะวันตกเป็นเรื่องสั้นๆ และต่อมาก็มีนวนิยายแปล จนกระทั่งในที่สุดจึงมีนวนิยายไทยที่แต่งตามแบบแผนวรรณกรรมของตะวันตก (สุพรรณิ วราทร, ๒๕๑๙: ๓๙) นวนิยายได้เริ่มตีพิมพ์เป็นครั้งแรกสมัยรัชกาลที่ ๕ หนังสือพิมพ์และวารสารได้แก่ ดรุณาวาท วชิรญาณวิเศษ วชิรญาณ ลัทธิวิชา ถลลัทธิวิชาและทวีปัญญา เป็นต้น เป็นเวทีสำหรับตีพิมพ์เผยแพร่นวนิยายในสมัยแรกเริ่ม

คนไทยที่ได้รับการศึกษาแบบตะวันตกได้นำวรรณกรรมในรูปแบบเรื่องสั้น และนวนิยาย ซึ่งมีต้นแบบจากวรรณกรรมตะวันตกเข้ามา ในระยะเริ่มแรกเป็นการแปลนิยายจากต้นฉบับภาษาต่างประเทศ นิยายแปลเรื่องแรกคือเรื่อง ความพยายาม แม่วันเป็นผู้แปล ต่อมาก็มีนักเขียนที่ประพันธ์นวนิยายไทยเป็นเรื่องแรกคือ เรื่องความไม่พยายาม ของครูเหลี่ยม (หลวงวิลาสปริวัตร) นว

นิยายไทยเรื่องนี้ได้หยิบยืมรูปแบบนวนิยายตะวันตก โดยแต่งล้อเลียนเรื่องความพยายามของมารีคอเรลลี (Marie Corelli) แต่แก่นเรื่องยังคงคติทางพุทธศาสนาเรื่องเวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร วรรณกรรมไทยในระยะเริ่มแรกนี้ยังปรากฏอาชุนิยาย นวนิยายผจญภัย ด้านสารคดีปรากฏสารคดีท่องเที่ยว สารคดีเชิงประวัติ และบทความต่างๆ

สายทิพย์ นุกูลกิจ (๒๕๓๙: ๗) กล่าวว่า ปีพ.ศ. ๒๔๗๐-๒๔๗๔ เป็นยุครุ่งอรุณหรือที่มาจากวรรณกรรมจินตนิมิต เกิดนิยายพาฝันขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยแสดงเรื่องราวชีวิตและแสดงทัศนะของชนชั้นสูง แต่ที่น่าสนใจคือนวนิยายมีรายละเอียดที่สมจริงมากขึ้น นักเขียนที่โดดเด่นในยุคนี้คือ ม.จ. อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ ศรีบูรพา และดอกไม้สดผู้ซึ่งเขียนนวนิยายประเภทใหม่ขึ้นในปี ๒๔๗๒ คือนวนิยายชีวิตครอบครัว ดอกไม้สดเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับรายละเอียดเกี่ยวกับอารมณ์และความ เป็นอยู่ของตัวละครในวรรณกรรม ดังนั้นนวนิยายช่วงนี้จึงสะท้อนความเป็นจริงในสังคมขณะนั้น ช่วงก่อนการปฏิวัติการปกครอง ๒๔๗๕ ได้สะท้อนค่านิยมบางอย่างในสังคม เช่น ค่านิยมเรื่องการ ประกอบการค้าและความมั่งคั่งเริ่มเข้ามาแทนที่ค่านิยมเรื่องศักดิ์ตระกูล ความจริงในสังคมที่ว่าคนชั้นสูงที่ตกต่ำลงอันเนื่องมาจากฐานะทางการเงินเป็นเงื่อนไข (สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์, ๒๕๔๔: ๑๓๓)

อย่างไรก็ดี นวนิยายประเภทอื่นๆ เช่น หัสนิยาย นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ อาชุนิยายก็ยังคงมีอยู่ (อิงอร สุพันธ์วิณิช, ๒๕๔๘: ๑๐) ในระยะนี้เริ่มมีผู้อ่านวรรณกรรมที่เป็นคนสามัญมากขึ้น และวรรณกรรมก็เริ่มเปลี่ยนไปสู่คนสามัญเช่นกัน นักวิชาการได้วิเคราะห์การเติบโตของวรรณกรรม ในช่วงตั้งแต่นี้ต่อไปว่า รูปแบบเรื่องสั้นและนวนิยายจะเป็นที่นิยมมากขึ้น เนื่องจากรูปแบบงานประพันธ์ที่สื่อความคิดได้เหมาะสมกับชนชั้นกลางและคนสามัญ เพราะสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และภาษาที่ใช้ก็อ่านเข้าใจง่าย สื่อสารได้ง่าย โดยที่ผู้อ่านไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางภาษามาก เหมือนกับการอ่านงานประเภทร้อยกรอง (เอมอร หิรัญราช อ่างถึงใน สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์, ๒๕๔๔: ๑๓๑)

ระยะวรรณกรรมแนวก้าวหน้า (๒๔๗๖-๒๔๘๘) หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยคณะราษฎรเป็นต้นมา มีผลทำให้เกิดกลุ่มคนชนชั้นกลางที่เรียกว่า “กลุ่มผู้ดีใหม่” ขึ้นมา มีบทบาทในสังคม ซึ่งได้แก่ผู้ที่มีการศึกษาหรือข้าราชการ สภาพสังคมภายหลังการเปลี่ยนแปลงข้างต้น ได้ส่งอิทธิพลต่อวรรณกรรมไทยโดยเฉพาะนวนิยาย ในช่วงนี้ได้เกิดวรรณกรรมแนวก้าวหน้า นวนิยายแนวนี้จะนำเสนอปัญหาเรื่องความยุติธรรมในสังคมและแสดงความเห็นใจแก่ผู้ที่เสียเปรียบ จากลักษณะของวรรณกรรมที่กล่าวถึงสภาพสังคมของชาวบ้านส่วนใหญ่เช่นนี้ เห็นได้ว่าเป็นวรรณกรรมที่

สร้างโดยคนชั้นกลางในสังคม และมีผู้เสพเป้าหมายคือคนทุกระดับชั้น นั่นหมายถึง ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมมีจุดประสงค์ให้วรรณกรรมแพร่หลายไปในวงกว้าง (สายทิพย์ นุกูลกิจ, ๒๕๓๙: ๙)

หลังจากนั้นการเมืองไทยก็ได้เกิดเหตุการณ์รัฐประหารขึ้นอีกหลายครั้ง แต่ทุกครั้งเกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง แวดวงวรรณกรรมก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นรัฐบาลได้ปราบปรามผู้ที่มีความเห็นขัดแย้งกับรัฐอย่างเด็ดขาด การกระทำเช่นนี้เกิดผลกระทบต่อแวดวงวรรณกรรมเป็นอย่างมาก นักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่เริ่มสร้างแนวทางใหม่ต้องถูกจำกัดบทบาทของตนเองทำให้วรรณกรรมเพื่อชีวิตหยุดชะงัก ในขณะที่วรรณกรรมบันเทิงคดีประเภทพาฝันกลับได้รับความนิยมมากขึ้น ลักษณะของวรรณกรรมประเภทนี้คือมีเนื้อเรื่องเอาใจผู้เสพ ตัวละครจะมีทัศนคติแบบคนชั้นกลางและคนส่วนใหญ่ในสังคม ตัวละครที่แต่เดิมเป็นคุณพระ คุณหลวงก็เปลี่ยนเป็น ดร.หนุ่มที่เพิ่งกลับมาจากนอก ส่วนการดำเนินเรื่องและกลวิธีเป็นการเล่าเรื่องแบบที่นักเขียนรู้เรื่องราวในจิตใจของตัวละครได้หมด ซึ่งกลวิธีนี้จะพบในนวนิยายพาฝันแทบทุกเรื่องทำให้นเนื้อเรื่องไม่ต่างกันมากนัก อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมพาฝันได้พัฒนาทั้งการสร้างตัวละคร การดำเนินเรื่องและกลวิธี จนปัจจุบันได้กลายเป็นบันเทิงคดีที่ได้รับความนิยมจากผู้เสพเป็นจำนวนมาก (สายทิพย์ นุกูลกิจ, ๒๕๔๓: ๒๑)

หลังจากสถานการณ์ทางการเมืองในสังคมไทยดีขึ้น แวดวงวรรณกรรมก็เฟื่องฟูขึ้นตามไปด้วย เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของนักเขียนทำให้เกิดผลงานวรรณกรรมออกสู่สังคมมากมาย และยังทำให้เกิดนักเขียนหน้าใหม่อีกหลายคน แนวทางของวรรณกรรมก็ได้จำกัดอยู่แค่วรรณกรรมเพื่อชีวิต วรรณกรรมพาฝัน หรือวรรณกรรมสะท้อนสังคม ตั้งแต่ทศวรรษที่ ๒๐ เป็นต้นมา รัฐบาลนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติมาพัฒนาประเทศ รวมไปถึงนโยบายที่กระตุ้นการลงทุนของต่างชาติทำให้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเริ่มเข้ามามีอิทธิพลในสังคมไทย ผนวกกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปิดโอกาสให้ประเทศที่มีอำนาจได้แผ่ขยายอุดมการณ์ ธุรกิจ ความรู้ เทคโนโลยี รวมไปถึงวัฒนธรรม ไปครอบงำประเทศที่กำลังพัฒนา ดังนั้น วัฒนธรรมประชานิยมที่เกิดขึ้นจากระบบทุนนิยมก็ส่งผลกระทบต่อกระแสธารวรรณกรรมไทยเช่นเดียวกัน

อิทธิพลของวัฒนธรรมประชานิยมได้เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการสร้างและเสพวรรณกรรมไทย ประการแรกคือ เส้นแบ่งระหว่างวรรณกรรมราชสำนัก วรรณกรรมชาวบ้าน วรรณกรรมเพื่อชีวิต วรรณกรรมพาฝัน ฯลฯ กำลังพร่าเลือน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ วรรณกรรมเพื่อชีวิตเป็นวรรณกรรมเพื่อมวลชน แต่ปัจจุบันวรรณกรรมเพื่อชีวิตกลับถูกตั้งคำถามถึงความล้าหลัง เดิมวรรณกรรมเพื่อชีวิตมีบทบาทหน้าที่เป็นกระจกสะท้อนปัญหาสังคม แต่มาในระยะหลังวรรณกรรมเพื่อชีวิตกลับถูก

นักวิชาการระดมตรวจสอบคุณค่าทางการประพันธ์และค้นหาอุดมการณ์ในงานนั้นๆ นอกจากนี้หลากหลายสถาบันยังตั้งรางวัลหรือกำหนดคุณค่า ดังนั้นงานวรรณกรรมเพื่อชีวิตจึงถูกยกฐานะจากวรรณกรรมมวลชนไปเกือบเทียบเท่าวรรณกรรมตามแบบแผน เห็นได้จากมีการศึกษาทั้งรูปแบบและสาระในวรรณกรรมเพื่อชีวิตเช่นเดียวกับการศึกษาวรรณกรรมชั้นสูง ในขณะที่วรรณกรรมพาฝันซึ่งเป็นที่นิยมอย่างมาก กลับกลายเป็นวรรณกรรมที่สะท้อนปัญหาอะไรมากมายในสังคมปัจจุบันได้มากกว่าวรรณกรรมเพื่อชีวิต (มานิช ดินลานสกุล, ๒๕๔๙: ๙๔)

วรรณกรรมถูกนำมาใช้เป็นเครื่องบริโภค กล่าวคือ วรรณกรรมถูกผลิตในระบบทุนนิยมที่ขึ้นอยู่กับระบบการตลาด กำไร เงินตรา โดยผ่านสื่อสมัยใหม่อย่างภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต หนังสือการ์ตูน เป็นต้น วรรณกรรมบางประเภทถูกเสกในค่านิยมของสังคมบริโภค ผู้สร้างวรรณกรรมมองว่าวรรณกรรมเป็นสินค้าอย่างหนึ่ง มีระบบการตลาดเข้ามาเป็นปัจจัยหลักในการสร้างวรรณกรรม ธุรกิจสำนักพิมพ์เองก็มีส่วนสำคัญที่จะกำหนดทิศทางการสร้างงานวรรณกรรม กล่าวคือสำนักพิมพ์มีบทบาทเป็นผู้พิจารณางานวรรณกรรมก่อนที่จะพิมพ์เผยแพร่สู่ตลาด และแนวทางของวรรณกรรมนั้นก็ขึ้นอยู่กับความนิยมของผู้เสพซึ่งจะส่งผลสะท้อนกลับไปยังผู้สร้างงานวรรณกรรม

อิทธิพลของวัฒนธรรมประชานิยมที่มีผลต่อวรรณกรรมอีกประการคือ การใช้สื่อสมัยใหม่เป็นช่องทางเผยแพร่วรรณกรรม เนื่องจากวัฒนธรรมประชานิยมเป็นผลผลิตของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารหรือได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชน (mass media-saturated culture) วรรณกรรมบางประเภทที่เผยแพร่โดยสื่อสมัยใหม่อาจจะกลายเป็นกระแสให้ผู้คนทั่วโลกสนใจเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่น วรรณกรรมเยาวชนเรื่องแฮรี่ พ็อตเตอร์ ที่ผ่านการโฆษณาในระบบการตลาดโดยผลิตออกมาเป็นจำนวนมากและแพร่กระจายไปในวงกว้าง เพื่อให้เกิดกระแสบริโภคทั้งตัวบทวรรณกรรม สื่อต่างๆ ที่นำวรรณกรรมมาดัดแปลงเช่นสื่อภาพยนตร์ รวมทั้งผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับตัวบทวรรณกรรม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดกระแสความนิยมในกลุ่มผู้เสพจำนวนมาก จนกลายเป็นแฟชั่นและเกิดค่านิยมใหม่ในสังคม เป็นต้น

นอกจากสื่อจะเป็นช่องทางในการเผยแพร่วรรณกรรมในรูปแบบต่างๆ ไปยังกลุ่มผู้เสพกลุ่มใหญ่ในสังคมแล้ว สื่อสมัยใหม่ยังมีบทบาทในการเผยแพร่วรรณกรรมของแต่ละสำนักพิมพ์อีกด้วย กล่าวคือ ปัจจุบันพื้นที่บนอินเทอร์เน็ตกลายเป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดโอกาสให้คนทั่วไปแสดงความคิดเห็นและรวมถึงเป็นพื้นที่สำหรับเผยแพร่งานวรรณกรรม จะเห็นได้ว่าสื่ออินเทอร์เน็ตได้เปิดพื้นที่อันไร้ขอบเขตให้แก่ักเขียนอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ตามเว็บไซต์และกระดานสนทนาต่างๆ ที่เปิด

โอกาสให้คนทั่วไปเข้ามาเขียนเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสั้น บทกวี นวนิยาย สารคดี หรือแม้กระทั่งการเขียนไดอารี่ในเว็บบล็อก (Weblogs) ก็ได้ทำให้เกิดนักเขียนรุ่นใหม่หลายราย

นักเขียนชื่อดังของไทยที่มีเว็บไซต์หรือเว็บบล็อกเป็นของตัวเองเช่น 'รงค์ วงษ์สวรรค์' มีเว็บไซต์ www.tuneingarden.com ที่รวบรวมประวัติและผลงานนักเขียนที่มีชื่อเสียง เว็บบล็อกของชมัฎภร แสดงกระทู้ นักเขียนและนักวิจารณ์ร่วมสมัยได้แก่ chamaipornwriter.blogspot.com ซึ่งนอกจากเว็บไซต์ของนักเขียนแล้วก็มีเว็บของวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างเช่น www.petchprauma.com ชุมชนออนไลน์สำหรับผู้ที่ชื่นชอบนวนิยายเรื่องเพชรพระอุมา เว็บไซต์เหล่านี้กลายเป็นพื้นที่ปะทะสังสรรค์กันทางความคิดของผู้ที่ชื่นชอบวรรณกรรม

เว็บไซต์ที่สร้างชุมชนนักเขียนรุ่นใหม่ได้มากที่สุดคือ เด็กดีดอทคอม (www.dek-d.com) ที่เปิดพื้นที่ให้คนเข้ามาเขียนนวนิยายหรือข้อความ แต่เดิมนั้นเว็บไซต์เด็กดีก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นช่องทางพบปะกันบนสังคมออนไลน์ โดยที่เน้นกลุ่มวัยรุ่น นักเรียนและนักศึกษาเป็นเป้าหมาย ต่อมาเมื่อเปิดพื้นที่ให้เขียนเรื่องหรือบทกวี ทำให้มีคนเข้าไปเขียนข้อความ บทกวี เรื่องสั้น และนิยายลงเป็นตอนๆ เป็นจำนวนมาก กลุ่มผู้ที่เข้ามาเขียนข้อความในชุมชนออนไลน์แห่งนี้ได้ขยายกลุ่มผู้ใช้ออกไปกว้างขวาง นอกจากกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ยังรวมไปถึงกลุ่มคนวัยทำงานอีกด้วย มีผู้สำรวจจำนวนนิยายที่เคยลงในเว็บไซต์เด็กดีและได้รับการตีพิมพ์รวมเล่มจากสำนักพิมพ์ต่างๆ มีจำนวนมากกว่า ๑,๐๐๐ ชื่อเรื่อง (พรชัย จันทโสภ, ๒๕๕๐) นอกจากนี้เว็บไซต์เด็กดีแล้ว ยังปรากฏชุมชนออนไลน์ต่างๆ ที่เปิดพื้นที่ให้เขียนเรื่องราว เช่น ห้องถนนนักเขียนในเว็บไซต์พันทิป www.pantip.com/cafe/writer และเว็บไซต์ของสำนักพิมพ์ต่างๆ

กระบวนการผลิตงานวรรณกรรมเองก็ใช้ช่องทางจากสื่ออินเทอร์เน็ตเหล่านี้คัดเลือกงานวรรณกรรมมาตีพิมพ์ โดยพิจารณาจากความนิยมของผู้เข้าชมเป็นเหตุผลประกอบ ตัวอย่างเช่น วรรณกรรมพาฝันที่ผลิตออกมาในช่วงปี ๒๕๔๕-ปัจจุบัน มีสำนักพิมพ์หลายแห่งได้คัดเลือกต้นฉบับมาจากเว็บไซต์สาธารณะต่างๆ โดยที่วรรณกรรมของสำนักพิมพ์แจ่มใสได้รับความนิยมจากกลุ่มผู้เสพเป็นจำนวนมาก จนกล่าวได้ว่าสำนักพิมพ์แจ่มใสเป็นต้นแบบของการนำนิยาย เรื่องสั้นที่พิมพ์ไว้บนเว็บบอร์ดต่างๆ มาตีพิมพ์ และทำให้เกิดกระแสนิยมวรรณกรรมอินเทอร์เน็ต

“จุดเริ่มต้นของสำนักพิมพ์คือไปเจอนิยายในเน็ต แล้วเราพบว่าจริงๆ มันมีเรื่องดีๆ อีกเยอะมาก แต่ว่าในช่วงนั้นไม่มีเวทีให้กับเขา ไม่มีเวทีให้กับนักเขียนใหม่ๆ ที่ไม่มีชื่อเสียง เลยเอามารวมเล่ม ตรงนี้เป็นจุดเริ่มต้น ทุกวันนี้มีคนส่งต้นฉบับเข้ามาค่อนข้างเยอะ คือจะไม่ได้

เข้าไปหาในเน็ตมากเหมือนเมื่อก่อนแล้ว เพราะเขาจะส่งต้นฉบับมาหาเราโดยตรง เหมือนทุกคนรับรู้ว่าจะต้องส่งมาที่นี่ เดือนหนึ่งก็มีเป็นร้อยเรื่องขึ้นไป

กลุ่มคนอ่านที่ติดตามก็มีเยอะพอสมควร ถ้าเป็นแนว “ความรู้สึกดีดี... ที่เรียกว่ารัก” แฟนคลับจะเป็นกลุ่มวัยที่ค่อนข้างโตหน่อย คือเป็นวัยมหาวิทยาลัยขึ้นไปจนถึงวัยทำงานหรือวัยแม่บ้านอายุ ๔๐-๕๐ ปี แต่ถ้าเป็น “Jamsai Love Series” จะเป็นเด็กลงมาหน่อย คือเป็นทั้งเด็กมัธยมต้น มัธยมปลายหรือเด็กมหาวิทยาลัยก็ยังมีอยู่ แต่ละกลุ่มจะแบ่งแยกกันค่อนข้างชัดเจน เวลาอ่านแล้วเขาก็จะเอาไปแนะนำที่โรงเรียน “เล่มนี้ออกแล้วนะ อ่านหรือยัง” เหมือนกับว่าเป็นชุมชนเล็กๆ ของเขา”

(ปริญดา มั่นสมนตรี, บรรณาธิการ, **สัมภาษณ์**, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑)

ความสำเร็จของสำนักพิมพ์แจ่มใสที่นำวรรณกรรมจากอินเทอร์เน็ตมาตีพิมพ์ทำให้สำนักพิมพ์อื่นๆ หันมานิยมพิมพ์วรรณกรรมจากอินเทอร์เน็ตบ้าง ก่อให้เกิดกระแสนิยมวรรณกรรมอินเทอร์เน็ตอย่างมาก ความนิยมนี้ไม่ได้มีเฉพาะการเข้าไปอ่านนิยายหรือเรื่องสั้นในเว็บไซต์เท่านั้น แต่เพราะพื้นที่บนโลกอินเทอร์เน็ตที่เป็นพื้นที่สาธารณะได้เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเขียนเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างเสรี ผู้เสพวรรณกรรมจึงสามารถสร้างสรรค์งานเขียนของตนได้อย่างอิสระ จึงเกิดนักเขียนวรรณกรรมอินเทอร์เน็ตมากมายในวงการวรรณกรรม นอกจากนี้หนังสือวรรณกรรมจากอินเทอร์เน็ตที่ตีพิมพ์แล้วก็มีให้ผู้บริโภคเลือกหลากหลาย กลุ่มผู้บริโภคที่เข้าถึงวรรณกรรมเหล่านี้จะเป็นกลุ่มวัยรุ่น คนหนุ่มสาววัยทำงานหรือที่เรียกได้ว่าเป็นชนชั้นกลาง ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากผู้เสพวรรณกรรมซึ่งเป็นกลุ่มคนจำนวนมาก และใช้สื่อสมัยใหม่ที่เข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมากเป็นช่องทางการเผยแพร่วรรณกรรมแล้ว วรรณกรรมพาดังกล่าวจึงอาจเรียกได้ว่าเป็นวรรณกรรมแนววัฒนธรรมประชานิยม

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากระแสนิยมของผู้เข้าชมในสื่ออินเทอร์เน็ตจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สำนักพิมพ์เลือกพิมพ์วรรณกรรมแต่ละเรื่อง งานวรรณกรรมก็ต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบจากบรรณาธิการอีกหลายครั้ง เพื่อให้ได้ผลงานวรรณกรรมที่มีคุณภาพและถูกใจผู้เสพซึ่งสำนักพิมพ์ถือว่าเป็นลูกค้ามากที่สุด แม้ว่าในสังคมไทยวรรณกรรมแนววัฒนธรรมประชานิยมที่เกิดขึ้นจากวรรณกรรมบนอินเทอร์เน็ตดังที่กล่าวมาจะถูกมองว่าเป็นวรรณกรรมที่ยืนอยู่ตรงข้ามกับวรรณกรรมชั้นสูง แต่ในแวดวงวรรณกรรมโลกแล้ว วรรณกรรมที่ตีพิมพ์จากอินเทอร์เน็ตบางเรื่องก็ได้รับยกย่องว่ามีคุณค่า ตัวอย่างเช่น วรรณกรรมจีนเรื่อง “The Past is not Like Smoke” ของ Zhang Yihuo ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่พิมพ์บนอินเทอร์เน็ตมาก่อน และมีผู้เข้าชมเป็นจำนวนมากจนกระทั่งบรรณาธิการสำนักพิมพ์ได้ติดต่อขอต้นฉบับมาจัดพิมพ์ เมื่อวรรณกรรมเรื่องนี้ออกมาเป็นหนังสือเล่มแล้ว มียอด

จำหน่ายเป็นล้านเล่ม และได้รับรางวัลชนะเลิศ The Freedom of Writing Award จาก The Independent Chinese PEN ประจำปี ๒๐๐๔^{๒๕}

เมื่อพิจารณาจากกระบวนการสร้างงานวรรณกรรมจะพบว่า แต่เดิมนั้นจะพิจารณาจากผู้สร้างงานวรรณกรรมหรือผู้เขียน (author) และผู้เสพหรือผู้อ่าน (reader) เป็นหลัก แต่ปัจจุบันเมื่อระบบกลไกตลาดเข้ามามีอิทธิพลต่อทุกแวดวงรวมทั้งวงการวรรณกรรมด้วย สื่อสมัยใหม่ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการผลิตงานวรรณกรรม แม้ว่าสื่ออินเทอร์เน็ตจะเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ผู้สร้างและผู้เสพงานวรรณกรรมได้มีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรงในด้านการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของวรรณกรรม อย่างไรก็ตาม ระบบธุรกิจสำนักพิมพ์ได้เข้ามามีบทบาทด้านการจัดทำรูปแบบและเนื้อหาประกอบการวางแผง ในมุมมองของผู้สร้างงานวรรณกรรมจึงไม่ได้หมายความถึง “นักเขียน” แต่เพียงผู้เดียว หรือหากจะกล่าวถึงผู้เสพวรรณกรรม จึงไม่ได้หมายความถึง “ผู้อ่าน” อย่างเดียว ในระบบธุรกิจสำนักพิมพ์ได้เกิดกลุ่มที่เรียกว่า “สายส่งหนังสือ (distributor)” ที่เป็นทั้งผู้อ่าน (ก่อนผู้เสพวรรณกรรม) ผู้สร้าง (ที่สามารถกำหนดทิศทาง รูปแบบและประเภทของวรรณกรรม) และผู้เผยแพร่ กลุ่ม “สายส่งหนังสือ” ได้เข้ามามีอิทธิพลในวงการวรรณกรรม ทำให้มีวรรณกรรมบางประเภทได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในท้องตลาดเป็นจำนวนมาก กาญจนา แก้วเทพ (๒๕๓๙: ๔๕-๔๖) กล่าวว่า ในกระบวนการสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยในปัจจุบันนี้ ผู้เผยแพร่ (distributor) มีความหมายและสำคัญยิ่งกว่าผู้ผลิตหรือผู้สร้างวัฒนธรรม (producer) ในปัจจุบันนี้สายส่งหนังสือเริ่มที่จะมีอำนาจในการเข้ามากำหนดการออกแบบหน้าปกหนังสือ โดยที่การแบ่งสัดส่วนรายได้ของสายส่งที่มีถึงหนึ่งในสามนั้นเป็นเครื่องชี้ที่ดีว่า อำนาจของผู้เผยแพร่กระจายข่าวสารมีมากกว่าฝ่ายผู้ผลิต (โดยเฉพาะผู้ผลิตในขั้นตอนแรกคือนักเขียน ซึ่งได้ค่าตอบแทนเพียงหนึ่งในสิบ) การกำหนดแบบหน้าปกวรรณกรรมที่สายส่งคาดว่าจะ “ขายได้” และได้รับความนิยมจากผู้อ่านนั้นเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่ส่งผลให้วรรณกรรมแต่ละประเภทจะมีหน้าปกที่ดูคล้ายคลึงกัน ทำให้จัดหมวดหมู่ประเภทของวรรณกรรมได้ง่าย นอกจากนี้ผลจากการมีสื่อกลางในการจำหน่าย วรรณกรรมที่คัดกรอง เลือกรูปแบบและประเภทของวรรณกรรมที่เป็นที่นิยม หรือคาดว่าจะได้รับความนิยมจากผู้อ่านเป็นอย่างสูง ทำให้เกิดกระแสนิยมวรรณกรรมจนเกิดเป็นวรรณกรรมแนววัฒนธรรมประชานิยม

นอกจากนี้แล้วยังพบว่าวรรณกรรมแนววัฒนธรรมประชานิยมมีลักษณะของการผสมผสาน ซึ่งเป็นลักษณะของวัฒนธรรมพันธุ์ผสม (Hybrid Culture) เพราะวรรณกรรมแนววัฒนธรรมประชานิยมนั้นกำเนิดจากหลากหลายแหล่งที่มา เกิดจากการดัดแปลงหรือรวมองค์ประกอบต่างๆ ทั้งนอกและในวัฒนธรรมมาผสมผสานกัน เพื่อให้วรรณกรรมเกิดเป็นกระแสนิยมในกลุ่มผู้เสพและได้รับการ

^{๒๕} เข้าถึงได้ที่ <http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=esanlanna&date=๑๓-๐๑-๒๐๐๖&group=๔&gblog=๑๔>

ตอบสนองจากสังคม (มาโนช ดินลานสกุล, ๒๕๔๙: ๙๓) ดังจะเห็นได้จาก การตัดทอนบางช่วงตอนของวรรณกรรมสำคัญมาทำเป็นการ์ตูนเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้เสพที่เป็นเด็กและวัยรุ่น การนำวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตมานำเสนอในรูปแบบของมิวสิกวิดีโอไปเรื่อย ซึ่งทั้งสองประเภทสื่อที่นำเสนอได้ขัดแย้งกันอย่างสิ้นเชิง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นปรากฏการณ์ดังกล่าวสามารถเกิดขึ้น เปลี่ยนแปลง และสูญสิ้นไปได้ตามกระแสความนิยมของคนในสังคม

วรรณกรรมแนววัฒนธรรมประชานิยมที่มีลักษณะของการผสมผสานนั้นยังพบได้ในวรรณกรรมทั่วไป ในวรรณกรรมพาฝันบางเรื่องมีการนำเนื้อเพลงรักมาแต่งแทรกในเนื้อเรื่องพร้อมกับมีมินิซีดีเพลงแนบมากับหนังสือเช่น โครงการนิยายรักร้องเพลง ที่จัดขึ้นช่วงเทศกาลวาเลนไทน์ของสำนักพิมพ์แจ่มใสเป็นต้น การผสมผสานวรรณกรรมกับศิลปะประเภทอื่นทำให้เกิดรูปแบบของวรรณกรรมนั้นหลากหลาย อีกทั้งทำให้เกิดวรรณกรรมประเภทใหม่ดังจะเห็นได้จากวรรณกรรมแนวทดลองต่างๆ

วัฒนธรรมประชานิยมทำให้วรรณกรรมกลายเป็นสินค้า ผู้สร้างหรือผู้เขียนวรรณกรรมจำนวนหนึ่งก็เริ่มยอมรับว่าวรรณกรรมคือสินค้าชนิดหนึ่ง ดังนั้นผู้สร้างงานวรรณกรรมจึงพยายามจะเขียนงานเพื่อให้ขายได้ กล่าวคือจะต้องพยายามวิเคราะห์ตลาดและความสนใจของผู้เสพวรรณกรรมรวมทั้งผู้จัดพิมพ์ด้วย ผู้สร้างงานวรรณกรรมจึงต้องวิเคราะห์ค่านิยม รสนิยม การใช้ชีวิตของผู้คนในสังคม ตลอดจนคิดค้นกลวิธีและรูปแบบวรรณกรรมใหม่ๆ หรือประยุกต์รูปแบบของวรรณกรรมที่มีอยู่เดิมให้สอดคล้องกับความนิยมของสังคม เพื่อเขียนงานวรรณกรรมตอบสนองได้ถูกใจกลุ่มผู้เสพจำนวนมาก นอกจากนี้กระแสดังกล่าวยังได้สร้างนักเขียนใหม่ๆ ซึ่งแต่เดิมกลุ่มคนเหล่านี้แทบจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับแวดวงวรรณกรรมเลยเช่น ดารา นักกีฬา สื่อมวลชน นักธุรกิจ นักการเมือง เป็นต้น กระแสวัฒนธรรมประชานิยมในวรรณกรรมเช่นนี้ทำให้บางคนเป็นที่รู้จักในฐานะนักเขียนและมีผลงานต่อเนื่อง ในขณะที่ผู้สร้างวรรณกรรมบางคนก็เจียบหายไป ซึ่งเป็นปกติของสังคมที่อยู่ในกระแสวัฒนธรรมประชานิยม

เมื่อพิจารณาในวงกว้างจะพบว่า นับตั้งแต่การเกิดขึ้นของวรรณกรรมไทยรูปแบบใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมตะวันตก เริ่มจากการแปลวรรณกรรมตะวันตก การแต่งวรรณกรรมเลียนแบบวรรณกรรมตะวันตก การหยิบยืมรูปแบบของวรรณกรรมตะวันตกมาใช้นำเสนอแนวคิดแบบไทย หรือจนกระทั่งพัฒนามาเป็นวรรณกรรมไทยแล้ว กล่าวได้ว่า วรรณกรรมเพื่อชีวิตและวรรณกรรมแนวพาฝันจะได้รับความนิยมจากผู้อ่านหรือผู้เสพเป็นจำนวนมากกว่าวรรณกรรมประเภทอื่นเช่น วรรณกรรมประเภทสืบสวนสอบสวน อาชญนิยาย วรรณกรรมแนวครอบครัว วรรณกรรมศาสนา เป็นต้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็มีได้หมายความว่า วรรณกรรมเหล่านี้จะสูญหายไปจากพัฒนาการวรรณกรรม วรรณกรรม

ประเภทอื่นๆ ก็ได้มีพัฒนาการด้านรูปแบบ เนื้อหา และกลวิธีอยู่เสมอ เมื่อวัฒนธรรมประชาานิยมเข้ามา มีบทบาทในแวดวงวรรณกรรม ก่อให้เกิดวรรณกรรมประเภทใหม่ที่ได้รับคานานิยมจากผู้เสพเป็น จำนวนมาก วรรณกรรมไทยที่แต่เดิมถือว่าเป็นวรรณกรรมโบราณ หรือวรรณกรรมชั้นสูง ต่างก็ต้อง ปรับเปลี่ยนกลวิธีการนำเสนอ หรือปรับเปลี่ยนเนื้อหาของวรรณกรรมประเภทนั้นๆ ให้เหมาะสมกับ กระแสสังคมมากขึ้น ดังจะเห็นได้จาก การนำวรรณคดีไทยมาผลิตซ้ำในรูปแบบของหนังสือการ์ตูน ภาพยนตร์ การปรับเปลี่ยนรูปแบบและกลวิธีการนำเสนอของวรรณกรรมศาสนาเป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อการ ดำรงอยู่ของวรรณกรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๓

ลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

การศึกษาผลงานของดังตฤณในฐานะวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมนั้น จำเป็นที่จะต้องเข้าใจลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมเบื้องต้น ในบทนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม ผู้วิจัยจัดแบ่งหัวข้อในการนำเสนอ ดังนี้

๓.๑. วรรณกรรมพุทธศาสนา

๓.๑.๑. ความหมายของวรรณกรรมพุทธศาสนา

๓.๑.๒. ลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนา

๓.๒. วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

๓.๒.๑. ปัจจัยที่ทำให้เกิดวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

๓.๒.๒. วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมกับสื่อสมัยใหม่

๓.๒.๓. ลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

๓.๑. วรรณกรรมพุทธศาสนา

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความหมาย ลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนา และพัฒนาการ การสร้างวรรณกรรมพุทธศาสนาจนกระทั่งมาเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม ตามลำดับดังนี้

๓.๑.๑ ความหมายของวรรณกรรมพุทธศาสนา

การศึกษาความหมายของวรรณกรรมพุทธศาสนานั้น ผู้วิจัยพบว่า มีผู้ให้ความจำกัดความของ “วรรณกรรมพุทธศาสนา” ไว้หลายคนดังนี้

ภัทรพร สิริกาญจน (๒๕๓๒: ๑) กล่าวว่า วรรณกรรมพุทธศาสนาหมายถึง งานเขียนทุก ประเภทที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา อาจอยู่ในรูปแบบของบทความ ประกาศ ตำรา และงานอื่นๆ ก็ได้ อาจเขียนขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น เพื่อความบันเทิง เพื่อสั่งสอนหลักธรรม และเพื่อแสดง ข้อเท็จจริง เป็นต้น ความหมายของวรรณกรรมพุทธศาสนาในแง่นี้จึงครอบคลุมงานเขียนทุกชนิดที่ เกี่ยวกับพุทธศาสนา ไม่ระบุเวลาและภาษา ไม่ว่าจะป็นวรรณคดีชั้นสูงเช่น พระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถ

กถา ฎีกา วรรณกรรมพุทธประวัติ คัมภีร์โลกศาสตร์ รวมไปถึงเรื่องสั้นและนวนิยายอิงธรรมะ การ์ตูนธรรมะ และหนังสือธรรมะต่างๆ ที่พบเห็นได้ในปัจจุบัน

ปัญญา บริสุทธิ (๒๕๓๔: ๒๗) กล่าวว่า ลักษณะของวรรณคดีพุทธศาสนาอาจจะเป็นการเสนาอประวัตินของพระพุทธเจ้าในแบบแผนคำประพันธ์ต่างๆ หรืออาจจะพรรณนาเฉพาะตอนใดตอนหนึ่งของพุทธประวัติ หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับพุทธประวัติก็ได้ และได้ยกตัวอย่างวรรณคดีพุทธศาสนาซึ่งได้แก่ หนังสือประเภทชาดกต่างๆ ซึ่งมีอยู่เป็นอันมาก ทั้งนิบาตชาดก และพาหิรชาดก (ปัญญาชาดก) และคัมภีร์ฝ่ายมหายานที่แปลจากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาไทย

นอกจากคำนิยามดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ศักดิ์ศรี แยมันดดา (๒๕๔๓) ได้กล่าวถึงวรรณคดีพุทธศาสนาในประเทศไทยว่ามีเป็นจำนวนมาก และสามารถจำแนกออกเป็นสองประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

๑. พระไตรปิฎก ในที่นี้รวมถึงพระพุทธรูปและเกราะภษิต เรียกว่า Canonical Books
๒. หนังสืออธิบายพระไตรปิฎกที่อรรถกถาจารย์แต่งขึ้นเป็นเอกเทศ เพื่อส่งเสริมศาสนาพุทธในด้านต่างๆ ที่เรียกว่า Non-canonical books

การจัดแบ่งประเภทวรรณคดีพุทธศาสนาข้างต้นเป็นแบบอย่างให้นักวิชาการรุ่นหลัง เช่น สุชาติ หงษา (๒๕๔๙:๓) กล่าวว่า วรรณคดีพุทธศาสนานำเรื่องจากคัมภีร์ต่างๆ ในพุทธศาสนา มาแต่งเป็นคำประพันธ์ขึ้นใหม่ โดยยึดเรื่องราวหรือความคิดในศาสนาพุทธเป็นหลัก อาจจะแปลจากต้นฉบับภาษาบาลี หรือนำโครงความคิดมาเรียบเรียงขึ้นใหม่ สอดแทรกความรู้สึกนึกคิดหรือจินตนาการลงไป แต่ทั้งนี้เนื้อเรื่องจะต้องสัมพันธ์กับพุทธศาสนาในด้านใดด้านหนึ่ง เนื้อหาวรรณคดีพุทธศาสนาจะเน้นการปลุกฝังคุณธรรม เน้นเรื่องกรรม การละเว้นความชั่วและทำแต่ความดี เนื้อหาบางอย่างอาจจะปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย คำนิยมในสังคมหรือตามอิทธิพลต่างชาติไปบ้าง ทั้งนี้สุชาติ หงษา (๒๕๔๙: ๓) กล่าวถึงลักษณะของวรรณคดีพุทธศาสนาว่ามี ๒ ประเภทใหญ่ได้แก่

๑. วรรณคดีจากพระไตรปิฎกหรือจากคัมภีร์อื่นๆ มาแต่งหรือแปลใหม่โดยแทรกศาสนธรรมหรือคำสอนทางพระพุทธศาสนาลงไป เช่น ไตรภูมิพระร่วง และปฐมสมโพธิกถา เป็นต้น
๒. วรรณคดีที่นำแนวความคิดทางพุทธศาสนา มาแต่งเพื่อแสดงความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา หรือบันทึกเหตุการณ์บางอย่าง เช่น มหาชาติคำหลวง สังข์ทอง เป็นต้น

อนึ่ง ผู้วิจัยพบว่า ลักษณะวรรณคดีพุทธศาสนาที่สุชาติ หงษา (๒๕๔๙: ๓) ได้แบ่งไว้ ๒ ลักษณะดังข้างต้นนั้น ไม่ได้กล่าวรวมถึง “พระไตรปิฎก” และคัมภีร์สำคัญทางพุทธศาสนาอื่นๆ อีก วรรณคดีพุทธศาสนาข้างต้นจึงเป็นวรรณคดีที่แต่งขึ้นภายหลัง โดยเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาที่ได้รับแรงบันดาลใจหรือนำเนื้อเรื่อง หลักธรรมในพระไตรปิฎกมาแต่งอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า นิยามข้างต้น ไม่ได้ครอบคลุมวรรณคดีพุทธศาสนาโดยทั้งหมด

ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ และสุพิมล ศรศักดิ์ (๒๕๕๑: ๙) เรียกวรรณกรรมพุทธศาสนาว่า “วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา” และให้ความหมายว่า หมายถึงงานเขียนทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา งานเขียนเหล่านี้ได้แก่ พระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา รวมไปถึงงานเขียนและงานวิจัยที่นักวิชาการได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมเอาไว้ตั้งแต่อดีต นอกจากนี้ยังได้แบ่งลักษณะของวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาไว้เป็นสี่ลักษณะ ได้แก่

๑. พระไตรปิฎก
๒. วรรณกรรมที่จัดเป็นอรรถกถา คือคัมภีร์ที่ใช้อธิบายขยายความที่ปรากฏในพระไตรปิฎก หรือวรรณกรรมบาลีให้ชัดเจนขึ้น
๓. วรรณกรรมที่จัดเป็นฎีกา หมายถึงคัมภีร์หรือหนังสือที่อธิบายขยายความที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา
๔. วรรณกรรมที่เป็นงานเขียนอื่นๆ เช่นวรรณกรรมทางพุทธศาสนาที่เป็นงานเขียนเชิงวิชาการในรูปแบบต่างๆ

จากนิยามวรรณกรรมพุทธศาสนาข้างต้น เห็นได้ว่า วรรณกรรมพุทธศาสนามีความหมาย ๒ ระดับ กล่าวคือ

๑. ความหมายในระดับเฉพาะ วรรณคดีพุทธศาสนา หมายถึง พระไตรปิฎก หนังสือหรือคัมภีร์ที่มีเนื้อหาเป็นภาษาบาลี หนังสือที่กล่าวถึงประวัติพระพุทธเจ้าหรือวรรณกรรมพุทธประวัติ และงานเขียนเชิงวิชาการที่เกี่ยวกับธรรมะหรือข้อความในพระไตรปิฎก ดังในนิยามของ ศักดิ์ศรี แยมันดดา (๒๕๔๓) ปัญญา บริสุทธิ์ (๒๕๓๔) ทวีศักดิ์ ทองทิพย์และสุพิมล ศรศักดิ์ (๒๕๕๑) ในความหมายนี้หนังสือหรือวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนาบางเรื่อง อาทิ เรื่องสั้น “หลวงตา” ของแพรว เยื่อไม้ นวนิยายอิงหลักธรรมทางพุทธศาสนา การตีความธรรมะ อาจจะไม่จัดว่าเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนา

๒. ความหมายในระดับกว้าง วรรณกรรมพุทธศาสนาหมายถึง งานเขียนทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ดังในนิยามของ ภัทรพร สิริภาณูจน (๒๕๓๒) ตามความหมายในระดับกว้างนี้ งานวรรณกรรมสมัยใหม่รูปแบบต่างๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นการ์ตูนธรรมะ นวนิยายธรรมะ หรือเรื่องสั้นอิงหลักธรรม ก็จะเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาในขอบเขตของนิยามในกลุ่มนี้

จากการศึกษาผลงานของ “ดั่งตถุณ” ในเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่า ลักษณะงานของ “ดั่งตถุณ” นั้น จัดเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาตามความหมายในระดับกว้างตามที่ ภัทรพร สิริภาณูจน (๒๕๓๒) ได้กำหนดคำนิยามไว้ข้างต้น

๓.๑.๒ ลักษณะวรรณกรรมพุทธศาสนา

สนิท ตั้งที (๒๕๒๗: ๘๕) กล่าวถึงลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนาไว้ดังนี้

๑. วรรณคดีและวรรณกรรมพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่แต่งขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ และเข้าถึงแก่นแท้ของศาสนาพุทธ ตลอดจนเพื่อให้เกิดความศรัทธา และความเชื่อมั่นยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นสิ่งที่แต่งขึ้นเพื่อแสดงคำสอนหรือบันทึกหลักธรรมของพระศาสดาและสาวก เช่น หนังสือไตรภูมิพระร่วง พระมาลัยคำหลวง เป็นต้น
๒. เป็นเรื่องที่อธิบายขยายเนื้อความในคัมภีร์หลักของศาสนาให้เป็นที่เข้าใจชัดเจนและง่ายขึ้น เช่น คัมภีร์อรรถกถาต่างๆ
๓. เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลทางศาสนา เช่น ปฐมสมโพธิกถา มหาเวสสันดรชาดก มหาชาติคำหลวง
๔. เป็นบทสวดอ้อนวอนหรือสวดดี เช่น บทสวดสรรเสริญพระพุทธรูป พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ฯลฯ
๕. เป็นเรื่องที่มีเนื้อหาแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของศาสนา ลักษณะเช่นนี้มักจะแทรกอยู่ในวรรณคดีเรื่องต่างๆ เช่นศิลาจารึกหลักต่างๆ นันทโศปนนทสูตรคำหลวง นิราศนรินทร์ เป็นต้น
๖. เป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา มีบันทึกเป็นทำนองประวัติศาสตร์ เช่น รัตนพิมพวงศ์ ไคลงชะลอพระพุทธรูปไสยาสน์ ฯลฯ
๗. เป็นเรื่องที่แต่งขึ้นให้เป็นบันเทิงคดี โดยนำเค้าโครงเรื่องตอนใดตอนหนึ่งจากศาสดาหรือหลักธรรมทางศาสนามาเป็นโครงเรื่อง แล้วสอดแทรกจินตนาการของผู้เขียนลงไปในเรื่อง เช่น หลวงตา ของแพรวเยื่อไม้ กฎแห่งกรรม ของ ท.เลียงพิบูลย์ สิทธารถะ ของเฮอริมานน์ เฮสเส ตะวันออก-ตะวันตก ของธรรมโฆษ ใต้ร่มกาสาวพัสตร์ ของสุชีพ ปุญญานุภาพ

สนธิ ตั้งทวี (๒๕๒๗) ยังได้จำแนกวรรณกรรมพุทธศาสนาออกเป็น ๖ กลุ่มย่อย ดังต่อไปนี้

๑. วรรณกรรมเกี่ยวกับศาสนธรรม เป็นวรรณกรรมที่แสดงถึงคำสอนทางพุทธศาสนาโดยตรง หรือโดยปริยายวรรณกรรมที่กล่าวไว้โดยตรง เช่น ไตรภูมิพระร่วง ไตรภูมิโลกวิจิตร
๒. วรรณกรรมที่เกี่ยวกับศาสนประวัติ เป็นวรรณกรรมที่แสดงเนื้อหา ความเป็นมา หรือความเจริญรุ่งเรืองของศาสนาในสมัยต่างๆ ศาสนประวัติจะมีสอดแทรกอยู่ในวรรณกรรมบางเรื่อง และบางตอนเช่น ศิลาจารึกหลักที่ ๑ ตำรับทำวศรีจุฬาลักษณ์ ตำนานมูลศาสนา ชินกาลมาลีปกรณ์ ตำนานจามเทวีวงศ์ เป็นต้น
๓. วรรณกรรมเกี่ยวกับศาสนพิธี เป็นวรรณกรรมที่แสดงพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเช่น พระราชพิธีสิบสองเดือน ตำรับทำวศรีจุฬาลักษณ์ เป็นต้น
๔. วรรณกรรมเกี่ยวกับศาสนวัตถุสถาน เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับปูชนียวัตถุสถานทางพุทธศาสนา เช่น นิราศภูเขาทอง นิราศพระแท่นดงรัง เป็นต้น
๕. วรรณกรรมเกี่ยวกับศาสนนิทานหรือชาดก เป็นวรรณคดีนิทานหรือเรื่องในคัมภีร์พุทธศาสนา
๖. วรรณกรรมพุทธประวัติ และสาวกประวัติ กล่าวถึงประวัติพระพุทธเจ้าเช่น ปฐมสมโพธิกถา และกล่าวถึงประวัติพระสาวกองค์ต่างๆ ข้อประพจน์ปฏิบัติของพระสาวก เช่น พระมาลัยคำหลวง นันทโศภนันทสูตรคำหลวง เป็นต้น

จากลักษณะและประเภทต่างๆ ของวรรณกรรมพุทธศาสนาที่กล่าวข้างต้นพบว่า วรรณกรรมพุทธศาสนาบางส่วนอาจมีความเหลื่อมซ้อนกับวรรณกรรมประเภทอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นหลักคำสอนในศาสนาที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมทุกเรื่อง ประวัติการสร้างศาสนวัตถุสถานที่ปรากฏในวรรณกรรมประวัติศาสตร์ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้อาจกล่าวได้ว่า เป็นการสะท้อนคติความเชื่อทางพุทธศาสนาที่มีบทบาทและแพร่หลายในบริบททางสังคมไทย

๓.๒ วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอกำหนดความหมายของคำว่า วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมว่าหมายรวมถึง วรรณกรรมพุทธศาสนาร่วมสมัยที่นำเสนอในรูปแบบใหม่ มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตปัจจุบัน เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาที่มีการเผยแพร่ในสื่อสมัยใหม่ และได้รับความนิยมจากกลุ่มผู้อ่านเป็นอย่างมาก

ปรียา ธาดาเดช (๒๕๓๐: ๙๖) กล่าวว่า เนื่องจากความเจริญด้านการศึกษา การสื่อสาร ตลอดจนเทคโนโลยีด้านการพิมพ์ และสื่อสารมวลชนสมัยใหม่ที่เจริญก้าวหน้ากว่าสมัยก่อน ตลอดจนมีการก่อตั้งกลุ่ม ชมรม ชุมนุมชาวพุทธ และมูลนิธิทางด้านพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการเผยแพร่ธรรมะในรูปแบบต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ในแวดวงวรรณกรรมพุทธศาสนาก็เกิดนักเขียนหนังสือธรรมะทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์เพิ่มขึ้นเช่นกัน การเผยแพร่พุทธศาสนาไปในกลุ่มคนต่างๆ ทำให้ความสนใจเรื่อง การปฏิบัติธรรมมีมากขึ้น เหตุทั้งหมดที่กล่าวมาทำให้ในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๕๐ ที่ผ่านมานี้ หนังสือพุทธศาสนาของไทยแพร่หลายอย่างกว้างขวาง

แม้ว่าสถานการณ์ความนิยมวรรณกรรมพุทธศาสนาในช่วงพ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๓๐ จะเพิ่มขึ้นจนทำให้มีจำนวนวรรณกรรมพุทธศาสนาและหนังสือธรรมะเพิ่มจำนวนขึ้น แต่หากวัดจากสถิติอันดับหนังสือขายดีในระบบธุรกิจการพิมพ์^{๒๖} หนังสือที่ขึ้นอยู่กับกลไกตลาดแล้ว ช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้นมา วรรณกรรมพุทธศาสนาได้รับกระแสนิยมเป็นอย่างสูง ดังนั้นจึงน่าสนใจว่า เพราะเหตุใดหนังสือธรรมะหรือวรรณกรรมพุทธศาสนาที่แต่เดิมมีผู้อ่านเฉพาะกลุ่มจึงกลายเป็นหนังสือที่ได้รับความนิยมเช่นเดียวกับวรรณกรรมประเภทอื่นๆ

๓.๒.๑. ปัจจัยที่ทำให้เกิดวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและพบว่าสิ่งที่อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมมีดังนี้

๓.๒.๑.๑. ปัจจัยจากภายในวงการศาสนา

ผู้วิจัยเห็นว่า ปัจจัยหลายประการที่เกิดขึ้นในสังคมไม่ว่าจะเป็นเพราะกระแสบริโภคนิยมที่เข้ามา มีอิทธิพลต่อคนในสังคม ความทุกข์ที่เกิดในจิตใจของแต่ละบุคคล ล้วนมีส่วนทำให้ผู้คนแสวงหาที่พึ่งทางใจจากศาสนา กระตุ้นให้ผู้คนมุ่งศึกษาหลักธรรม ปฏิบัติธรรม และอ่านหนังสือธรรมะมากขึ้น ในส่วนของปัจจัยภายในวงการพุทธศาสนาเองก็เป็นสิ่งกระตุ้นให้มีการผลิตงานเขียนทางพุทธศาสนาที่ถูกต้อง ชัดเจน และมีความร่วมสมัยออกมาเพิ่มขึ้นเช่นกัน

^{๒๖} ผู้วิจัยอ้างอิงข้อมูลจาก บทความ "ที่สุดในธุรกิจหนังสือปี ๒๕๔๔" รวบรวมข้อมูลโดย ซีเอ็ดบุ๊คเซ็นเตอร์ หรือ บริษัท ซีเอ็ดบุ๊คเซ็นเตอร์ จำกัด (มหาชน) แลลงข้อมูลเมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๙ ในบทความได้จัดลำดับหนังสือขายดีในร้านซีเอ็ดบุ๊คเซ็นเตอร์ พบว่า หนังสือที่ติดอันดับขายดีเป็นระยะเวลายาวนานที่สุดในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้แก่ เกิดแต่กรรม เล่ม ๑-๓ เข็มทิศชีวิต และเสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน เป็นต้น

๓.๒.๑.๑.๑. การตีความหลักธรรมทางพุทธศาสนาผิด

ปัจจัยจากภายในวงการศาสนาก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการผลิตงานวรรณกรรมพุทธศาสนาขึ้นมา ประการแรกคือ การตีความหลักธรรมหรือข้อความในหนังสือสำคัญทางพุทธศาสนาผิด ประเด็นนี้เป็นข้อถกเถียงกันตั้งแต่เกิดกรณีธรรมกายเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๔๒^{๒๗} ขณะนั้นมีการถกเถียงเกี่ยวกับประเด็นธรรมะขั้นสูง (ปรมัตถธรรม) เรื่องนิพพานเป็นอัตตาหรืออนัตตา พระสงฆ์ฝ่ายธรรมกายและนักวิชาการทางพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทต่างออกมาอภิปรายกันอย่างกว้างขวางและเป็นข่าวครึกโครม ประเด็นนี้จุดความสนใจเรื่องพุทธศาสนาขึ้นมาในสังคม ประชาชนส่วนหนึ่งเริ่มหันมาสนใจและพยายามหาคำตอบเกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งเป็นผลให้พระธรรมปิฎก (สมณศักดิ์ขณะนั้น) หรือท่านป.อ. ปยุตโตได้ชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวโดยการเขียนหนังสือ *กรณีธรรมกาย* ขึ้น ซึ่งหนังสือเล่มนี้ก็ติดอันดับหนังสือขายดีในเวลานั้น

ต่อมาเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๔๕ หนังสือ *เหตุเกิด พ.ศ. ๑* ของพระมโน เมตตานันโท ได้พาดพิงถึงกรณีนิพพานของพระพุทธเจ้า เนื่องจากพระมโน เมตตานันโท ผู้ซึ่งเคยเป็นแพทย์มาก่อนได้นำทฤษฎีทางการแพทย์เข้ามาวิเคราะห์การนิพพานของพระพุทธเจ้า การวิเคราะห์ของพระมโนเมตตานันโทนั้นกระทำอย่างละเอียดตั้งแต่พระพุทธเจ้าเริ่มประจวบจนกระทั่งนิพพาน แต่เพราะพระมโนเมตตานันโทใช้ถ้อยคำในลักษณะวงละเมิดในหนังสือจึงทำให้เกิดเป็นประเด็นถกเถียง อีกทั้งวิเคราะห์พระมหากัสสปะ พระสาวกรูปสำคัญอย่างผิดไปจากความเป็นจริง นอกจากนี้สำนักพิมพ์ที่ตีพิมพ์หนังสือเล่มดังกล่าวได้เชิญนักวิชาการที่มีชื่อเสียงมาเขียนคำนิยมให้ เพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้อ่าน ในขณะที่ผู้อ่านซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคมก็เป็นผู้ที่มีความรู้ทางพุทธศาสนาไม่ลึกซึ้งนัก ดังนั้นกลุ่มผู้อ่านส่วนใหญ่จึงคล้อยตามเนื้อหาในหนังสือ *เหตุเกิด พ.ศ. ๑* ของพระมโนเมตตานันโทได้ง่าย ด้วยเหตุผลนี้จึงทำให้หนังสือดังกล่าวเป็นที่สนใจจากสื่อมวลชนและประชาชนอย่างรวดเร็วจนกระทั่งมีการพิมพ์หนังสือซ้ำอีกหลายครั้ง (วี ตาวัน)

ด้วยเนื้อหาที่ส่งผลกระทบต่อวงการพุทธศาสนา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ปราชญ์ทางศาสนาพุทธจึงได้เขียนหนังสือชื่อว่า *ตื่นกันเสียเถิดจากความเท็จของหนังสือเหตุเกิด พ.ศ. ๑* ขึ้นในเวลาต่อมา หลังจากนั้นนาวาเอกทองย้อย แสงสินชัย นักเขียนงานวรรณกรรมพุทธศาสนาอีกคนหนึ่งก็เขียนหนังสือเรื่อง *ความจริงในมหาปริณิพพานสูตร (กรณีพระมโน)* เพื่อชี้แจงข้อเท็จจริงอันเกิดจาก

^{๒๗} กรณีธรรมกายเกิดขึ้นจากหนังสือ “เจาะลึกวัตรธรรมกายข้อมูลที่ไม่เคยเปิดเผยที่ใดมาก่อน ลับสุดยอด” ในหนังสือเล่มนี้ตั้งประเด็นเรื่องนิพพานว่าเป็นอัตตาหรืออนัตตา และตั้งประเด็นเรื่องธรรมกายว่ามีในพระไตรปิฎกหรือไม่ ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) เห็นว่าลักษณะการตอบคำถามในหนังสือเล่มนี้ทำให้นิพพานซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของศาสนาพุทธมีลักษณะไม่ชัดเจน ไม่แน่นอน จึงถือเป็นการจาบจ้วงพระธรรมวินัย

ความ “รู้รอบ” แต่ไม่ “รู้ลึก” ในพระไตรปิฎกของพระมโน แต่เนื่องจากหนังสือสองเล่มนี้มิได้ผลิตในเชิงธุรกิจกับสำนักพิมพ์ การกระจายและความนิยมจึงไม่แพร่หลายในหมู่คนทั่วไปเท่าที่ควร

จากกรณีดังกล่าว แม้ว่าสาเหตุที่ทำให้คนในสังคมหันเข้าหาธรรมะเริ่มต้นจากการเกิดความสงสัยเกี่ยวกับประเด็นในพุทธศาสนา แต่กรณีดังกล่าวมานี้ก็ทำให้ชาวพุทธบางส่วนหันมาศึกษาธรรมะอย่างจริงจัง ซึ่งก็เป็นเสมือนปูทางให้เกิดการผลิตงานวรรณกรรมพุทธศาสนา และเกิดกระแสธรรมะในเวลาต่อมา

๓.๒.๑.๑.๒. การเกิดกระแสความเชื่อเรื่องเทพ เครื่องรางของขลัง และไสยศาสตร์ต่างๆ

นอกจากการตีความหลักธรรมและหนังสือสำคัญทางพุทธศาสนาในลักษณะที่ก่อให้เกิดความสับสนแล้ว กระแสความเชื่อในเรื่องเทพ เครื่องรางของขลัง ไสยศาสตร์ต่างๆ ก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พระสงฆ์นักวิชาการหลายรูปเช่น พุทธทาสภิกขุ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) เป็นต้น ต้องเขียนหนังสือพุทธศาสนาเพื่อชี้แจงความจริง ดังที่ปรากฏในหนังสือคติจตุคามรามเทพ ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ที่ชี้แจงถึงตำนาน ที่มาของจตุคามรามเทพ อีกทั้งเตือนสติให้พุทธศาสนิกชนตื่นจากกระแสความเชื่อเหล่านั้นและยึดธรรมะเป็นหลักการดำเนินชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์, ๒๕๕๐)

ในสังคมไทย กระแสความเชื่อเรื่องเทพ เครื่องรางของขลังและไสยศาสตร์นั้นผสมผสานกับการนับถือพุทธศาสนามาช้านาน ความเชื่อเช่นนี้ได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อเรื่องนับถือผี (animism) และความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติที่มีมาตั้งแต่ก่อนรับพุทธศาสนา การนับถือผีในสังคมไทยเชื่อว่าตามสถานที่สิ่งของนั้นมีวิญญาณที่มีความศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิปาฏิหาริย์ที่จะบันดาลความสุขร้ายและบันดาลแต่สิ่งที่ดีให้เกิดขึ้น ภัทรพร สิริกาญจน (๒๕๓๐: ๒๙) เห็นว่า เมื่อพุทธศาสนาเข้ามาในสังคมไทยจึงผสมผสานกับความเชื่อเรื่องผีที่มีมาก่อน ดังนั้นพุทธศาสนาในสังคมไทยจึงมีลักษณะผสมผสานระหว่างการนับถือพระรัตนตรัย อาศัยหลักธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตควบคู่ไปกับการประกอบพิธีกรรมและยังเคารพเครื่องรางของขลัง ซึ่งลักษณะเช่นนี้ยังพบเห็นได้ทุกสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมชาวบ้านในชนบทหรือสังคมเมืองก็ตาม

กระแสบูชาเทพในสังคมไทยที่ปรากฏชัดเจนมีตั้งแต่ลัทธิบูชา “เสด็จพ่อ ร. ๕” กระแสการบูชาพระสุพรรณกัลยา กระแสการนับถือจตุคามรามเทพ การนับถือเทพในศาสนาพราหมณ์เช่นพระคเณศ พระตรีมูรติ รวมไปถึงการบูชาหลวงพ่อบุญและเจ้าพ่อเจ้าแม่ในกลุ่มสังคมเล็กๆ แต่กระแสที่ส่งผลต่อการ

สร้างงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมได้แก่ กระแสความนิยมในการบูชาตุ๊กตารามเทพในช่วงปีพ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๐ เกิดกระแสนิยมตุ๊กตารามเทพในหมู่นักชั้กลางและชาวบ้าน โดยเริ่มจากกลุ่มคนจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นต้นกำเนิดความเชื่อตุ๊กตารามเทพ ซึ่งต่อมากกระแสความเชื่อดังกล่าวได้แผ่ขยายไปยังทั่วทุกภาคในประเทศไทย

ตุ๊กตารามเทพเป็นวัตถุมงคลซึ่งผนวกกับความเชื่อเรื่องเทพที่รักษาพระบรมธาตุจังหวัดนครศรีธรรมราช มีการเชื่อมโยงตำนานและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับตุ๊กตารามเทพและผู้คนรอบเมืองนครศรีธรรมราชเพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับวัตถุมงคลและรูปเคารพ จนทำให้เกิดกระแสศรัทธาจากผู้คนจำนวนมาก รวมไปถึงคำร่ำลือเกี่ยวกับอิทธิปาฏิหาริย์และสื่อมวลชนที่พากันเสนอข่าว^{๒๔} ดังจะเห็นได้จากหนังสือพิมพ์ทุกฉบับจะต้องกล่าวถึงความศักดิ์สิทธิ์ขององค์ตุ๊กตารามเทพ ว่าจะเป็นด้านคงกะพัน แคล้วคลาดจากอุบัติเหตุ รวมถึงด้านการบันดาลโชคลาภและความสำเร็จ เช่น ตุ๊กตารามเทพรุ่น “มิ่งมีภูไว้ไม่จน” รุ่น “รวยไม่เลิก” (คมชัดลึก, ๑๖ มิ.ย. ๒๕๕๐) เป็นต้นทำให้ผู้คนต่างแสวงหาวัตถุมงคลตุ๊กตารามเทพมาประดับจนกระทั่งวัตถุมงคลชนิดนี้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นถึงหลักล้านบาท ด้วยสาเหตุดังกล่าวส่งผลให้วัดและพระสงฆ์ต่างพากันสร้างวัตถุมงคลและรูปเคารพองค์ตุ๊กตารามเทพออกมาหลายรุ่น รวมทั้งโฆษณาให้ประชาชนเห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์และอิทธิปาฏิหาริย์มากมายเพื่อชักจูงให้คนสนใจมาเช่าตุ๊กตารามของแต่ละวัดจนเกิดเป็นกระแส ‘พุทธพาณิชย์’ ขึ้น ในหลายวัดมีการซื้อขายวัตถุมงคล การโฆษณาและธุรกิจเกี่ยวกับตุ๊กตารามเทพอย่างแพร่หลาย เกิดอาชีพค้าขายวัตถุมงคลตุ๊กตารามเทพ มีกิจกรรมเกี่ยวกับตุ๊กตารามเทพขึ้นมากมายจนถึงกับมีคำเรียกกระบวนการต่างๆ นี้ว่า “ตุ๊กตานิคมิกส์” หรือ “เศรษฐศาสตร์ตุ๊กตารามเทพ”

“ปลายเมษายน ๒๕๕๐ ศูนย์วิจัยข้อมูลธนาคารกสิกรไทยระบุว่ากระแสตุ๊กตารามเทพ ทำให้มีเม็ดเงินหมุนเวียนในภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นโรงงานปั๊มพระ โรงงานทำกรอบช่างทำปลอกวัตถุมงคล นักออกแบบวัตถุมงคล ตลาดพระ ฯลฯ ถึง ๒๒,๐๐๐ ล้านบาท สวนทางกับภาคธุรกิจอื่นๆ ที่ล้วนย้ายแยะจากวิกฤตทางการเมืองที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ปลายปี ๒๕๔๘

^{๒๔} ก่อนที่วัตถุมงคลตุ๊กตารามเทพจะเป็นที่นิยมกันนั้น เดิมทีเป็นเครื่องรางสร้างโดยขุนพันธรักษ์ราชเดช เมื่อขุนพันธรักษ์ราชเดชเสียชีวิต ในพิธีสวดพระอภิธรรมเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ มีผู้ใช้กล้องดิจิทัลถ่ายภาพผู้เสียชีวิตอยู่หน้าโลงศพซึ่งขานนี้ได้แพร่ไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ชาวบ้านและผู้คนต่างเชื่อว่าเป็นเรื่องอภินิหาร เนื่องจากชาวบ้านเชื่อว่าขุนพันธรักษ์ราชเดชเป็นผู้มีวิชาอาคม นำไปสู่ความต้องการ ‘เหรียญที่ระลึกขุนพันธรักษ์ราชเดช’ ซึ่งก็คือตุ๊กตารามเทพนั่นเอง และชื่อของตุ๊กตารามเทพยิ่งเป็นที่รู้จักกันมากขึ้นเมื่อนายสนธิ ลิ้มทองกุล แกนนำพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ได้นำวัตถุมงคลตุ๊กตารามเทพรุ่น ‘ภูชาติ’ มาฝังไว้ใต้เวทีปราศรัย (ผู้จัดการออนไลน์ ๔ พ.ค. ๒๕๕๐) นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ยังได้ประโคมข่าวเกี่ยวกับปาฏิหาริย์ต่างๆ เช่น รอดจากอุบัติเหตุ ร่ำรวย รวมไปถึงการสัมภาษณ์ชาวต่างชาติเช่นสิงคโปร์ และมาเลเซียที่มาเช่าตุ๊กตารามเทพแล้วเชื่อว่าตนเองประสบความสำเร็จจากธุรกิจต่างๆ (สารคดี, ๒๕๕๐:๖๔)

กล่าวกันว่าถ้าอยากทำความเข้าใจ “จิตตคามโนมิกส์” (เศรษฐศาสตร์จิตตคามฯ) ให้ไปดูที่นครศรีธรรมราช เพราะเมืองคอนมีกิจกรรมเกี่ยวกับจิตตคามฯ ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ...” (สุเจน กรรพฤทธิ, สารคดี, ๒๕๕๐: ๖๖)

บทสำรวจจากศูนย์วิจัยข้อมูลของธนาคารกสิกรไทยแสดงให้เห็นการซื้อขายวัตถุมงคลจตุคามรามเทพและจำนวนเงินมหาศาลที่หมุนเวียนในกิจกรรมการซื้อขายที่เกี่ยวข้องกับจิตตคามรามเทพ นอกจากนี้ บทความนี้ยังแสดงให้เห็นว่า ความนิยมวัตถุมงคลจตุคามรามเทพไม่ได้มีผลแต่ในระบบธุรกิจเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อความเชื่อที่มีต่อศาสนาพุทธของคนในสังคม เมื่อมองว่าวัตถุมงคลทุกชนิดจะต้องผ่านพิธีกรรมปลุกเสกจากวัดและพระสงฆ์ที่เรียกว่าพิธีเทวาภิเษก-พุทธาภิเษกแล้ว วัดและพระสงฆ์จึงเกี่ยวข้องกับการผลิตวัตถุมงคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากตำนานที่เชื่อมโยงกับเทพประกอบกับกระบวนการปลุกเสกวัตถุมงคลจตุคามรามเทพที่เป็นทั้งพิธีเทวาภิเษกและพุทธาภิเษก พระสงฆ์ผู้ประกอบพิธีกรรมจึงกลายมาเป็นสื่อกลางระหว่างเทพกับวัตถุมงคล ภิษุบางรูปหันมาประกอบพิธีปลุกเสกเครื่องรางและทำให้ชาวบ้านหลงยึดติดกับชื่อเสียงการปลุกเสกวัตถุมงคลมากกว่าจะเข้าถึงธรรม จากเหตุดังกล่าวทำให้พระภิกษุผู้สมควรจะเป็นผู้สืบทอดหลักธรรมทางศาสนาและเป็นผู้แนะนำชาวบ้านให้เข้าสู่ธรรม กลายเป็นผู้ที่เชื่อมโยงชาวบ้านให้เข้าหาเครื่องรางของขลัง ผู้คนที่ตกเป็นทาสของพุทธพาณิชย์ต่างพากันเข้าวัดเพื่อแสวงหาวัตถุมงคลมากกว่าจะแสวงหาธรรม (พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, ๒๕๕๐: ๑๒๗)

อาจกล่าวได้ว่า ปรากฎการณจิตตคามรามเทพในสังคมไทยแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยขาดสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เมื่อเกิดกระแสนิยมในสิ่งใดๆ ผู้คนก็พากันนิยมกระแสนั้นๆ เชื้อตามกันไปโดยขาดการพิจารณาไตร่ตรอง ด้วยเหตุนี้พระสงฆ์หลายรูป อาทิ พระพรหมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ) พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธีจึงออกมาเตือนสติไม่ให้พุทธศาสนิกชนหลงไปตามกระแสนี้มากขึ้น พระสงฆ์และนักวิชาการหลายท่านได้แก่ ศรีศักร วัลลิโกดม ได้ออกมาแสดงความคิดเห็นทั้งวิเคราะห์เกี่ยวกับปรากฏการณ์นี้^{๒๕} พระที่มีชื่อเสียงหลายรูปต่างพยายามหาแนวทางมาเตือนสติเช่น พระพยอม กัลยาโณ พระนักเทศน์ชื่อดังได้จัดทำคู่มือ “จิตตคาม” เป็นขนมที่มีรูปร่างคล้ายคลึงกับเหรียญจตุคามรามเทพแต่พิมพ์คำว่า “จิตตคาม” ไว้ด้านหลัง ส่วนด้านหลังของขนมจะพิมพ์คำสี่พยางค์คล้ายคลึงกับคาถาอาคมที่พิมพ์ไว้ด้านหลังวัตถุมงคล “อุ อา กะ สะ” โดยมีความหมายให้รู้จักขยันหา ขยันเก็บ เลือกรับ เลือกรู้ ซึ่งพระพยอมมุ่งให้คาถานี้เตือนสติผู้คนไม่ให้หลงไปกับการโฆษณาชวนเชื่อของแต่ละวัด นอกจากนี้พระพยอมยังได้ใช้กระแสพุทธพาณิชย์ให้เกิดประโยชน์โดยการนำธรรมะมาเผยแพร่ตาม

^{๒๕} จากบทสัมภาษณ์ ปรากฎการณจิตตคามรามเทพ ๒๕๕๐ สังคมไทยได้อะไร ในนิตยสารสารคดี ฉบับที่ ๒๖๘ มิถุนายน ๒๕๕๐

หลักการตลาดเช่น การจัดทำ “*ถุจธรรมพระพยอม... สุขสุดยอด ปลอดภัย*” โดยบรรจุหนังสือธรรมะสองเล่มไว้ในถุจ หลักธรรมที่บรรจุในถุจธรรมก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักการดำเนินชีวิต และเกร็ดธรรมะที่ชาวพุทธควรรู้ ซึ่งการปรับเปลี่ยนรูปแบบบรรจุภัณฑ์หนังสือธรรมะให้ทันสมัยเพื่อให้ธรรมะเข้าถึงกลุ่มพุทธศาสนิกชนได้มากขึ้น (พระราชธรรมนิเทศ, ๒๕๕๐)

นอกจากคุกกี้จตุคำและถุจธรรมพระพยอมแล้ว จากกระแสนิยมจตุคามรามเทพก็ทำให้เกิดการผลิตงานวรรณกรรมของท่านพุทธทาส้ออกมาอีก ๒ เรื่องได้แก่ *วิถีแห่งการเข้าถึงพุทธธรรม* และ *วิถีแห่งภูเขาพุทธธรรม* มีสาระเกี่ยวกับความหลงยึดติดในผัสสะของมนุษย์ซึ่งหากมนุษย์รู้จักปล่อยวางจากสิ่งที่มากระทบก็จะสามารถเข้าถึงพุทธธรรมได้อย่างแท้จริง และในงานเปิดตัววรรณกรรมสองเล่มนี้ก็มีกระแสเรื่อง “*ภูเขาที่เราต้องฝ่าข้าม จากจตุคามถึงพระสงฆ์บึงพระธรรม*” โดยมีวิทยากรเป็นทั้งพระภิกษุและนักเขียนที่มีชื่อเสียงได้แก่ ว.วชิรเมธีและเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์^{๓๐} การนำงานวรรณกรรมของท่านพุทธทาสมาพิมพ์ซ้ำและการจัดเสวนาครั้งนี้เป็นการกระตุ้นให้สังคมตั้งคำถามและขบคิดถึงกาไหลไปตามกระแสนิยมเครื่องรางของขลัง อีกทั้งเตือนสติให้ชาวพุทธหันมาทบทวนตนเองว่าวัตถุมงคลต่างๆ นั้นตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้จริงหรือไม่ (โลกวันนี้, ๒๕๕๐)

นอกจากงานวรรณกรรมของท่านพุทธทาสแล้ว พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ก็ได้เขียนงานวรรณกรรมชื่อว่า “*คติจตุคามรามเทพ*” เป็นบทความที่รวบรวมมาจากการสนทนาธรรมระหว่างท่านกับอุบาสิกอุบาสิกา สาระสำคัญได้อธิบายเกี่ยวกับคติการบูชากราบไหว้พระสำคัญ สิ่งที่ยังปฏิบัติคือกรรมและหลักธรรม อีกทั้งรวบรวมประวัติจตุคามรามเทพโดยสังเขป

นอกจากงานวรรณกรรมที่อธิบายเรื่องจตุคามรามเทพโดยตรงแล้วยังมีงานวรรณกรรมพุทธศาสนาที่เขียนขึ้นโดยอิงกับกระแสนิยมจตุคามรามเทพ มีทั้งที่นำเกร็ดประวัติเกี่ยวกับตำนานท้าวจตุคามรามเทพมาเล่าประกอบหลักธรรม หรือแม้แต่นำข่าวเกี่ยวกับอิทธิปาฏิหาริย์ของจตุคามรามเทพมาอธิบายโดยสอดแทรกหลักธรรมะประกอบ ส่วนใหญ่งานวรรณกรรมประเภทนี้นิยมใช้ชื่อเรื่องที่คล้ายคลึงกับกระแสที่กำลังนิยมเช่น หนังสือเรื่อง “*จตุธรรม... หัวใจพระพุทธเจ้าที่ถูกลืม*” ผลงานของ

^{๓๐} การเสวนาหัวข้อนี้จัดขึ้นในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ครั้งที่ ๓๕ และงานสัปดาห์หนังสือนานาชาติ ครั้งที่ ๕ ระหว่างวันที่ ๓๑-๑๐ เมษายน ๒๕๕๐ ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ซึ่งงานเปิดตัวหนังสือ ๒ เรื่องจัดขึ้นเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๐ เวลา ๑๗.๐๐ - ๑๘.๐๐ น. จัดโดยสำนักพิมพ์สุภาพใจ หลังจากการเปิดตัวหนังสือ ๒ เรื่องนี้ สำนักพิมพ์ยังได้จัดเสวนาในหัวข้อเดียวกันเมื่อวันพุธที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ณ ศูนย์การเรียนรู้วังจันทน์เกษม กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือเพื่อเตือนสติให้คนในสังคมตื่นจากกระแสจตุคามรามเทพ

พระมหาบุญนาน อภิญาโน โดยยกประเด็นที่กำลังเป็นกระแสในสังคมมาวิเคราะห์ด้วยหลักธรรม เป็นต้น

นอกจากประเด็นการตีความหนังสือสำคัญทางศาสนาไม่ถูกต้อง และประเด็นเรื่องกระแสความเชื่อเรื่องบูชาเทพหรือไสยศาสตร์จะเป็นปัจจัยให้เกิดการสร้างงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมแล้ว เหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ครอบรอบ ๑๐๐ ปีชาตกาลพุทธทาสภิกขุ ผู้ซึ่งองค์การยูเนสโกยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก ก็เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการสร้างงานวรรณกรรมพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน เนื่องจากพุทธทาสเป็นพระนักปราชญ์ที่มีงานเขียนเกี่ยวกับธรรมะมากมาย งานเขียนธรรมะของพุทธทาสมีทั้งเป็นงานวิชาการ งานสำหรับคนช่วงวัยต่างๆ ในงานครอบรอบ ๑๐๐ ปีพุทธทาส จึงมีการพิมพ์ชิ้นงานวรรณกรรมของท่านพุทธทาสเป็นจำนวนมาก ซึ่งเนื้อหาธรรมะของท่านพุทธทาสนี้ได้เป็นแหล่งความรู้และแรงบันดาลใจให้แก่นักเขียนวรรณกรรมพุทธศาสนา รุ่นหลัง

๓.๒.๑.๒. ปัจจัยจากภายนอกวงการพุทธศาสนา

๓.๒.๑.๒.๑. ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ

อาจกล่าวได้ว่าสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดวิกฤตในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ คือปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนหันกลับมายึดถือหลักเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมะมากขึ้น วิกฤตเศรษฐกิจปี ๒๕๔๐ ทำให้สังคมตื่นตระหนกและตระหนักถึงความล่มสลายที่ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ในระดับจิตวิญญาณของคนไทยเองก็ล่มสลายลงตามกัน (บุญศิริ ภิญาณานันท์ และอมรรัตน์ เนตรมุกดา, ๒๕๔๘: ๓) ธรรมะในพระพุทธศาสนากลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเยียวยาผู้ที่ประสบกับภาวะวิกฤตในครั้งนี้ นอกจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจแล้ว กระแสการนำภูมิปัญญาดั้งเดิมมาใช้ กระแสรักสุขภาพโดยการกินอยู่แบบชีวิตที่เน้นการดูแลสุขภาพทั้งกายและใจให้สมดุลกัน ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สำนักพิมพ์หันมาจับตลาดคนกลุ่มนี้โดยผลิตหนังสือธรรมะและหนังสือเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวชีวิตออกมามากขึ้น และได้ปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหาให้ทันสมัยและน่าอ่านขึ้น

ในช่วงเวลาหลังจากที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจนี้เองก็ได้มีหนังสือ *พลังแห่งชีวิต* ที่โน้มน้าวให้คนเชื่อในพระเจ้าในศาสนาคริสต์ มีการผลิตภาพยนตร์และโฆษณาโดยนำบุคคลที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จอย่างสูงในสังคมมาออกอากาศตามสื่อโทรทัศน์และวิทยุ จนกระตุ้นให้ผู้คนสนใจและเสาะแสวงหาหนังสือเล่มนี้มาอ่าน กระทั่งหนังสือเล่มดังกล่าวกลายเป็นประเด็นกล่าวถึงในสังคม ผู้วิจัยเห็นว่าในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและเกิดปัญหาทั้งด้านสังคมทำให้ผู้คนขาดสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจเช่นนี้ ผู้คนต่างเสาะแสวงหาที่พึ่งทางใจกันในด้านต่างๆ วรรณกรรมก็เป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถเป็นทางเลือก

ให้แก่สังคมได้ วรรณกรรมสามารถเป็นได้ทั้งให้กำลังใจและชี้แนวทางออกให้แก่ผู้เสพ ซึ่งไม่ว่าจะเป็น วรรณกรรมที่มีเนื้อหาจากหลักศาสนาใดก็ตาม ในด้านวรรณกรรมพุทธศาสนานั้นพระและนักเขียน วรรณกรรมพุทธศาสนาจึงพยายามสร้างสรรค์งานวรรณกรรมเพื่อเป็นกำลังใจและเป็นแนวทางดำเนิน ชีวิต โดยนำหลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นแก่นสาระ ดังนั้นวรรณกรรมพุทธศาสนาจึงเกิดขึ้นมาเพื่อเป็น หลักยึดทางใจแก่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ ขณะเดียวกันหนังสือธรรมะที่ผลิตขึ้นมาก็แสดงถึงการ ปรับตัวของวรรณกรรมพุทธศาสนา และหลักธรรมในศาสนาพุทธเพื่อให้ดำรงอยู่ได้อย่างทันสมัยเท่าทัน กระแสต่างชาติที่ใหม่เข้ามาก็เป็นได้

๓.๒.๑.๒.๒. กระแสวัฒนธรรมประชานิยมในสังคมไทยปัจจุบัน

วัฒนธรรมประชานิยมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยปัจจุบัน (พัฒนา กิติอาษา, ๒๕๔๔) ใน กระแสวัฒนธรรมประชานิยม การสร้างผลผลิตทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับระบบธุรกิจและสื่อ กล่าวคือ การสร้างผลผลิตทางวัฒนธรรมต่างๆ นั้น มุ่งเน้นให้สามารถเข้าถึงคนกลุ่มใหญ่ในสังคมส่วนหนึ่งเพื่อ ผลประโยชน์ทางธุรกิจ การกระจายผลผลิตทางวัฒนธรรมไปยังคนหมู่มากนั้นทำได้โดยอาศัยระบบ ธุรกิจ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร และสื่อสมัยใหม่

จากลักษณะของวัฒนธรรมประชานิยมดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ ๒ วัฒนธรรมประชานิยมนี้ เคลื่อนไหลไปตามสถานการณ์และช่วงระยะเวลา แม้ว่าวัฒนธรรมประชานิยมจะเปิดกว้างสำหรับ มหาชน แต่เพราะวัฒนธรรมประชานิยมเป็นวัฒนธรรมทางโลก วัฒนธรรมประชานิยมจึงถูกมองว่าเป็น สิ่งฉาบฉวย ไร้สาระ หรือจัดวัฒนธรรมประชานิยมรวมกับวัฒนธรรมชั้นล่าง ในขณะที่ความรู้ทาง ศาสนาจัดว่าเป็นปรัชญา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชั้นสูง อย่างไรก็ตาม เมื่อวัฒนธรรมประชา นิยมได้มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมพุทธศาสนา จึงเกิดการผสมผสานกันระหว่างรูปแบบสื่อมวลชนซึ่งเป็น ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประชานิยมกับความรู้ทางพุทธศาสนาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชั้นสูง ในแง่นี้ วัฒนธรรมประชานิยมจึงเป็นสื่อให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงวัฒนธรรมชั้นสูง

วรรณกรรมก็จัดเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประชานิยมด้วยเช่นกัน เพราะวรรณกรรมเป็น ผลผลิตที่เกิดจากภูมิปัญญา เกิดจากกระบวนการคิดและจินตนาการ ผ่านการเรียบเรียงแล้วนำมาบอก เล่า บันทึก หรือถ่ายทอดออกมาตามสื่อต่างๆ อย่างมีศิลปะ และเป็นงานเขียนที่มุ่งผลิตเพื่อผู้อ่านที่เป็น คนหมู่มากในสังคม ตัวบทวรรณกรรมก็เป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง มีการปรับเปลี่ยนทั้งเนื้อหาสาระและ รูปแบบการนำเสนออยู่ตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จากวรรณกรรมแนวทดลองต่างๆ

ในสังคมไทยพบว่า วัฒนธรรมประชานิยมมีอิทธิพลต่อการสร้างงานวรรณกรรมโดยเฉพาะวรรณกรรมพุทธศาสนา ประเด็นที่ควรพิจารณาคือ วรรณกรรมพุทธศาสนามีการปรับเปลี่ยนตัวบทวรรณกรรม เนื้อหา และกลวิธีในการสร้างสรรค์วรรณกรรมอย่างไร เพื่อให้วรรณกรรมพุทธศาสนาได้รับความนิยมในหมู่ผู้อ่านซึ่งอยู่ในกระแสวัฒนธรรมประชานิยม

กระแสวัฒนธรรมประชานิยมมีอิทธิพลต่อการสร้างงานวรรณกรรมพุทธศาสนา เมื่อระบบธุรกิจได้เข้ามามีบทบาทต่อการสร้างงานวรรณกรรมพุทธศาสนาส่งผลให้วรรณกรรมพุทธศาสนาต้องปรับเปลี่ยนเนื้อหาและรูปแบบใหม่ กล่าวคือวรรณกรรมพุทธศาสนามีการปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ใหม่เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้เสพหรือผู้บริโภคกลุ่มอื่นๆ มากขึ้น ดังที่ปรากฏในงานของ “ดั่งตฤณ” ที่ไม่ว่าจะเป็นนวนิยายเรื่อง *กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม* และ *ตอนเลื้อกเกิดใหม่* และการตูนเรื่อง *กรรมพยากรณ์* เป็นต้น ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อพิจารณาในภาพรวมของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม การปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ทำให้วรรณกรรมพุทธศาสนาน่าสนใจ และดึงดูดกลุ่มผู้เสพได้มากขึ้น งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของนักเขียนแต่ละคน มีความแตกต่างและมีลีลาการสร้างงานวรรณกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของตน ทั้งนี้เพื่อให้ความหมายใหม่แก่งานวรรณกรรม โดยพยายามหารูปแบบใหม่ๆ เพื่อนำเสนอเนื้อหาวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม รวมไปถึงการออกแบบรูปเล่มและผลิตภัณฑ์ให้แตกต่างจากวรรณกรรมพุทธศาสนาทั่วไป เช่น งานวรรณกรรมของ กัทริน ซอเสตติกุล ที่เขียนหนังสือ *กล่องบุญ ๑-๔* ก็ได้ปรับภาพลักษณ์ของวรรณกรรมพุทธศาสนาให้มีลักษณะที่ร่วมสมัย เข้าใจง่าย ชวนติดตาม โดยการใช้ตัวการ์ตูนภาพประกอบ ตาราง และความพยายามรวมหนังสือธรรมะกับสมุดบันทึกให้เป็นเล่มเดียวกัน รวมถึงการออกแบบรูปเล่มให้กะทัดรัด มีสีสันสดใส บรรจุในกล่องที่มีลักษณะเป็นกล่องขนมหรือของขวัญ หนังสือธรรมะของกัทริน ซอเสตติกุล ที่บรรจุในกล่องขนมหรือกล่องของขวัญจะมีความหมายมากกว่าความเป็น “หนังสือธรรมะที่ผู้บริโภคซื้อไปอ่านเอง” แต่หนังสือธรรมะได้กลายเป็น “ของขวัญ” ซึ่งการปรับเปลี่ยนครั้งนี้ดึงดูดผู้บริโภคได้มากขึ้นและหลากหลายกลุ่ม

กระบวนการปรับเปลี่ยนวรรณกรรมพุทธศาสนาเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมได้มีส่วนสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่อง “กระบวนการทำให้เป็นโลกฆราวาส” (Secularization) กาญจนา แก้วเทพ (๒๕๔๒: ๑๒-๑๓) ได้อธิบายแนวคิดนี้ไว้ว่า สังคมทุกสังคมในทุกยุคสมัย หากต้องการจะดำรงรักษาตนเองให้ยั่งยืนยาวนาน ก็จำเป็นต้องสร้างสถาบันสังคมต่างๆ ขึ้นมาทำหน้าที่นานัปการ เช่น สถาบันครอบครัว โรงเรียน ที่ทำงาน รัฐบาล ศาสนา ฯลฯ ซึ่งสถาบันเหล่านี้จะช่วยขับเคลื่อนให้สังคมดำเนินต่อไป ในสังคมดั้งเดิม (Traditional society) จะมีสถาบันศาสนาเป็นแกนกลางที่สถาบันอื่นจะต้องมาเกาะเกี่ยวเคลื่อนไหวภายใต้สถาบันศาสนา แม้แต่ระบบการปกครองก็

ถูกควบคุมจากสถาบันศาสนา ชีวิตประจำวันของคนในสังคมจะต้องดำเนินไปตามพิธีกรรม ข้อห้าม และความเชื่อแบบต่างๆ ต่อมาเมื่อสังคมวิวัฒนาการเป็น “สังคมสมัยใหม่” ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นสังคมอุตสาหกรรม สังคมทุนนิยมหรือสังคมมวลชนก็ตาม จุดเปลี่ยนประการหนึ่งระหว่างสังคมใหม่และสังคมเก่าก็คือ การเปลี่ยนสถาบันแกนกลางของสังคมจากสถาบันศาสนามาเป็นสถาบันเศรษฐกิจ ตัวอย่างที่เห็นเป็นรูปธรรมมากที่สุดคือ แต่เดิมหมู่บ้านชนบทจะมี “วัด” เป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน แต่ทว่าในชุมชนเมืองสมัยใหม่ ศูนย์กลางของเมืองกลับกลายเป็น “ศูนย์การค้า” วิถีชีวิตของคนสมัยใหม่ก็ย่อมจะผูกพันกับศูนย์การค้ามากกว่าจะหันหน้าเข้าวัด จากกระบวนการดังกล่าวสถาบันศาสนาจึงลดความสำคัญลง มีบทบาทน้อยลงและมีอิทธิพลน้อยลงกว่าสถาบันอื่นๆ ด้วยเหตุนี้สถาบันศาสนาจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตของคนในสังคมโดยนำเสนอหลักธรรมให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ร่วมสมัย วิถีชีวิตสมัยใหม่ และนำเสนอหลักธรรมผ่านสื่อมวลชนต่างๆ

วรรณกรรมพุทธศาสนาได้ปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมมากขึ้น ดังเห็นได้จากวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่พยายามปรับเปลี่ยนการนำเสนอให้เข้าถึงกลุ่มผู้อ่านร่วมสมัย ผู้วิจัยเห็นว่า วรรณกรรมพุทธศาสนามีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมมาช้านาน อาทิ การแปลมหาชาติคำหลวงเป็นมหาชาติกลอนเทศน์ เพื่อให้ตรงกับรสนิยมของผู้เสพ เนื่องจากความเชื่อเรื่องอาถรรพ์การฟังเทศน์มหาชาติให้จบภายใน ๑ วัน ก่อให้เกิดบุญสูงสุด ดังนั้นจึงเกิดการดัดแปลงมหาชาติคำหลวงให้มีขนาดสั้นเหมาะแก่การเทศน์ให้จบใน ๑ วัน จึงเป็นการนำวรรณกรรมพุทธศาสนามาดัดแปลงเพื่อให้เข้ากับวัตถุประสงค์ของผู้เสพและทำให้วรรณกรรมพุทธศาสนาเข้าถึงกลุ่มผู้เสพจำนวนมาก

๓.๒.๑.๒.๓. วิถีชีวิตสมัยใหม่ของคนในสังคมเมือง

วิถีชีวิตสมัยใหม่ของคนในสังคมเมืองเกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมือง (urbanization) ที่เป็นผลมาจากการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรมและระบบทุนนิยม (นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ, ๒๕๔๕: ๑๔) ดังนั้นผู้คนในสังคมเมืองจึงต้องแสวงหาความรู้เพื่อให้ทันต่อวิทยาการใหม่ๆ วิถีชีวิตสังคมเมืองจึงเป็นสังคมแห่งความรู้และเชื่อตามหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ วิถีชีวิตของผู้คนในเมืองมีลักษณะเฉพาะตัวเช่น ความสัมพันธ์แบบใกล้ชิดสนิทสนมน้อยลง มีการแบ่งหน้าที่และชนิดของงานอย่างหลากหลาย สื่อมวลชนมีความสำคัญมากขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๙: ๒๕๗) รูปแบบวิถีชีวิตสมัยใหม่ของคนในสังคมเมืองเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม กล่าวคือรูปแบบของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมจำเป็นต้องปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมเมือง ผู้เสพงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อาศัยในเมืองใหญ่ มีวิถีชีวิตแบบผู้คนในสังคมเมือง ลักษณะวิถีชีวิตของคนในสังคมเมือง

เป็นปัจเจกชนที่มีการศึกษา วัฒนธรรมการอ่านจึงเป็นสิ่งสำคัญของวิถีชีวิตสมัยใหม่ วรรณกรรมที่ดีพิมพ์เป็นหนังสือจึงมีรูปแบบพอเหมาะแก่การพกพา (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, ๒๕๔๙: (๑๐)-(๑๑)) ลักษณะเช่นนี้ปรากฏในวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จาก วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต ว.วชิรเมธี ภัทริน ซอโสติกุล ฯลฯ ที่มีรูปแบบสวยงาม เหมาะสมแก่การพกพา

นอกจากรูปแบบของวิถีชีวิตสมัยใหม่จะมีอิทธิพลต่อรูปแบบของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมแล้ว วิถีชีวิตสมัยใหม่ยังมีอิทธิพลต่อเนื้อหาที่นำเสนอในวรรณกรรม เนื้อหาที่นำเสนอในวรรณกรรมพุทธศาสนานั้นสอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ เช่น การนำเสนอเนื้อหาธรรมะที่นำมาประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ในสังคม นำเสนอหลักธรรมที่นำมาใช้แก้ปัญหาชีวิตและสร้างกำลังใจแก่ผู้เสพวรรณกรรม ดังเช่น *ยาสามัญประจำใจ* ของพระไพศาล วิสาโล *เข็มทิศชีวิต* ของฐิติ นาด ณ พัทลุง และหนังสือชุด *ธรรมะลุ่มลึก... ปลุกใจให้สู้ ธรรมะลุ่มลึก... สู้ชีวิต... พลิกวิกฤติ...* จาก *ความลุ่มเหลว* ของ พระมหาบุญนาน อภิภูจโน เป็นต้น บทบาทของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่เป็นคู่มือการใช้ชีวิตและกำจัดความทุกข์ของปัจเจกชนในสังคมสมัยใหม่ ทำให้คนในสังคมนิยมอ่านวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมมากขึ้น

ดังที่กล่าวมาแล้ว วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมจึงมีพัฒนาการต่อเนื่องมาจากแนวทางในการสร้างและเผยแพร่วรรณกรรมพุทธศาสนาในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมก็มีลักษณะเด่นเฉพาะตัวบางประการที่อาจจะต่างจากวรรณกรรมพุทธศาสนาอื่นๆ ลักษณะเด่นที่สำคัญประการหนึ่งคือ การที่สื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ได้เข้ามามีส่วนสัมพันธ์ในการสร้างงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม ซึ่งทำให้วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมเข้าถึงกลุ่มผู้เสพที่เป็นมหาชน

๓.๒.๒. วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมกับสื่อสมัยใหม่

สื่อมวลชนหรือสื่อสมัยใหม่ที่เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลมากในปัจจุบัน และส่งผลให้วรรณกรรมพุทธศาสนาได้ผ่านกระบวนการปรับรูปแบบการนำเสนอและการเลือกประเด็นเนื้อหา รวมทั้งวิธีการอธิบายหลักธรรมให้เข้ากับ “ฆราวาส” ที่เป็นผู้เสพวรรณกรรมมากขึ้น อาทิ การนำหลักธรรมในพระไตรปิฎก หรือหนังสือสำคัญในพุทธศาสนา เช่น *มลินทปัญญา* มาเผยแพร่ในรูปแบบของหนังสือการ์ตูน และละครโทรทัศน์ กระบวนการทำให้เป็นโลกฆราวาสเกิดขึ้นเมื่อนำหลักธรรมในวรรณคดีพุทธ

ศาสนานำเสนอผ่านรูปแบบสื่อมวลชนสมัยใหม่ ซึ่งทำให้วรรณกรรมพุทธศาสนาถูกนำเสนอในรูปแบบที่เข้าถึงกลุ่มผู้เสพได้มากขึ้น

จากกระบวนการทำให้เป็นโลกฆราวาสที่ทำให้เกิดสถาบันสื่อมวลชนขึ้นมา มีบทบาทในสังคม สื่อมวลชนสมัยใหม่กลายเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้เกิดการบริโภค รูปแบบสื่อมวลชนสมัยใหม่เกิดจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเช่น สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ และสื่ออินเทอร์เน็ต ในสังคมปัจจุบัน สื่อมวลชนมีบทบาทต่อทุกกิจกรรมในสังคมโดยเข้ามา มีบทบาทตอบสนองของคนในด้านความรู้และความบันเทิง สื่อมวลชนจึงเป็นเสมือนตัวกลางทำหน้าที่รับส่งข่าวสาร แลกเปลี่ยนข้อมูล และเผยแพร่ความรู้ความบันเทิงต่างๆ ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ตัวอย่างเช่น สื่อมวลชนเป็นพื้นที่ใหม่สำหรับการสร้างสรรค์งานวรรณกรรม เป็นพื้นที่โฆษณาางานวรรณกรรมใหม่ๆ และเป็นช่องทางปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเขียนและผู้อ่านเพื่อให้นักเขียนรับรู้กระแสนิยมวรรณกรรมและความต้องการของผู้อ่านวรรณกรรม กาญจนา แก้วเทพ (๒๕๓๙: ๓๙-๔๐) มองว่า เพราะเหตุที่ปัจจุบันเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร ประชาชนจึงนิยมบริโภคข้อมูลผ่านสื่อมวลชน ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อสารสนเทศต่างๆ ในด้านศาสนาจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับกระแสสังคมเช่นกัน วรรณกรรมพุทธศาสนาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเผยแพร่ศาสนาจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมสมัยใหม่ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีก่อให้เกิดการเผยแพร่พุทธศาสนาผ่านรูปแบบของสื่อชนิดใหม่ๆ เช่น การบันทึกการบรรยายธรรมะลงแผ่นวีดีโอซีดี (video CD) การจัดรายการธรรมะออกอากาศทางวิทยุโทรทัศน์ การสร้างเว็บไซต์พุทธศาสนาบนอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

สื่อสมัยใหม่สัมพันธ์กับการสร้างงานวรรณกรรมพุทธศาสนา กล่าวคือสื่อมวลชนเป็นพื้นที่เผยแพร่งานวรรณกรรมพุทธศาสนา วรรณกรรมบางเรื่องเผยแพร่ในเว็บไซต์ก่อนแล้วจึงนำมาพิมพ์รวมเล่ม อาทิ ทางนฤพาน ของ “ดั่งตถุณ” ที่พิมพ์เผยแพร่ในเว็บไซต์ “ลานธรรมเสวนา” ก่อนจะจัดพิมพ์รวมเล่ม การ์ตูน หลวงพี่เอี้ยงวัดมะนาวหวาน พิมพ์เผยแพร่ในเว็บไซต์ www.budpage.com เป็นต้น และในทางกลับกันสื่อมวลชนก็เป็นเครื่องมือโฆษณาประชาสัมพันธ์งานวรรณกรรม และเป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดโอกาสให้คนทั่วไปเข้ามาอ่านงานวรรณกรรมโดยเฉพาะวรรณกรรมพุทธศาสนาที่จะเปิดเว็บไซต์ให้อ่านโดยไม่คิดมูลค่าโดยส่วนใหญ่ผู้จัดทำเว็บไซต์เห็นว่าเป็นธรรมทานอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ในเว็บไซต์ยังสามารถฝากไฟล์เสียงเพื่อให้ผู้มีปัญหาทางสายตาสามารถรับฟังได้ ตัวอย่างงานวรรณกรรมพุทธศาสนาที่เผยแพร่ในสื่ออินเทอร์เน็ตเช่น การ์ตูนธรรมะเรื่องหลวงพี่เอี้ยงวัดมะนาวหวาน ที่รวบรวมมาจาก www.budpage.com งานวรรณกรรมพุทธศาสนาของดั่งตถุณทุกเรื่องเมื่อพิมพ์รวมเล่มแล้วจะนำขึ้นเผยแพร่ในเว็บไซต์ dungtrin.com อีกทางหนึ่งเป็นต้น

นอกจากสื่อมวลชนจะเป็นช่องทางโฆษณาและเผยแพร่วรรณกรรมดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีการนำวรรณกรรมไปสร้างเป็นละครโทรทัศน์ หรือนำวรรณกรรมไปสร้างเป็นภาพยนตร์ ดังที่กลุ่มธรรมะการ์ตูน ๘๐ พรรษามหาราช และบริษัทมีเดียสแตนด์การ์ดจำกัดร่วมกันสร้างภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องประวัติพระพุทธเจ้า (The Life of Buddha)^{๑๑} โดยนำโครงเรื่องจากวรรณกรรมพุทธประวัติพระไตรปิฎก และอรรถกถามาสร้างเป็นภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชัน (Animation)^{๑๒} โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมทำนุบำรุงพุทธศาสนา เป็นพุทธบูชา และที่สำคัญคือต้องการให้เด็กและเยาวชนรู้จักและเข้าใจประวัติพระพุทธเจ้าอย่างถูกต้องตามในพระไตรปิฎก (ผู้จัดการรายสัปดาห์, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๑๐๖๔) แม้ว่าภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องประวัติพระพุทธเจ้าจะไม่ได้ได้รับความนิยมจากผู้ชมมากมาย แต่ก็แสดงให้เห็นว่าเกิดการนำวรรณกรรมพุทธศาสนามาผลิตซ้ำในสื่อภาพยนตร์การ์ตูนเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้เสพที่เป็นเด็กเยาวชนและกลุ่มคนที่นอกเหนือไปจากกลุ่มผู้อ่านวรรณกรรม และมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องราวของพระพุทธเจ้าอย่างถูกต้อง ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายหลักคือการทำนุบำรุงและสืบต่อพุทธศาสนา นอกจากนี้ การสร้างภาพยนตร์การ์ตูนประวัติพระพุทธเจ้ายังเป็นประจักษ์พยานที่ยืนยันความนิยมในกระแสพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

การนำวรรณกรรมพุทธศาสนามาถ่ายทอดผ่านสื่อมวลชนสมัยใหม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือสื่อมวลชนเป็นสื่อรูปแบบใหม่ที่นำมาเผยแพร่พุทธศาสนา ทำให้หลักธรรมในพุทธศาสนามีลักษณะเป็นประชานิยม กล่าวคือ สื่อมวลชนซึ่งเป็นผลมาจากวัฒนธรรมประชานิยมได้กลายมาเป็นรูปแบบนำเสนอหลักธรรมทางพุทธศาสนา เพื่อให้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้าถึงกลุ่มคนหมู่มาก มนุษย์สามารถเรียนรู้และเข้าใจหลักธรรมทางพุทธศาสนา และสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้มากขึ้น สื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่น่ามาเผยแพร่ความรู้และเนื้อหาสาระ ได้แก่ สื่อบันเทิง

สื่อบันเทิงในปัจจุบันไม่ได้มุ่งเน้นแต่การทำหน้าที่เฉพาะเป็น “สื่อเพื่อธุรกิจ” เท่านั้น แต่เน้นการสอดแทรกสาระความรู้ต่างๆ ในขณะที่สื่อสาระความรู้ “เพื่อสังคม” ก็เน้นการนำเสนอในรูปแบบที่แฝงความบันเทิงอย่างเหมาะสม โดยที่มีเป้าหมายร่วมกันคือ การทำให้ผู้บริโภคได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ในขณะที่เดียวกันก็เกิดกระบวนการเรียนรู้ควบคู่กันไป ซึ่งการผสมผสานระหว่างโลกสาระและโลกบันเทิงนี้เรียกว่า เอดูเทนเมนต์ (Edutainment) (ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล, ๒๕๔๓: ๒๗๘)

^{๑๑} เริ่มเข้าฉายในโรงภาพยนตร์วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

^{๑๒} Animation (แอนิเมชัน) เป็นภาพเคลื่อนไหวที่สร้างโดยการฉายภาพนิ่งหลายๆ ภาพต่อกันด้วยความเร็วสูง

Eduainment (เอดูเทนเมนต์) เป็นคำศัพท์ภาษาอังกฤษร่วมสมัย ที่เกิดจากศัพท์สองคำได้แก่ “เอดูเคชัน (Education)” หมายถึงการศึกษาเล่าเรียน และ “เอนเตอร์เทนเมนต์ (Entertainment)” หมายถึงความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ และเมื่อนำทั้งสองมาผสมกันจึงได้ความหมายใหม่ว่า “สาระบันเทิง” ซึ่งมาจาก “สาระความรู้” ผสมกับ “ความบันเทิง” ในทางวิชาการ “เอดูเทนเมนต์” หมายถึง กระบวนการดำเนินงานที่มีเจตนาผสมผสานข้อมูลข่าวสาร และสาระความรู้ในด้านต่างๆ เข้ากับความบันเทิง โดยมีเป้าหมายให้บุคคลได้คิด คำนึง รับรู้ และมีการประพฤติปฏิบัติตนในแนวทางที่พึงประสงค์ของสังคม ซึ่งข้อมูลข่าวสาร สาระความรู้ในที่นี้อาจหมายถึง เนื้อหาบทเรียนต่างๆ ประเด็นปัญหาในสังคม เรื่องราวที่สังคมควรรับรู้ หรือหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา ในขณะที่โลกบันเทิงต่างๆ อาจนำเสนอผ่านสื่อหลากหลายประเภทเช่น การ์ตูน วิทยุ โทรทัศน์ เพลง ภาพยนตร์ ฯลฯ ดังนั้น “เอดูเทนเมนต์” จึงเป็นเครื่องมือประสานโลกบันเทิงและโลกสาระเข้าด้วยกัน โดยการดึงเอกลักษณ์ความสนุกสนานของโลกบันเทิงในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร สู่กลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย ปัจจุบันมีคำที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์นี้อย่างหลากหลายเช่น เอนเตอร์เทนเมนต์-เอดูเคชัน (Entertainment-Education) เอนเทอ-เอดูเคต (Enter-Educate) อินโฟร์เทนเมนต์ (Infotainment) ฯลฯ (ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล, ๒๕๔๓: ๒๘๑)

อย่างไรก็ตาม ปาริชาติ (๒๕๔๓) อธิบายว่า “เอดูเทนเมนต์” หรือ “สาระบันเทิง” เป็นการนำแนวคิดเรื่องการผสมผสานประเด็นสาระความรู้กับความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ แท้จริงแล้วกระบวนการนี้ไม่ได้เป็นเรื่องใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้น หากแต่ได้ปรากฏมาก่อนหน้า หลักฐานที่ชัดเจนคือนิทานพื้นบ้าน นิทานปรัมปรา นิทานอีสป บทกล่อมเด็ก ฯลฯ ล้วนเป็นความพยายามที่จะผสมผสานสาระความรู้กับความบันเทิงให้เข้ากับยุคสมัยและท้องถิ่น โดยเนื้อหาสาระจะสะท้อนเรื่องราวของท้องถิ่นแบบเฉพาะเจาะจง หรือเรื่องราวที่เป็นสากลเช่น ค่านิยม ศีลธรรม ความเชื่อ และประเพณีที่พึงประสงค์ และนำเสนอผ่านการสื่อสารรูปแบบต่างๆ “เอดูเทนเมนต์” หรือ “สาระบันเทิง” ในอดีตและปัจจุบัน มีความแตกต่างในด้านการเลือกใช้เทคโนโลยีในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารสู่คนในสังคม นั่นคือ รูปแบบของสื่อที่ใช้ถ่ายทอดสาระบันเทิงจะหลากหลายขึ้นอยู่กับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีรสนิยมของผู้บริโภค และความเหมาะสมของแต่ละยุคสมัย อาทิ ในสมัยหนึ่ง การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารนิยมบอกเล่ากันโดยปากต่อปาก แต่ต่อมาในยุคสังคมข่าวสารได้เกิดสื่อมวลชนสมัยใหม่ที่ใช้ถ่ายทอดข้อมูล เช่น หนังสือนิทาน เทป วิทยุทัศน์ หรือระบบอินเทอร์เน็ตเป็นต้น การนำเสนอข้อมูลนั้นก็พบว่ามีการนำเสนอเรื่องราว ประเด็นสาระที่เหมือนกันมาดัดแปลงใหม่ หรือคงความสนุกสนานแบบเดิม แล้วบรรจุลงในสื่อสมัยใหม่ของยุคนั้น

ในการเผยแพร่พุทธศาสนาซึ่งรวมถึงวรรณกรรมพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกัน การหยิบยกหลักธรรมซึ่งเป็นความรู้ มาถ่ายทอดในสื่อบันเทิงต่างๆ ทำให้เกิดศัพท์ที่เรียกว่า “ธรรมะเทนเมนต์ (Dhammatainment)” “พุทธเทนเมนต์ (Buddhatainment)” หรือ “ธรรมบันเทิง” ซึ่งเห็นได้ชัดในงานวรรณกรรมของพระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) ผลงานของว.วชิรเมธีถูกนำมาเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ มากมาย เช่น *ธรรมะติดปีก* ซึ่งแต่เดิมเป็นชื่อคอลัมน์ตอบปัญหาธรรมะในนิตยสารชีวิต ต่อมาเมื่อว.วชิรเมธีผลิตงานวรรณกรรมพุทธศาสนาโดยมุ่งหวังให้คนร่วมสมัยอ่านเข้าใจและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ *ธรรมะติดปีก* จึงได้มาเป็นชื่อหนังสือธรรมะนั้น และต่อมาก็มีผู้จัดทำเป็นละครโทรทัศน์ และทำเป็นรายการตอบคำถามเกี่ยวกับธรรมะ กระบวนการนำธรรมะมาถ่ายทอดผ่านสื่อมวลชนประเภทต่างๆ นี้คือการผสมผสานระหว่าง “โลกสาระ” และ “โลกบันเทิง” เข้าด้วยกัน โดยผ่านสื่อมวลชน ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพุทธศาสนากับสื่อมวลชนเช่นนี้พบได้ในงานของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโตเช่นกัน

นอกจากนี้สื่อสมัยใหม่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมทั้งรูปแบบและเนื้อหา ในด้านรูปแบบ สื่อสมัยใหม่ทำให้มีการนำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น รูปแบบบทความ-ตอบ รูปแบบบทความนิตยสาร รูปแบบหนังสือการ์ตูน หรือแม้กระทั่งการนำวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมออกเผยแพร่ข้ามสื่อเช่น รูปแบบละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต โดยเสนอเนื้อหาทั้งจากวรรณกรรมพุทธศาสนาชั้นสูงเช่น พระไตรปิฎก และวรรณกรรมพุทธประวัติ และเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นประชาานิยมเช่นเรื่องกรรม วิญญาณ และความเชื่อของชาวบ้าน ดังที่ปรากฏในงานวรรณกรรมของ ว.วชิรเมธี งานของ “ดั่งตถุณ” และเรื่องเล่าประสบการณ์ทางธรรมของแม่ชีทศพร เป็นต้น ในด้านเนื้อหานี้ ได้นำเสนอประเด็นทางศีลธรรมที่เกิดจากการใช้สื่อสมัยใหม่ในวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยม และนำเสนอหลักธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมเมือง เป็นต้น ด้วยปัจจัยที่ทำให้เกิดการสร้างงานวรรณกรรมพุทธศาสนา ดังที่กล่าวมาแล้ว จึงเกิดการสร้างสรรค์วรรณกรรมพุทธศาสนาที่มีรูปแบบและเนื้อหาที่ทันสมัย ซึ่งเป็นเหตุให้วรรณกรรมพุทธศาสนาได้รับความนิยมจากกลุ่มผู้อ่านจำนวนมาก ซึ่งก่อนหน้าที่จะเกิดความนิยมดังข้างต้น วรรณกรรมพุทธศาสนายังคงมีรูปแบบและเนื้อหาที่ไม่หลากหลาย จึงทำให้วรรณกรรมพุทธศาสนาก่อนหน้านี้เผยแพร่และได้รับความนิยมจากผู้อ่านเฉพาะกลุ่ม

ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงการสร้างและเผยแพร่ผลงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมในสื่อมวลชนที่น่าสนใจ เพื่อให้เห็นทิศทางการพัฒนาวรรณกรรมกลุ่มนี้พอสังเขป

๓.๒.๒.๑. วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่เผยแพร่ในสื่อสิ่งพิมพ์

ปัจจุบัน วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่เผยแพร่ในสื่อสิ่งพิมพ์มีปรากฏเป็นจำนวนมาก สำนักพิมพ์ต่างๆ พวกกันตีพิมพ์งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมกันมากขึ้น สำนักพิมพ์ที่พิมพ์หนังสือธรรมะออกเป็นประจำได้แก่ สำนักพิมพ์อมรินทร์ ผลงานของ “ว.วชิรเมธี” สำนักพิมพ์ดีเอ็มจี (DMG) สำนักพิมพ์ฮาวฟาร์ (How far) ที่ผลิตงานของ “ดั่งตฤณ” “พระไพศาล วิสาโล” และสำนักพิมพ์บิสชีเดย์ (busy-day) ที่ผลิตงานของพระมหาสมปอง ตาลปุตโต เป็นต้น สำนักพิมพ์เหล่านี้ได้ผลิตงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมออกสู่ตลาดหนังสือเป็นจำนวนมาก แต่ละสำนักพิมพ์จะพยายามสร้างเอกลักษณ์ และดึงความโดดเด่นให้กับหนังสือที่ออกวางตลาดโดยการออกแบบปกให้มีรูปเล่มสวยงาม ทันสมัย เพื่อให้ดึงดูดความสนใจจากผู้อ่าน

ความนิยมวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม เริ่มปรากฏกระแสเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๔๖ สำนักพิมพ์อมรินทร์ได้รวบรวมบทความเกี่ยวกับธรรมะจากคอลัมน์ ‘Well Being’ ในนิตยสาร ‘Health & Cuisine’ ซึ่งเป็นผลงานของคุณหญิงจันทรี รัตนิน จัดพิมพ์รวมเล่มชื่อว่า “วิชาตัวเบา” หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงเกร็ดที่ได้จากประสบการณ์การปฏิบัติธรรมที่สวนโมกขพลาราม ธรรมะเกี่ยวกับครอบครัว และธรรมะหัวข้อเรื่องเมตตา วรรณกรรมเรื่องนี้ได้รับความนิยมจากผู้อ่านอย่างมาก เพราะมีเนื้อหาธรรมะน่าสนใจ หลังจากนั้นคุณหญิงจันทรี หาญเจนลักษณ์ก็ได้เขียนหนังสือธรรมะชื่อว่า “ฝนตกไม่ต้อง ฟ้าร้องไม่ถึง” โดยชื่อเรื่องนี้ได้มาจากคำคมของท่านพุทธทาส ซึ่งท่านพุทธทาสก็ได้แรงบันดาลใจมาจากเพลงกล่อมเด็กพื้นบ้านอีกต่อหนึ่ง กล่าวได้ว่างานเขียนธรรมะของคุณหญิงจันทรี หาญเจนลักษณ์ ในเรื่อง “วิชาตัวเบา” และ “ฝนตกไม่ต้อง ฟ้าร้องไม่ถึง” ได้รับแรงบันดาลใจมาจากการปฏิบัติธรรมที่สวนโมกขพลารามและเนื้อหาธรรมะตามแนวความคิดของท่านพุทธทาส โดยนำมาอธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้นจนได้รับความนิยมอย่างมาก ดังที่ปรากฏว่า

“เล่มแรกที่ออกมาเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๔๖ คือเรื่องวิชาตัวเบา ของคุณหญิงจันทรี หาญเจนลักษณ์ ซึ่งทำให้เราทิ้งในผลตอบรับมาก เพราะที่เราพิมพ์ครั้งแรกประมาณ ๕,๐๐๐-๗,๐๐๐ เล่ม สามารถขายหมดภายในเวลา ๑ เดือน และตอนนี้พิมพ์เป็นครั้งที่ ๖ แล้ว”

(วิไลลักษณ์ จิตติพลธำรง, มติชน, ๒๕๔๘)

อาจกล่าวได้ว่า หนังสือธรรมะ วิชาตัวเบา เป็นหนังสือธรรมะเล่มแรกๆ ที่ปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของหนังสือให้ดูทันสมัยและน่าอ่าน มีกลวิธีการนำเสนอเนื้อหาธรรมะให้น่าสนใจและตอบใจที่ผู้อ่านส่วนใหญ่ต้องการจะทราบ

- งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ ว.วชิรเมธี (พระมหาคุณฺหิณฺทวชิรเมธี)

หลังจากหนังสือธรรมะของคุณหญิงจันทรี หาญเจนลักษณ์พิมพ์เผยแพร่และได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๗ หนังสือ *ธรรมะติดปีก* ผลงานของว.วชิรเมธี หรือพระมหาคุณฺหิณฺทวชิรเมธี ออกพิมพ์เผยแพร่และได้รับความนิยมจากผู้เสพวรรณกรรมเป็นจำนวนมาก หนังสือ *ธรรมะติดปีก* เป็นผลงานที่โดดเด่นและสร้างชื่อเสียงให้พระมหาคุณฺหิณฺทวชิรเมธีเป็นที่รู้จักทั้งในแวดวงผู้เสพวรรณกรรม กลุ่มหนุ่มสาววัยทำงาน กลุ่มปัญญาชน นักเรียนนิสิตนักศึกษา เนื่องจากว.วชิรเมธีเป็นทั้งพระนักเทศน์บรรยายธรรมะให้แก่สถาบันต่างๆ การเลือกสรรข้อธรรมะที่เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันประกอบกับการนำเสนอในรูปแบบที่น่าสนใจทำให้งานเขียนของว.วชิรเมธีได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

ธรรมะติดปีก ผลงานของพระมหาคุณฺหิณฺทวชิรเมธี หรือนามปากกาว่า “ว.วชิรเมธี” เป็นหนังสือรวบรวมบทความในคอลัมน์ *เกร็ดพระแท้* ที่พิมพ์ในนิตยสาร *ชีวจิต* หนังสือ *ธรรมะติดปีก* มีเนื้อหาสองภาค ภาคแรกจะเป็นเกร็ดธรรมะ การรวมหลักคิดและวัตรปฏิบัติของพระเถระที่มีคุณูปการต่อสังคมไทยและวงการศาสนาของเมืองไทย เช่น สมเด็จพระพุทธปาหุนจา (โต พรหมรังสี) ท่านพุทธทาส หลวงพ่อชา สุภัทโท หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ และท่านพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) รวบรวมไว้ ๒๐ เรื่อง โดยนำเสนอในรูปแบบของอัตชีวประวัติผ่านการใช้ภาษาที่เรียบง่ายแต่สนุกสนาน ใช้กลวิธีนำเสนอประเด็นต่างๆ ของแต่ละเรื่อง มาตั้งชื่อตอนให้สะดุดตานักอ่าน เช่น “ลูกถีบหลวงพ่อชา” “เอาหนูไปรองเกี้ยวเขาทำไม” และ “กลับบ้านเก่ากันเถิด” เป็นต้น ส่วนภาคที่สอง พระมหาคุณฺหิณฺทวชิรเมธีนำพระสูตรจากพระไตรปิฎกมานำเสนอให้อ่านเข้าใจง่ายและอยู่บนพื้นฐานการพิจารณาพระสูตรด้วยสติปัญญา มิใช่นำเสนอโดยเน้นประเด็นเรื่องอภินิหาร ความศักดิ์สิทธิ์หรือปาฏิหาริย์ต่างๆ พระสูตรที่นำมาอธิบายมีชื่อว่า “โพชฌังคปริวัตร” หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า “สวดโพชฌังค ๗”

จากกระแสความนิยมหนังสือธรรมะติดปีก ทำให้ชื่อ *ธรรมะติดปีก* กลายเป็นสัญลักษณ์ของการนำเสนอธรรมะแก่เยาวชนและคนรุ่นใหม่ ซึ่งจากปรากฏการณ์นี้ได้ทำให้พระมหาคุณฺหิณฺทวชิรเมธี หรือที่รู้จักว่า ว.วชิรเมธี ได้กลายเป็น “พระอินทเทรนต์” ของคนร่วมสมัย หลังจากนั้นพระมหาคุณฺหิณฺทวชิรเมธีก็ได้เผยแพร่ธรรมะทั้งในด้านสื่อสิ่งพิมพ์เช่นหนังสือ และบทความคอลัมน์ในนิตยสารต่างๆ ซึ่งก็ได้มีสำนักพิมพ์หลายแห่งตีพิมพ์ ผลงานวรรณกรรมของพระมหาคุณฺหิณฺทวชิรเมธี มีดังนี้ *กำลังใจแต่ชีวิต ธรรมะติดปีก ธรรมะหลับสบาย ธรรมะดับร้อน ธรรมะบันดาล ธรรมะรับอรุณ ธรรมะราตรี ธรรมะทำไม*

ธรรมะเกิร์ตแก้ว ธรรมะสบายใจ ธรรมะทอรั้ง ธรรมะงอกงาม ธรรมะน้ำเอก ธรรมะคลายใจ ธรรมะพร
รวย คนสำเร็จงานสำเร็จ สบตากับความตาย เป็นต้น

นอกจากผลงานวรรณกรรมแล้ว พระมหาภูมิจัย วชิรเมธีได้เขียนคอลัมน์ลงนิตยสารเล่มต่างๆ เช่น นิตยสาร 'All Magazine' นิตยสารแพรว ฯลฯ เพื่อให้มีคอลัมน์ตอบปัญหาธรรมะ แนวทางการใช้ชีวิตโดยมีหลักธรรมเป็นพื้นฐานความคิด รวมทั้งการจัดตั้งสถาบัน "วิมุตติวิทยาลัย" โดยมีจุดประสงค์หลักๆ เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้าวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมการเจริญสมาธิภาวนา และเพื่อประยุกต์พุทธธรรมนำมาแก้ปัญหาในสังคมไทยและมนุษยชาติได้อย่างร่วมสมัย ซึ่งทั้งหมดนี้มีเป้าหมายเพื่อนำธรรมะเข้าไปสู่สังคม

นอกจากงานทางด้านการบรรยาย การเผยแพร่ธรรมะ และการผลิตงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแล้ว พระมหาภูมิจัย ยังได้นำหลักธรรมออกเผยแพร่โดยสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตรายการโทรทัศน์ "ธรรมะติดปีก" แล้ว ยังมีโครงการ "ธรรมะเดินได้" เป็นโครงการสกรีนคำคมหรือข้อธรรมะลงบนเสื้อ ทำหนังสือการ์ตูนธรรมะ และมีส่วนร่วมในการผลิตภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชัน (Animation) เรื่อง *ประวัติพระพุทธเจ้า* (The Life of Buddha) อีกด้วย ซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนทั่วไปรู้จักพระมหาภูมิจัย หรือ ว.วชิรเมธีมากขึ้น นำไปสู่การเสพผลงานธรรมะและในทางกลับกันยังทำให้วรรณกรรมพุทธศาสนาแนวนี้เกิดการผลิตมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การกลายเป็นกระแสหรือแฟชั่นในที่สุด

นอกจากงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่เป็นผลงานของ ว.วชิรเมธีแล้ว หนังสือธรรมะที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่านจำนวนมาก ได้แก่ ผลงานของ "ฐิตินาถ ฌ พัทลุง" ชื่อว่า *เข็มทิศชีวิต*^{๓๓} โดยออกเผยแพร่เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๔๗ และผลงานของ "ภัทรินทร์ ซอโสติกุล" ชื่อว่า *กล่องบุญ เล่ม ๑-๔* ดังที่ผู้วิจัยจะกล่าวต่อไป

- งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ ฐิตินาถ ฌ พัทลุง

เข็มทิศชีวิต เป็นหนังสือธรรมะที่นำเสนอเนื้อหาธรรมะประยุกต์เพื่อใช้แก้ปัญหาชีวิต และได้รับความนิยมจากผู้อ่านเป็นอย่างมาก ผู้เขียน "ฐิตินาถ ฌ พัทลุง" ได้ออกรายการทอล์กโชว์ (Talk show) ชื่อ "เจาะใจ" เธอได้บอกเล่าเรื่องราวชีวิตของเธอที่ประสบกับความทุกข์ จนกระทั่งเธอเลือกเปลี่ยนวิถี

^{๓๓} "เข็มทิศชีวิต" นั้นกำลังอยู่ระหว่างความเป็น "วรรณกรรมพุทธศาสนา" หรือเป็นเพียงหนังสือประเภทจิตวิทยาแนว "หนังสือให้กำลังใจ" ผู้วิจัยเห็นว่า เนื้อหาที่ปรากฏอยู่โดยตลอดนั้นผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญและความอัครยของธรรมะและการปฏิบัติธรรม เพื่อให้ผู้อ่านนำหลักธรรมมาใช้แก้ปัญหาชีวิตควบคู่ไปกับการปฏิบัติธรรม โดยหลักการเขียนจะสอดแทรกกำลังใจและให้ความหวังแก่ผู้อ่าน ดังนั้น "เข็มทิศชีวิต" จึงอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นหนังสือธรรมะรูปแบบใหม่ที่ผสมผสานระหว่างสาระทางพุทธธรรมกับรูปแบบการนำเสนอเช่นเดียวกับหนังสือแนวจิตวิทยา

การดำเนินชีวิต หันมาปฏิบัติธรรม และเลือกที่จะใช้สติและธรรมะในการประดับประดาชีวิตและครอบครัวยุคใหม่ผ่านช่วงเวลานั้นมาได้ เรื่องราวชีวิตเธอได้รับความสนใจและเป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้ชมรายการ และส่งผลหนังสือ “*เข็มนาฬิกาชีวิต*” ได้รับความสนใจจากผู้อ่านจำนวนมาก

ความนิยมของ “*เข็มนาฬิกาชีวิต*” นั้นเห็นได้จากจำนวนเล่มที่พิมพ์เผยแพร่แต่ละครั้งและจำนวนครั้งที่พิมพ์ซ้ำมากกว่า ๕๐ ครั้ง เหตุที่ทำให้เกิดความนิยมก็คือ การเลือกประเด็นที่ใกล้ตัวมานำเสนอ เช่น การประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างรวดเร็ว เรื่อยมาจนถึงสิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์ที่สุดคือการสูญเสียบุคคลในครอบครัว ปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาหนี้สิน ประเด็นเหล่านี้คือสิ่งที่ผู้อ่านประสบและต้องการทางออก เมื่อทั้งผู้สร้างและผู้เสพหยิบประเด็นที่มีประสบการณ์ร่วมกันจึงดึงดูดความสนใจผู้อ่านได้มาก นอกจากนี้ลีลาการเขียนที่ใช้สำนวนภาษาอ่านง่าย ใช้ความเปรียบพร้อมสมัยที่ช่วยให้เห็นภาพ รวมทั้งการนำเสนอในรูปแบบบทความให้กำลังใจ มีภาพประกอบเป็นการ์ตูนลายเส้นรูปเล่มสวยงามทันสมัย และมีการโฆษณาตามสื่อมวลชน ทำให้หนังสือเล่มนี้ได้รับความสนใจอย่างมากมา ต่อมาผู้เขียนได้เขียนหนังสือ “*เข็มนาฬิกาชีวิต เล่ม ๒ ตอนกฎแห่งเข็มนาฬิกา*” ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ นอกจากนี้หนังสือ *เข็มนาฬิกาชีวิต* ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจแก่นักเขียนท่านอื่นเช่น ศิริรัตน์ ณ พัทลุง ต. สุวรรณ เขียนเรื่อง “*เข็มนาฬิกาหัวใจ*” ขึ้นมา มีเนื้อหาเกี่ยวกับจิตใจและความรู้สึก การเกิดทุกข์ในใจ ทุกข์จากความรักโดยผู้เขียนพยายามสอดแทรกหลักธรรมที่สอดคล้องกับเรื่องความรักนั้นๆ

- งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมของ ภัทรีน ซอเสตติกุล

ส่วนงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมที่ได้รับความนิยมจากกลุ่มเยาวชนและคนวัยทำงาน ได้แก่ *กล่องบุญ เล่ม ๑-๔* ผลงานของ “ภัทรีน ซอเสตติกุล” ที่นำเสนอเนื้อหาธรรมะผ่านรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิต โดยมีภาพการ์ตูนประกอบสวยงาม มีสีสันเพื่อสร้างความสนใจจากผู้อ่าน และมีเนื้อหาที่เข้าใจได้ง่าย

หนังสือธรรมะ “*กล่องบุญ*” ได้ปรากฏเป็นรูปเล่มและจำหน่ายเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยนำเสนอในรูปแบบหนังสือพ็อกเก็ตบุ๊กที่บรรจุในกล่องรูปร่างกลมคล้ายกล่องขนม สารที่นำเสนอเกี่ยวกับการรู้จักตัวเอง เข้าใจตัวเอง และการแก้ไขตัวเอง โดยอิงหลักพุทธวิธี หลังจากที่ *กล่องบุญ* เล่มแรกได้รับกระแสตอบรับอย่างดี ภัทรีนจึงเขียน *กล่องบุญ ๒* *กล่องบุญ ๓ Love box* และ *กล่องบุญ ๔ Life Box* หนังสือทั้ง ๔ เล่มบรรจุอยู่ในกล่องอลูมิเนียมมีสีสันสวยงามสะดุดตา เนื้อหาสาระภายในแต่ละเล่มก็จะแตกต่างกันไป เช่น *กล่องบุญ ๒* พูดถึงเรื่องไตรลักษณ์ในพุทธศาสนา หมายถึง ลักษณะสาม อากาโรที่เป็นเครื่องกำหนดให้มายู้งถึงความจริงของสภาวะธรรมทั้งหลาย ได้แก่ อนิจจตา คือความเป็นของไม่เที่ยง ทุกขตา คือความเป็นทุกข์หรือความเป็นของคงทนอยู่มิได้ และอนัตตา คือความเป็นของมิใช่ตัวตน

(พระธรรมปิฎก, ๒๕๔๖: ๖๙) หลักไตรลักษณ์ที่กล่าวมานี้เป็นปรัชญาสำคัญในพุทธศาสนาที่ถูกตีความและอธิบายความไว้หลากหลาย สิ่งที่ภัทรินเขียนใน *กล่องบุญ ๒* คือการนำประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับไตรลักษณ์มาอธิบายความอย่างย่อและง่ายแก่การเข้าใจของคนทุกระดับ ใน *กล่องบุญ ๓* ใจความสำคัญคือเรื่องความรักทางโลก วิธีมีความรักอย่างไม่เป็นทุกข์ รักอย่างมีสติ และพัฒนาไปถึงความรักในระดับโลกุตระซึ่งก็คือ ความเมตตา ส่วน *กล่องบุญ ๔ Life box* ผู้เขียนนำหลักธรรมว่าด้วยโลกธรรม ๘ มาอธิบายให้เข้าใจง่าย

หนังสือ *กล่องบุญ* ทั้ง ๔ เล่มนั้นนำเสนอในรูปแบบที่คล้ายคลึงกันกับหนังสือคู่มือการใช้ชีวิตหรือที่เรียกกันว่า หนังสือฮาวทู (How to) กลวิธีนำเสนอจะเริ่มจากการตั้งคำถามเพื่อจุดประเด็นกล่าวถึงความรู้สึกหรือสถานการณ์บางอย่างที่ผู้เล่าเรื่องเคยประสบเพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้อ่าน จากนั้นจึงวิเคราะห์ที่สิ่งนั้นๆ ตามหลักธรรมพุทธศาสนาที่เป็นแก่นของหนังสือเล่มนั้น ความน่าสนใจอยู่ตรงการใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย การพยายามเล็งศัพท์ทางพุทธศาสนาที่เป็นภาษาบาลีซึ่งอ่านแล้วเข้าใจยาก มีการใช้ตารางและสถิติมาประกอบเพื่อให้เห็นภาพรวมที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ประกอบกับสิ่งที่เป็นจุดเด่นของหนังสือคือ การออกแบบที่ทันสมัย สีสด ตัวอักษรและตัวการ์ตูนสะดุดตา รวมถึงการโฆษณาประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่างๆ และการตลาดที่วางแผนออกหนังสือในช่วงเทศกาลสำคัญ^{๓๔} ซึ่งสอดคล้องกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ดูทันสมัยเพื่อเปลี่ยนภาพลักษณ์เก่าๆ ของหนังสือธรรมะให้เป็นเสมือนของขวัญที่ผู้บริโภคสามารถมอบให้แก่กันได้ทุกโอกาส วัตถุประสงค์การพิมพ์หนังสือธรรมะจึงมิใช่แค่การพิมพ์แจกเพื่อเป็นธรรมทานหรือเพื่อเกิดบุญกุศลแก่ผู้สร้าง(ผู้มอบ)วรรณกรรม แต่เมื่อหนังสือ *กล่องบุญ* บรรจุในกล่องผลิตภัณฑ์ที่มีรูปลักษณ์ทันสมัย *กล่องบุญ* จึงได้กลายเป็นเสมือน “สินค้า” ทั่วๆ ไปที่คนรุ่นใหม่สรรหาและนิยมบริโภค ภาพลักษณ์ใหม่ของวรรณกรรมพุทธศาสนาจึงไม่ได้เป็นหนังสือศักดิ์สิทธิ์หรือวรรณกรรมเฉพาะกลุ่มเท่านั้น แต่ได้กลายเป็นสินค้าทันสมัยชนิดหนึ่งและเป็นวรรณกรรมสำหรับคนรุ่นใหม่

- งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต

ในระยะเวลาที่วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมได้รับความนิยมจากกลุ่มผู้อ่านจำนวนมากนั้น พระสงฆ์รูปสำคัญที่สร้างงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมและทำให้ธรรมะกลายเป็น “แฟชั่น” ในหมู่วัยรุ่นคือ พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต พระนักเทศน์ที่บรรยายธรรมได้สนุกสนาน ประยุกต์หลักธรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน พร้อมทั้งสอดแทรกอารมณ์

^{๓๔} ดังจะเห็นได้จากเดือนปีที่ตีพิมพ์แต่ละครั้งในหน้าลิขสิทธิ์หนังสือ *กล่องบุญ ๑* พิมพ์ครั้งแรกเดือนธันวาคม ๒๕๔๔ *กล่องบุญ ๒* พิมพ์ครั้งแรกเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ *กล่องบุญ ๓* พิมพ์ครั้งแรกเดือนธันวาคม ๒๕๕๐ และ *กล่องบุญ ๔* พิมพ์ครั้งแรกเดือนธันวาคม ๒๕๕๑ ผู้วิจัยเห็นว่าในช่วงที่หนังสือออกวางตลาดนั้นเป็นช่วงเทศกาลที่นิยมจัดงานรื่นเริงและมอบของขวัญแก่กัน

ชั้นในเนื้อหาธรรมะ จนกระทั่งชื่อของ “พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต” กลายเป็นพระนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงในกลุ่มเยาวชน พระมหาสมปองสร้างกระแส “ธรรมะเดลิเวอรี Dharma Delivery” ให้เกิดขึ้น โดยเห็นว่า ธรรมะไม่จำเป็นจะต้องอยู่ในวัดเสมอไป แต่ธรรมะสามารถไปได้ทุกที่ทุกเวลา ดังนั้นธรรมะจึงควรเข้าถึงได้ทุกกลุ่มคนและทุกโอกาส ประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นการนำเนื้อหาธรรมะมาเผยแพร่ในสื่อสมัยใหม่ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมาก กระแส “ธรรมะเดลิเวอรี” เกิดขึ้นจากที่พระมหาสมปองเห็นว่า ด้วยวิถีชีวิตที่รีบเร่งของคนในเมืองใหญ่ การใช้ชีวิตตามค่านิยมตะวันตก ทำให้วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยห่างไกลจากวัดและพุทธศาสนามากขึ้น ทั้งที่หลักธรรมทางพุทธศาสนานั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับทุกคน พระมหาสมปองจึงเกิดความคิดที่จะนำธรรมะเข้ามาสู่สังคมแทน ในระยะแรกนั้น “ธรรมะเดลิเวอรี” คือการเดินทางบรรยายธรรมะตามโรงเรียนและสถาบันต่างๆ ด้วยลีลาการเทศน์ที่มีเอกลักษณ์ สนุกสนาน ตีตักเตือนผู้ฟัง ทำให้พระมหาสมปองมีชื่อเสียงจนกระทั่งได้รับเชิญไปออกรายการโทรทัศน์ต่างๆ

สื่อมวลชนเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้พระมหาสมปอง และ “ธรรมะเดลิเวอรี” กลายเป็นที่รู้จักในวงกว้าง รายการโทรทัศน์และรายการวิทยุหลายรายการได้เชิญทีมงาน “ธรรมะเดลิเวอรี” มาสัมภาษณ์เพื่อพูดคุยเกี่ยวกับประวัติของพระมหาสมปองและที่มาของโครงการ “ธรรมะเดลิเวอรี” การสัมภาษณ์ออกสื่อมวลชนต่างๆ ยิ่งทำให้โครงการ “ธรรมะเดลิเวอรี” เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้หากประชาชนสนใจยังสามารถติดตามข้อมูลต่างๆ ของโครงการได้จากเว็บไซต์ www.dhammadelivery.com เนื้อหาบนเว็บไซต์มีประวัติของผู้บรรยายธรรมในกลุ่ม ธรรมะเดลิเวอรี ตารางกิจกรรมและสถานที่ที่ทีมงานธรรมะเดลิเวอรีจะไปบรรยาย สินค้าเกี่ยวกับธรรมะเดลิเวอรีเช่น หนังสือ ธรรมะเดลิเวอรี ที่เขียนโดย พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต เป็นต้น การติดต่อขออนุญาตพระไปบรรยายตามสถานที่ต่างๆ และโครงการต่างๆ ที่พระมหาสมปองจัดขึ้นเช่น โครงการธรรมะเดลิเวอรี จูเนียร์ เพื่อให้สามเณรที่อยู่ทั่วประเทศมีโอกาสได้ร่วมเข้าคัดเลือกเพื่อฝึกอบรมการแสดงธรรมรูปแบบใหม่ ฝึกกลวิธีแสดงธรรมให้น่าสนใจและเข้าใจง่าย จะได้สอดคล้องกับความต้องการศึกษาธรรมะของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบัน

ด้วยเหตุที่เผยแพร่ “ธรรมะเดลิเวอรี” ออกไปตามสื่อมวลชนต่างๆ ทั้งรายการวิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต รวมทั้งการสื่อสารผ่านระบบโทรศัพท์มือถือ โดยการเป็นสมาชิกรายเดือนของโครงการ “พระมหาสมปองออนไลน์” ที่จะส่งข้อความธรรมะจากพระมหาสมปองมายังโทรศัพท์มือถือทุกเช้า ซึ่งสื่อและรูปแบบที่น่าเสนอธรรมะในโครงการ “พระมหาสมปองออนไลน์” นี้ได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมเมืองหลวงที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีการสื่อสาร นอกจากนี้ยังมีสื่อการ์ตูนที่นำประวัติของท่านมาจัดทำเป็นหนังสือการ์ตูนอีกด้วย

ในส่วนของงานวรรณกรรม พระมหาสมปองเริ่มมีชื่อเสียงมาจากการเทศน์และการบรรยาย ด้วยหลักธรรมที่เข้าใจง่ายเข้ากับสถานการณ์สังคมปัจจุบัน พร้อมทั้งเข้ากับกลุ่มคนในสังคมทุกระดับ จึงทำให้ธรรมะเดลิเวอรี่เป็นที่รู้จักกันในหมู่นักเรียนและนักศึกษาอย่างรวดเร็ว ความต้องการฟังธรรมะที่พระมหาสมปองบรรยายมีเพิ่มขึ้น พระมหาสมปองจึงจัดทำ “ธรรมะเดลิเวอรี่” เป็นบันทึกการบรรยายธรรมะลงวีซีดี และในเวลาต่อมา พระมหาสมปองจึงเขียนหนังสือธรรมะโดยอยู่ภายใต้ชื่อ “ธรรมะเดลิเวอรี่” หนังสือชุดนี้ได้แก่ ธรรมะเดลิเวอรี่เล่ม ๑-๕ แต่ละเล่มจะมีสาระต่างกัน จัดแบ่งไปตามช่วงอายุคน เนื้อหาจะขึ้นอยู่กับชื่อเรื่องนั้นๆ เช่น ธรรมะเดลิเวอรี่เล่ม ๑ เป็นธรรมะวัยรุ่น เนื้อหาในเล่มจะเกี่ยวกับปัญหาของวัยรุ่น หลักธรรมที่จะประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ที่เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่ต้องพบเจอ ธรรมะเดลิเวอรี่เล่ม ๒ มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความสัมพันธ์ในรูปแบบของชายหนุ่มหญิงสาว ธรรมะเดลิเวอรี่เล่ม ๓ มีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตการทำงาน ธรรมะเดลิเวอรี่เล่ม ๔ มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ความสัมพันธ์รูปแบบของสามีภรรยา บิดามารดากับบุตร และท้ายสุดคือ ธรรมะเดลิเวอรี่ เล่ม ๕ มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เป็นต้น

นอกจากหนังสือชุดธรรมะเดลิเวอรี่ดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว พระมหาสมปองได้จัดทำหนังสือธรรมะเดลิเวอรี่ฉบับพิเศษ รูปเล่มเล็กกะทัดรัด เนื้อหาข้างในเป็นหลักธรรมะที่สอดคล้องกับเทศกาลวันสำคัญต่างๆ นอกจากหนังสือชุดธรรมะเดลิเวอรี่ดังกล่าวแล้ว พระมหาสมปองยังได้เขียนหนังสือ “ธรรมะเดลิเวอรี่ Happy ๒๔ ชม.” โดยเลือกเนื้อหาจากธรรมะเดลิเวอรี่เล่ม ๑-๔ มารวมกัน เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้อ่านได้ทุกกลุ่มภายในหนังสือเล่มเดียว ประกอบกับแผนการตลาดของสำนักพิมพ์ที่วางจำหน่ายหนังสือ “ธรรมะเดลิเวอรี่ happy ๒๔ ชม.” ตามร้านสะดวกซื้อ ๗-๑๑ แสดงถึงแผนการตลาดที่ต้องการกระจายให้หนังสือเข้าไปสู่กลุ่มผู้เสพทุกระดับ

กล่าวได้ว่า “ธรรมะเดลิเวอรี่” เริ่มต้นจากความคิดจะหาวิธีเผยแพร่พุทธศาสนาให้น่าสนใจ เริ่มต้นจากการเทศน์เช่นเดียวกับการเผยแพร่ธรรมะของพระภิกษุมาแต่เดิม จนค่อยๆ ปรับปรุงวิธีการเทศน์ให้น่าสนใจ การสอดแทรกอารมณ์ขัน และการประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน จนกระทั่งนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสื่อชนิดต่างๆ จนทำให้ “ธรรมะเดลิเวอรี่” กลายเป็นเหมือน “แบรนด์” หรือตราสินค้าของพระมหาสมปอง การบรรยายธรรมะและวรรณกรรมเรื่องต่างๆ จึงกลายเป็นสินค้าธรรมะที่เข้าถึงกลุ่มคนได้ทุกระดับและได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก จนกล่าวได้ว่า “ธรรมะเดลิเวอรี่” เป็นการนำธรรมะมาผสานกับสื่อสมัยใหม่จนทำให้ “ธรรมะเดลิเวอรี่” มีลักษณะของความเป็นประชานิยม ดังนั้นกล่าวได้ว่า งานวรรณกรรมที่เป็นผลจากโครงการ “ธรรมะเดลิเวอรี่” จึงกลายเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนประชานิยม

จากตัวอย่างงานเขียนวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่กล่าวมา ผู้วิจัยพบว่า สื่อสมัยใหม่ที่เรียกได้ว่าเป็นสื่อประชานิยมมีส่วนทำให้วรรณกรรมพุทธศาสนามีลักษณะเป็นวรรณกรรมแนววัฒนธรรมประชานิยม เนื่องจากสื่อประชานิยมถูกใช้เป็นช่องทางเผยแพร่วรรณกรรมพุทธศาสนาให้แพร่หลายไปยังกลุ่มผู้เสพจำนวนมาก ดังเช่นสื่อวิทยุและโทรทัศน์เป็นช่องทางเปิดตัวและแนะนำตัวผู้เขียนและวรรณกรรม สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้างงานและผู้เสพงานโดยตรง จากกระดานข่าวที่เปิดโอกาสให้ผู้เสพงานสามารถให้ความเห็นเกี่ยวกับผลงานวรรณกรรม การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้สร้างและผู้เสพจะทำให้ผู้เขียนสามารถสร้างงานวรรณกรรมพุทธศาสนาได้ตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้เสพจำนวนมาก

นอกจากสื่อประชานิยมแล้ว วัฒนธรรมประชานิยมยังเกิดจากการผลิตในเชิงธุรกิจอุตสาหกรรม ขึ้นอยู่กับกลไกการตลาดซึ่งก็คือกลุ่มผู้บริโภค ดังนั้นผู้ผลิตจึงต้องแสวงหาวิธีต่างๆ เพื่อดึงดูดผู้บริโภคให้ได้มากที่สุด วิธีหนึ่งก็คือการปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของสินค้าให้ถูกใจผู้บริโภคส่วนใหญ่ วรรณกรรมพุทธศาสนาก็เช่นกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ *กล่องบุญ* ได้ปรับปรุงลักษณะทั้งภายนอกและเนื้อหาภายในเล่มเพื่อให้คนรุ่นใหม่พึงพอใจ ในขณะที่วรรณกรรมพุทธศาสนาแบบเดิมไม่สามารถเปลี่ยนเนื้อหาสาระได้ แต่เมื่อมีการผลิตซ้ำวรรณกรรม บรรดาสำนักพิมพ์ก็พากันเปลี่ยนรูปแบบหน้าปกเพื่อให้ดูสดใสทันสมัยขึ้น วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมจึงกลายเป็น “สินค้า” อย่างเต็มตัว นักเขียนวรรณกรรมพุทธศาสนาบางท่านได้กลายเป็นตราสินค้าธรรมะนั้นๆ เช่น พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต กลายเป็นเจ้าของแบรนด์ “ธรรมะเดลิเวอรี่” พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี หรือ ว.วชิรเมธี กลายเป็นต้นตำรับ “ธรรมะติดปีก” เป็นต้น

๓.๒.๒.๒. การนำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมผ่านสื่อโทรทัศน์

การนำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนาผ่านโทรทัศน์มีส่วนทำให้วรรณกรรมถูกกล่าวถึงและได้รับความสนใจจากผู้อ่านมากขึ้น เนื่องจากโทรทัศน์เป็นสื่อที่ได้รับความนิยม และสามารถเข้าถึงมหาชน ผู้วิจัยพบว่า การนำวรรณกรรมพุทธศาสนามาตัดแปลงเป็นละครโทรทัศน์ และการ์ตูนโทรทัศน์ จึงทำให้วรรณกรรมพุทธศาสนาเป็นที่รู้จักมากขึ้น และเข้าถึงกลุ่มผู้เสพหลากหลาย ดังนั้นรูปแบบของสื่อจึงมีส่วนทำให้วรรณกรรมพุทธศาสนากลายเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

การนำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมผ่านสื่อโทรทัศน์ เห็นได้ชัดเจนจากละครเรื่อง *ธรรมะติดปีก* ซึ่งได้นำเค้าโครงเรื่องมาจากหนังสือ *ธรรมะติดปีก* ของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี เนื่องจากความนิยมหนังสือ *ธรรมะติดปีก* ได้กว้างขวางไปในกลุ่มผู้เสพวรรณกรรม ทำให้ทาง

สถานีโทรทัศน์สนใจจัดทำเป็นละคร ขณะเดียวกันเมื่อวรรณกรรมถูกเผยแพร่ในรูปแบบละครโทรทัศน์ ก็ทำให้คนทั่วไปได้รู้จักหนังสือ *ธรรมะติดปีก* เพิ่มขึ้น เมื่อวรรณกรรมถูกนำมาถ่ายทอดเป็นละครโทรทัศน์ เนื้อหาของวรรณกรรมอาจถูกดัดแปลงไปบ้างเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชมละคร มีการสร้างตัวละครขึ้นมาใหม่และปรับเปลี่ยนจากเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นบทความให้เป็นบทละครโทรทัศน์ มีโครงเรื่องใหม่ ตัวละคร บทสนทนา ฉากและสถานการณ์ที่ร่วมสมัยกับผู้ชม แต่ยังคงเนื้อหาธรรมะไว้ ละครเรื่อง *ธรรมะติดปีก* ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง ๓ ช่วงเวลา ๑๘.๓๐-๑๘.๔๕ น. ซึ่งกลุ่มเป้าหมายของรายการคือ กลุ่มครอบครัว เด็กและเยาวชน นอกจากจะนำเสนอในรูปแบบของละครโทรทัศน์แล้ว ละครธรรมะติดปีกยังได้เปิดคอลัมน์ตอบปัญหาธรรมะ โดยพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี การเปิดคอลัมน์ตอบปัญหาธรรมะในรายการนี้ หนึ่งคือทำให้ผู้สร้างละครได้ทราบเสียงตอบรับจากผู้เสฟสื่อ ซึ่งนำไปสู่การเลือกนำเสนอเนื้อหาธรรมะที่หลากหลายไปจากต้นฉบับวรรณกรรม อีกทั้งยังเป็นเครื่องบ่งชี้ความนิยมของรายการและเนื้อหาธรรมะที่นำเสนอ ละครธรรมะติดปีกได้รับความนิยมจากผู้ปกครองและเยาวชนเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ทางสถานีโทรทัศน์ได้ผลิตละครธรรมะติดปีก ภาคสอง โดยภาคนี้เน้นนำหลักธรรมมานำเสนอเหมือนภาคแรกแต่ก็เน้นเรื่องชุมชน ห้องสมุด และภูมิปัญญาของไทยมากขึ้น ต่อมาคำว่า *ธรรมะติดปีก* จึงกลายเป็นเหมือนแบรนด์ (Brand) หรือตราของสื่อที่นำเสนอธรรมะประยุกต์ของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี

นอกจากละครเรื่อง *ธรรมะติดปีก* แล้วผู้วิจัยพบว่าได้มีการทุนแอนิเมชันเรื่อง *มิลินทปัญหา* ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๗ ทุกวันเสาร์-อาทิตย์ เวลา ๑๘.๐๐ น. ซึ่งการ์ตูนเรื่องนี้ได้ดัดแปลงมาจากวรรณคดีพุทธศาสนาเรื่อง *มิลินทปัญหา* โดยมีวัตถุประสงค์คือ การใช้การ์ตูนแอนิเมชันเป็นสื่อทำให้เรื่องของพุทธศาสนาเป็นเรื่องง่าย ซึ่งจะสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้เสฟที่เป็นเด็กและเยาวชน

๓.๒.๒.๓. การนำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมผ่านสื่อภาพยนตร์

การนำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมผ่านสื่อภาพยนตร์ ปรากฏในการ์ตูนแอนิเมชันเรื่อง *ประวัติพระพุทธเจ้า (The Life of Buddha)* ซึ่งได้นำเรื่องราวประวัติพระพุทธเจ้าจากวรรณคดีพุทธประวัติมานำเสนอในรูปแบบภาพยนตร์การ์ตูนสองมิติ โดยออกฉายตามโรงภาพยนตร์เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ (*ผู้จัดการรายสัปดาห์*, เม.ย. ๒๕๕๐: A1) ซึ่งจุดประสงค์ของการจัดทำภาพยนตร์แอนิเมชันสองมิติเรื่องนี้ เพื่อให้คนทั่วไปได้ทราบประวัติพระพุทธเจ้า และนำหลักธรรมมาเป็นข้อคิดให้แก่ผู้ชม อีกทั้งยังจัดทำเพื่อเฉลิมฉลองในวโรกาส ๘๐ พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๓.๒.๒.๔. การนำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต

ผู้วิจัยพบว่า ปัจจุบันมีการนำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนาผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างกว้างขวาง เนื่องจากอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มคนได้มากที่สุด และเข้าถึงได้รวดเร็วที่สุด โดยใช้เวลาเพียงไม่กี่วินาที ดังนั้นอินเทอร์เน็ตจึงเป็นสื่อที่เผยแพร่วรรณกรรมพุทธศาสนาได้แพร่หลายที่สุด และทำให้มีลักษณะเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

นอกจากสื่ออินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลต่อการสร้างงานวรรณกรรมเช่น เป็นพื้นที่ให้ผู้สร้างงานวรรณกรรมมีโอกาสเขียน ผลิต เผยแพร่และโฆษณาวรรณกรรม เป็นพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้างและผู้เสพวรรณกรรมดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้ว ในด้านวรรณกรรมพุทธศาสนา อินเทอร์เน็ตกลายเป็นสื่อมวลชนรูปแบบใหม่ที่ใช้เผยแพร่พุทธศาสนา การเผยแพร่พุทธศาสนาในอินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่จัดทำในรูปแบบเว็บไซต์ สามารถส่งสัญญาณภาพและเสียงได้ อีกทั้งบรรจุข้อมูลลงได้อย่างไม่จำกัด องค์การต่างๆ เช่น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้สนับสนุนการจัดทำเว็บไซต์เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางพุทธศาสนา ดังที่ อรรถัย พนาราม (๒๕๔๕: ๖๒) ได้จัดประเภทของเว็บไซต์ที่เผยแพร่พุทธศาสนา ดังนี้

1. เว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ของไทยทั้งสองแห่ง ได้แก่ www.mcu.ac.th เป็นเว็บไซต์ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ www.mbu.ac.th เป็นเว็บไซต์ของมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. เว็บไซต์ของวัดต่างๆ ทั่วประเทศ จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติวัดสำคัญ ความมั่งคั่งของสถาปัตยกรรมไทย พระพุทธรูปประจำวัด ธรรมบรรยายของหลวงพ่อก และอาจมีมูลนิธิเพื่อเผยแพร่ศาสนาประจำวัดนั้นๆ
3. เว็บไซต์ของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนาต่าง มูลนิธิทางพุทธศาสนาเหล่านี้มีบทบาทอย่างมากในการเผยแพร่ศาสนา เว็บไซต์ที่สร้างโดยมูลนิธิเหล่านี้นอกจากจะรวบรวมพระธรรมไว้หลากหลายแล้ว ก็ยังแสดงเอกลักษณ์ทางแนวคิดของมูลนิธิออกมาอย่างเป็นรูปธรรม
4. เว็บไซต์เผยแพร่ธรรมะของผู้ที่สนใจพุทธศาสนาสร้างขึ้นเอง
5. เว็บไซต์ของพระภิกษุผู้มีชื่อเสียง ซึ่งจะรวบรวมประวัติ ผลงาน คำสอน คำเทศน์ แนวทางปฏิบัติ ของพระภิกษุที่มีชื่อเสียงและเป็นที่เคารพนับถือในวงกว้าง เช่น หลวงพ่อสด วัดปากน้ำ ท่านพุทธทาสภิกขุ หลวงพ่อปัญญานันทะ หลวงพ่อพุทธ สุานโย เป็นต้น

เว็บไซต์ที่เผยแพร่ธรรมะต่างๆ ที่อรรถ (๒๕๔๕) ได้จัดประเภทไว้ข้างต้น เป็นการเผยแพร่พุทธศาสนาโดยการทำเว็บไซต์เพื่อให้ผู้สนใจเข้าชม ส่วนใหญ่เว็บไซต์เหล่านี้จะมีระบบสมาชิกให้ผู้เข้าชมสมัครสมาชิก ซึ่งการสมัครสมาชิกเว็บไซต์นี้ก็มีขึ้นเพื่อการส่งข้อมูลข่าวสาร และกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากการสื่อสารในอินเทอร์เน็ตเป็นการสื่อสารแบบเปิด มีระบบการโต้ตอบ (interactive) ระหว่างผู้เผยแพร่และผู้รับสาร ระหว่างผู้เข้าชมและผู้เข้าชมสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และทัศนคติต่อกันในระบบของกระดานสนทนาหรือเว็บบอร์ด (web board) ซึ่งมีลักษณะของกระดานข่าวอิเล็กทรอนิกส์สามารถตั้งกระทู้ถามและโต้ตอบกันได้ เว็บไซต์ที่มีลักษณะเช่นนี้ และมีผู้เข้าชมพร้อมทั้งมีการโต้ตอบในกระดานสนทนาเป็นจำนวนมาก อาทิ www.lamdham.net หรือเว็บบอร์ดลานธรรมเสวนา www.dungtrin.net ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมผลงานของดังตฤณ และ www.luangpee.net เป็นต้น ซึ่งเว็บไซต์ที่มีกระดานสนทนาเพื่อให้ผู้เข้าชมมีโอกาสซักถามและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันนี้มักจะเป็นเว็บไซต์ของคนทั่วไป หรือกลุ่มคนที่มีความสนใจด้านพุทธศาสนาสร้างขึ้นเองเป็นส่วนใหญ่

เว็บไซต์ต่างๆ ที่เผยแพร่ธรรมะนั้น ได้กลายมาเป็นแหล่งกำเนิดวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม เนื่องจากเนื้อหาธรรมะที่น่าเสนอนั้น หากมีความน่าสนใจ ก็จะได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ ทั้งนี้อรรถ พนาราม (๒๕๔๕: ๖๓) ได้จัดรูปแบบของเว็บไซต์ทางพุทธศาสนาเป็น ๗ รูปแบบได้แก่

๑. ธรรมะออนไลน์ เช่นหนังสือธรรมะบนอินเทอร์เน็ต มักจะปรับปรุงข้อมูลใหม่อยู่เสมอ โดยจะเก็บธรรมะหัวข้อเก่าไว้ให้สืบค้น เพื่อให้ผู้เข้าชมจะสามารถกลับมาอ่านได้ในภายหลัง เนื้อหาธรรมะที่น่าเสนอมักจะได้แก่ พุทธประวัติ พุทธพจน์ พุทธภาษิต ธรรมบรรยายจากพระสงฆ์รูปต่างๆ และประวัติพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียง

๒. พระไตรปิฎกออนไลน์ เป็นเว็บไซต์ที่นำเนื้อหาในพระไตรปิฎกมาเผยแพร่ ผู้เข้าชมสามารถสืบค้นข้อมูลจากพระไตรปิฎกเล่มต่างๆ ได้จากเว็บไซต์ ตัวอย่างเว็บไซต์ในกลุ่มนี้ได้แก่ www.84000.org เป็นต้น

๓. เสียงธรรมออนไลน์ เป็นเว็บไซต์ที่นำเสียงบรรยายธรรมะของพระสงฆ์รูปต่างๆ เว็บไซต์ประเภทนี้จะเปิดให้ผู้เข้าชมสามารถดาวน์โหลด (download) เสียงธรรมบรรยายไปฟังได้

๔. การตั้งกระทู้ถามตอบ แสดงความเห็นผ่านทางอินเทอร์เน็ต ส่วนใหญ่จะตั้งเป็นรูปแบบของกระดานสนทนาที่มีการตั้งกระทู้เป็นหัวข้อ ผู้เข้าชมสามารถเข้าชมแต่ละหัวข้อโดยการคลิก

(click) ที่หัวข้อต่างๆ เพื่อเข้าไปดูรายละเอียด อ่านความเห็นที่ผู้อื่นแสดงไว้ และสามารถตอบกระทู้ แสดงความคิดเห็นของตนเองได้

๕. ปุจฉา-วิสัชนา เว็บไซต์รูปแบบนี้จะกำหนดให้ผู้เข้าชมสามารถตั้งคำถามส่งไป และมีผู้ตอบคำถามคือ เว็บมาสเตอร์ หรือท่านผู้รู้เช่น พระภิกษุ อาจารย์เจ้าของสำนักเป็นต้น แต่การตอบคำถามในเว็บไซต์รูปแบบนี้จะแตกต่างกับการตั้งกระทู้ถามตอบ กล่าวคือ การตั้งกระทู้ถามตอบสมาชิกทั่วไปสามารถแสดงความคิดเห็น ตอบคำถามหรือวิพากษ์วิจารณ์ได้ ในขณะที่ปุจฉา-วิสัชนาจะเป็นรูปแบบการถามตอบที่มีผู้รู้เช่นเว็บมาสเตอร์ พระภิกษุเป็นผู้ตอบประจำเพียงคนเดียว

๖. ข่าวพระพุทธศาสนา ข่าวกิจกรรม ส่วนใหญ่จะเป็นข่าวสังคมเกี่ยวกับพุทธศาสนามักจะปรากฏในเว็บไซต์ของสื่อมวลชน เช่น เว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์มติชน และเว็บไซต์ต่างๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนา

๗. การสนทนาโต้ตอบกันโดยทันทีในระบบแชท (chat) ในบางเว็บไซต์จะสร้างห้องสนทนาโดยให้ผู้เข้าชมสามารถเข้าไปสนทนากันผ่านโปรแกรมที่ตั้งไว้ เช่น โปรแกรม Pircch ได้สร้างห้องพุทธธรรม ห้องเส้นทางธรรมไว้ แต่ห้องสนทนาเหล่านี้ก็มีผู้เข้าใช้น้อยมาก

ลักษณะเนื้อหาทางพุทธศาสนาที่เผยแพร่บนสื่ออินเทอร์เน็ตในรูปแบบต่างๆ นั้น อรรถยพนาราม (๒๕๔๕) ได้แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มแรกคือ กลุ่มพุทธธรรม กลุ่มนี้จะเป็นเว็บไซต์ที่มุ่งเผยแพร่ธรรมะแบบดั้งเดิม มีหมวดพุทธธรรมให้อ่าน ฟังธรรมผ่านอินเทอร์เน็ต มีการตอบปัญหาธรรม ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นธรรมตั้งแต่ระดับศีลธรรมไปจนกระทั่งถึงระดับปรัชญาและการภาวนา เพื่อให้บรรลุถึงนิพพาน เว็บไซต์ที่น่าเสนอเนื้อหาพุทธศาสนาเช่นนี้มักจะเป็นเว็บไซต์ที่จัดทำโดยองค์กร มูลนิธิ และหน่วยงานทางพุทธศาสนา

กลุ่มที่สองคือ กลุ่มวิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์พุทธศาสนาในปัจจุบัน ทั้งด้านการจัดการ การประยุกต์หลักธรรม สถาบันสงฆ์ และสังคม ส่วนใหญ่นี้อาจจะไม่ใช่แค่กล่าวถึงการแสดงธรรม มักจะเป็นการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์หรือวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับศาสนา เว็บไซต์ที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ www.๒๔๗๕.com ซึ่งเป็นเว็บไซต์ตามหาแก่นธรรม หรือกระดานสนทนาในเว็บบอร์ดพันทิป www.pantip.com/cafe/religious ซึ่งเป็นห้องกระดานสนทนาที่ได้รับความนิยมอย่างสูง

กลุ่มที่สาม คือกลุ่มที่แสดงสาระน่ารู้ มุ่งนำเสนอธรรมประยุกต์เพื่อชีวิตประจำวันให้มีความสุข ไม่เน้นพุทธธรรมตามแบบแผนล้วนๆ การนำเสนอเนื้อหาจะมีหัวข้อที่หลากหลาย เน้นสาระเบาๆ และนำเสนอในรูปแบบที่น่าสนใจ ไม่เน้นปรัชญาศาสนาชั้นสูง ส่วนใหญ่จะจัดตั้งขึ้นจากกลุ่มคน หรือองค์กรที่ไม่ใช่ของพุทธโดยตรง เว็บไซต์ประเภทนี้เช่น www.budpage.com เป็นต้น

ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่นำเสนอผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ส่วนใหญ่จะนำเสนอเนื้อหาธรรมะในกลุ่มที่สาม คือกลุ่มที่นำเสนอหลักธรรมประยุกต์ โดยนำเสนอในรูปแบบตั้งกระทู้ถาม-ตอบในกระดานสนทนา ซึ่งอาจจะได้นำมาพิมพ์รวมเล่มในภายหลัง เช่น งานของ “ดังตฤณ” เป็นต้น หรือ นำการ์ตูนธรรมะมาพิมพ์รวมเล่มเช่น *หลวงพี่เอี้ยงแห่งวัดมะนาวหวาน* ที่รวบรวมมาจาก www.budpage.com เป็นต้น

๓.๒.๓. ลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

๓.๒.๓.๑. ลักษณะด้านรูปแบบของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมมีรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย น่าสนใจ ลักษณะเด่นประการหนึ่งคือ การนำรูปแบบซึ่งเดิมใช้ในการนำเสนอเนื้อหา “ทางโลก” มา นำเสนอเนื้อหา “ทางธรรม” อันได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา หรือชีวประวัติ บุคคลสำคัญในพุทธศาสนา

ลักษณะรูปแบบการนำเสนอของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมสามารถ จัดกลุ่มเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ได้ดังนี้

- การนำเสนอในรูปแบบสารคดี

- ๑) รูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิต (How to)

สมพงษ์ สุวรรณจิตกุล (๒๕๔๘) ได้ให้ความหมายของหนังสือฮาวทู (How to) ไว้ดังนี้

“หนังสือที่ชี้เฉพาะเจาะจงถึงหลักการปฏิบัติ สอนวิธีการปฏิบัติเป็นขั้นตอนให้เห็นเป็นรูปธรรม ใช้อย่างไร ทำอย่างไร ทำให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างไร”

จะเห็นได้ว่าหนังสือคู่มือการใช้ชีวิต หรือหนังสือ How to โดยปกติแล้วจะนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานต่างๆ อาทิ *คู่มือความสำเร็จในการจัดการบริหาร* เนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต อาทิ *สูตรสำเร็จในการใช้ชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ฮาวทูจิตวิทยาความรัก สารพันวิธีสร้างเสน่ห์ การสร้างเทคนิคดึงดูดใจเพศตรงข้าม* เป็นต้น ดังนั้น หนังสือคู่มือการใช้ชีวิต จึงหมายถึงหนังสือเกือบทุกกลุ่มที่เกี่ยวกับการแนะนำวิธีการ ขั้นตอนการปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามที่ต้องการ โดยไม่จำกัดว่าจะเป็นหนังสือในกลุ่มธุรกิจ หรือการพัฒนาตนเองเท่านั้น วรรณกรรมประเภทนี้จะมีเนื้อหาหลายระดับที่ขึ้นอยู่กับว่าผู้เสพจะต้องการข้อมูลในเชิงลึกเพียงใด ตัวอย่างของรูปแบบหนังสือคู่มือการดำเนินชีวิต ดังนี้

บทเรียน

บทที่ ๑ พ่อรวย- พ่อจน

บทที่ ๒ บทเรียนที่ ๑: คนรวยไม่ทำงานเพื่อเงิน

บทที่ ๓ บทเรียนที่ ๒: ทำไมต้องรู้เรื่องเงินๆ ทองๆ

บทที่ ๔ บทเรียนที่ ๓: เพิ่มทรัพย์สิน-ทำธุรกิจของตนเอง

บทที่ ๕ บทเรียนที่ ๔: ที่มาของภาษีและประโยชน์ของนิติบุคคล

บทที่ ๖ บทเรียนที่ ๕: วิธีทำเงินของคนรวย

บทที่ ๗ บทเรียนที่ ๖: วิธีทำงานเพื่อเรียนรู้-อย่าทำงานเพื่อเงิน

ลงมือทำ

บทที่ ๘ พันฝ่าอุปสรรค

บทที่ ๙ เริ่มต้นอย่างไรดี

บทที่ ๑๐ ข้อควรทำ

บทส่งท้าย วางแผนส่งลูกเรียน

(พ่อรวยสอนลูก, ๒๕๔๕)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นวิธีการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบหนึ่งในหนังสือคู่มือการใช้ชีวิต “พ่อรวยสอนลูก” จะเห็นได้ว่า เริ่มต้นด้วยการกระตุ้นให้ผู้อ่านอยากรู้ อยากอ่าน และนำไปสู่วิธีการปฏิบัติเพื่อให้เห็นผล มีการใช้กลวิธีการยกตัวอย่างประสบการณ์ หรือเรื่องราวที่ต้องมีความสำคัญเพียงพอที่จะกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดถึง ในตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนเริ่มจากการเปรียบเทียบพ่อรวยกับพ่อจน เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านเห็นความแตกต่าง ซึ่งจะนำไปสู่การตั้งคำถามต่อวิธีการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้อ่าน พร้อมทั้งเสนอแนวทางใหม่อย่างเป็นขั้นตอนตามลำดับ เพื่อให้ผู้เสพอ่านทำตาม และนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งจะเห็นได้ว่าหนังสือคู่มือ (ฮาวทู) ประเภทนี้จะสร้างความน่าเชื่อถือในสิ่งที่ต้องการ

นำเสนอ โดยการเสนอตัวอย่างที่สำคัญเช่นวิถีชีวิต หลักปฏิบัติ หรือฐานะทางสังคมของกรณีตัวอย่างนั้นๆ เป็นกรณีศึกษา เมื่อผู้เสพอ่านหนังสือประเภทนี้ ก็เพื่อจะหาวิธีการ หลักปฏิบัติที่เป็นเสมือนกุญแจที่จะนำไปสู่ความสำเร็จหรือผลลัพธ์ที่นำเสนอในหนังสือเล่มนั้นๆ

วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววิวัฒนาการประชาานิยมได้นำเสนอในรูปแบบบทความคู่มือการดำเนินชีวิตมีมากมาย ตัวอย่างที่ได้รับความนิยมเช่น *เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน วิปัสสนาญาณ มีชีวิตที่คิดไม่ถึง กล่องบุญ ๑-๔ เข้มทิศชีวิต ธรรมะเดลิเวอรี่* เป็นต้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างจาก *กล่องบุญ ๓ Love Box* ของภัทริน ซอโสติกุล ดังนี้

๙ ไอเดียปล่อยวาง

ไอเดียปล่อยวาง “เรากำลังจะตาย”

ปล่อยวางโดยลองคิดว่า เรากำลังจะตาย

เช่นถ้านั่งๆ อยู่แล้วเกิดแผ่นดินไหว

เราจะไม่อยู่ในโลกนี้แล้ว

ทุกข์ที่ทำให้เราเศร้าหมองอยู่ เช่น ทุกข์เพราะตงาน

ทุกข์เพราะเลิกกับแฟน

ทุกข์เพราะโดนนิทา ทุกข์เพราะสอบได้คะแนนไม่ดี

เหล่านี้ มันสำคัญนักหรือ?

(ภัทริน ซอโสติกุล, ๒๕๕๐: ๒๒๗)

ตัวอย่างข้างต้น “ภัทริน” ได้บอกวิธีการปฏิบัติเพื่อดับความทุกข์ในใจของเรา ซึ่งก็คือ การปล่อยวาง ใน *กล่องบุญ ๓* กล่าวถึงวิธีการปล่อยวางใจให้คลายจากความทุกข์ไว้ ๙ ขั้นตอน ในแต่ละขั้นตอนได้แนะนำวิธีปฏิบัติตนทำให้ใจปล่อยวาง โดยการยกตัวอย่างสถานการณ์มาประกอบ ดังเช่นให้คิดว่าหากเกิดแผ่นดินไหวแล้วเราจะต้องตาย ความทุกข์ที่กำลังประสบก็จะไร้ความสำคัญ เมื่อคิดได้เช่นนี้จิตใจของผู้คิดจะรู้สึกปล่อยวาง ลักษณะการนำเสนอวิธีคิดเช่นนี้ปรากฏในวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววิวัฒนาการประชาานิยม การนำเสนอเนื้อหาที่เข้าใจง่าย ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีลีลาการเขียนที่สั้น กระชับ และมีภาพการ์ตูนประกอบงดงามทันสมัย ทำให้อรรถกถาพุทธศาสนาแนววิวัฒนาการประชาานิยมมีความน่าสนใจ และเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านได้เป็นจำนวนมาก

รูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิต (How to) พบในวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววิวัฒนาการประชาานิยมเป็นส่วนมาก เนื่องจากสาระธรรมส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นลำดับขั้นตอน ปัจจุบันผู้สร้าง

วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมจึงนำมาสรุปประเด็น และจัดลำดับการนำเสนอให้เป็นขั้นตอน พร้อมทั้งเขียนให้กระชับอ่านง่าย ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติที่สามารถเห็นผลได้จริง

๒) รูปแบบบทความถาม – ตอบ

การนำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมในรูปแบบบทความถาม-ตอบ ปรากฏทั่วไปในคอลัมน์นิตยสารต่างๆ หรือหนังสือรวมบทความถาม-ตอบจากคอลัมน์นิตยสาร รูปแบบบทความถาม-ตอบนี้จะต้องมีผู้ถาม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นฆราวาสหรือเป็นคำถามจากผู้สนใจทั่วไป และผู้ตอบซึ่งมักจะเป็นพระภิกษุ หรือผู้ที่มีความรู้เรื่องธรรมะเป็นอย่างดี วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมที่นำเสนอในรูปแบบบทความถาม-ตอบ พบในงานของ ว.วชิรเมธี ได้แก่ *ตื่นรู้ อยู่ด้วยรัก* ทุกข์กระทบธรรมะกระเทือน *เห็นธรรมะขึ้นภูเขา* และงานของ “ดั่งตฤณ” ได้แก่ *เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว* เป็นต้น

ตัวอย่างงานของ ว.วชิรเมธี ที่นำเสนอธรรมะในรูปแบบบทความถาม-ตอบ ดังที่ปรากฏใน *ตื่นรู้ อยู่ด้วยรัก* ดังนี้

โอดีต: โอดีตเคยไปงานบวชของบอล ภราดร ได้ยินเขาบอกว่าผู้ชายที่มาบวช ดวงจะเปลี่ยนไปเลย จริงหรือเปล่าคะ

ว.วชิรเมธี: ถ้าบวชแล้วทำคุณงามความดี ดวง (วิถีชีวิต) ก็เปลี่ยน แต่ถ้าบวชแล้วไม่ได้เล่าเรียนธรรมะ ไม่ได้ฝึกหัดพัฒนาตนตามระเบียบวินัย เพียงแต่ผ่านพิธีการบวชตามประเพณีมาเฉยๆ อย่างนี้ถึงบวชเป็นปี ดวง (วิถีชีวิต) ก็ไม่เปลี่ยน

(ว.วชิรเมธี, ๒๕๔๙: ๒๖)

ตื่นรู้ อยู่ด้วยรัก เป็นบทความถาม-ตอบระหว่างนางแบบ“โอดีต” เป็นผู้ถามและ พระมหาอุทัย วชิรเมธีเป็นผู้ตอบคำถาม ลักษณะของการถามตอบจะดำเนินไปเรื่อยๆ ไม่มีแนวทิศทางพุทธศาสนาแนวคิดใดเป็นแนวคิดหลัก หนังสือธรรมะ *ตื่นรู้ อยู่ด้วยรัก* น่าสนใจตรงที่นางแบบที่มีชื่อเสียงในวงการบันเทิงมาเป็นผู้ถาม และ ว.วชิรเมธี ผู้ตอบคำถามจะพยายามเชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้ถามให้เข้ากับหลักธรรมะ

- การนำเสนอในรูปแบบบันเทิงคดี
 - ๑) นวนิยาย เรื่องสั้น และนิทานธรรมะ

นวนิยาย เรื่องสั้น และนิทานธรรมะ เกิดขึ้นเมื่อวรรณกรรมรูปแบบใหม่จากตะวันตก เข้ามาแพร่หลายในสังคมไทย นวนิยาย เรื่องสั้น และนิทานธรรมะมีแนวคิดสำคัญเรื่องศีลธรรม หลักธรรมะ และการปฏิบัติธรรม รูปแบบและเนื้อหาของนวนิยาย เรื่องสั้น และนิทานธรรมะพัฒนามาจากรูปแบบและเนื้อหาของชาดกและกลอนสวด วรรณกรรมชาดกและกลอนสวดนี้เริ่มเลื่อมความนิยมลงในปีปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากเทคโนโลยีทางการพิมพ์ที่เจริญขึ้น ทำให้วัฒนธรรมการเสพวรรณกรรมจาก “การอ่านด้วยหู” มาเป็น “การอ่านด้วยตา” มากขึ้น (ตรีศิลป์ บุญขจร, ๒๕๓๐:๑) ดังนั้นวรรณกรรมชาดกและวรรณกรรมกลอนสวดจึงต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบของวรรณกรรม โดยอาศัยรูปแบบการเขียนที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกเช่นเรื่องสั้นและนวนิยาย มานำเสนอเนื้อหาธรรมะ นักเขียนวรรณกรรมประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นนักเขียนเฉพาะกลุ่มคือผู้ที่เคยบวชเรียนและศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง (วิวัฒนา มูลเมืองแสน, ๒๕๓๙: ๑๖๙)

ผู้วิจัยเห็นว่า การปรับเปลี่ยนรูปแบบของวรรณกรรมประเภทชาดกและกลอนสวดมาเป็นรูปแบบนวนิยาย เรื่องสั้น และนิทานธรรมะ เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบวรรณกรรมพุทธศาสนาให้ร่วมสมัยและเข้าถึงผู้เสพวรรณกรรมพุทธศาสนา เนื่องจากรูปแบบนวนิยาย เรื่องสั้น และนิทาน สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้เสพได้เป็นจำนวนมาก

ความแตกต่างระหว่างนวนิยายทั่วไปกับวรรณกรรมพุทธศาสนาที่นำเสนอในรูปแบบนวนิยาย คือ แนวคิดหรือสาระสำคัญที่ต้องการสื่อถึงผู้อ่าน วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่นำเสนอในรูปแบบของนวนิยาย มักจะให้ความสำคัญในการเสนอแนวคิดปรัชญาเกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น ความรักเป็นทุกข์ ความเป็นอนิจจังของชีวิต ชีวิตที่เป็นทุกข์ หลักกรรมและหลักการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น ผ่านตัวละคร ฉาก บทสนทนา และเหตุการณ์ต่างๆ งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่นำเสนอในรูปแบบนวนิยาย เรื่องสั้น และนิทานธรรมะ ได้แก่ *กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ ทางนฤพาน ๗ เดือนบรรลุนิพพาน* ของ “ดังตฤณ” ธรรมะเอกเขนก ธรรมะรอบกองไฟ ของ “ขวัญ เพียงหทัย” *ขวัญสงฆ์* ของ “ชัมย์ภร แสงกระจ่าง” จดหมายถึงพระพุทธเจ้า ของ “ธัญกฤต คงจันทร์” เป็นต้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างจาก *ขวัญสงฆ์* ดังนี้

“หนูขอบอกหลงตาว่า...อย่าโกรธหนู”

“ตาก็รู้” ตากระซิบเสียงแผ่วแผ่ว

“หนูผิดเอง หนูอยากได้มากไปแล้ว เจ้าหุ่นยนต์มันชักแถวมาชนมอง”

“เจ้าผิดศีลข้อไหน หือ ไอ่หนู”

“หนูก็รู้หนูผิดศีลข้อสอง อทินนาทานา เรื่องครอบครอง ขโมยของของคนอื่นมันไม่ดี”
 “ไม่ใช่แค่ไม่ดีหรอก เจ้าขวัญ เจ้าทำให้คนอื่นนั้นต้องหมองศรี เขาเสียทรัพย์ตาเสียใจ
 ข้างในนี้ ทรมานเพราะมีลูกไม่งาม...”

(ชมัฏฐกถา แสดงกระจ่าง, ๒๕๕๑: ๔๕)

ตัวอย่างข้างต้น ขวัญสงฆ์ เป็นวรรณกรรมเยาวชนในรูปแบบนวนิยายของ ชมัฏฐกถา แสดง
 กระจ่าง ขวัญสงฆ์ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับตัวละครเด็กชื่อ “ขวัญสงฆ์” เป็นเด็กกำพร้าที่หลงตาเก็บมา
 เลี้ยง ในเนื้อเรื่องจะสอดแทรกธรรมะ และข้อคิดธรรมะผ่านเหตุการณ์และการกระทำของตัวละคร ดังที่
 กล่าวข้างต้น เป็นตอนที่ “ขวัญสงฆ์” ขโมยหุ่นยนต์จากร้านขายของในตลาด เมื่อหลงตาเผลอเข้ามาถาม
 “ขวัญสงฆ์” และต้องการให้ “ขวัญสงฆ์” สาราภาพ แต่ “ขวัญสงฆ์” กลับไม่ยอมพูดความจริง ทำให้
 หลวงตาโกรธและไม่ยอมพูดด้วย ภายหลัง “ขวัญสงฆ์” ได้สารภาพกับหลวงตา ในบทสนทนาได้
 สอดแทรกธรรมะเรื่องการผิดศีลข้อ ๒ ไว้ในเรื่อง ผู้วิจัยพบว่า การนำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนาแนว
 วัฒนธรรมประชานิยมในรูปแบบนวนิยาย เรื่องสั้น และนิทานธรรมะ จะมีลักษณะการนำเสนอเนื้อหา
 ธรรมะที่หลากหลาย ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้จะนำเสนอผ่านตัวละคร บทสนทนา ฉาก ฯลฯ เพื่อสร้างความ
 สมจริงให้แก่เนื้อเรื่อง และเพื่อนำเสนอเนื้อหาธรรมะให้เข้าถึงกลุ่มผู้อ่านในวงกว้าง

๒) การ์ตูน

การ์ตูนที่นำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมมี ๒ ลักษณะคือ การ์ตูนที่
 ได้รับอิทธิพลจากการ์ตูนภาพวาดลายเส้นของญี่ปุ่น การ์ตูนประกอบเรื่อง และการ์ตูนช่องเนื้อเรื่องสั้น
 จบในตัว (Comic strips and Panel) วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่นำเสนอใน
 รูปแบบการ์ตูนที่ได้รับอิทธิพลจากการ์ตูนภาพวาดลายเส้นของญี่ปุ่น มักจะดัดแปลงมาจากวรรณกรรม
 พุทธประวัติ ประวัติพระสาวก หรือดัดแปลงมาจากนวนิยายอิงธรรมะ เช่น การ์ตูนเรื่อง *กรรมพยากรณ์*
ตอนเลือกเกิดใหม่ ของ “ดังตฤณ” ส่วนการ์ตูนประกอบเรื่องเป็นการวาดภาพการ์ตูนประกอบเรื่องราว
 หรือเนื้อหาธรรมะ การ์ตูนประเภทนี้จะไม่นำลายเส้นและไม่ใช้ภาพการ์ตูนดำเนินเรื่อง แต่จะเน้น
 ความสำคัญที่บทบรรยายภาพประกอบมากกว่า วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่
 นำเสนอในรูปแบบการ์ตูนประกอบเรื่องมักจะพบได้ในวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชา
 นิยมทั่วไปที่ต้องการความสวยงาม ความน่าสนใจมาประกอบเนื้อหาเช่น การ์ตูน *ประวัติพระพุทธเจ้า*
 และสุดท้าย การ์ตูนช่องเนื้อเรื่องสั้นจบในตัว ส่วนใหญ่จะนำเสนอเนื้อหาธรรมะสั้นๆ เป็นตอนๆ จบใน
 เล่ม อาจจะนำเสนอเป็นคอลัมน์เล็กๆ ในหนังสือพิมพ์หรืออาจจะพิมพ์รวมเล่ม การ์ตูนที่นำเสนอเกร็ด
 ธรรมะจากพระพยอม กัลยาโณ เช่นเรื่อง *เณรพยอมจอมยุ่ง ฮาธรรมะพระพยอม* เป็นต้น

วรรณกรรมพุทธศาสนาในรูปแบบการ์ตูนมีกลุ่มผู้อ่านเป้าหมายคือเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ ดังนั้นเนื้อหาจึงต้องสนุกสนาน น่าติดตาม วรรณกรรมพุทธศาสนาในรูปแบบการ์ตูน ได้แก่อนึ่งสี่ การ์ตูนประวัติพระพุทธเจ้า ประวัติพุทธสาวก พระเถระที่มีชื่อเสียงในประเทศไทย หนังสือการ์ตูนประวัติพระพุทธเจ้านั้นมีหลายสำนักพิมพ์ที่แข่งกันผลิตออกมา ในแง่โครงเรื่องและเนื้อหาของการ์ตูนประวัติพระพุทธเจ้าจะไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากโครงเรื่องนำมาจากวรรณกรรมพุทธประวัติที่เป็นวรรณกรรมชั้นสูง เนื้อหาส่วนใหญ่จึงไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้มากนัก ในด้านรูปแบบ การ์ตูนพุทธประวัติมีทั้งเป็นการ์ตูนภาพเรื่องยาว เช่น การ์ตูนประวัติพระพุทธเจ้า พิมพ์โดยสำนักพิมพ์นานมี และเป็นการ์ตูนภาพนิ่ง ที่มีเนื้อหาบรรยายเรื่องราวโดยสรุปอยู่ได้ภาพ เช่น การ์ตูนพุทธประวัติ เป็นต้น

๓) รูปแบบบทความบันเทิงประจำวัน

อาทิมา พงศ์ไพบูลย์ (๒๕๔๗: ๑๖) ได้ให้ความหมายคำว่า “บันเทิงประจำวัน” ไว้ดังนี้

บันเทิงประจำวัน เป็นการบันเทิงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นรายวัน ผู้บันเทิงจะบันเทิงทุกวันหรือไม่ก็ได้ โดยจะต้องมีการระบุนวันเดือนปีที่เกิดเหตุการณ์ขึ้นเอาไว้ด้วย เรื่องราวที่ผู้บันเทิงมักจะบันเทิงก็คือ เรื่องราวส่วนตัว และเหตุการณ์สำคัญตามความคิดของผู้บันเทิง ซึ่งอาจเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว สังคม ประเทศชาติหรือสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกก็ได้ หรือรวมไปถึงเรื่องอื่นๆ...

นอกจากคำนิยามข้างต้น นันทวัลย์ สุนทรภาระสถิตย์ (๒๕๔๗: ๑๙) ได้กล่าวถึงลักษณะของ “บันเทิงประจำวัน” ไว้ว่ามีลักษณะของเกร็ดเรื่องราว และส่วนใหญ่ผู้บันเทิงจะไม่ใช้กวี หรือนักเขียน แต่จะเป็นการบันเทิงเรื่องราวที่เขียนขึ้นโดยนักเขียนเฉพาะโอกาส ผู้วิจัยพบว่าวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่นำเสนอในรูปแบบบทความบันเทิงประจำวัน มักจะบันเทิงเป็นตอนๆ มีทั้งที่ระบุนวันเดือนปีและไม่ได้ระบุนวันเดือนปีที่แน่นอน ส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับประสบการณ์ระหว่างการเดินทาง หรือการปฏิบัติธรรม วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่นำเสนอในรูปแบบบทความบันเทิงประจำวัน ได้แก่ ในวัตร... บันทึกลับพระมีกัด ของ “ธัญกฤต คงจันทร์” อยากเห็นพระพุทธเจ้าเชิญทางนี้ ของ “พรชัย แสนยะมูล” นักรบหนึ่งพรรษา ของ “สุภกิจ ใจภิกษุ” ดุจิตหนึ่งพรรษา ของ “ประเสริฐ อุทัยเฉลิม” เป็นต้น

การนำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมในรูปแบบบทความบันเทิงประจำวัน มักจะดำเนินเรื่องไปตามลำดับเวลา และเล่าเรื่องในมุมมองของผู้เล่า “ผม” หรือ “ฉัน” เพื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้ประสบการณ์จากผู้เล่าได้อย่างเต็มที่ เนื้อหาส่วนใหญ่จะแบ่งเป็นตอน เหตุการณ์ที่

เกิดขึ้นในแต่ละตอน มักจะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในหนึ่งวัน ดังที่ปรากฏใน *อยากเห็นพระพุทธเจ้า* *เชิญทางนี้* ดังนี้

กวาดตาดวันนี้ไม่เหมือนสองวันก่อน

วันนี้ตั้งใจจะกวาดแบบที่เดียว กวาดด้วยตาดที่พระอาจารย์ทองคำมอบให้แทนตาด
อันเก่า

กวาดแบบที่เดียว ฉับไว ดังกวาดกระบี่กวัดไปกวัดมา

แม้ใบไม้จะยังไม่ถึงฝั่งกองขยะ แม้การทำงานจะยังไม่บรรลุจุดหมาย แม้คมของ
กระบี่ใจไม่อาจฟันกิเลสซึ่งเป็นศัตรูใจให้ขาดภายในกระบี่เดียว แต่การฟันกระบี่ในครั้งต่อไป
อาจสำเร็จ

กวาดตาดครั้งนี้ ใบไม้ยังไม่ถึงกองขยะ

ไปบิณฑบาตทำธุระอื่นให้เสร็จก่อน แล้วค่อยกลับมากวาดใหม่ ใบไม้ก็จะไปถึงฝั่งกอง
เอง

(พรชัย แสงนยะมูล, ๒๕๕๑: ๘๑)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เล่านำเสนอเนื้อหาธรรมะเรื่องความเพียรในการทำงาน ผ่านการเล่า
ประสบการณ์ขณะกวาดใบไม้ซึ่งเป็นกิจหนึ่งของสงฆ์ ผู้วิจัยเห็นว่า รูปแบบบันทึกประจำวันเป็นรูปแบบ
วรรณกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน แต่ส่วนใหญ่จะนำเสนอเนื้อหาทางโลก เช่น บันทึก
ประสบการณ์การเดินทาง บันทึกประจำวันเกี่ยวกับผู้ป่วยต่างๆ นอกจากนี้ รูปแบบบันทึกประจำวันยัง
นิยมใช้นำเสนอเรื่องราวของดารานักร้อง หรือผู้มีชื่อเสียง ดังนั้น การนำรูปแบบบทความบันทึก
ประจำวันมานำเสนอเรื่องราวของพระภิกษุ หรือผู้ปฏิบัติธรรม จึงเป็นการผสมผสานเนื้อหาทางธรรมะ
กับรูปแบบการนำเสนอทางโลกเข้าด้วยกัน ซึ่งทำให้เกิดเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรม
ประชานิยม

๓.๒.๓.๒. ลักษณะด้านเนื้อหาของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

ผู้วิจัยพบว่า ในวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมมีการผสมผสานทั้งความเชื่อ
ตามหลักพุทธศาสนาแบบจารีตและพุทธศาสนาแนวประชานิยม เนื้อหาสาระในวรรณกรรมพุทธ
ศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมมีทั้งที่นำหลักธรรมในวรรณกรรมพุทธศาสนาชั้นสูงที่ดำเนินตาม
หลักพุทธศาสนาแบบจารีตผสมผสานกับความเชื่อเรื่องกรรมและวิญญาณแบบชาวบ้าน รวมทั้ง
ผสมผสานกับข่าวสาร เหตุการณ์ที่เป็นประเด็นสังคมที่น่าสนใจ รวมถึงวรรณกรรมพุทธศาสนาแนว
วัฒนธรรมประชานิยมที่เผยแพร่ประวัติพระพุทธเจ้าและบุคคลสำคัญในศาสนา ผู้วิจัยจำแนกลักษณะ

เนื้อหาที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมได้เป็นสองประเภทใหญ่ ได้แก่ วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมที่มีเนื้อหาธรรมะประยุกต์ และวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติบุคคล

- วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมที่มีเนื้อหาธรรมะประยุกต์

ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมในกลุ่มนี้มีลักษณะเด่นคือ

๑) มีการนำเสนอหลักธรรม ปรัชญาธรรมะในพุทธศาสนาในลักษณะที่เข้าใจง่าย โดยการนำมาอธิบายด้วยภาษาที่ร่วมสมัย และใช้ศัพท์พื้นฐานที่เข้าใจได้ง่ายกว่าการใช้ศัพท์ทางพุทธศาสนา ดังที่ พระมหาวุฒิชัยได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความเป็นมาของ *ธรรมะติดปีก* ไว้ดังนี้

“ธรรมะติดปีกเกิดจากที่อาตมาได้เขียนประจำที่นิตยสารชีวิต เขียนเป็นคอลัมน์ “เกร็ดพระแท้” ก่อน เป็นการเขียนธรรมะในเชิงลึก แต่นำเสนออย่างๆ กรอบความคิดของธรรมะติดปีกเหมือนกับว่า มาเรียนแก่นพุทธศาสตร์ แก่นพุทธศาสตร์ที่เด่นที่สุด คือของท่านพุทธทาส เป็นการนำแก่นพุทธศาสตร์ฉบับโลกาภิวัตน์ เป็นการเรียนพระพุทธศาสนาผ่านชีวิตประวัติของครูบาชั้นนำของประเทศไทย เพราะเราจะนำเสนอเป็นธรรมะล้วนๆ มันไม่น่าสนใจ มันไม่ถึงจุดให้คนมาอ่าน แต่จะเอาประวัติมาวางทั้งหมดก็จะไม่น่าอ่าน อาตมาก็เลยหยิบเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยมาให้ได้อ่านย่นย่อๆ”

(พระมหาวุฒิชัย, สัมภาษณ์, ๒๕๕๑)

๒) มีการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นการผสมผสานระหว่างประเด็นทางพุทธศาสนาได้แก่ หลักธรรม คำสอนต่างๆ กับประเด็นทางสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัย อาทิ ข้อมูลข่าวสารที่เป็นเหตุการณ์ปัจจุบัน เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน สภาพปัญหาชีวิตของปัจเจกชนในสังคมปัจจุบัน ปัญหาสังคม ปัญหาเศรษฐกิจ ฯลฯ

ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมในกลุ่มธรรมะประยุกต์นี้สามารถจัดกลุ่มย่อยๆ ได้เป็น ๒ กลุ่มได้แก่

- ๑) เนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะประยุกต์และการปฏิบัติธรรม
- ๒) เนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อลึกลับและพิธีกรรมต่างๆ

๑) เนื้อหาธรรมะประยุกต์และการปฏิบัติธรรม

เนื้อหาข้อธรรมะในกลุ่มนี้มีหลากหลายขึ้นอยู่กับผู้สร้างผลงาน และมีระดับความยากง่ายของเนื้อหาแตกต่างกันขึ้นอยู่กับผู้สร้างงานและกลุ่มผู้เสพเป้าหมาย ผู้สร้างงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่มุ่งนำเสนอเนื้อหาธรรมะประยุกต์และการปฏิบัติธรรมนั้นสามารถแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่มได้แก่ กลุ่มผู้สร้างที่เป็นพระ และกลุ่มผู้สร้างที่เป็นฆราวาส

กลุ่มผู้สร้างที่เป็นพระภิกษุ พระภิกษุที่สร้างงานวรรณกรรมในกลุ่มธรรมะประยุกต์ และเป็นผู้ได้รับความนิยมจากคนทั่วไปอย่างมากได้แก่ ว.วชิรเมธี และพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต เนื้อหาธรรมะในงานของพระมหาสมปองไม่ได้กล่าวถึงหลักธรรมในเชิงวิชาการ หรือนำปรัชญาธรรมะลึกซึ้งมาเผยแพร่ แต่กลวิธีของพระมหาสมปองคือ การหยิบยกประเด็นเรื่องใกล้ตัวที่น่าสนใจ ประเด็นที่เกี่ยวกับครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดในสังคมและเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวหรือปัญหาที่สังคมกำลังเผชิญอยู่เช่น การล่าแต้มของวัยรุ่น ปัญหาเรื่องเพศในสังคมไทย มาอธิบายพร้อมสอดแทรกหลักธรรมะง่ายๆ ทิ้งไว้เป็นข้อคิดแก่ผู้อ่าน

จะทำอย่างไรเมื่อเจอไปแต่งงานกับเกย์

เอาละสิ พอดูมาเรื่องนี้ที่ไรอาตมาเริ่มจนปัญญาทุกที เพราะขนาดเรื่องชายหญิงปกติ อาตมายังกระดากอายที่จะแนะนำเลย นี่เรื่องเพศที่สามเชียวนะ แต่เอาละ จะทำสุดความสามารถก็แล้วกัน...สู้เว้ย

... ตอนนี้มีเทรนด์ฮิตใหม่เกิดขึ้นอีกแล้วคุณโยม นั่นคือ ผู้หญิงมีสามีเป็นเกย์ เอ้าๆๆ นี่เรื่องจริงนะ ไม่ได้ล้อเล่น แล้วก็มีเยอะเสียด้วย อย่างคุณโยมท่านหนึ่งก็เคยมาแล้วให้อาตมาฟัง...

... เอาละ... ในเมื่อปัญหามาเช่นนี้ อาตมาก็ไม่ช่วยเขียนอะไรให้อ่านให้สบายใจก็คงจะไม่ได้ ลองมาดูกันซิคุณโยม ว่าอาตมาจะช่วยอะไรได้มากน้อยแค่ไหนกัน

เริ่มจากใจเราก่อนคุณโยม สติเป็นสิ่งสำคัญ คุณโยมบางคนพอรู้ว่าแฟน หรือสามีเป็นเกย์ปั๊บ ก็สติแตกเป็นบ้าปั๊บเลย ตรงนี้อาตมาเข้าใจว่าเป็นเรื่องที่เข่าขวัญคุณโยมพอสมควร แต่การตีโพยตีพาย หรือฟุ้งฟายมันไม่ได้ช่วยให้สามีคุณโยมคิดว่า “เออ เออวะ เป็นผู้ชายก็ได้วะ” นี่มันเรื่องเพศเรื่องรสนิยมส่วนบุคคลเลยนะคุณโยม ไม่ใช่โรคพิษสุนัขบ้าที่ฉีดยารอบสะดือก็หายได้

ฉะนั้นคุณโยมต้องควบคุมใจตัวเองก่อน จากนั้นจึงเริ่มปรับความเข้าใจกันใหม่ จุนคลิ้นเข้าหากันใหม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น และสำคัญที่สุดคือการทำให้ยอมรับและปรับจูนที่ความดีของกันและกัน...

... อยากให้คุณโยมมีความรักที่มีความบริสุทธิ์ซึ่งหมายถึง เป็นรักที่จริงใจ ไม่หวังผลตอบแทน และสามารถมอบความรักให้แก่กันได้โดยปราศจากเงื่อนไขใดๆ ไม่ว่าใครจะเป็นอย่างไร เพราะความรักที่ดีนั้นจะอุดมไปด้วยสติ และเหตุผลที่จะตอบแทนคุณโยมด้วยความสุขใจ มากกว่าความสุขกาย ... เจริญพร

(พระมหาสมปอง ตาลปุตโต, ๒๕๕๑: ๔๕-๔๗)

จากตัวอย่างพระมหาสมปอง ตาลปุตโตยกประเด็นเพศที่สาม ครอบครัวยุคใหม่ และความรัก ที่ถูกกล่าวถึงในสังคมไทยมานำเสนอคู่กับเนื้อหาธรรมเรื่องสติและเมตตา ความรักที่มีความบริสุทธิ์ รักจริงใจและไม่หวังผลตอบแทนนั้นใกล้เคียงกับ “เมตตา” ในทางพุทธศาสนา เมตตาเป็นธรรมที่อยู่ในหลักพรหมวิหาร ๔ อันได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววิวัฒนาการประชาานิยมของ “พระมหาสมปอง ตาลปุตโต” ได้รับความนิยมนอกจากผู้อ่านอย่างกว้างขวาง สาเหตุหนึ่งเพราะการหยิบยกประเด็นใกล้ตัวคนรุ่นใหม่ คนวัยทำงาน และเยาวชนมานำเสนอเกร็ดธรรมะที่เข้าใจได้ง่าย พร้อมทั้งสอดแทรกอารมณ์ขันดังตัวอย่างใน ธรรมะเคลิเวอร์รี่ happy ๒๔ ชั่วโมง ที่พระมหาสมปองได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับพิธีเวียนเทียนในวันมาฆบูชา (๒๕๕๑:๖๕-๖๖) ไว้ดังนี้

“เรื่องการเวียนเทียน คนสมัยนี้ละเลยกันมาก เพราะเห็นว่าเป็นแค่การเดินวนรอบๆ พระอุโบสถ ไม่สนุก แล้วก็น่าเบื่อ

ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว การเวียนเทียนมีแง่คิดและคติสอดแทรกไว้เสมอ การเวียนเทียนเป็นการเจริญสติอย่างหนึ่ง การเพิ่งไปที่เปลวเทียน และกำหนดสมาธิให้รับรู้ถึงการก้าวเดินแต่ละก้าว จะช่วยให้เกิดสมาธิมากขึ้น

ข้อควรระวัง เวลาไปเวียนเทียนต้องระวังรองเท้าหาย อันนี้สำคัญมากนะคุณโยม...

อีกประการก็คือระวังรูปเทียนจิ้มหลังคนข้างหน้าด้วย อาตมาเป็นห่วงมากเพราะเคยเจอมากับตัวเองเช่นกัน

สีกาลาเดินกับแฟนหนุ่ม พอขบวนชะลอ แล้วลืมนเบรก รูปจิ้มจึกที่จี้วราตมาโบ้สามารุ พร้อมไอ้ร้อนวาบๆ

(พระมหาสมปอง ตาลปุตโต, ๒๕๕๐: ๖๕-๖๖)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนกล่าวถึงวันสำคัญทางศาสนา พิธีกรรม และหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง หลักธรรมที่พระมหาสมปองกล่าวถึงคือ “สติ” โดยนำมาโยงเข้ากับพิธีเวียนเทียนในวันมาฆบูชา ในทาง

พุทธศาสนามีทั้งพระสูตรและหลักธรรมที่อธิบายคำว่า “สติ” ไว้มากมาย แต่พระมหาสมปองโยงหยิบยกข้อธรรมะง่ายๆ ที่เป็นเหตุการณ์ใกล้ตัวมาประยุกต์ ผสมผสานกับท่วงทำนองการเขียนที่เรียบง่ายแฝงอารมณ์ขัน การใช้สรรพนามบุรุษที่ ๑ “อาตมา” และสรรพนามบุรุษที่ ๒ “โยม” เช่นเดียวกับการพูดคุยระหว่าง “พระสงฆ์” กับ “ชาวบ้าน” และเช่นเดียวกับเวลาบรรยายธรรมะ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนเป็นบทสนทนาระหว่างผู้เล่ากับผู้เสพโดยตรง ซึ่งกลวิธีเช่นนี้พบในการบรรยายธรรมะ และเป็นจุดเด่นในงานวรรณกรรมชุด “ธรรมะเดลิเวอรี่” ของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต

“ธรรมะเดลิเวอรี่แนะนำบรรดานักสะสมแต่้มบนเตียงทั้งหลาย ให้หันมาสะสมแต่้มความดีกัน มาสะสมความถูกต้องกัน แล้วมาแข่งกันดูซิว่าใครทำความดีได้มากกว่ากัน วันนี้ช่วยคนแก่ข้ามถนน รับไปหนึ่งแต่้ม วันนี้ปิ่นต้นไม้ไปช่วยลูกแมวลงมาจากต้นไม้ รับไปอีกหนึ่งแต่้ม วันนี้สวดมนต์ก่อนนอนรับไปอีกหนึ่งแต่้ม...”

(พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต, **ธรรมะเดลิเวอรี่**, หน้า ๙๙)

ส่วน **ธรรมะเดลิเวอรี่เล่ม ๒ ธรรมะคู่รัก** จะกล่าวถึงความรักของคนหนุ่มสาวไปจนถึงวัยแต่งงาน ความรักในแบบต่างๆ **ธรรมะเดลิเวอรี่เล่ม ๓ ธรรมะวัยทำงาน** กล่าวถึงปัญหาที่มักจะพบในที่ทำงานและหลักธรรมพื้นฐาน แง่คิดมุมมองใหม่ๆ ที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในที่ทำงาน **ธรรมะเดลิเวอรี่เล่ม ๔ ธรรมะครอบครัว** กล่าวถึงปัญหาที่พบในชีวิตคู่ ครอบครัว ญาติพี่น้อง และเสนอหลักธรรมหรือแง่คิดที่น่าสนใจ และเล่มสุดท้ายคือ **ธรรมะวัยเกษียณ** กล่าวถึงหลักธรรมที่สอดคล้องกับผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่าหนังสือชุดธรรมะเดลิเวอรี่ทั้ง ๕ เล่ม แต่ละเล่มมีกลุ่มเป้าหมายในช่วงอายุต่างกัน เริ่มตั้งแต่เป็นวัยรุ่น วัยทำงาน วัยครอบครัว และวัยเกษียณ สารของหลักธรรมที่น่าเสนอก็สอดคล้องกับประสบการณ์ในแต่ละช่วงวัยของบุคคล แต่ทั้งนี้การนำเสนอในรูปแบบบทความสั้นๆ ท่วงทำนองการเขียนที่เรียบง่าย สำนวนภาษาทันสมัย ไม่ใช่ภาษาศัพท์บาลี และสอดแทรกอารมณ์ขัน วัตถุประสงค์แม้จะเพื่อการเผยแผ่ธรรมะแต่ก็แฝงไว้ซึ่งความสนุกสนานเหมาะกับการนำเสนอหลักธรรมะพื้นฐานเพื่อมุ่งนำหลักธรรมและข้อคิดเข้าถึงสมาชิกในสังคมได้ทุกเพศทุกวัย

เห็นได้ว่าเนื้อหาธรรมะที่พบในงานของพระมหาสมปองจะกล่าวถึงธรรมะที่นำมาใช้ปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่จะเป็นหลักศีลธรรมพื้นฐานเช่น ศีล สติ การควบคุมจิตใจ การควบคุมอารมณ์ ความรัก ความเมตตา เป็นต้น ธรรมะที่พบในงานเขียนของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโตจึงเป็นธรรมะขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมกับเยาวชนหรือผู้ที่เริ่มสนใจศึกษาธรรม เป็นขั้นต้นสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาธรรมะในระดับที่ง่าย เพื่อจะก้าวไปสู่เนื้อหาธรรมะในระดับยากต่อไป

งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมที่ผู้สร้างเป็นพระที่มีชื่อเสียงอีกรูปก็คือ ว.วชิรเมธี เนื้อหาธรรมที่ปรากฏในงานเขียนของว.วชิรเมธีจะหลากหลาย มีทั้งประเด็นธรรมะพื้นฐาน เช่นเดียวกับพระมหาสมปอง ตาลปุตโต ประเด็นธรรมะประยุกต์ที่เกี่ยวข้องกับสังคม รวมไปถึงนำเนื้อหาธรรมะที่เป็นปรัชญามาอธิบายให้เข้าใจได้ตามระดับสติปัญญาของผู้เสพ ดังที่ปรากฏใน *ตะแกรงร่อนทอง* งานของว.วชิรเมธี ดังนี้

จากเส่นหา...สู่เมตตา

การที่คนสองคนตกปากรับคำเป็นคู่ชีวิตกันนั้น เหตุผลสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้คนทั้งคู่ พึงใจกันในช่วงแรกรักคือ ความเส่นหาในรูป ปรส กลิ่น เสียง และสัมผัสของกันและกัน แต่หลังจากนั้นเมื่อผ่านกาลเวลามาพอสมควร ถึงขั้นที่เริ่มค้นพบสัจธรรมแห่งชีวิตว่า “ก่อนแต่งอะไรๆ พี่ก็จัดให้ แต่พอแต่งแล้ว อะไรๆ ก็ต้องจัดให้พี่” มาถึงขั้นนี้แสดงว่ารสเส่นหาเริ่มจางหาย

ในระหว่างนี้ ถ้าทั้งสองฝ่ายไม่เรียนรู้ที่จะพัฒนา “เส่นหา” ไปสู่ “เมตตา” (ความเป็นเพื่อน เพราะเมตตามาจากรากศัพท์ว่ามิตร) หรือไม่รู้จักเปลี่ยนต้นหาเป็นปัญญา คือเห็นใจกันและกัน ชีวิตคู่ก็จะเริ่มฉายแววให้เห็นว่าทั้งสองฝ่ายได้เดินมาใกล้ถึงทางแยกเข้าไปทุกที

(ว.วชิรเมธี, ๒๕๕๐: ๑๕๗)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความ “จากเส่นหา... สู่เมตตา” พิมพ์ในหนังสือธรรมะ “ธรรมะทอรั้ง” ซึ่งเป็นงานเขียนของ ว.วชิรเมธีที่มีกลุ่มผู้เสพเป็นคนรุ่นใหม่^{๓๕} รวมไปถึงคู่แข่งงาน นำหลักธรรมเรื่องเมตตามาประยุกต์ใช้ความรักในแบบสามีภรรยา เพื่อเตือนสติเรื่องการใช้ชีวิตคู่ ตัวอย่างที่ยกมานี้ แสดงให้เห็นถึงเนื้อหาธรรมะในงานเขียนของว.วชิรเมธีที่นำมาประยุกต์ใช้กับเรื่องใกล้ตัว เช่น เรื่องของความรักที่ไม่ว่าจะเป็นความรักในรูปแบบสามีภรรยา คู่รัก เพื่อน หรือญาติพี่น้องก็ตาม หากเป็นความรักที่ประกอบด้วยเมตตาก็จะทำให้ทั้งสองฝ่ายสามารถประคับประคองและอยู่ร่วมกันได้ ซึ่งผลงานของว.วชิรเมธีนั้นกล่าวได้ว่าเป็นหนังสือธรรมะร่วมสมัยที่เขียนด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาที่ผู้อ่านทั่วไปเข้าใจได้ ถ้อยคำหรือเรื่องราวปัจจุบันที่ยกมาเป็นตัวอย่างจึงเชื่อมโยงธรรมะกับสิ่งใกล้ตัว การลดศัพท์เฉพาะทางศาสนาจึงลดภาพความเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาหรือวรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์ให้เลือนหายไป รวมทั้งลดระยะห่างระหว่างวรรณกรรมกับผู้เสพได้เป็นอย่างดี ทำให้คนทุกระดับสามารถอ่านงานของท่านได้เข้าใจ

^{๓๕} ผู้วิจัยอนุมานกลุ่มผู้เสพจากหมวดหมู่ของหนังสือที่กำหนดไว้ที่หน้าปกว่า “ธรรมะประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่”

มหาสมุทรแห่งความอยาก

เราถาม

นักกีฬาทุกประเภทย่อมจะเล่นกีฬาตามกติกา ถ้าเล่นผิดกติกา ก็จะถูปรับแพ้ หรือหมดโอกาสเจริญก้าวหน้า ส่วนคนที่เล่นกีฬาตามกติกาอย่างซื่อสัตย์และด้วยใจเป็นธรรม ย่อมประสบความสำเร็จตามสมควร การเป็นคนอยู่ในโลกก็ไม่ต่างอะไรกับการเกิดมาเล่นกีฬาโลก เพราะชีวิตมีการแข่งขันอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่แข่งกับตนเองก็ต้องแข่งกับคนอื่น หรือบางทีก็แข่งกับชาวโลก มีคนเป็นจำนวนมากที่หลงเล่นกีฬาของโลกโดยไม่รู้จักกติกา พยายามจะเป็นผู้ชนะตลอดเวลา ... กติกาของโลกนอกจากเรื่องโลกธรรม ๘ แล้ว ยังมีกติกาอื่นอีกหรือไม่ที่นักกีฬาโลกทั้งหลายควรรู้?

พระพุทธเจ้าตอบ

ท่านพระภิกษุปาละถวายพระพรว่า “มหาบพิตร มีอยู่แลที่พระผู้มีพระภาค... ทรงแสดงอัมมุตเทศ ๔ ประการ ที่อาตมภาพรู้ เห็น และได้ฟังแล้ว จึงออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต

อัมมุตเทศ ๔ ประการ อะไรบ้างคือ

1. พระผู้มีพระภาค ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงแสดงอัมมุตเทศประการที่ ๑ ว่า “โลกอันชรา นำไปไม่ยั่งยืน” ที่อาตมภาพรู้ เห็น และได้ฟังแล้ว จึงได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต
2. พระผู้มีพระภาค ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงแสดงอัมมุตเทศประการที่ ๒ ว่า “โลกไม่มีผู้ต้านทาน ไม่เป็นอิสระ” ที่อาตมภาพรู้ เห็น และได้ฟังแล้ว จึงได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต
3. พระผู้มีพระภาค ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงแสดงอัมมุตเทศประการที่ ๓ ว่า “โลกไม่มีอะไรเป็นของตน จำต้องละสิ่งทั้งปวงไป” ที่อาตมภาพรู้ เห็น และได้ฟังแล้ว จึงได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต
4. พระผู้มีพระภาค ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงแสดงอัมมุตเทศประการที่ ๔ ว่า “โลกพระองค์อยู่เป็นนิจ ไม่รู้จักอิม เป็นทาสแห่งตัณหา” ที่อาตมภาพรู้ เห็น และได้ฟังแล้ว จึงได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต

(ม.ม. ๑๓/๓๐๕/๓๖๔-๓๖๕)

ผู้เรียบเรียง

พุทธศาสนาถือว่า “ความอยาก” ของมนุษย์นั้นไม่สิ้นสุด ความอยากของมนุษย์มีสภาพเหมือนทะเลคือเต็มอย่างไรก็ไม่เต็ม คนที่พยายามใช้เวลาทั้งชีวิตเพื่อเติมทะเลแห่ง

ความอยากรจึงนับเป็นคนเขลา โลกของเราทุกวันนี้คือโลกของการกระตุ้นให้มนุษย์ทั่วทุก
ภูมิภาคของโลกพากันออกวิ่งไปข้างหน้าเพื่อ “ตักน้ำไปเต็มทะเล” (น้ำ=วัตถุ-เงิน-ความมั่ง
คั่ง-กิน-กาม-เกียรติ-อำนาจ-อึดตา/หน้าตา, ทะเล=ใจ) ซึ่งเต็มอย่างไรก็ไม่วันเต็ม

(ว.วชิรเมธี, ๒๕๕๐: ๑๒๑)

ข้อความข้างต้นปรากฏในวรรณกรรม “ตะแกรงร่อนทอง” เป็นรวมบทความถามตอบซึ่งเป็น
ผลงานการค้นคว้าของ ว.วชิรเมธี เนื้อหาธรรมที่พบในงานวรรณกรรมเล่มนี้กล่าวถึงธรรมที่เป็นปรัชญา
และเป็นหัวใจสำคัญของพุทธศาสนา โดยนำเสนอในรูปแบบบทความถามตอบ สิ่งที่น่าสนใจคือ ว.วชิร
เมธีได้ยกหลักธรรมในพระไตรปิฎกมาเป็นคำตอบ อ้างอิงที่มาในพระไตรปิฎกให้เห็นชัดเจน และได้
อธิบายขยายความบางประเด็นไว้ท้ายคำตอบนั้น จากตัวอย่างที่ผู้วิจัยยกมา ผู้เขียนได้กล่าวถึงประเด็น
เรื่อง “ความอยาก” ซึ่งตรงกับศัพท์ทางพุทธศาสนาคือ **ตัณหา** กลวิธีที่ ว.วชิรเมธีใช้ในวรรณกรรมเล่มนี้
คือ การใช้บทสนทนาถาม-ตอบ หรือปุจฉา-วิสัชนา (พิสิทธิ กอบบุญ, ๒๕๔๘) กำหนดให้มีผู้ถามโดยใช้
ว่า “เราถาม” “เรา” ในที่นี้หมายถึงคนทั่วไป ส่วนผู้ตอบคือ “พระพุทธเจ้า” โดยตัดตอนเนื้อหามาจาก
พระสูตรในพระไตรปิฎก ผู้วิจัยเห็นว่า “พระพุทธเจ้า” ในที่นี้ นอกจากเพราะคำตอบเป็นสิ่งที่
พระพุทธเจ้าได้กล่าวไว้ อีกเหตุผลคือ ธรรมเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า โดยอ้างอิงถึงคำกล่าวที่ว่า
“ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา” ลักษณะการเขียนบทความที่มีการอ้างอิงจากพระไตรปิฎก เช่นที่ปรากฏ
ว่า ม.ม. ๑๓/๓๐๕/๓๖๔-๓๖๕ นั้นหมายถึง อ้างอิงมาจาก มัชฌิมนิกาย มชฺฌิมปญฺจนาสก เล่ม ๑๓
ข้อที่ ๓๐๕ หน้าที่ ๓๖๔ ถึง ๓๖๕ นอกจากนี้สำนวนภาษาและเนื้อหาธรรม ได้แสดงถึงกลุ่มผู้เสพ
วรรณกรรมผู้ซึ่งต้องมีความรู้พื้นฐานและสนใจเกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาในระดับหนึ่ง

กลุ่มผู้สร้างงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่เป็นฆราวาสได้แก่ ดัง
ตฤณ ภัทริณ ซอไลตฤกุล วรุตตา ภัทโรดม ศุภวรรณ กรีน ธัญญกฤต คงจันทร์ เป็นต้น ในกลุ่มนักเขียน
ธรรมะที่เป็นฆราวาสนี้ “ดังตฤณ” เป็นผู้มีผลงานจำนวนมากและหลากหลายรูปแบบ ซึ่งรายละเอียด
งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดังตฤณ” ผู้วิจัยจะกล่าวโดยละเอียดในบท
ต่อไป

เนื้อหาธรรมที่พบงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของผู้สร้างงานกลุ่มที่
เป็นฆราวาส มักจะเกี่ยวกับเรื่องทางโลก เช่น ความรัก ครอบครัว กรรมและผลของกรรม การปฏิบัติ
ธรรมขั้นพื้นฐาน รวมถึงแนะนำสถานที่ปฏิบัติธรรม ส่วนใหญ่ผู้สร้างงานวรรณกรรมในกลุ่มนี้จะผ่าน
การบวชและการปฏิบัติธรรมมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งทำให้ผู้สร้างงานวรรณกรรมเกิดความรู้สึกซาบซึ้ง
กับธรรม หรือเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตบางอย่าง จนเกิดแรงบันดาลใจให้ถ่ายทอดธรรมะสู่ผู้อื่น

เนื้อหาธรรมะที่ปรากฏในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมของผู้สร้างที่เป็นฆราวาส ก็ปรากฏธรรมะในหลายระดับ ตั้งแต่ธรรมะที่เป็นพื้นฐานของชีวิตเช่นกรรม ทานหรือการทำบุญ ศีล และภาวนาหรือการปฏิบัติธรรมไปจนถึงหลักธรรมในระดับที่สูงขึ้นเช่น โลกธรรม ๘ อริยสัจ ๔ มหาสติปัฏฐานสูตร เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาธรรมะเหล่านี้จะปรากฏอย่างหลากหลายในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยม การถ่ายทอดหลักธรรมจะขึ้นอยู่กับกลวิธีของผู้สร้างวรรณกรรม กล่าวคือในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมของดังตฤณ จะนำหลักธรรมเกี่ยวกับกรรม และการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐานสี่ มานำเสนอในระดับต่างๆ เช่น ในเรื่อง *วิบัติสนาขนาด* จะกล่าวถึงการปฏิบัติธรรมในระดับที่ง่ายที่สุด คือสามารถปฏิบัติได้ทุกเวลา แต่ถ้าเป็นหลักปฏิบัติที่เข้มข้น ต้องใช้เวลามากและต้องศึกษาธรรมะขั้นพื้นฐานมาบ้างก็จะพบใน *มหาสติปัฏฐานสูตร ๗เดือนบรรลุมรรค* เป็นต้น

วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมส่วนใหญ่ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทาน ศีล และภาวนา มักจะอธิบายควบคู่ไปกับเรื่องกรรม เพราะเหตุที่ว่าผู้เสพส่วนใหญ่อยากจะทำกรรมอะไร จึงจะได้ในสิ่งที่หวัง หรือเพื่อที่จะหาคำตอบว่า ชีวิตที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ เกิดขึ้นเพราะอะไร ในทางพุทธศาสนาศีลคือ ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้อยู่ในความดีงาม (พระธรรมปิฎก, ๒๕๔๖: ๒๔๕) ส่วนกรรมคือ การกระทำ ดังนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นผลทำให้มนุษย์มีชีวิตอย่างที่เป็นอยู่นั้น เกิดจากกรรมที่ทำมาในอดีตและปัจจุบัน หากควบคุมการกระทำของตนทั้งกาย วาจา และใจให้อยู่ในกรอบของศีลแล้ว ในทางพุทธศาสนาเชื่อว่าการทำทาน จะส่งผลให้ชีวิตได้รับการช่วยเหลือ เช่นเดียวกับที่เราเคยให้ทาน การรักษาศีลและการบำเพ็ญภาวนาจะบังเกิดผลบุญกุศลอันหาประมาณมิได้ ดังจะเห็นได้จากหนังสือธรรมะกลุ่มที่แนะนำเรื่องสะเดาะเคราะห์ ต่อบุญหรือแก้กรรม มักจะแนะนำให้ผู้เสพไปปฏิบัติธรรม รักษาศีล และบำเพ็ญภาวนาเป็นต้น

วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมที่กล่าวถึงอันสงส์ที่เกิดจากการทำบุญ เช่นในหนังสือธรรมะชื่อ *ปาฏิหาริย์ เชื่อมบุญ* ของ ธ.ธรรมรักษ์ (๒๕๕๑: ๗๒) ดังต่อไปนี้

ถวายปัจจัยภิกษุอาพาธ

อันสงส์จะทำให้สุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรงดี ทั้งภพนี้และภพต่อๆ ไป

ถวายข้าวสาร

อันสงส์จะทำให้มีกินมีใช้ไม่ขาดแคลนในทุกๆ ภพ ทุกๆชาติ

ถวายค่าสาธารณูปโภคในวัด (ค่าน้ำ-ค่าไฟ)

ทำให้เกิดแสงสว่างสำเร็จซึ่งทิพยจักขุในชีวิตสว่างไสวและร่มเย็นเป็นสุข มีกินมีใช้
อุดมสมบูรณ์ทุกๆ ประการ

- ๑) **ผู้ที่รักษาศีล ข้อ ๑** ด้วยการไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ด้วยเศษของบุญที่รักษา
ศีลข้อนี้ เมื่อน้อมนำมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะทำให้มีพละนามัยแข็งแรง
ปราศจากโรคภัย ไม่ช้ำโรค อายุยืนยาว ไม่มีศัตรูหรืออุบัติเหตุต่างๆ มา
เบียดเบียนให้ต้องบาดเจ็บ หรือสิ้นอายุขัยเสียก่อนวัยอันควร
- ๒) **ผู้ที่รักษาศีล ข้อ ๒** ด้วยการไม่ถือเอาทรัพย์ของผู้อื่นที่เจ้าของมิได้เต็มใจ
ให้ ด้วยเศษของบุญที่นำมาเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้ได้เกิดในตระกูลที่
ร่ำรวย การทำมาหาเลี้ยงชีพภายนอก มักจะประสบช่องทางที่ดีทำมาค้า
ขึ้น และมีทรัพย์ ทรัพย์สมบัติไม่วิบัติหายนะไปด้วยภัยต่างๆ เช่น
อัคคีภัย วาตภัย ใจรัญ ๙๗ (ธ.ธรรมรักษ์, ๒๕๕๑:๑๖๘)

**การทำสมาธิภาวนา เป็นการฝึกจิตให้สงบและนิ่ง เพื่อรวมจิตให้เป็น
หนึ่งเดียวและมีพลัง แต่การทำให้ได้ผลดีนั้นต้องมีสติกำกับอยู่ด้วยถึงจะ
สมบูรณ์ และการทำสมาธิภาวนานี้เป็นหนทางหรือช่องทางหนึ่งที่เราใช้เป็น
การต่อรองเจรจากับเจ้าหนี้ที่เป็นเจ้ากรรมนายเวรที่เป็นวิญญานของเรา เพื่อ
เป็นการขอโทษกรรม**

(ธ.ธรรมรักษ์, ๒๕๕๑: ๑๔๖)

จากตัวอย่างหนังสือธรรมะเรื่อง ปาฏิหาริย์เชื่อมบุญ ของ ธ.ธรรมรักษ์ ได้อธิบายเรื่องการทำ
บุญ การรักษาศีล การทำสมาธิ ทั้งวิธีปฏิบัติและอานิสงส์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติ เห็นได้ว่าเนื้อหา
ธรรมที่ปรากฏมีลักษณะให้ความรู้และเชิญชวนให้ผู้อ่านนำไปปฏิบัติตาม การทำบุญบริจาคทาน และ
การรักษาศีล ก็เพื่อเป็นช่องทางให้มนุษย์สมความปรารถนาในสิ่งที่ตนอยากได้ อยากมี และอยากเป็น
มากกว่าจะเพ้อลลิตตัวตนหรือเพ้อมุงหวังจะจุนเจือให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ และความสุขด้วยความ
เมตตาจิตของตน ส่วนการปฏิบัติภาวนาก็เปรียบเสมือนวิธีปฏิบัติเพื่อการแก้กรรม หรือลดล้างสิ่งที่เรา
คิดว่าไม่ดี ไม่พึงปรารถนาจะประสบในชีวิต ซึ่งต่างจากวัตถุประสงค์เดิมที่การปฏิบัติสมาธิภาวนาก็
เพื่อเป็นฐานให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง

อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมก็มีกล่าวถึงเรื่อง ทาน ศีล
ภาวนา ในแง่ที่ต้องการให้ความรู้แก่ผู้อ่าน เช่น หนังสือธรรมะเรื่อง มีศีล... ก่อนจะสาย ของ อัจฉราวดี
วงศ์สกุล ผู้มีชื่อเสียงในวงสังคมและมีโอกาสปฏิบัติธรรมจนนำมาถ่ายทอดเป็นงานวรรณกรรม หนังสือ

ธรรมะเรื่องนี้จะนำหลักเบญจศีลมาประยุกต์ใช้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมสมัย เช่น การนำธรรมเรื่องศีลมาอธิบายประกอบเรื่องการดื่มไวน์เมื่อเข้าสังคม เป็นต้น

นอกจากเนื้อหาธรรมพื้นฐานดังกล่าวแล้ว ในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ ภัทริน ซอโสติกุล ยังได้นำเสนอเนื้อหาธรรมะตั้งแต่ระดับง่ายและคุ้นเคยกับชาวพุทธมากที่สุดเช่นเรื่อง ทาน ศีล ภาวนา ไปจนกระทั่งคำถามที่ว่า “คนเราเกิดมาทำไม” เพื่ออธิบายเรื่องกิเลส ความโลภ โกรธ หลง ดังที่กล่าวไว้ใน *กล่องบุญ ๑* ดังนี้

คน... มีนายใหญ่คนเดียวกัน

ถูกควบคุม และสั่งการ

ด้วย “กิเลส” เหมือนกันทุกคน

อันได้แก่ **โลภ โกรธ หลง** ของตนเอง

ทำให้ดูเหมือนว่า **คุณค่าของคน** อยู่ที่

ใครสามารถเอาชนะ “กิเลส” ของตนได้มากกว่ากัน

เอาชนะ **โลภ** ได้มาก ก็เป็น **คนซื่อสัตย์**

เอาชนะ **โกรธ** ได้มาก ก็เป็น **คนเมตตา**

เอาชนะ **หลง** ได้มาก ก็เป็น **คนมีสติปัญญา** หรือ **เอาดี** นั่นเอง

(ภัทริน ซอโสติกุล, ๒๕๔๙: ๐๑๕)

นอกจากนี้ วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่นำหลักธรรมมาปรับใช้กับการดำเนินชีวิต ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิต และนำเสนอในรูปแบบที่ทันสมัย ยังปรากฏเป็นเนื้อหาส่วนใหญ่ของหนังสือ “*เข็มทิศชีวิต*” และ “*เข็มทิศหัวใจ*” ที่กล่าวถึงว่าสิ่งที่ทำให้มนุษย์เกิดปัญหาก็คือจิตใจของแต่ละคน ดังนั้น มนุษย์จึงควรควบคุมจิตใจ สร้างเข็มทิศของตัวเอง อย่ายึดติดกับวัตถุหรือกิเลส ทำหน้าที่ของเราให้ดีที่สุด มีเวลาให้กับคนที่มีความสำคัญต่อชีวิตเรา ไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัว มิตร และแบ่งเวลาทำอะไรให้สังคม ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวเป็นแนวคิดหลักที่พบในงานของ สุนิตา นาท ณฑล

นอกจากเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมแล้ว วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม ส่วนหนึ่งจะนำหลักการปฏิบัติธรรมเช่น หลักอานาปานสติ การกำหนดลมหายใจเข้าออก หลักสติปัฏฐานสี่ซึ่งเป็นการปฏิบัติธรรมตามในมหาสติปัฏฐานสูตรมาอธิบายขยายความ โดยนำเสนอผ่านรูปแบบนวนิยาย ดังที่ปรากฏใน *๗ เดือนบรรลุมรรค* ดังนี้

วันที่ ๑: พยายามตั้งสติ

ลมหายใจแรกของการเจริญสติปัฏฐานปรากฏขึ้น!

มันคือลมหายใจแสนธรรมดาเสียอีกหนึ่ง ไม่ต่างอะไรจากลมที่ผ่านมาทั้งชีวิต ไม่ต่างอะไรแม้จากลมที่พัดผ่านกิ่งไม้ใบหญ้ารอบตัว

แต่สิ่งที่ต่างไปคือใจ! ใจที่ถูกกำหนดมุ่มมองไว้ว่าจะเห็นลมหายใจเป็นราวเกาะสำหรับประคองตัวเดินไปตามทางสู่ความหลุดพ้น

ขณะที่ฉันกำลังล้มตา และนั่งอยู่กับโต๊ะทำงาน เพิ่งวางมือจากสมุดบันทึกเล่มกะทัดรัดด้วยความตั้งใจว่า ลมหายใจที่เหลือทั้งชีวิตจะเป็นเครื่องอาศัยระลึก เป็นฐานสติแรกตามแนวที่พระพุทธเจ้าเน้นนักหนา

(๗ เดือนบวรอุทธรณ์, ๒๕๔๙: ๘๒)

ตัวอย่างข้างต้นตัดตอนมาจาก “๗ เดือนบวรอุทธรณ์” ของ “ดั่งตฤณ” ซึ่งเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่นำเสนอเนื้อหาธรรมเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติธรรมโดยยึดแนวสติปัฏฐาน ๔ กำหนดลมหายใจเข้าออก โดยนำเสนอในรูปแบบของนวนิยาย ดำเนินเรื่องไปตามลำดับเวลา และลำดับขั้นของการปฏิบัติธรรม การเล่าเรื่องกำหนดใช้สรรพนามบุรุษที่ ๑ คือ “ฉัน” เป็นผู้เล่าเรื่อง ประหนึ่งว่าผู้เล่าเรื่องเป็นผู้นำในการฝึกสมาธิแก่ผู้อ่าน เนื่องจากวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่แสดงเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมล้วนแต่นำเสนอสาระที่เป็นขั้นตอนการฝึกฝน การเรียงลำดับเนื้อหาจะเริ่มจากการปฏิบัติในระดับพื้นฐานไปจนถึงการปฏิบัติธรรมในระดับสูง

นอกจากนำเสนอในรูปแบบนวนิยายแล้ว วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมยังพบมาในรูปแบบบทความบันทึก ดังที่พบใน *คู่มือหนึ่งพรรษา* ดังนี้

ครั้งที่ ๓ วัดอินทร์ (ปี พ.ศ. ๒๕๔๓)

ประมาณวันที่ ๔ ของการปฏิบัติ ระหว่างนั่งสมาธิ เกิดอาการยุกๆยุกๆ ไม่ยอมหยุดจนจะขาดใจ หายใจไม่ออกเลย ตอนนั้นอึดอัดเหมือนจะขาดใจตาย ระหว่างกำลังจะถอดใจได้ยินเสียงคุณแม่สิริบอกว่า ของดีอยู่หลังตายไปนิดเดียวลูกไม่ต้องกลัว... ก็เลยอดทนสู้ไปจนทุกอย่างดับลง

(ประเสริฐ อุทัยเฉลิม, ๒๕๕๑: ๑๑๓-๑๑๔)

บันทึกข้างต้น กล่าวย้อนไปถึงประสบการณ์การปฏิบัติธรรมในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ความรู้สึกที่ผู้เล่าประสบการณ์ระหว่างการทำสมาธิเป็นตัวอย่างประสบการณ์ให้แก่ผู้อ่านหรือผู้ปฏิบัติธรรม

๒) เนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องลี้ลับและพิธีกรรมต่างๆ

วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมอีกกลุ่มหนึ่ง กล่าวถึงเรื่องพิธีกรรม ความลี้ลับ การดูดวง สะเดาะเคราะห์ และวิญญาณต่างๆ เนื่องมาจากพุทธศาสนาแนวประชานิยมในสังคมไทยมีลักษณะผสมผสานกับลัทธิวิญญาณนิยม (animism) กล่าวคือ แม้จะยึดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปหลักในการดำเนินชีวิต แต่วิธีประเพณีปฏิบัติต่างๆ ของพุทธศาสนิกชนกลับผสมปนเปด้วยวิญญาณนิยมที่เชื่อในภูติผีปีศาจ วิญญาณ และอำนาจเหนือธรรมชาติที่อาศัยอยู่เป็นประจำหรือใกล้ๆ กับวัตถุ ความเชื่อเช่นนี้สะท้อนออกมาในพิธีกรรมเช่น พิธีปลุกเสกเครื่องรางของขลัง พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ (ภัทรพร สิริกาญจน , ๒๕๓๐: ๒๙) ความเชื่อที่เกี่ยวกับวิญญาณ การทำนายทายทักเหล่านี้จึงปรากฏในวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม โดยที่สาระที่แท้จริงยังคงเน้นหลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นหลัก

ผู้วิจัยเห็นว่า วรรณกรรมพุทธศาสนาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องลี้ลับและพิธีกรรมต่างๆ จัดเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม เนื่องจากแนวคิดหลักของเรื่องคือกรรม การทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว มุ่งให้ผู้อ่านเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป และมุ่งให้ผู้อ่านประกอบกรรมดี ดังจะเห็นได้จากเรื่องเล่าบันทึกประสบการณ์ของแม่ชีทศพร และหนังสือเหล่านี้ได้รับความสนใจและความนิยมจากผู้อ่านจำนวนมาก

วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับไสยศาสตร์และความเชื่อนี้ พบเห็นได้จากงานเขียนของ บุรพา ผดุงไทย เขียนเรื่อง “เกิดแต่กรรม กับแม่ชีทศพร” เล่ม ๑-๔ “คาถาเศรษฐี” “เหล็กไหลไม่มีวันตาย” “รอยด้วยของขลัง” “เปิดนรกหลังความตาย” เป็นต้น เรื่องเล่าบันทึกประสบการณ์ของแม่ชีทศพร ชัยประคอง บันทึกประสบการณ์ของผู้มีพลังจิต ผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติสามารถทำนายอนาคตได้เช่น “Super Richy” “พ้นเคราะห์เพราะฉัน” เป็นต้น

เรื่องเล่าบันทึกประสบการณ์ของแม่ชีทศพร ชัยประคอง มีเนื้อหาเกี่ยวกับการล่วงรู้กรรมของผู้อื่นผ่านการนั่งสมาธิ ชาวบ้านหรือผู้ที่มีเรื่องเดือดร้อนจะมาหาแม่ชีเพื่อให้ดูกรรมเก่าของแต่ละคน แม่ชีจะนั่งสมาธิและล่วงรู้เจ้ากรรมนายเวรของแต่ละคน จากนั้นจึงให้ผู้ที่เดือดร้อนไปทำบุญเพื่อสะเดาะเคราะห์กรรม ดังที่ปรากฏใน เกิดแต่กรรม ๔ ดังนี้

... คุณหมอต่านหนึ่งที่ได้มาปรับทุกข์กับแม่ชีเรื่องสุขภาพและปัญหาส่วนตัวกล่าวคือ คุณหมอมืออาการปวดตามข้อและตามกระดูกอย่างหนักจนถึงขั้นที่ว่าเวลานอนไม่สามารถพลิกตัวได้ อาการเช่นนี้เกิดขึ้นกับคุณหมอมานหลายปีแล้ว คุณหมอเองก็ได้ทดลองหาสาเหตุมานับครั้งไม่ถ้วน แต่ก็ยังสรุปไม่ได้ว่าอาการดังกล่าวเกิดขึ้นจากอะไร จึงไม่สามารถรักษาได้ จนกระทั่งมีโอกาสได้มาพบกับแม่ชีทศพรและเมื่อเรียนถามเรื่องนี้กับแม่ชีทศพรท่านจึงเฉลยปริศนาว่า เหตุที่ทำให้คุณหมอมืออาการปวดตามข้อก็เพราะมีวิญญาณของเด็กๆ ๔ คนที่คุณหมอเคยทำแท้งนั้นเข้ามาเกาะตามบริเวณต่างๆ ที่มีอาการปวดอยู่นั้น และนอกจากนี้กรรมจากการทำผิดจรรยาบรรณแพทย์จึงเป็นผลให้เวลานอนคุณหมอจึงต้องนอนแบบทารก คือทารกมีลักษณะอาการนอนอย่างไร คุณหมอก็ต้องนอนท่านั้น หากหมอดบญกุศลเมื่อไรอาจต้องเป็นอัมพาตได้... คุณหมอได้สอบถามแม่ชีเพิ่มเติมว่า “หมอที่ทำแท้งมีบาปกรรมอะไรไหม” แม่ชีอธิบายว่า “หมอที่ทำแท้งหากไม่ได้ทำกุศลผลบุญเป็นเบาะรองรับตัวเองไว้ เมื่ออายุเริ่มย่างเข้า ๖๐ ปีจะเริ่มมีอาการทางประสาท วิกลจริต ควบคุมตนเองไม่ได้ อาจถึงกับเป็นบ้า ส่วนผู้หญิงที่ทำแท้งนั้นดวงวิญญาณของเด็กจะเกาะอยู่กับตัว สมมุติว่าเด็กคนนี้เมื่อเกิดมาแล้วสามารถมีอายุได้ถึง ๗๐ ปีจึงจะตาย ดวงวิญญาณทารก ก็จะติดตามผู้เป็นแม่ไปนานถึง ๗๐ ปีเรียกว่ามาเกาะจนตาย การเกาะของดวงวิญญาณทารกที่เกิดจากการทำแท้ง ไม่ได้แค่เพียงเกาะธรรมดาๆ แต่เขาจะดูดนมแม่เขาไปด้วย ดวงวิญญาณจะดูดน้ำเหลืองจากตัวแม่แรกๆ แม่ก็ยังไม่เป็นอะไรแต่นานวันเข้า ก็จะเริ่มเกิดแผลที่เต้านม ไปหาหมอก็รักษาไม่หาย และที่สุดก็จะกลายเป็นมะเร็งเต้านม...”

(บุรพา ผดุงไทย, เกิดแต่กรรม ๔, ๓๓-๓๔, ๓๕)

จากข้างต้น เป็นประสบการณ์ของแม่ชีทศพรที่ได้ทำนายเรื่องกรรมที่เกิดจากการทำแท้งให้แก่คุณหมอต่านหนึ่ง เนื้อหาธรรมที่แม่ชีทศพรนำมาอธิบายประเด็นเรื่องการทำแท้งคือ การผิดศีลข้อแรก ซึ่งก็คือ ปาณาติบาต หรือการฆ่าสัตว์ ซึ่งผลกรรมที่คุณหมอเคยทำแท้งก็ได้ปรากฏทำให้คุณหมอเป็นผู้ที่ร่างกายอ่อนแอ รู้สึกเจ็บปวด ในตอนท้ายของหนังสือเล่มนี้ แม่ชีทศพรก็ได้เสนอแนะให้ผู้ประสบเคราะห์กรรมต่างๆ หมั่นสวดมนต์ ทำบุญ ทำทาน และปฏิบัติธรรม เป็นต้น

- วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติบุคคล

เนื้อหาจะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของพระพุทธเจ้า พระสาวกองค์สำคัญ ประวัติพระภิกษุสำคัญ รวมไปถึงบันทึกประสบการณ์ของพระภิกษุ เช่น นักรบหนึ่งพรรษา คูจิตหนึ่งพรรษา ในวัตร... บันทึกลับพระฝึกหัด ผมไม่มีผม เป็นต้น

วรรณกรรมพุทธศาสนาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติพระพุทธเจ้า ส่วนใหญ่เนื้อหาจะดำเนินไปตามเค้าโครงเรื่องที่มีมาในวรรณกรรมพุทธประวัติ นิบาตชาดก รายละเอียดที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ และพระสาวกจะไม่มีเปลี่ยนแปลงมากนัก เนื่องจากวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าค่อนข้างจะถูกเผยแพร่และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในสังคมไทยที่นับถือพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ การนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับประวัติพระพุทธเจ้าและพระสาวกจึงตั้งอยู่ในกรอบโครงเรื่องที่มีมาในวรรณกรรมพุทธประวัติ

นอกจากวรรณกรรมพุทธประวัติ ในวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาานิยมยังได้มีวรรณกรรมประวัติพระสงฆ์รูปต่างๆ โดยส่วนใหญ่จะเป็นประวัติพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงเช่น พระอรหันต์มีจริง เล่าไว้เมื่อวัยสนธยา ชีวิต การงาน หลักธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ ธรรมดาตาม ธรรมะตอบ เป็นต้น ประวัติพระเกจิอาจารย์โดยเฉพาะพระสายวิปัสสนาเช่น ประวัติหลวงปู่มั่น ภูริทัตตะเถระ ประวัติหลวงพ่อกาฬศิลาสิงห์ดำ ประวัติหลวงพ่อดอด วัดปากน้ำภาษีเจริญ วรรณกรรมประวัติพระสงฆ์สำคัญส่วนใหญ่จะนำเสนอเนื้อหาธรรม วิธีการปฏิบัติธรรม ผสมผสานกับอิทธิปาฏิหาริย์ที่มาจากบุญบารมีของพระรูปนั้นๆ เช่น

สามเณรจะมีหน้าที่ถวายการอุปัฏฐากครูบาอาจารย์ พระเถรานุเถระและพระอาคันตุกะที่มาสู่สถาน... เมื่อมาถึงกุฏิหลวงปู่มั่น ก็ได้เห็นพระเถรานุเถระนั่งเต็มกุฏิไปหมด เห็นว่าไม่มีโอกาสจะขึ้นข้างบนไปฟังได้แล้ว จึงได้พากันหลบเข้าไปยืนฟังอยู่ใต้ถุนกุฏิด้วยความตั้งอกตั้งใจ บางคำหรือบางตอนหลวงปู่พูดค่อย ฟังได้ยินไม่ชัดเจน พวกสามเณรก็พากันเขย่งเท้าเงยหูฟังด้วยความกระหาย...

...วันนั้นหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ได้อธิบายธรรมะวิจิตรพิสดารมากกว่าทุกวัน... สามเณรสมชายกลัวว่าธรรมะจะขาดตอน จึงสงบนิ่งไม่สนใจกับเรื่องหม้อยา... จนเมื่อหลวงปู่มั่นเทศน์จบลงแล้ว สามเณรสมชายก็ได้รีบไปดูหม้อยาทันที แต่ปรากฏว่าน้ำยาที่ต้มไว้นั้นเหือดแห้ง จหม้อยาแตกกันทะลุใช้การไม่ได้อีกต่อไป...

เมื่อหมู่คณะเห็นเหตุการณ์เกิดขึ้นดังนี้ ต่างรูปต่างก็พากันดำหนิติเตียนและกล่าวโทษว่าสามเณรสมชายทำให้ของสงฆ์เสียหาย... สามเณรสมชายท่านมีนิสัยเป็นลูกผู้ชายเต็มตัวอยู่แล้ว เมื่อผิดท่านก็ยอมรับผิดแต่โดยดี จะลงโทษสถานใดท่านก็ยอมทั้งนั้น ขอแต่ได้มีโอกาสอยู่ฟังธรรมะจากหลวงปู่มั่นท่านนั้นก็เป็นที่พอใจแล้ว

...ในขณะที่กำลังวิพากษ์วิจารณ์เรื่องหม้อยาแตกชำรุดใช้การไม่ได้นั้น หลวงปู่มั่นก็เดินผ่านมาจากทางนั้นพอดี และได้มองเห็นหม้อยากันทะลุตั้งอยู่บนเตา หลวงปู่ท่านจึงได้หัวเราะออกมาเบาๆ ซึ่งเป็นลักษณะว่าเข้าใจความหมายและไม่ตำหนิกับการกระทำครั้งนี้ พร้อมกับ

นั่นหลวงปู่ท่านจึงได้ปรารภออกมาเบาๆ ว่า **ธรรมะดีกว่าวัตถุและหายากกว่าวัตถุ**
ภายนอก...

(สุทธิคุณ กองทอง, ๒๕๕๑: ๘๙-๙๑)

เนื้อหาธรรมที่กล่าวถึงประวัติบุคคลสำคัญในศาสนา อาทิ พระพุทธเจ้า พระสาวก และพระสงฆ์รูปสำคัญ จุดมุ่งหมายหนึ่งของผู้สร้างวรรณกรรมตั้งใจคือการเผยแพร่ประวัติ คุณสมบัติ และคุณความดีของพระพุทธเจ้า พระสาวก และพระสงฆ์รูปต่างๆ การเผยแพร่พุทธประวัติและประวัติพระสงฆ์รูปสำคัญ ก่อให้เกิดการเรียนรู้และสร้างความศรัทธาให้แก่ชาวพุทธ ซึ่งถือว่าเป็นการเผยแพร่ศาสนาอีกรูปแบบหนึ่ง

นอกจากประวัติพระสงฆ์รูปสำคัญแล้ว เรื่องเล่าบันเทิงที่ประการณ์ก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ใช้นำเสนอเนื้อหาที่เป็นอัตชีวประวัติของพระสงฆ์และสอดแทรกธรรมะไว้ วรรณกรรมรูปแบบเรื่องเล่าบันเทิงที่ประสภารณ์ของพระจะดำเนินเรื่องในรูปแบบของบันเทิงประจำวัน กล่าวถึงการดำเนินชีวิตและกิจวัตรประจำวันในระหว่างที่บวชเป็นพระ โดยแทรกหลักธรรมและข้อคิดที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะไว้ด้วย

๓.๒.๓.๓. **สรุปลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม**

ดังที่ได้กล่าวถึงวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมมาโดยสังเขป ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะสรุปลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม ดังนี้

ผู้สร้าง วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมสามารถจำแนกกลุ่มผู้สร้างได้เป็น ๒ กลุ่มคือ กลุ่มผู้สร้างที่เป็นพระ เช่น ว.วชิรเมธี พระมหาสมปอง ตาลปุตโต เป็นต้น และกลุ่มผู้สร้างที่เป็นฆราวาส ได้แก่ ดังตฤณ ลีตินาถ ณ พัทลุง ภัทริน ซอเสตติกุล เป็นต้น โดยงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมจะสร้างผ่านระบบธุรกิจสำนักพิมพ์ซึ่งขึ้นอยู่กับกลไกตลาดในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม

ผู้เสพ การสร้างงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมมีกลุ่มผู้เสพเป้าหมายเป็นประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะคนในสังคมเมือง งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมจะมีรูปแบบและเนื้อหาที่เข้าถึงกลุ่มผู้เสพจำนวนมาก ทั้งเด็ก เยาวชน วัยทำงาน ผู้ใหญ่ และไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ประสบปัญหาชีวิตในด้านใดก็ตาม งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมจะเน้นการเผยแพร่ผ่านสื่อสมัยใหม่ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้เสพจำนวนมากและกลุ่มผู้เสพทุกสาขาอาชีพ

นอกจากนี้ เนื่องจากวัฒนธรรมประชานิยมได้มีความสัมพันธ์กับระบบธุรกิจและสื่อสมัยใหม่ วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมจึงมีการผลิตเป็นจำนวนมากเพื่อจำหน่ายในระบบธุรกิจ ดังนั้น เรื่องของกำไรและขาดทุนหรือระบบกลไกตลาดจึงสำคัญ การสร้างงานจึงเน้นให้เข้าถึงกลุ่มคนในยุคปัจจุบันที่ส่วนใหญ่มีกระแสบริโภค งานที่เข้าใจง่าย มีเนื้อหาเข้าถึงวิถีชีวิตสมัยใหม่ ในด้านความสัมพันธ์กับสื่อสมัยใหม่ วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมเหล่านี้เผยแพร่ผ่านสื่อสมัยใหม่ เพื่อให้งานวรรณกรรมสามารถเข้าถึงผู้เสพได้ในวงกว้าง

รูปแบบ วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมได้นำรูปแบบการนำเสนอซึ่งเดิมใช้ นำเสนอเรื่องทั่วไปหรือเรื่องทางโลก อาทิ บทความคู่มีเรื่องการใช้ชีวิต (บทความ how to) บทความบันทึกประจำวัน การ์ตูน ฯลฯ มาใช้ในการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นประเด็นทางศาสนาหรือเรื่องทางธรรม เช่น *ธรรมะเดลิเวอรี่ เล่ม ๑-๕ ธรรมะติดปีก กล่องบุญ คู่มือหนึ่งพรรษา* เป็นต้น รูปแบบการนำเสนอเช่นนี้ ทำให้เนื้อหาธรรมที่นำเสนอมีลักษณะเข้าใจง่าย และเป็นสูตรสำเร็จที่เหมาะสมแก่การนำไปประยุกต์ใช้

เนื้อหา วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมนำเสนอเนื้อหาที่หลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยแบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ได้แก่ เนื้อหาธรรมะประยุกต์ และเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติบุคคล ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาเป็นการผสมผสานเนื้อหาประเด็นทางพุทธศาสนากับเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตในสังคมสมัยใหม่ ลักษณะเช่นนี้ ทำให้ผู้เสพวรรณกรรมรู้สึกว่าการธรรมะเป็นเรื่องใกล้ตัวและมีส่วนสัมพันธ์กับวิถีชีวิตสมัยใหม่ของตน ปัญหาในชีวิตประจำวันสามารถแก้ไขได้ด้วยธรรมะ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมได้รับความนิยมจากผู้เสพเป็นจำนวนมาก

ภาษา การใช้ภาษาที่นำเสนอในวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมมีลักษณะ เข้าใจง่าย การใช้คำศัพท์ร่วมสมัย ถ้อยคำหรือความเปรียบที่เชื่อมโยงได้กับเหตุการณ์ร่วมสมัย ทั้งพยายามหลีกเลี่ยงการใช้ศัพท์ทางศาสนาจึงทำให้ภาพลักษณ์ของวรรณกรรมพุทธศาสนาที่เป็น วรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์นั้นเลือนลงไป ภาพลักษณ์วรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมเป็น วรรณกรรมที่คนทั่วไปสามารถอ่านเข้าใจได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้กลายเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนว วัฒนธรรมประชานิยม

ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอภาพรวมของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมว่ามี ลักษณะอย่างไรบ้าง ผลการศึกษาจะเป็นแนวทางประกอบการศึกษาวิเคราะห์ผลงานของ “ดังตฤณ” ในฐานะวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอในบทต่อไป

บทที่ ๔

ลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมในงานของ “ดั่งตฤณ”

ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ผลงานของ “ดั่งตฤณ” เพื่อเสนอให้เห็นลักษณะเด่นในฐานะวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม โดยผู้วิจัยจะนำเสนอประเด็นต่างๆ เป็นลำดับดังนี้

๔.๑. งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ”

๔.๑.๑. ความเป็นมาของงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ”

๔.๑.๒. งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ” ที่เผยแพร่ในสื่อสิ่งพิมพ์

๔.๑.๓. งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ” ที่เผยแพร่ผ่านสื่อชนิดอื่น

๔.๒. ลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ”

๔.๒.๑. ลักษณะด้านรูปแบบการนำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ”

๔.๒.๒. ลักษณะเนื้อหาในวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ” ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์

๔.๒.๓. กลวิธีนำเสนอเนื้อหาในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ”

๔.๓. ลักษณะเด่นของผลงานของ “ดั่งตฤณ”

๔.๓.๑. ลักษณะเด่นด้านรูปแบบ

๔.๓.๒. ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา

๔.๓.๓. ลักษณะผสมผสานทางวัฒนธรรม (Cultural Hybridity)

๔.๓.๔. การนำเสนองานวรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดั่งตฤณ” ผ่านสื่อที่หลากหลาย

๔.๑ งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ”

๔.๑.๑. ความเป็นมาของการสร้างงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ”

“ดั่งตฤณ” เป็นนามปากกาของ ศรันย์ ไมตรีเวช นักเขียนบทความและหนังสือเกี่ยวกับธรรมะ ศรันย์ ไมตรีเวช เริ่มสนใจพุทธศาสนาตั้งแต่อายุ ๑๖ ปี เนื่องจากต้องการทราบว่า “วิปัสสนา” เป็นอย่างไร และได้อ่านหนังสือวิธีทำสมาธิและวิปัสสนาของพระอาจารย์ธรรมรักษา ซึ่งทำให้เกิดแรงบันดาลใจจะศึกษาธรรมและการปฏิบัติธรรมให้รู้ลึกยิ่งขึ้น ต่อมา เมื่ออายุ ๒๐ ปีจึงได้มีโอกาสอุปสมบทเป็นระยะเวลา ๑ เดือนที่วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา และได้มีโอกาสศึกษาธรรมและการปฏิบัติธรรมกับหลวงพ่อบุญ สุวานิโย ผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ (มนสิกุล โอวาทเภสัชช์, ๒๕๔๘)

“ดั่งตฤณ” เริ่มมีงานเขียนธรรมะครั้งแรกเมื่ออายุ ๒๒ ปี โดยเขียนบทความเรื่อง “ปฏิบัติธรรมด้วยกระดาษ” ส่งไปยังนิตยสารธรรมะ แม้ว่าจะไม่ได้รับความนิยมในขณะนั้น แต่ “ดั่งตฤณ” ก็ได้พยายามเขียนงานวรรณกรรมพุทธศาสนาโดยตลอด จนกระทั่งได้เขียนนวนิยายเรื่อง “ทางนฤพาน” ลงในเว็บไซต์ลานธรรมเสวนาและได้รับความนิยมจากผู้อ่านเป็นอย่างมาก นับแต่นั้นมา “ดั่งตฤณ” ได้เขียนงานวรรณกรรมพุทธศาสนาออกอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับแรงบันดาลใจจากวรรณกรรมเรื่อง “ลี้ลาวดี” ของ “ธรรมโฆษ” ในการเขียนงานบันเทิงคดี และเขียนบทความธรรมะโดยอ้างอิงจาก “พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน” ของ “สุชีพ ปุญญานุภาพ”

งานของ “ดั่งตฤณ” ได้เผยแพร่ทั้งในสื่อรูปแบบเว็บไซต์ นิตยสาร และหนังสือ เว็บไซต์หลักที่รวบรวมผลงานของ “ดั่งตฤณ” คือ www.dungtrin.com และ www.dungtrin.org ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมและนำเสนอไฟล์ข้อมูลบันทึกเสียงอ่านงานวรรณกรรมของ “ดั่งตฤณ”^{๓๕} นอกจากนี้เว็บไซต์หลักที่รวบรวมผลงานของ “ดั่งตฤณ” ข้างต้นแล้ว เว็บไซต์ “ลานธรรมเสวนา” www.larndham.net ก็เป็นอีกเว็บไซต์หนึ่งที่เผยแพร่ผลงานของ “ดั่งตฤณ” เว็บไซต์ “ลานธรรมเสวนา” เป็นเว็บบอร์ด “กระดานสนทนาธรรมะ” ที่เกิดขึ้นจากกลุ่มสมาชิก “ห้องศาสนา” ในเว็บบอร์ด “พันทิป” (www.pantip.com/cafe/religious) เว็บไซต์ “ลานธรรมเสวนา” เปิดโอกาสให้สมาชิกได้ตั้งคำถามและแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับธรรมะ การปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน ๔ และกิจกรรมการทำบุญต่างๆ จนกลายเป็นชุมชนที่มีสมาชิกหลากหลายวัยและอาชีพมาสนทนาแลกเปลี่ยนหัวข้อธรรมซึ่งกันและกัน และในกระดานสนทนา “ลานธรรมเสวนา” ก็เป็นพื้นที่ทำให้เกิดงานเขียนของ “ดั่งตฤณ” เริ่มต้นจากผลงานเรื่องแรกคือนวนิยายเรื่อง “ทางนฤพาน” ที่พิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกในเว็บบอร์ดนี้ ต่อมาเมื่อมีผู้รู้จัก

^{๓๕} โดยเก็บบันทึกเป็นไฟล์เสียง mp3. และ wma. เพื่อให้สะดวกต่อการเก็บข้อมูลและนำมาเปิดฟัง

“ดั่งตฤณ” มากขึ้น เว็บไซต์ “ลานธรรมเสวนา” จึงเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ “ดั่งตฤณ” ใช้แสดงความคิดเห็น และตอบคำถามเกี่ยวกับธรรมะ ซึ่งคำถาม-คำตอบที่ “ดั่งตฤณ” แสดงไว้บนกระดานสนทนาแห่งนี้จะได้นำมาตีพิมพ์รวมเล่มเป็นหนังสือในเวลาต่อมา

ส่วนงานของ “ดั่งตฤณ” ที่เผยแพร่ในสื่อวิทยุสารก่อนจะนำมาตีพิมพ์รวมเล่มได้แก่ นวนิยายเรื่อง *กรรมพยากรณ์ เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว* และคิดจากความว่าง นวนิยายเรื่อง *กรรมพยากรณ์* ได้พิมพ์เป็นตอนๆ ลงในนิตยสารบางกอกรายสัปดาห์ก่อนจะพิมพ์รวมเล่มโดยสำนักพิมพ์นวนิยายบางกอก ส่วน *เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว* นั้นรวบรวมมาจากคอลัมน์ถาม-ตอบเกี่ยวกับเรื่องกรรมในนิตยสารบางกอกรายสัปดาห์เช่นเดียวกัน ในขณะที่ *คิดจากความว่าง* เป็นหนังสือรวมบทความเกี่ยวกับธรรมะจากคอลัมน์คิดจากความว่างในนิตยสาร *เนชั่นสุดสัปดาห์* นอกจากนี้ “ดั่งตฤณ” ได้เขียนบทความลงคอลัมน์ “เสียดาย... คนตายไม่ได้รู้” ให้กับนิตยสาร *ฮอล แม็กกาซีน (All Magazine)* เริ่มเขียนบทความในฉบับเดือนกันยายน ๒๕๕๑

เมื่อ “ดั่งตฤณ” เขียนนวนิยายเรื่อง *ทางนฤพาน* บนอินเทอร์เน็ตและได้รับความนิยมจากผู้อ่านวรรณกรรมออนไลน์ ทำให้ชื่อเสียงของ “ดั่งตฤณ” ในฐานะนักเขียนนวนิยายพุทธศาสนาเป็นที่รู้จักมากขึ้น ต่อมา “ดั่งตฤณ” เขียนหนังสือธรรมะแนวคู่มือการใช้ชีวิตชื่อว่า *เสียดาย... คนตายไม่ได้รู้* และได้รับความนิยมจากผู้อ่านจำนวนมากจนกลายเป็นกระแสนิยมหนังสือธรรมะรูปแบบคู่มือการใช้ชีวิต ความนิยมที่มีต่อผลงานของ “ดั่งตฤณ” ทำให้เกิดนักเขียนหนังสือธรรมะ และนำเสนอเนื้อหาธรรมะในรูปแบบอื่นๆ ขึ้นมาอีกมาก โดยส่วนใหญ่จะนิยมตั้งชื่อที่คล้ายคลึงกับหนังสือเล่มดังกล่าว รวมทั้งเนื้อหาจะกล่าวถึงเรื่องกรรมเช่นเดียวกันแต่อาจจะแตกต่างกันในรายละเอียด

งานวรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดั่งตฤณ” มีรูปแบบที่หลากหลาย มีการผูกโครงเรื่องได้น่าสนใจ และนำประเด็นธรรมะมาอธิบายให้เข้าใจง่าย จนเกิดเป็นกระแสนิยมวรรณกรรมพุทธศาสนาขึ้นมา ทำให้สื่อมวลชนโดยเฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์พยายามรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถิติการวางจำหน่ายหนังสือธรรมะ รวมไปถึงการเปิดตัวหนังสือธรรมะของสำนักพิมพ์ต่างๆ และจากการสำรวจของหนังสือพิมพ์มติชน (๒๕๔๘) พบว่าปี พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๘ ซึ่งเป็นช่วงที่งานของ “ดั่งตฤณ” เริ่มได้รับความนิยมและเกิดนักเขียนวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมเพิ่มขึ้น แวดวงวรรณกรรมมีความเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจ เมื่อวรรณกรรมพุทธศาสนาที่มียอดจำหน่ายค่อนข้างคงที่ กลับติดอันดับหนังสือขายดี

“ตอนนี้ต้องบอกว่าเหลือเชื่อ เพราะหนังสือเสียดายคนตายไม่ได้อ่าน ของสำนักพิมพ์เราหลังจากเปิดตัวไปเมื่อเดือนตุลาคมที่ผ่านมา ตอนนี้ยังขาดตลาดอยู่เลย และล่าสุดก็พิมพ์ครั้งที่ ๖ ไปแล้ว ซึ่งมันเป็นยอดที่เหลือเชื่อสำหรับหนังสือธรรมะ”

(दनัย จันทรเจ้าฉาย, มติชน, ๒๕๔๘)

นอกจากงานของ “ดั่งตฤณ” ที่พิมพ์เผยแพร่ในสื่ออินเทอร์เน็ตและนิตยสารดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า “ดั่งตฤณ” ได้นำหลักธรรมมาเผยแพร่ผ่านสื่อรายการโทรทัศน์ ชื่อรายการ “ที่เล่นที่จริง” เริ่มออกอากาศครั้งแรกเมื่อวันเสาร์ที่ ๘ กันยายน ๒๕๕๑ ทางสถานีทรูวิชั่น ช่อง ๒๘ โดยออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา ๘.๐๐ – ๘.๓๐ น.

ผู้วิจัยเห็นว่า การนำเสนองานวรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดั่งตฤณ” ในสื่อที่หลากหลาย มีส่วนทำให้งานของ “ดั่งตฤณ” เข้าถึงกลุ่มผู้อ่านที่เป็นมหาชน และทำให้งานของ “ดั่งตฤณ” มีลักษณะเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

๔.๑.๒. งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ” ที่เผยแพร่ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์

งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ” ที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาวิเคราะห์ทั้งหมด ๑๒ เรื่อง เป็นหนังสือธรรมะ ๗ เรื่อง นวนิยาย ๓ เรื่อง สารคดี ๑ เรื่อง และการ์ตูน ๑ เรื่อง ดังนี้

หนังสือธรรมะ ๗ เรื่อง ได้แก่ เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน เล่ม ๑ และ ๒ มีชีวิตที่คิดไม่ถึง คิดจากความว่าง เล่ม ๑-๔ เตรียมเสียบังไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๑-๑๒ วิปัสสนาอนุบาล วาตะดั่งตฤณ ฉบับชวนคิด และ วาตะดั่งตฤณ ฉบับความรักหลากหลาย

- เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน เล่ม ๑ และ ๒

หนังสือธรรมะที่นำเสนอในรูปแบบของบทความคู่มือการใช้ชีวิต (How to) เน้นหาให้คำอธิบายว่า เหตุใดแต่ละคนจึงเกิดมาแตกต่างกันไป และเพราะอะไรจึงปรากฏเป็นตัวตนของแต่ละคน สิ่งที่คนเรากระทำอยู่อย่างเป็นปกติจะส่งผลอย่างไรเมื่อผู้นั้นตายไปแล้ว หลักธรรมที่ผู้เขียนนำมาใช้คือ การรักษาศีล กรรม ซึ่งเป็นความเชื่อที่ฝังในจิตสำนึกของชาวพุทธ นอกจากนี้ใน “เสียดาย... คนตายไม่ได้

อ่าน เล่ม ๒” ได้นำขั้นตอนการปฏิบัติธรรมตามแนว “สติปัฏฐาน ๔” มาอธิบายให้เข้าใจง่าย และพร้อมจะนำไปปฏิบัติได้

- มีชีวิตที่คิดไม่ถึง

มีชีวิตที่คิดไม่ถึง เป็นหนังสือธรรมะที่กล่าวถึงเรื่องกรรม บาปบุญคุณโทษ โดยนำเสนอในรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิต (How to) ที่มีรูปแบบคล้ายคลึงกับคู่มือการเล่นเกมส์ออนไลน์ กล่าวคือ ผู้เขียนสมมติให้ช่วงชีวิตของมนุษย์เป็น “เกมส์กรรม” ผู้อ่านคือผู้เล่นเกมส์กรรมของแต่ละคน มีองค์ประกอบในการเล่นเกมส์ มีทุนพื้นฐาน อาวุธ การสะสมคะแนน รางวัลและโทษที่ได้รับ ซึ่งทุกอย่างจะปรากฏออกมาในเรื่องของกรรม และเหตุการณ์ที่พบในชีวิตแต่ละคน

- คิดจากความว่าง เล่ม ๑-๔

คิดจากความว่าง เล่ม ๑-๔ เป็นหนังสือรวมบทความที่เคยตีพิมพ์ในคอลัมน์ “คิดจากความว่าง” ในนิตยสารเนชั่นสุดสัปดาห์ บทความในหนังสือเล่มนี้นำเสนอเนื้อหาธรรมะที่เกี่ยวกับกรรม วิบากกรรม โดยนำเสนอประเด็นปัญหาในครอบครัวและสังคมมาอธิบายด้วยหลักกรรม นำเสนอเกร็ดธรรมะ และข้อคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับวิถีชีวิตปัจจุบันได้ ผู้เขียนใช้รูปแบบในการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น รูปแบบบทความทั่วไป คอลัมน์ถาม-ตอบปัญหาธรรมะ เรื่องสั้น และกวีนิพนธ์ธรรมะ เป็นต้น

- เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๑ - ๑๒

เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๑-๑๒ เป็นหนังสือรวบรวมบทความในคอลัมน์ถาม-ตอบปัญหาที่เคยตีพิมพ์ในคอลัมน์ “เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว” ในนิตยสาร บางกอกรายสัปดาห์ คำถามในคอลัมน์นี้มาจากทั้งจากผู้อ่านทั้งในนิตยสารบางกอกรายสัปดาห์ และผู้อ่านที่ส่งคำถามมาทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ในเว็บไซต์ dungtrin.com คำถามส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับเรื่องกรรมและผลของกรรม ลักษณะเนื้อหาของคำถามจะพบว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน เช่น กรรมใดที่ทำให้เกิดมาเป็นภรรยาน้อย เป็นเมียน้อยผัดไหม? ชายตัวเพื่อช่วยแม่ผัดไหม? เป็นต้น

- วิปัสสนานุบาล

วิปัสสนานุบาล เป็นหนังสือธรรมะในรูปแบบของบทความคู่มือการใช้ชีวิตหรือฮาวทู (How to) จัดพิมพ์เผยแพร่โดยสำนักพิมพ์ดีเอ็มจี วิปัสสนานุบาล เป็นคำสอนระหว่าง “วิปัสสนา” หมายถึงความเห็นแจ้ง, การฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความเห็นแจ้งในสังขารทั้งหลายว่าเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา กับคำว่า “อนุบาล” หมายถึง ตามระวังรักษา ดังนั้น “วิปัสสนานุบาล” จึงหมายถึง การ

ตามใฝ่ระวังรักษาการฝึกอบรมปัญญา นัยนี้หมายถึง การฝึกปัญญาขั้นต้นเพื่อให้เกิดความเห็นแจ้ง รูปแบบของหนังสือจะคล้ายคลึงกับหนังสือคู่มือการใช้ชีวิตประเภทต่างๆ เนื้อหาเกี่ยวกับการเริ่มต้นปฏิบัติธรรม การนำแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนามาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และพิสูจน์ให้เห็นว่า การทำวิปัสสนาสามารถกระทำได้ทุกเวลาทุกสถานที่ และทำได้กับคนทุกเพศทุกวัย กลุ่มเป้าหมายของหนังสือเล่มนี้คือผู้ที่สนใจจะเริ่มต้นปฏิบัติวิปัสสนา มุ่งให้เป็นหนังสือสำหรับคนเมืองที่ไม่มีเวลาและโอกาสจะไปปฏิบัติธรรมได้

- วาฑะดั่งตฤณ ฉบับความรักหลากหลาย

วาฑะดั่งตฤณ ฉบับความรักหลากหลาย จัดพิมพ์ครั้งแรกเพื่อพิมพ์แจกเป็นธรรมทาน ต่อมาสำนักพิมพ์ดีเอ็มจีจึงจัดพิมพ์จำหน่าย วาฑะดั่งตฤณ ฉบับความรักหลากหลาย นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและมุมมองความรักในแบบต่างๆ โดยตัดตอนข้อความ สำนวน และบทสนทนา มาจากหนังสือธรรมะของดั่งตฤณ คำถามในเว็บไซต์ และนวนิยาย

- วาฑะดั่งตฤณ ฉบับชวนคิด

วาฑะดั่งตฤณ ฉบับชวนคิด จัดพิมพ์ครั้งแรกแจกเป็นธรรมทานเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ เพื่อเป็นที่ระลึกในวาระขึ้นปีใหม่ พ.ศ. ๒๕๔๙ ต่อมาเมื่อมีผู้สนใจหนังสือเล่มนี้มากขึ้น สำนักพิมพ์ดีเอ็มจีจึงจัดพิมพ์จำหน่ายในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ วาฑะดั่งตฤณ ฉบับชวนคิด เป็นหนังสือรวบรวมข้อคิดและเกร็ดธรรมะที่คัดเลือกมาจาก กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ ทางนฤพาน และเสียดายคนตายไม่ได้อ่าน เล่ม ๑

- ทางนฤพาน

ทางนฤพาน มีรูปแบบเป็นนวนิยายเรื่องยาว เผยแพร่ครั้งแรกในเว็บบอร์ด “ลานธรรมเสวนา” และได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจากผู้อ่านบนอินเทอร์เน็ต จนกระทั่งมีผู้รวบรวมเงินเพื่อนำมาตีพิมพ์เป็นเล่มและแจกโดยไม่คิดมูลค่า ความนิยมของนวนิยายเรื่องนี้ทำให้สำนักพิมพ์นวนิยายบางกอกติดต่อนำมาจัดพิมพ์จำหน่าย

ทางนฤพาน เป็นนวนิยายจบในเล่ม มีเนื้อหาเกี่ยวกับ กรรม และผลของการปฏิบัติสมาธิวิปัสสนาซึ่งจะนำไปสู่ปัญญาบรรลุนิพพาน ตัวละครหลัก ๓ ตัวที่มีกรรมเกี่ยวเนื่องกันได้แก่ เกาทัณฑ์ แพตตี้ และเรือนแก้ว ตัวละครทั้งสามต้องมาพบกันเพราะมีกรรมผูกพันร่วมกันมา เกาทัณฑ์เป็นตัวละครชายที่เป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่ที่มีพร้อมทุกอย่างจนยึดติดกับความเป็นตัวตนสูง แพตตี้เป็นตัวละครหญิงสาวผู้เรียบร้อยที่รอคอยรักแท้ในอดีต เรือนแก้วเป็นตัวละครสาวสมัยใหม่ที่มีปมขัดแย้งภายในใจ

ตนเอง ตัวละครต้องมาพบกันและมีเกิดเป็นปมขัดแย้งก็เพราะกรรมเก่า ในนวนิยายเรื่องนี้จะแสดงให้เห็นผลของกรรมที่แสดงออกในพฤติกรรมของตัวละคร และวิถีปฏิบัติของตัวละครเพื่อนำไปสู่ความพ้นทุกข์หรือทางนฤพาน

- *กรรมพยากรณ์ ตอน ชนะกรรม*

กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม เป็นนวนิยายขนาดยาว จัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยสำนักพิมพ์นวนิยายบางกอก มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับ ลานดาว ตัวละครเอกหญิง ผู้ที่เพียบพร้อมไปทุกด้านทั้งรูปสมบัติและคุณสมบัติ มีชีวิตที่ผู้คนในสังคมปัจจุบันมองว่าน่าอิจฉา ทำให้ลานดาวเป็นคนทีหลงรูปลักษณ์ มั่นใจในตนเองและทะนงตนจนพฤติกรรมของเธอทำให้ผู้คนที่แวดล้อมเธอเดือดร้อน โดยเฉพาะตัวละครชายต่างรุ่มหลงรักและต้องประสบกับความผิดหวังจนกระทั่ง นนทกานต์ เพื่อนชายอีกคนที่มาติดพันลานดาว ได้ชักนำให้ลานดาวมาพบกับหมอดู “อุปการะ ตโมไพร้” ในห้างสรรพสินค้า หมอดูอุปการะเป็นผู้มีความสามารถพิเศษที่ทำนายเรื่องราวต่างๆ ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้อย่างแม่นยำ หมอดูอุปการะนี่เองที่ เป็นผู้เฉลยว่า เพราะเหตุใด ลานดาวจึงมีตัวตนดังเช่นปัจจุบัน แนวคิดของ *กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม* คือ กรรมเป็นสิ่งกำหนดตัวตนของแต่ละคน แต่มนุษย์สามารถจะเอาชนะกรรมได้โดยการประกอบกรรมดีในปัจจุบัน

- *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่*

กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ เป็นนวนิยายขนาดยาวจบในเล่ม จัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยสำนักพิมพ์นวนิยายบางกอก เนื้อเรื่องเกี่ยวกับกรรม วิบากกรรม โดยมีหมอดูอุปการะ ตโมไพร้ เป็นตัวละครหลักที่เชื่อมโยงมาจาก *กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม* เป็นผู้ไขความกระจ่างในเรื่องวิบากกรรม ตัวละครสำคัญในเรื่องนี้ได้แก่ จองฤกษ์ ณชะเล พฤษส์ และอเวรา ตัวละครทั้งหมดมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันดังนี้ จองฤกษ์เป็นเพื่อนสนิทกับพฤษส์ ทั้งจองฤกษ์และพฤษส์ต่างมีพรสวรรค์คนละด้าน จองฤกษ์มีพรสวรรค์ด้านคอมพิวเตอร์ ส่วนพฤษส์เป็นผู้ที่มีรูปร่างหน้าตาดี จึงหยิ่งทะนงในรูปโฉมของตนเป็นอย่างมาก ณชะเลเป็นหลานสาวของอเวราและเป็นเพื่อนของจองฤกษ์ ในขณะที่อเวราได้รู้จักกับพฤษส์โดยบังเอิญและมีความสัมพันธ์กันลึกซึ้ง เรื่องราวที่เกิดขึ้นในเรื่องและตอนท้ายเป็นบทสรุปของกรรมที่แต่ละคนได้กระทำ นวนิยายเรื่องนี้ต้องการเสนอแนวคิดเรื่องผลของกรรมที่เกิดขึ้นได้ทั้งชาติปัจจุบันและชาติภพต่อไป

- ๗ *เดือนบรรลุมรรณ*

๗ *เดือนบรรลุมรรณ* นำเสนอในรูปแบบของนวนิยาย เล่าเรื่องผ่านมุมมองการปฏิบัติธรรม “สติปัฏฐาน ๔” ซึ่งเป็นแนวทางการเจริญสติที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตร ๗ *เดือนบรรลุมรรณ*

มาผูกเป็นนวนิยายเพื่อต้องการอธิบายหลักการปฏิบัติธรรม โดยเล่าผ่านตัวละคร “รบชนะ” และใช้สรรพนาม “ฉัน” ในการเล่าเรื่อง ผู้เล่าต้องการพิสูจน์พุทธพจน์ที่ปรากฏในท้ายพระสูตรว่า หากปฏิบัติธรรมด้วยความเพียร จะสามารถบรรลุธรรมได้ภายใน ๗ เดือน ในหนังสือจะเล่าถึงวิธีปฏิบัติธรรมตามลำดับ ความยากง่าย อุปสรรค และผลที่จะได้รับจากการปฏิบัติในแต่ละขั้น ผ่านองค์ประกอบของนวนิยาย ใช้ภาษาร่วมสมัยและให้ผู้เสพรณกรรมหรือผู้ปฏิบัติธรรมเข้าใจ พร้อมทั้งปฏิบัติตามได้ถูกต้อง

- มหาสติปัฏฐานสูตร

มหาสติปัฏฐานสูตร เป็นหนังสือที่อ้างอิงทฤษฎีและการปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งเป็นแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนาอย่างหนึ่ง ผู้ที่อ่านหนังสือเล่มนี้เข้าใจจำเป็นต้องมีพื้นฐานเรื่องการปฏิบัติธรรมมาบ้าง หรือมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศัพท์ทางพุทธศาสนา มหาสติปัฏฐานสูตร นำเสนอในรูปแบบของบทความสารคดี มีการนำเสนอขั้นตอนการปฏิบัติวิปัสสนาอย่างเป็นลำดับ หนังสือเล่มนี้อาจพิจารณาได้ว่าเป็นบทความวิชาการที่กล่าวถึงทฤษฎีหนึ่งทางพุทธศาสนา ผู้เขียนถ่ายทอดทั้งตัวทฤษฎีและวิธีการปฏิบัติอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ทั้งการอธิบายด้วยภาษาที่ร่วมสมัย

- กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ฉบับการ์ตูน

กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ ฉบับการ์ตูน จัดพิมพ์โดยบริษัทอินโนว่าจำกัด พิมพ์ครั้งแรกเดือนตุลาคม ๒๕๕๐ กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ ฉบับการ์ตูน โดยจัดทำเป็นการ์ตูน ๓ เล่มจบ โครงเรื่องนำมาจากนวนิยาย กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ ตัวละคร ฉาก และการดำเนินเรื่องจะดำเนินไปตามเนื้อเรื่องในนวนิยายทุกประการ แต่การเปลี่ยนรูปแบบนำเสนอมาเป็นการ์ตูนนั้น เพื่อให้วรรณกรรมสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้เสพรณกรรมที่เป็นเด็กและเยาวชน

๔.๑.๓. งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของดังตฤณที่เผยแพร่ในรูปแบบสื่อชนิดอื่น

- นิตยสารอิเล็กทรอนิกส์ “ธรรมะใกล้ตัว”

จากอิทธิพลของเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ทำให้เกิดการเผยแพร่พุทธศาสนาในสื่อรูปแบบต่างๆ สื่อชนิดหนึ่งที่มีความนิยมและเข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมากคือ อินเทอร์เน็ต (internet)

อินเทอร์เน็ต เป็นพื้นที่เผยแพร่ความรู้ กิจกรรม วรรณกรรม รวมถึงศาสนา ในทางวรรณกรรม พุทธศาสนาอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อรูปแบบใหม่ที่ใช้เผยแพร่ เว็บไซต์ต่างๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่พุทธ

ศาสนาได้พยายามเปลี่ยนแปลงเพื่อสอดคล้องกับความเป็นไปตามกระแสสังคม แต่เว็บไซต์ทางพุทธศาสนาก็ยังมีผู้เข้าชมจำนวนไม่มากนัก อย่างไรก็ตาม บางเว็บไซต์ก็พยายามจะเป็นฝ่ายเข้าถึงกลุ่มผู้ชมจำนวนมาก โดยการส่งข่าวสาร กิจกรรมผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ไปยังผู้เข้าชม ซึ่งวิธีนี้ก็ส่งผลให้เกิดนิตยสารธรรมะออนไลน์ “ธรรมะใกล้ตัว” ด้วยเช่นกัน

ผลงานของ “ดั่งตฤณ” ที่นำเสนอและเผยแพร่ผ่านทางอินเทอร์เน็ตได้แก่ นิตยสารออนไลน์ “ธรรมะใกล้ตัว” จุดเริ่มต้นของนิตยสารธรรมะออนไลน์ “ธรรมะใกล้ตัว” มาจาก “จดหมายข่าวดั่งตฤณ” ในเว็บไซต์ดั่งตฤณดอตคอม (www.dungtrin.com) ซึ่งเป็นเว็บไซต์รวมผลงานของ “ดั่งตฤณ” โดยในเบื้องต้น “ดั่งตฤณ” ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์หรืออีเมล (E-mail) ส่งไปตามที่อยู่อีเมลของผู้สมัครรับจดหมายข่าว ในระยะเริ่มแรกยังเป็นอีเมลที่เป็นการถามตอบเกี่ยวกับเรื่องกรรม วิบากกรรม และการปฏิบัติธรรม “จดหมายข่าวดั่งตฤณ” เริ่มเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยก่อนหน้านั้น “ดั่งตฤณ” ได้ตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องวิบากกรรมและการปฏิบัติธรรมไว้ในบล็อก^{๓๖} ดั่งตฤณ (Blog) ใน dungtrin.bloggang.com แต่ต่อมาเมื่อเห็นว่ามีผู้ส่งคำถามมากขึ้น พื้นที่ของบล็อกไม่อำนวยต่อการตอบคำถามจำนวนมาก จากจุดนี้จึงมีผู้จัดทำกระดานสนทนาขึ้น โดยตั้งชื่อเว็บบอร์ดว่า “ดั่งตฤณ วิถีชนา” (dungtrin.net/newsletter) และได้ส่ง “จดหมายข่าวดั่งตฤณ” ในรูปแบบของจดหมายอิเล็กทรอนิกส์หรืออีเมล ผู้ที่สนใจรับจดหมายข่าวดั่งตฤณจะต้องสมัครรับจดหมายข่าวผ่านทางอีเมลของตน จดหมายข่าวดั่งตฤณ ฉบับแรกเริ่มเผยแพร่เมื่อวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๗ และฉบับสุดท้ายเผยแพร่เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๔๙ ก่อนจะปรับเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นนิตยสารออนไลน์ “ธรรมะใกล้ตัว”

นิตยสารธรรมะออนไลน์ “ธรรมะใกล้ตัว” เกิดขึ้นจาก “ดั่งตฤณ” และคณะผู้จัดทำ “จดหมายข่าวดั่งตฤณ” ต้องการให้จดหมายข่าวมีรูปแบบที่น่าสนใจและสามารถนำเสนอเนื้อหาได้หลากหลาย เพื่อตอบสนองต่อความอยากรู้ของผู้รับข่าวสาร และเพื่อตอบคำถามของผู้อ่านได้มากขึ้น “ดั่งตฤณ” และคณะผู้จัดทำ “จดหมายข่าวดั่งตฤณ” จึงปรับเปลี่ยนรูปแบบจาก “จดหมายข่าว” มานำเสนอในรูปแบบ “นิตยสาร” มีการจัดทำเป็นคอลัมน์ต่างๆ และต่อมาจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ธรรมะใกล้ตัว” เป็นนิตยสารธรรมะออนไลน์รายปักษ์ โดยจะออกทุกวันพฤหัสบดี ต่อมาจึงเลื่อนระยะเวลาออกเป็นนิตยสารธรรมะออนไลน์รายสองสัปดาห์ ส่วนรูปแบบของนิตยสารนั้นมีการจัดองค์ประกอบศิลป์ การ

^{๓๖} บล็อก (blog) เป็นคำรวมมาจากคำว่า เว็บบล็อก (weblog) เป็นรูปแบบเว็บไซต์ประเภทหนึ่ง ซึ่งถูกเขียนขึ้นในลำดับที่เรียงตามเวลาในการเขียน บล็อกโดยปกติจะประกอบด้วย ข้อความ ภาพ ลิงก์ ซึ่งบางครั้งจะรวมสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น เพลง หรือวิดีโอในหลายรูปแบบได้ จุดที่แตกต่างของบล็อกกับเว็บไซต์โดยปกติคือ บล็อกจะเปิดให้ผู้เข้ามาอ่านข้อมูล สามารถแสดงความคิดเห็นต่อท้ายข้อความที่เจ้าของบล็อกเป็นคนเขียน ซึ่งทำให้ผู้เขียนสามารถได้ผลตอบกลับโดยทันที บล็อกเป็นเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาหลากหลายขึ้นอยู่กับเจ้าของบล็อก โดยสามารถใช้เป็นเครื่องมือสื่อสาร การประกาศข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น การเผยแพร่ผลงาน ในหลายด้านไม่ว่า อาหาร การเมือง เทคโนโลยี หรือข่าวปัจจุบัน

ออกแบบปก การจัดแบ่งคอลัมน์ และเปิดโอกาสให้คนอื่นสามารถส่งงานเขียนธรรมะมาลงในนิตยสารออนไลน์เช่นเดียวกับนิตยสารที่เป็นรูปเล่มทั่วไป

การจัดแบ่งคอลัมน์ในนิตยสาร “ธรรมะใกล้ตัว” มี ๘-๑๒ คอลัมน์โดยประมาณ ซึ่งจำนวนคอลัมน์ในนิตยสารแต่ละสัปดาห์จะไม่เคร่งครัด คอลัมน์ต่างๆ ได้แก่

- จากใจบ.ก. ใกล้ตัว
- ธรรมะจากพระผู้รู้
- ก่อนเกิดเป็นดังตฤณ
- รักแท้มีจริง
- โหรา (ไม) คาใจ
- กวีธรรม
- คำคมชวนคิด
- ธรรมะจากคนสู้กิเลส
- ของฝากจากหมอ
- แง่คิดจากหนังสือ
- นิยาย/เรื่องสั้นอิงธรรมะ

ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงเฉพาะคอลัมน์ที่ “ดังตฤณ” เป็นผู้เขียนซึ่งได้แก่คอลัมน์ จากใจบ.ก. ใกล้ตัว ก่อนเกิดเป็นดังตฤณ รักแท้มีจริง

คอลัมน์ จากใจบ.ก.ใกล้ตัว โดยจะเป็นบทพรรณานิกรที่ชี้แจงกิจกรรมการบรรยายธรรมในรอบสัปดาห์ กิจกรรมเกี่ยวกับการทำบุญ และแนะนำเนื้อหาสำคัญในฉบับ โดยผู้เขียนคอลัมน์นี้คือ “ดังตฤณ” ดังเช่น

ก่อนอื่นต้องขออภัยนะครับ _/_
ช่วงสองอาทิตย์ที่ผ่านมา
เซิร์ฟเวอร์ของเรามีปัญหาขัดข้องทางเทคนิคอย่างแรง
ทั้งเว็บลานธรรมและเว็บธรรมะใกล้ตัวเข้าไม่ได้
ส่งผลให้คุณๆเข้าเว็บกันไม่ได้
และมีผลให้ทีมงานนิตยสารประสานงานกันไม่สะดวก

บางคอลัมน์อาจต้องขาดหายไปชั่วคราว
แต่อย่างไรปัญหานี้คงหมดไปในเวลาไม่ช้าครับ

อากาศช่วงนี้เดี๋ยวดีเดี๋ยวร้าย
แสดงความไม่เที่ยงและความควบคุมไม่ได้ของโลกชัดเจนจริงๆ
เรากำหนดทิศทางให้โลกภายนอกเป็นไปอย่างไรไม่ได้
แต่มีสิทธิ์กำหนดทิศทางให้โลกภายในเป็นไปอย่างที่เราควรได้ นะครับ
ใจคุณจะเย็นหรือร้อน
ก็ขึ้นอยู่กับความสมัครใจกำหนดทิศทางทางธรรมหรือตามทางอธรรม

บนทางอธรรมนั้น โลกร้อนเพื่อทำให้เราร้าย
แต่บนทางธรรมะมองได้ว่า "โลกร้อนเพื่อฝึกให้เรารู้"
รู้อะไร? รู้ว่าโลกไม่เที่ยง โลกบังคับให้เป็นไปดังใจไม่ได้
มีแต่ใจอันเป็นของภายในของเราเท่านั้น
ที่หลุดพ้นจากความยึดติดอาการปรวนแปรของโลกเสียได้

ตั้งแต่ฉบับนี้เป็นต้นไปผมจะทำดังตฤณวิชันนา ฉบับ วิดีโอออนไลน์
สำหรับท่านที่สนใจเข้าร่วม
ขอให้บันทึกเสียงแล้วส่งเป็นไฟล์ attachment ไปที่ AskDungtrin@Gmail.com
โดยจั่วที่ Subject เป็นหัวข้อคำถามสั้นๆไว้
เพื่อให้ผมทราบในเบื้องต้นว่าคำถามของคุณเกี่ยวข้องกับหมวดใด
(สำหรับท่านที่ไม่คุ้นเคยกับการบันทึกเสียงนะครับ
ขอบอกวิธีคร่าวๆ คือ คอมพิวเตอร์ของคุณต้องมีไมโครโฟน
จากนั้นคลิก Start แล้วเลือก All Programs เลือก Accessories
แล้วคลิกเปิดโปรแกรม Sound Recorder ครับ)

(ธรรมะใกล้ตัว, ๐๖๓(๕ มี.ค. ๕๒))

คอลัมน์ “จากใจ บ.ก. ใกล้ตัว” จัดเป็นนิตยสารธรรมการ ซึ่งแต่ปัจจุบัน “ดังตฤณ” เป็นผู้เขียน
เนื้อหาในคอลัมน์นี้จะเป็นการบอกข่าว แจ้งปัญหา ความก้าวหน้า และกิจกรรมใหม่ๆ จากตัวอย่างคือ
จะเริ่มมีการทำดังตฤณวิชันนาเป็นคลิปวิดีโอ โดยให้ผู้อ่านสามารถถามคำถามเกี่ยวกับวิบากกรรม
และการปฏิบัติธรรมโดยบันทึกเป็นไฟล์เสียงและส่งมาทางอีเมล การแจ้งปัญหาเรื่องระบบขัดข้อง

นอกจากนี้ยังได้นำสภาพอากาศที่เป็นอยู่มาเชื่อมโยงกับธรรมชาติ โดยการยกตัวอย่างอากาศร้อน โลก ร้อน ความไม่แน่นอนของสภาพอากาศมาอธิบายเรื่องความเป็นอนิจจัง

คอลัมน์ **ก่อนเกิดเป็นดังตฤณ** เนื้อหาของบทความในคอลัมน์นี้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องชาติภพ อดีตชาติ อธิบายเรื่องราวและสถานการณ์ต่างๆ ในสังคม ทั้งใช้อธิบายหลักธรรมอื่นๆ เช่น เรื่องอัตตา หลักวิบากกรรม เป็นต้น เนื้อหาและรูปแบบของการนำเสนอในคอลัมน์นี้จะไม่มีรูปแบบที่แน่นอน ตัวอย่างเช่น ในนิตยสาร **ธรรมะใกล้ตัว** ฉบับที่ ๐๖๓ วันที่ ๕ เดือนมีนาคม ๒๕๕๒ อธิบายเรื่องความรู้ เรื่องการระลึกชาติไว้ดังนี้

ก่อนเกิดเป็นดังตฤณ

ถ้าคุณอยากรู้ อยากเห็นว่า ‘ชาติที่แล้วฉันเคยเป็นใคร?’ นั่นคือการตั้งโจทย์ แบบคนธรรมดา ซึ่งพร้อมจะยึดมั่นถือมั่นว่าเราเป็นใครคนหนึ่ง และวิธีเอาคำตอบก็ มักต้องพึ่งพาใครสักคนที่คุณคิดว่าเขารู้

ถ้าเขาบอกว่าเคยเป็นเทวดาหรือมหากษัตริย์ คุณก็โน้มเอียงที่จะเชื่อ แล้ว เกิดอุปาทานยึดมั่น จดจำไว้ว่าตัวเองเป็นเทวดา เป็นมหากษัตริย์ แต่หากคำตอบจาก เขาไม่น่าชื่นใจ เช่น บอกว่าคุณเคยเป็นหมาหรือยาจก คุณก็โน้มเอียงที่จะปฏิเสธ แล้วเกิดทิฐิมานะ เฟงโทษว่าเขาไม่รู้ ไม่จริง ไม่อยากจดจำ

ทั้งหลายทั้งปวงก็เพราะมนุษย์เราโน้มเอียงที่จะสำคัญตนว่าเป็นผู้ประเสริฐ ก็ ในเมื่อเห็นอยู่ว่าเป็นคน มีสองแขนสองขาส่งงามออกอย่างนี้ ครั้งหนึ่งจะเคยเป็นหมู เป็นหมาไปได้อย่างไร น่าจะเคยเป็นเทวดานางฟ้าเสียมากกว่า ฉะนั้น **ความอยากรู้ เรื่องอดีตชาติของคนทั่วไป จึงเป็นไปเพื่อเพิ่มอุปาทาน และไหลเวียนอยู่ในวังวนทุกข์ วังวนแห่งความมีตัวตนอะไรอย่างหนึ่งอยู่รำไป**

“ดังตฤณ” นำเสนอประเด็นในข้อความที่ยกมาเพื่ออธิบายว่า การที่มนุษย์เราอยากรู้อดีตชาติ ของตนเองว่าเคยเกิดเป็นอะไรนั้นอาจก่อให้เกิดอุปาทาน ตัณหาและและหลงยึดติดกับความมีตัวตน แต่ความรู้เรื่องการระลึกชาติในทางพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงพบว่า การค้นพบอดีตชาติของตนเอง ที่เรียกว่า “ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ” ทำให้พบว่าเพราะอะไรมนุษย์จึงเกิดมาเป็นอย่างนี้ เป็นความรู้ เรื่องการเกิดตายตามวิบากกรรม ปุพเพนิวาสานุสสติญาณเป็นวิชาขั้นต้นในวิชา ๓ อันได้แก่ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ จุตูปปาตญาณ และอาสวกักขณญาณ ซึ่งเป็นญาณหยั่งรู้ในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย (แม่ชีวิมุตติยา, ๒๕๕๑: ๑๔๒)

คอลัมน์ รักแท้มีจริง จะกล่าวถึงความรักในรูปแบบต่างๆ ความรักแบบหนุ่มสาว ความรักฉันสามีภรรยา การเผชิญหน้ากับทุกข์ที่เกิดจากความรัก การพลัดพรากจากความรัก การอธิบายเรื่องความรักกับปรัชญาทางพุทธศาสนา การนำหลักธรรมในศาสนาพุทธมาประยุกต์ใช้เมื่อเป็นทุกข์จากความรัก โดย “ดั่งตฤณ” เป็นผู้เขียนคอลัมน์ ตัวอย่างเช่น

รักแท้มีจริง

บทที่ ๖ รักเหนือรัก

ไม่มีใครรักจะเป็นทุกข์

แต่ทุกข์อันใดเล่าจะเท่ารัก

หากมีวาสนาเท่ากับความรักใหม่ กระทบได้พบและสามารถเลี้ยงดูรักแท้ ก็คงเป็นแรงบันดาลให้พวกคุณเต็มใจเกิดตายไปเรื่อยๆ เพื่อรักษาความเป็นอมตะแห่งรักแท้เอาไว้

แต่ความจริงก็คือการเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่รู้ชื่อไหนชื่อไหนนี้ หากใช้มีแต่รักแท้ให้คุณชื่นชม รักแท้เป็นเพียงเหยื่อล่อให้เวียนวนอยู่ในมหาสมุทรแห่งทุกข์ พบทุกข์นานาเสีย ๙๙ ส่วน จึงพบสุขล่อใจจากความรักสัก ๑ ส่วน แต่เพียงหนึ่งในร้อยส่วนนั้น มีพลังมากพอจะทำให้คุณยอมทนแล้ว กับการแบกรับความลำบากทางกาย ความโทมัสทางใจ ความมีใจแห่งเหี่ยว ความคร่ำครวญ ความคับแค้น ความไม่ได้ดั่งใจ ความจำใจประสพสิ่งไม่น่าพิสมัย และความจำจากพลัดพรากสิ่งที่รัก...

ข้อหลังนี้แหละสาล์ที่สุด โหดร้ายที่สุด เพราะไม่ว่าจากเป็นหรือจากตาย อย่งไรก็ต้องจากกัน!

บทนี้จะชวนคุณหาวิธีรักอีกแบบหนึ่ง ที่เหนือขึ้นไปกว่ารักด้วยกิเลส เพื่อให้คุณได้ทางเลือกครบสมบูรณ์ คือเห็นว่ามี การ ‘จากกัน’ อีกแบบหนึ่ง ที่เปรียบเสมือนนี้ หลากสายไหลไปรวมในมหาสมุทรเดียว และไม่ต้องจากกันอีกเลยตลอดอนันตกาล

คุณอยู่กับความไม่รู้

มากกว่าอยู่กับคนรัก

รู้ไหมคนรักเป็นอะไรให้คุณได้บ้าง?

ถ้ามองมุมกว้างครอบจักรวาลอย่างที่สุดตามพระพุทธเจ้า พวกเรากำลังหลงติด วายวนอยู่ในการเกิดตาย

เกิดด้วยความลืมอดีต

ตายอย่างไม่มีทางเลือกอื่นมากไปกว่าถูกรกรรมเหวี่ยงไปเกิดใหม่

ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นทุกข์

กายใจต่างๆ ล่อให้หลงนึกว่ามีเราเกิดมา นึกว่ามีเราตายไป นึกว่าเราได้คนรักมา นึกว่าเราเสียคนรักไป โดยย่นย่อ กายใจนี้เองคือทุกข์ทั้งแห่ง!

เช่นนี้แล้ว สิ่งใดที่เป็นเหยื่อล่ออันดับหนึ่งให้หลงติดอยู่กับความไม่รู้ว่ากายใจเป็นทุกข์ สิ่งนั้นก็คือมหันตภัยที่ใหญ่กว่าอะไรทั้งหมด!

แล้วคนรักของคุณ ชวนให้หลงนึกว่ากายใจเป็นของดี หรือเห็นตามจริงว่ากายใจเป็นทุกข์แล้ว?

คนที่คุณรักและรักคุณอย่างที่สุด คือบุคคลน่าปรารถนาสูงสุดเมื่อเทียบกับบุคคลอื่น ๆ ในโลก แต่ขณะเดียวกันก็คือกับดักที่ทำให้คุณเดินไม่หลุดด้วยเช่นกัน!

ถ้ามองอย่างรู้จักแค่การมีชีวิตเดียว คนรักคือคนที่น่ารักที่สุด แต่ถ้ามองอย่างคนกำลังศึกษาว่าชีวิตคือส่วนหนึ่งในปฏิกิริยาลูกโซ่แห่งทุกข์ คนรักคือกับดักที่แกะยากที่สุด!

เมื่อพบรักแท้ คุณจะรู้สึกว่ความรักเป็นสิ่งน่าฝากใจ คือความปลอดภัยไร้กังวล และไม่ชวนให้คิดแสวงหาความสุขอื่นที่เหนือกว่า **ความหลงนึกว่ารักแท้คือที่สุดแห่งสุขนั่นแหละ สัญญาณบอกว่คุณติดกับเข้าแล้วอย่างจัง**

จากข้างต้น เป็นตัวอย่างในนิตยสารออนไลน์ “ธรรมะใกล้ตัว” ฉบับที่ ๖๓ วันพฤหัสบดีที่ ๕ มีนาคม ๒๕๕๒ ผู้เขียน “ดั่งตฤณ” อธิบายเรื่องความเชื่อในรักแท้ว่าเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์หลงในวัฏสังสาร ความสุขที่ได้รับจากรักเป็นอารมณ์ที่ไม่ยั่งยืน แต่กลับเป็นความรู้สึกที่ทำให้มนุษย์ยึดติดกับความรู้สึกอันน่าหลงใหล ซึ่งความหลงยึดติดในผัสสะอารมณ์ทั้งหลายนี้เองที่เป็นตัวก่อให้เกิดภพชาติ และการเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่รู้จบสิ้น “ดั่งตฤณ” พยายามชี้ให้เห็นว่ความเชื่อเรื่องรักแท้ที่คนส่วนมากพยายามไขว่คว้าหาเป็นเพียงต้นเหตุและความสุขมายา ที่ทำให้มนุษย์ไม่สามารถบรรลุธรรมและก้าวพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดได้

คอลัมน์ คำคมชวนคิด คอลัมน์นี้จะรวบรวมคำคมจากที่ “ดั่งตฤณ” เขียนไว้ในหนังสือเล่มต่างๆ หรือจากการตอบคำถามในเว็บไซต์ นิตยสารธรรมะใกล้ตัว ดังที่พบใน “ธรรมะใกล้ตัว” ฉบับที่ ๐๖๑ วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ ดังนี้

คำคมชวนคิด

คัดสรรจากหนังสือ “รักแท้มีจริง” โดย ดั่งตฤณ

รักแท้แม้ไม่จริงเท่ากิเลส แต่ก็สูงส่งเหนือกิเลสได้
 ขอเพียงคุณเข้าใจและรู้วิธีสร้างความรักที่เป็นอิสระจากราคะ
 และเมื่อเป็นอิสระจากราคะก็ย่อมไม่พังเพราะราคะ

นิตยสารธรรมะออนไลน์ “ธรรมะใกล้ตัว” มีการจัดรูปแบบคอลัมน์ที่เหมือนกับนิตยสารทั่วไป เช่นมีบทบรรณาธิการ คอลัมน์คู่มือการทำนายโชคชะตา คอลัมน์เกี่ยวกับความบันเทิงเช่นภาพยนตร์ และคอลัมน์เรื่องสั้นและนวนิยาย เป็นต้น ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบของนิตยสาร “ธรรมะใกล้ตัว” เป็นรูปแบบเดียวกับคอลัมน์นิตยสารอื่นๆ แตกต่างกันตรงที่นิตยสาร “ธรรมะใกล้ตัว” ไม่มีหน้าโฆษณา เนื่องจากเป็นนิตยสารออนไลน์ที่ให้อ่านโดยไม่คิดมูลค่า วัตถุประสงค์ของการจัดทำนิตยสารไม่ได้มีเพื่อการค้า แต่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่พุทธศาสนาและความเข้าใจในหลักธรรมพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีการโฆษณาแต่อย่างใด นอกจากนี้ เนื้อหาที่นำเสนอในทุกคอลัมน์ในนิตยสารจะสอดแทรกธรรมะไว้โดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นหน้าบรรณาธิการที่จะกล่าวถึงกิจกรรมการทำบุญ การปฏิบัติธรรม กำหนดการเทศน์และการบรรยายธรรมของพระภิกษุ คอลัมน์ทำนายดวงชะตา แม้กระทั่งคอลัมน์บันเทิงล้วนแต่แนะนำเสนอหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนั้นๆ เนื้อหาธรรมที่พบเป็นส่วนมากคือ สติ กรรม และวิปากกรรม เป็นต้น นิตยสาร “ธรรมะใกล้ตัว” จึงกล่าวได้ว่าเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมอย่างหนึ่ง เนื่องจากเผยแพร่ในสื่ออินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นสื่อในวัฒนธรรมประชานิยมที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้เสพได้อย่างไม่จำกัด ทั้งเนื้อหาที่เป็นหลักธรรมได้ถูกนำเสนอในรูปแบบของนิตยสารสมัยใหม่ เนื้อหาธรรมที่นำเสนอส่วนใหญ่จะกล่าวถึงเรื่อง กรรม วิปากกรรม ความรักในแง่มุมต่างๆ การปฏิบัติธรรมในระดับต้น รวมทั้งสอดแทรกแง่คิดที่จะเตือนสติ หรือปรับเปลี่ยนมุมมองการใช้ชีวิตให้แก่ผู้อ่าน นิตยสารออนไลน์ “ธรรมะใกล้ตัว” จึงนำเสนอธรรมะประยุกต์ในรูปแบบบทความในนิตยสาร และเผยแพร่ในสื่ออินเทอร์เน็ตซึ่งถือว่าเป็นสื่อวัฒนธรรมประชานิยม ผู้วิจัยเห็นว่า นิตยสารออนไลน์ “ธรรมะใกล้ตัว” จึงเป็นส่วนหนึ่งในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

๔.๒ ลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ”

หลังจากที่ได้กล่าวถึงผลงานต่างๆ ของ “ดั่งตฤณ” โดยสังเขปแล้ว ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะเสนอผลการวิเคราะห์ลักษณะเด่นของผลงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ” โดยจะแยกกล่าวเป็น ๒ ประเด็นคือ ลักษณะทางด้านรูปแบบในการนำเสนอ และลักษณะด้านเนื้อหา ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑. ลักษณะทางด้านรูปแบบในวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของดังตฤณ

๔.๒.๑.๑. รูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตหรือบทความฮาวทู (How to)

รูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตหรือที่เรียกกันว่าบทความฮาวทู มีลักษณะนำเสนอเนื้อหาเป็นลำดับขั้นตอน งานของ “ดังตฤณ” ที่นำเสนอในรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตหรือบทความฮาวทู (How to) ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก และเป็นผลงานที่ส่งผลให้ “ดังตฤณ” เป็นที่รู้จักในนามนักเขียนหนังสือธรรมะที่ขายดี ได้แก่ เสียตาย... คนตายไม่ได้อ่าน มีชีวิตที่คิดไม่ถึง และวิปัสสนานูบาล

รูปแบบของบทความคู่มือการใช้ชีวิตไม่มีรูปแบบที่แน่ชัด แต่ลักษณะสำคัญที่ปรากฏในบทความประเภทนี้คือการแนะนำแนวทางปฏิบัติเป็นลำดับขั้นตอน และต้องพยายามอธิบายให้เห็นเป็นรูปธรรม (สมพงษ์ สุวรรณจิตกุล, ผู้จัดการ, ๒๕๔๘) ดังนั้นหนังสือรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตจึงต้องแบ่งบทที่จะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับลำดับขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจน มีการอธิบายเนื้อหาให้อ่านเข้าใจง่าย โดยอาจจะยกตัวอย่างจากสิ่งของ เหตุการณ์ หรือประสบการณ์บางอย่างที่ผู้เขียนคาดว่าผู้อ่านน่าจะคุ้นเคย เพื่อให้เกิดความชัดเจนและอธิบายความโดยใช้ภาษาที่เรียบง่ายและเข้าใจได้ชัดเจน

ผู้วิจัยพบว่า ในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดังตฤณ” ที่นำเสนอในรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิต มีลักษณะการแบ่งหัวข้อให้เป็นหมวดหมู่ เป็นบท เนื้อหาแต่ละบทมุ่งเน้นการให้คำอธิบายประเด็นธรรมะต่างๆ ที่เป็นไปตามขั้นตอนต่างๆ อย่างเป็นระบบ หรือนำเสนอขั้นตอนการปฏิบัติต่างๆ อย่างเป็นลำดับต่อเนื่องกันเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม คล้ายกับเนื้อหาของหนังสือคู่มือการใช้ชีวิต หรือที่เรียกว่าหนังสือฮาวทู (how to) ประเภทอื่นๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ปฐมบรรพ: เกิดมาเป็นอย่างไรได้อย่างไร

บทที่ ๑ ใครเป็นผู้รู้แจ้งเรื่องกรรม?

บทที่ ๒ เหตุใดจึงเกิดเป็นมนุษย์?

บทที่ ๓ เหตุใดจึงเป็นหญิงเป็นชาย?

บทที่ ๔ เหตุใดจึงเป็นผู้มีรูปงาม?

บทที่ ๕ เหตุใดจึงมีฐานะรวย?

บทที่ ๖ เหตุใดจึงมีสติปัญญาามาก?

สรุปปฐมบรรพ

ทุติยบรรพ: ตายแล้วไปไหนได้บ้าง

บทที่ ๗ สัจจะเกี่ยวกับความตาย

บทที่ ๘ สภาพความเป็นอยู่ของสัตว์ในภพภูมิต่างๆ

สรุปทุติยบรรพ

ตติยบรรพ: ยังอยู่แล้วควรทำอะไรดี

บทที่ ๙ คำถามที่น่ากลัวที่สุดในชีวิต

บทที่ ๑๐ วิชารู้ตามจริง

สรุปตติยบรรพ

บทส่งท้าย

(เสียดาย...คนตายไม่ได้อ่าน, ๒๕๔๘)

จากข้างต้น เห็นได้ว่า รูปแบบการเขียนใน *เสียดาย...คนตายไม่ได้อ่าน* มีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาให้เป็นลำดับขั้นตอน ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะปรากฏในหนังสือคู่มือการใช้ชีวิตทุกๆ ไปเช่นกัน การแบ่งบทหรือหัวข้อจะเป็นไปตามลำดับวงจรชีวิตโดยเริ่มจากคำถามเกี่ยวกับ “การเกิด” และต่อด้วยคำถามเกี่ยวกับ “การตาย” ก่อนที่จะแนะนำแนวทางการปฏิบัติว่าเมื่อยังไม่ตาย มนุษย์ควรจะปฏิบัติตนอย่างไร ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ต้องการนำเสนอ เริ่มจากปฐมบรรพ แสดงคำตอบของเรื่องเกิดมาเป็นมนุษย์ที่แตกต่างกันมีสาเหตุมาจากอะไร คือการนำเสนอในสิ่งที่ใกล้ตัวที่เรามองเห็นได้อย่างชัดเจน ซึ่งก็คือตอบคำถามที่ว่า เพราะเหตุใดตัวเราจึงเกิดมาเป็นเช่นนี้ ต่อจากนั้น ในทุติยภูมิ จะตอบคำถามที่ว่า เมื่อเกิดมาเป็นเช่นนี้แล้ว ตายแล้วจะไปไหนได้บ้าง ในส่วนนี้เป็นการพูดถึงอนาคตเพื่อแสดงให้เห็นผลจากการกระทำของมนุษย์ จากนั้นในตติยบรรพ จะแสดงข้อคิดให้เห็นว่า ควรจะอย่างไร เพื่อให้ได้ผลในอนาคตที่เราพึงพอใจ กล่าวคือปัจจุบันเราควรปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อที่จะไม่ต้องไปตกอยู่ในภพภูมิที่ไม่พึงปรารถนา

ลำดับการนำเสนอเนื้อหาใน *เสียดาย...คนตายไม่ได้อ่าน* ก็เป็นเช่นเดียวกับหนังสือฮาวทู การตลาด กล่าวคือ เปิดประเด็นด้วยการอธิบายเพื่อทำความเข้าใจความแตกต่างของคน ซึ่งก็คือต้นทุนกรรมของแต่ละบุคคลที่กำหนดให้มีตัวตน ลักษณะเช่นเดียวกับการบอกถึงต้นทุนของสิ่งที่มีอยู่ จากนั้นก็กล่าวถึงอนาคตคือ ผลที่จะตามมา ถ้าไปสุคติภูมิก็เท่ากับกำไร และถ้าไปสูทุคติภูมิก็เท่ากับขาดทุน ดังนั้นสุดท้ายคือ การพูดถึงแผนการดำเนินชีวิตที่จะนำชีวิตไปสู่เป้าหมายซึ่งสามารถเปรียบได้กับแผนการหรือลำดับขั้นตอนเพื่อจะนำไปสู่ผลสำเร็จทางธุรกิจที่ตั้งเป้าหมายไว้ ผู้วิจัยเห็นว่า

ตามลำดับการนำเสนอเนื้อหาที่เหมือนกับหนังสือคู่มือการใช้ชีวิตการตลาด แสดงถึงการผสมผสานระหว่างรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตและเนื้อหาที่เป็นธรรมชาติ

เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน (เล่ม ๒) เป็นหนังสือคู่มือการฝึกสติ นำเสนอในรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิต โดยเนื้อหาหลักในเล่มได้นำวิธีการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ มาอธิบายเป็นลำดับขั้นตอนการฝึกสติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านสามารถนำวิธีการเจริญสติไปฝึกปฏิบัติได้ด้วยตนเอง รูปแบบการนำเสนอใน *เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน* (เล่ม ๒) มีลำดับตั้งแต่ “บทตั้งของวิธีเจริญสติ” ที่แนะนำให้ผู้อ่านรู้จัก “สติ” เป็นอันดับแรก จากนั้นจึงกล่าวถึงการมีสติจับอยู่ในส่วนต่างๆ ของร่างกาย เรื่อยไปจนกระทั่งบทสุดท้าย “ผลของการเจริญสติ”

ตัวอย่างจากเรื่อง *มีชีวิตที่คิดไม่ถึง* ได้นำรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตมานำเสนอเนื้อหาเรื่องวิบากกรรม กระบวนการทำงานของ “กรรม” โดยเปรียบเทียบเรื่อง “กรรม” กับ “เกม” เพื่อให้เข้าใจเรื่องวิบากกรรมได้ชัดเจนขึ้น ดังที่ปรากฏต่อไปนี้

บทที่ ๑ - เกมกรรม

บทที่ ๒ - อุปกรณ์เล่นเกม

บทที่ ๓ - คะแนนสะสม

บทที่ ๔ - หนี

บทที่ ๕ - แรงบีบคั้น

บทที่ ๖ - แรงต้าน

บทที่ ๗ - ตัวแปรต่างๆ

บทที่ ๘ - ความฉลาดในเกมกรรม

บทที่ ๙ - วิธีหยุดเล่นเกม

บทที่ ๑๐ - คะแนนใหม่

บทที่ ๑๑ - ลำดับขั้นในการเปลี่ยนแปลงชีวิต

(*มีชีวิตที่คิดไม่ถึง*, ๒๕๔๙: ๑๐-๑๓)

มีชีวิตที่คิดไม่ถึง “ดังตฤณ” พยายามอธิบายเรื่องกรรมของมนุษย์ให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยเปรียบเทียบชีวิตมนุษย์เป็น “เกม” ชนิดหนึ่ง *มีชีวิตที่คิดไม่ถึง* เน้นเรื่องกรรมปัจจุบันของมนุษย์ที่จะก่อให้เกิดผลให้อนาคต “เกมกรรม” หมายถึง ชีวิตของแต่ละคน “อุปกรณ์เล่นเกม” คือสิ่งที่ก่อให้เกิดกรรมซึ่งก็คือ กาย วาจา ใจ และอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย รวมไปถึงภพภูมิที่เรามีชีวิตอยู่ “คะแนน

สะสม” หมายถึงบุญที่เคยสะสมมาในชาติก่อน หรือ “ต้นทุน” ซึ่งจะบันดาลให้มนุษย์เกิดมามีความสุขสบาย ได้รับการเลี้ยงดูเอาใจใส่มาอย่างดี “หนี้” หมายถึง หนี้บุญคุณที่เคยมีผู้ช่วยเหลือ และหนี้บาปเวรที่เราเคยไปทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น “แรงบีบคั้น” หมายถึงความต้องการปัจจัยเพื่อความอยู่รอด ซึ่งก็คือปัจจัยสี่ทั้งหลาย และแรงกระตุ้นที่จะทำให้คนก่อกรรมไม่ดี “แรงต้าน” คือแรงต่อต้านต่อเรื่องไม่ดีในจิตใจ ความสำนึกผิดชอบชั่วดี “ตัวแปรต่างๆ” คือ ตัวแปรที่จะกระตุ้นให้คนก่อกรรมดีหรือกรรมชั่ว เช่น การเลี้ยงดู เพื่อน ผู้นำ ครู คนรัก และเจตนา เป็นต้น คนเหล่านี้จะเป็นตัวชักนำความคิดและการกระทำของแต่ละคน อาทิ ผู้ที่คบเพื่อนดี เพื่อนที่ดีจะเป็นตัวแปรสำคัญที่ชักจูงให้คนคนนั้นมุ่งกระทำแต่กรรมดี ซึ่งจะส่งผลกรรมดีให้ในอนาคต “ความฉลาดในเกมกรรม” คือ โบนัสพิเศษที่ก่อให้เกิดบุญเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ การกราบพระปฏิมา การทำบุญ การตั้งสังฆจาธิฐาน เป็นต้น “วิธียุติเล่นเกม” คือการตั้งมั่นในบุญและละเว้นจากการทำบาป “คะแนนใหม่” คือกรรมปัจจุบันที่ตั้งมั่นแล้ว หรือประพฤติต่อเนื่องจนกลายเป็นนิสัย และท้ายสุด “ลำดับขั้นในการเปลี่ยนแปลงชีวิต” นั่นคือ ผลของกรรมที่จะส่งผลต่อไปในอนาคต

ใน *วิปัสสนานูบาล* ที่กล่าวถึงขั้นตอนการปฏิบัติวิปัสสนาในระดับเริ่มต้น และมุ่งให้ผู้อ่านสามารถนำวิธีปฏิบัติวิปัสสนาไปใช้ได้จริง และปฏิบัติได้สอดคล้องกับกิจกรรมระหว่างวัน ลำดับขั้นตอนของ *วิปัสสนานูบาล* มีดังตัวอย่าง

บทที่ ๑ วิปัสสนาคืออะไร

บทที่ ๒ เขาเริ่มทำวิปัสสนากันอย่างไร

บทที่ ๓ การฝึกหายใจเพื่อยกระดับสติ

บทที่ ๔ เครื่องทุนแรงให้เกิดความต่อเนื่อง

บทที่ ๕ เปลี่ยนปมปัญหาเป็นเครื่องมือ

บทที่ ๖ ปฏิบัติทางใจ

บทที่ ๗ เกณฑ์วัดว่าคุณเป็นนักวิปัสสนาหรือยัง

(*วิปัสสนานูบาล*, ๒๕๔๗: ๑๑)

ใน *วิปัสสนานูบาล* จะเห็นการนำเสนอเนื้อหาวิธีปฏิบัติวิปัสสนาขั้นต้นสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้เรื่อง “วิปัสสนา” มาก่อนเลย ผู้เขียนนำเสนออย่างเป็นลำดับขั้นตอน เริ่มให้รายละเอียดตั้งแต่ความหมายที่ถูกต้องของ “วิปัสสนา” การทำวิปัสสนามีลักษณะอย่างไร มีขั้นตอนอะไรบ้าง และท้ายสุดคือบททดสอบพฤติกรรม ซึ่งถ้าผู้อ่านกระทำตามข้อแนะนำในหนังสือมาโดยตลอด พฤติกรรมของผู้อ่านจึงควรจะมีการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับผลลัพธ์ที่กล่าวไว้ในหนังสือ

งานของ “ดั่งตถุณ” ที่นำเสนอในรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตมีองค์ประกอบ ที่ผู้วิจัยสามารถแบ่งได้ดังนี้

ในงานของ “ดั่งตถุณ” มีทั้งการนำเสนอโดยการจัดหมวดหัวข้อใหญ่ก่อน แล้วจึงแบ่งเป็นบทย่อยๆ อีกครั้งหนึ่ง หรือจัดแบ่งเป็นบทใหญ่แล้วจึงอธิบายเนื้อหาสำคัญในบทนั้นๆ โดยไม่แบ่งหัวข้อย่อย การนำเสนอในส่วนเนื้อเรื่องจะไม่มีรูปแบบที่แน่ชัด ขึ้นอยู่กับวิธีการเขียนของผู้แต่ง ในส่วนเนื้อเรื่องสามารถอธิบายแยกย่อยออกเป็น ๓ ส่วน ดังต่อไปนี้

๑. การเปิดเรื่อง รูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตมักจะเปิดเรื่องด้วยการตั้งคำถาม เพื่อเรียกความสนใจจากผู้อ่าน ก่อนจะนำเข้าสู่เนื้อหาที่เป็นประเด็นสำคัญ ดังตัวอย่างในเสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน ดังนี้

บทที่ ๓ - เหตุใดจึงเป็นหญิงเป็นชาย?

ในบทก่อนเราทราบว่า จะมาเป็นมนุษย์เพราะทำกรรมอย่างไร แต่ความเป็นมนุษย์มีทั้งหญิงและชาย เหมือนกับสิ่งอื่นทั้งจักรวาลที่มีคู่ตรงข้าม คำถามคือในกรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์เหมือนกันนั้น มีที่ต่างตรงไหน กรรมจึงเลือกเพศให้กับเราเป็นอย่างไร?

ความต่างระหว่างชายกับหญิง

ทุกคนทราบดีว่าหญิงชายต่างกัน แต่ถ้าถามว่าต่างกันอย่างไรล่ะ? คำตอบแรกที่คนส่วนใหญ่จะนึกออกคือหญิงมีอวัยวะเพศอย่างหนึ่ง ชายมีอวัยวะเพศอีกอย่างหนึ่ง และที่คนส่วนใหญ่เข้าใจกันอย่างนี้ เหตุผลก็ตรงตัว คือเพราะอวัยวะเพศถูกใช้เป็นเครื่องตัดสินว่าต้องเรียกหญิงหรือชายนับแต่ออกจากท้องแม่

(เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน, ๒๕๔๘: ๔๑)

๒. เนื้อหาหลัก เป็นส่วนที่นำเสนอเนื้อหาที่ผู้เขียนต้องการจะอธิบาย โดยจะแบ่งออกเป็นบทหรือตอน ส่วนใหญ่แล้วจะอธิบายเริ่มต้นจากสิ่งที่ง่ายที่สุด หรือเนื้อหาที่เป็นพื้นฐาน แล้วค่อยเพิ่มระดับความยากของเนื้อหาไปจนถึงบทสุดท้าย หรืออธิบายตามลำดับเนื้อหาที่เคยมีมาในพระสูตร ดังตัวอย่างในเรื่อง วิปัสสนานูบาล ดังนี้

๒) มีสติหายใจออก

ลากลมหายใจเข้าสบายๆ แต่อย่าเพิ่งกำหนดรู้ เพราะถ้ารีบตั้งสติกำหนดลมเข้าเสียแต่แรก คนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับสายลมเข้าจนกลายเป็นเพ่งจับแรงเกินไป จึงอึด

อัดแน่น หรือมีกายกำเริงด้วยความคาดหวังเร่งรัดให้เกิดความสงบทันที แต่หากลากลมหายใจเข้าจนสุดแบบผ่อนพัก แล้วจึงกำหนดสติรู้ลมขณะผ่อนออก ก็จะไม่รีบรัดลมจนต้องเกร็ง และรู้สึกว่าการหายใจเป็นสิ่งถูกต้องได้ง่าย ขอให้จำไว้ว่าถ้าสบายขณะรู้สึกถึงลมหายใจแปลว่ามีสติขณะหายใจออกแล้ว

(เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน (เล่ม ๒), ๒๕๕๑: ๓๑)

ตัวอย่างข้างต้น “ดั่งตฤณ” ได้อธิบายแนวทางการกำหนดสติโดยการจับลมหายใจเข้าออกได้อย่างเป็นขั้นตอน อธิบายการกำหนดลมหายใจที่ไม่ถูกวิธีเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติได้

๓. การปิดเรื่อง เป็นส่วนสรุปใจความสำคัญในแต่ละบท และอาจจะมีบทสำรวจตนเองในบางเล่ม ตัวอย่างบทสรุปใน *วิปัสสนานูบาล* มีดังนี้

สรุป

บทนี้พูดถึงปัญหาใหญ่หลวงของคนยุคปัจจุบัน คือโรคเครียด ที่ความจริงแล้วแก้ได้ง่ายนิดเดียว ไม่จำเป็นต้องไปเข้าคอร์สอบรมหรือขอยาจากไหนเลย แค่คิดให้เป็นคิดจากอาการสบายให้คล่องเท่านั้น ไม่กี่วันก่อนแข็งๆที่เลวร้ายในโพรงกะโหลกและในโพรงอกก็จะละลายไปจนหมด สำคัญคือคนไม่รู้วิธีคิดจากความสบายกันเอง เลยซ้ำเติมความเครียดเข้าไปไม่หยุดหย่อน วันหนึ่งก็จะเปิดโพละออกมา ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องน่าเสียดาย เพราะเมืองไทยเป็นเมืองพุทธที่มีวิปัสสนา และหลักวิปัสสนาก็ช่วยให้พ้นจากความเครียดได้ง่ายแสนง่ายด้วย

(*วิปัสสนานูบาล*, ๒๕๔๗: ๖๓)

ตัวอย่างเป็นบทสรุปในบทที่ ๕ “เปลี่ยนปมปัญหาให้เป็นเครื่องมือ” ในบทนี้กล่าวถึงปัญหาที่คนส่วนใหญ่ต้องเผชิญ ดังนั้นเมื่อหลีกเลี่ยงไม่ได้ “ดั่งตฤณ” จึงแนะนำให้ใช้ “วิปัสสนา” มาเป็นเครื่องมือกำหนดสติ เพื่อให้เห็นต้นเหตุของการเกิดปัญหา และแนวทางการแก้ปัญหา

ในบทส่งท้าย เป็นส่วนที่สรุปเนื้อหาทั้งหมดที่ได้กล่าวมา หรือบอกผลลัพธ์ที่จะได้รับหลังจากที่ได้ปฏิบัติตามข้อแนะนำในหนังสือแล้ว อย่างไรก็ตาม ในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดั่งตฤณ” ที่นำเสนอในรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตบางเล่มก็อาจจะนำบทสรุปท้ายเรื่องไปรวมกับบทสุดท้ายหรือไม่ปรากฏส่วนท้ายเรื่องที่เป็นบทสรุปเลยก็เป็นได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการเขียนของนักเขียนแต่ละ

บุคคล งานของ “ดังตฤณ” ส่วนใหญ่จะใช้เนื้อหาในบทสุดท้ายเป็นบทสรุป ดังเช่นตัวอย่างที่ปรากฏใน มีชีวิตที่คิดไม่ถึง ดังนี้

บทสรุปของการมีชีวิตที่คิดไม่ถึง

๑) มองชีวิตเป็นเกม เกมกรรมคือเกมแห่งการปกปิด ไม่ใช่เปิดเผย คุณต้องศึกษา ต้องใส่ใจ รายละเอียด โดยเอาชีวิตของตนเองเป็นที่ตั้งของการศึกษาอย่างสำคัญ และมีชีวิตของตนเอง ซึ่งไม่ใช่เพียงชีวิตเดียวเป็นเดิมพัน

๒) อ่านเกมให้ออก แค่เริ่มเล่นเกมคุณก็มีหนี้แล้ว ไม่ใช่ไม่มี เกมเต็มไปด้วยแรงบีบคั้น คุณต้องทนแรงยั่วให้ได้นโยบายที่ควรจำให้ขึ้นใจคือลดแต่ผลประโยชน์ให้เหลือน้อยที่สุด เพิ่มแต่भवอกให้ได้มากที่สุด อย่าคิดว่าเกมกรรมเป็นเกมตื้นๆ ปลุกโพธิ์วันนี้พรุ่งนี้ได้อาศัยร่วมเงาทันใจ อย่าไปคิดว่ากรรมจะล้าสมัย คุณเห็นโลกเลวร้ายก็ไม่จำเป็นต้องร้ายตามเขา ถ้าทำดีอยู่ในเขตเล็กๆของคุณ เดี่ยวเขตเล็กๆนั้นก็เจ้าน่าอยู่ หรือแปรเป็นโลกใหม่ที่สุขสงบเป็นส่วนตัวได้

๓) พยายามหยุดเล่นเกมเสีย เกมกรรมเป็นเกมแห่งความสูญเปล่า เล่นด้วยความเจ็บปวด เพื่อผลเป็นทุกข์น่าเหน็ดหน่ายยึดเยื้อไม่จบไม่สิ้น คุณไม่มีทางหนีรกพันถ้าคิดเล่นเกมไปเรื่อยๆ วันหนึ่งต้องแพ้ แต่ถ้าอย่างน้อยชาตินี้คุณเห็นความจริง เห็นคุณค่าของการหยุดเกม ชาตินี้คุณจะเล่นเกมอย่างมีเป้าหมาย มีสาระแก่นสารถึงที่สุด

บทต่อไปของเล่มนี้ไม่มีแล้ว มีแต่บทต่อไปในชีวิตจริงของคุณเอง ที่เหลือเวลาน้อยเกินกว่าจะศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเกมกรรมอันวิจิตรพิสดารทั้งหมด จึงควรรวบรัดตัดความ ศึกษาและลงมือยุติเกมใหญ่โตนี้เสียดีกว่า เพราะมีสิทธิ์ทันก่อนจะต้องเริ่มเกมใหม่ด้วยความไม่รู้อีก

(มีชีวิตที่คิดไม่ถึง, ๒๕๔๙: ๒๕๕)

นอกจากนี้ ใน เสียตาย... คนตายไม่ได้อ่าน ได้ปรากฏส่วนท้ายเรื่องแยกออกมาจากเนื้อเรื่อง โดยในเล่มนี้ “ดังตฤณ” เรียกว่า “บทส่งท้าย” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ขอฝากเรื่องน่าเสียตายในชีวิตไว้ในปัจฉิมลิขิตหน้านี้

เรื่องแรก น่าเสียตายถ้าก่อนตายไม่ได้ศึกษาพุทธพจน์

เรื่องที่สอง น่าเสียตายถ้าศึกษาพุทธพจน์แล้วไม่เลื่อมใส

เรื่องที่สาม น่าเสียตายถ้าเลื่อมใสพุทธพจน์แล้วไม่ปฏิบัติตาม

เรื่องสุดท้าย น่าเสียตายถ้าปฏิบัติตามพุทธพจน์แต่ไม่ต่อเนื่องจนถึงฝั่ง...

(เสียตาย... คนตายไม่ได้อ่าน, ๒๕๔๘: ๒๑๙)

จากตัวอย่าง บทส่งท้ายใน *เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน* นอกจากจะสรุปเนื้อหาทั้งหมดในเล่มแล้ว ยังได้โน้มน้าวใจให้ผู้อ่านรีบเร่งศึกษาพระธรรมของพระพุทธเจ้า และหันมาปฏิบัติตามหลักธรรม โดยเชื่อว่าผลแห่งกรรมดีจะช่วยให้ไปสู่ภพภูมิที่ดี

จากการศึกษาองค์ประกอบในรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตในงานของ “ดั่งตถุณ” ผู้วิจัย พบกลวิธีนำเสนอของ “ดั่งตถุณ” ดังต่อไปนี้

- การใช้ตัวเลขและสถิติ

ในงานของ “ดั่งตถุณ” มีการใช้แนวคิดทางสถิติคือการวัดอัตราส่วนร้อยละ มาใช้กล่าวถึงผลที่ได้รับจากการกระทำต่างๆ เช่น ผลของกรรม ผลของการฝึกศีล เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้มากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างจาก *เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน* ดังนี้

๑) หอมแก้ม ใจเขายินดีทางเพศ ใจเราไม่ยินดีทางเพศ นับว่าต่างพร้อยราวๆ ๑๐% (คือรู้้อยู่แกใจว่าเขาหอมด้วยความพิศวาสก็ยอมด้วยเงื่อนไขบางอย่าง ทั้งที่ใจจริงไม่ได้อยากเอออวย)

๒) หอมแก้ม ใจเขายินดีทางเพศ ใจเรายินดีทางเพศ นับว่าต่างพร้อยราวๆ ๒๐%

๓) จูบปาก ใจเขายินดีทางเพศ ใจเราไม่ยินดีทางเพศ นับว่าต่างพร้อยราวๆ ๕๐% (บางท้องถิ่นจูบปากกันแฉ่วๆเพื่อกระชับสัมพันธ์ ถ้าต่างฝ่ายต่างไม่ยินดีทางเพศเลย จะไม่นับเข้าข่ายเลยเช่นกัน)

๔) จูบปาก ใจเขายินดีทางเพศ ใจเรายินดีทางเพศ ถือว่าหวิดๆจะขาดทะเลาะมาได้ ๘๐% (มีฝรั่งเคยเปรียบเทียบไว้ว่าจูบปากคือการเคาะประตูบนเพื่อถามว่าประตูล่างพร้อมหรือยัง)

๕) เปลือยกายกอดจูบลูบไล้ตลอดจนหลังภายนอก ใจจะยินดีหรือไม่ยินดีหรือไม่ยินดีทางเพศ ก็ฉิวเฉียดขาดทะเลาะกันได้เกิน ๙๐%

(*เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน* เล่ม ๑, ๒๕๔๘: ๔๙)

ตัวอย่างที่พบใน *มีชีวิตที่คิดไม่ถึง* มีการวัดคะแนนเรื่องกรรมเป็นตัวเลข ดังที่ปรากฏต่อไปนี้

คะแนนที่จะให้ผลในอนาคต

๑) พ่อแม่

- ๑ คะแนน สำหรับการผูกเวรกับพ่อแม่ที่ไม่ดี และ/หรือ สำหรับการทิ้งขว้างลูก

○ คะแนน สำหรับความไม่แน่นอนในการอภัยพ่อแม่ที่ไม่ดี และ/หรือ สำหรับการรับผิดชอบลูกอย่างไม่คงเส้นคงวา

+ ๑ คะแนน สำหรับการอภัยพ่อแม่ที่ไม่ดี และ/หรือ เลี้ยงลูกด้วยความรับผิดชอบ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก นอกจากนั้นยังเหมาะรวมถึงกรรมดีที่สั่งสมมาแล้วให้ผลเป็นการได้โอกาสเกิดกับพ่อแม่ที่มีบารมีรองรับกันได้ด้วย

๒) เพศ

- ๑ คะแนน สำหรับการมีเพศสัมพันธ์ที่ผิด

○ คะแนน สำหรับความไม่แน่นอนในการควบคุมความประพฤติทางเพศ

+ ๑ คะแนน สำหรับความซื่อสัตย์กับคู่ของตน

๓) รูปร่างหน้าตา

- ๑ คะแนน สำหรับความเป็นคนตระหนี่ และ/หรือ ความเป็นคนมีศิลปะพร่องเป็นประจำ

○ คะแนน สำหรับความเป็นคนเอาแน่เอานอนในการให้ทานและรักษาศีลไม่ได้

+ ๑ คะแนน สำหรับความตั้งมั่นในทานและศีล เมื่อให้ทานก็ให้ด้วยน้ำจิตเคदारพรศรัทธา เมื่รักษาศีลก็มีความปลานปล้ำในศีลอันสะอาดของตน ไม่ได้ให้ทานและรักษาศีลด้วยความฝืนใจ

(มีชีวิตที่คิดไม่ถึง, ๒๕๔๙: ๒๔๑)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นกลวิธีการนำเสนอในรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตที่นำตัวเลขและสถิติเข้ามาประกอบ ใน เสียตาย... คนตายไม่ได้อ่าน วัดความประพฤติผิดศีลเป็นร้อยละ เพื่อจำแนกว่าการกระทำอะไร ประกอบกับเจตนาแบบใด เป็นผลทำให้ผิดศีลมากน้อยเพียงใด ในขณะที่ มีชีวิตที่คิดไม่ถึง ใช้ตัวเลขเป็นคะแนนวัดพฤติกรรมในปัจจุบันว่าจะส่งผลอย่างไรในอนาคต

ผู้วิจัยเห็นว่าการวัดระดับผลของกรรม ผลของการผิดศีลเป็นร้อยละ และการยกตัวเลขมาอธิบายประกอบ เป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องกรรมและวิบากเป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังที่ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร (๒๕๕๐:๖-๗) กล่าวว่า สถิติมีบทบาทสำคัญมากมายในชีวิตประจำวันของคนในสังคมสมัยใหม่ เป็นตัวแทนเชิงสัญลักษณ์ในเรื่องต่างๆ ตัวเลขสถิติทำหน้าที่ยกระดับพฤติกรรม การกระทำ เหตุการณ์ หรือลักษณะทางกายภาพบางอย่างให้มีฐานะเป็น “รูปสัญลักษณ์” เพื่อใช้เป็นมาตรฐานวัดสิ่งต่างๆ ในสังคม เมื่อตัวเลขและสถิติมีบทบาทสำคัญในการจัดการสิ่งต่างๆ ในสังคมร่วมสมัย การใช้ตัวเลขและสถิติเข้ามาอธิบายความรู้ที่เป็นนามธรรมเช่นเรื่องศาสนา จึงทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้มากขึ้น

นอกจากนี้เนื่องจากตัวเลขและสถิติถูกเชื่อมโยงกับความคิดที่ว่าเป็นเทคนิคของการหาความรู้ทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นกระบวนการหาความรู้โดยใช้ตรรกะและเหตุผล ในขณะที่เรื่อง “วิพากกรรม” หาข้อพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ได้ยาก ดังนั้น การนำสถิติและตัวเลขมาใช้เป็นกลวิธีหนึ่งที่ทำให้เรื่องกรรมที่ดูเป็นเรื่องงมงาย กลายเป็นน่าเชื่อถือและน่าพิสูจน์มากขึ้น

- การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่าน

ในบทความคู่มือการใช้ชีวิตบางเล่ม ผู้แต่งจะเขียนในลักษณะที่เป็นการสื่อสารโดยตรงสนทนากับผู้อ่าน ดังจะเห็นได้จากการใช้คำเรียก “คุณ” แทนผู้อ่าน เพื่อเน้นประเด็นที่ผู้เขียนคิดว่าสำคัญและน่าสนใจให้ผู้อ่านครุ่นคิด หรือนำไปประยุกต์ใช้ ดังนั้น จึงปรากฏกลวิธีที่ผู้เขียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่าน บอกเล่า หรือชี้แนะแนวทางแก่ผู้อ่านโดยตรง ดังที่ปรากฏใน *วิปัสสนานานา* ที่ผู้เขียนมักจะชี้ประเด็นสำคัญเพื่อให้ผู้อ่านนำไปปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

ลองนึกถึงคำว่า ‘ได้สติ’ คุณ คำนี้ทำให้คุณนึกถึงอะไร? ขอให้เอาตัวอย่างจากชีวิตประจำวันของตัวเอง บางคนอาจนึกถึงการเหม่อลอยขณะขับรถ ก่อนจะเหม่อจนพารถตกถนนก็เกิดสติว่ากำลังขับรถ เลิกวาดวิมานในอากาศหรือหมกมุ่นครุ่นคิดถึงเรื่องนอกถนนเสียได้ เป็นต้น ที่บรรทัดนี้ของหนังสือเล่มนี้ขอให้คุณนึกให้ออกว่าการ ‘ได้สติ’ สำหรับคุณหมายถึงสิ่งใด มันอาจหมายถึงการรู้สึกตัวว่าขณะนี้คุณกำลังอ่านหนังสือ และตั้งคำถามถามตนเองอยู่ก็ได้

แต่ในขณะที่คุณได้สติรู้ว่ากำลังขับรถหรือได้สติรู้สึกที่กำลังถูกถามให้ย้อนคิด คุณยังไม่รู้ว่าจะตอบตรงไหน จึงจะเห็นว่ามันเป็นของไม่เที่ยง ของควบคุมไม่ได้

อย่างนั้นเรามาดูสถิติกันเดี๋ยวนี้เลย เอาความรู้สึกว่าไม่รู้จะตอบตรงไหนนั้นแหละมาใช้ ถ้าหากคุณรู้สึกงงๆ สงสัยตั้งคำถาม หรือคิดความหาคำตอบอยู่ละก็ ขอแสดงความยินดีด้วย เพราะความรู้สึกนั้นแหละที่เราต้องการ

(*วิปัสสนานานา*, ๒๕๔๘: ๒๔)

ดังที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น ผู้เขียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติวิปัสสนาขั้นต้น โดยแนะวิธีปฏิบัติเพื่อให้มีสติ การตั้งคำถามและการยกตัวอย่างเรื่อง “การเหม่อลอยขณะขับรถ” เป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดและเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนพยายามจะอธิบายเชื่อมโยงให้เข้าประเด็น การใช้สรรพนามบุรุษที่ ๑ “เรา” และสรรพนามบุรุษที่ ๒ “คุณ” ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนกับได้คุยหรือได้สื่อสารกับผู้เขียนโดยตรง

- การใช้คำถามเพื่อกระตุ้นหรือชี้นำความคิด

ในบทความคู่มือการใช้ชีวิตที่มุ่งเน้นการเสนอแนะรายละเอียด การปฏิบัติตามอย่างเป็นขั้นตอน สิ่งที่ผู้วิจัยพบในกลวิธีการเขียนบทความรูปแบบนี้คือ ผู้เขียนใช้ประโยคคำถามเพื่อถามนำไปสู่สิ่งที่ต้องการนำเสนอ การสร้างคำถามจะปรากฏตั้งแต่เปิดเรื่องเพื่อสร้างความสนใจจากผู้อ่าน ปรากฏอยู่ระหว่างการอธิบายเนื้อเรื่องเพื่อจับประเด็นสำคัญ หรือปรากฏอยู่ในตอนท้ายเรื่องเพื่อเป็นบทที่ให้อ่านสำรวจตนเองว่าได้ผลลัพธ์ที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของหนังสือหรือไม่ ดังตัวอย่างจาก *เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน* ดังต่อไปนี้

ในบทก่อนเราทราบว่า จะมาเป็นมนุษย์เพราะทำกรรมอย่างไร แต่ความเป็นมนุษย์มีทั้งหญิงและชาย เหมือนกับสิ่งอื่นทั้งจักรวาลที่มีคู่ตรงข้าม คำถามคือ ในกรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์เหมือนๆ กันนั้น มีที่ต่างตรงไหน กรรมจึงเลือกเพศให้กับเราเป็นอย่างนี้

(*เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน เล่ม ๑, ๒๕๔๘: ๔๑*)

การนำเสนอเนื้อหาพุทธศาสนาในรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิต หรือบทความฮาวทู (How to) เป็นการนำเนื้อหาทางพุทธศาสนามาประยุกต์ให้มีลักษณะเป็นสูตรสำเร็จ มีกลเม็ดเคล็ดลับที่นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนแปลงชีวิตมนุษย์ และเพื่อนำเนื้อหาธรรมะมาอธิบายให้เข้าใจในรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิต ซึ่งเป็นรูปแบบร่วมสมัยที่เข้าถึงกลุ่มผู้อ่านทั่วไปได้ง่าย

๔.๒.๑.๒. รูปแบบบทความคอลัมน์ถาม-ตอบปัญหา

งานของ “ดังตฤณ” ที่นำเสนอในรูปแบบบทความคอลัมน์ถาม-ตอบปัญหา ปรากฏในเรื่อง *เตรียมเสียดใจไว้เลี้ยงตัวเล่ม ๑-๑๒* และปรากฏเป็นส่วนหนึ่งในหนังสือเรื่อง *คิดจากความว่าง* ลักษณะเด่นของรูปแบบบทความคอลัมน์ถาม-ตอบปัญหาคือ มีผู้ถามตั้งโจทย์ และมีผู้ตอบโดยนำเนื้อหาธรรมะมาอธิบายประกอบให้เข้าใจ ดังที่ปรากฏใน *เตรียมเสียดใจไว้เลี้ยงตัว* ดังนี้

ถาม – ศาสนาพุทธสอนให้ทำตนเป็นที่พึ่งของตนเอง แต่ก็ให้ยึดพระรัตนตรัยเป็นสรณะ มีขัดแย้งกันเองหรือหรรือครับ?

ไม่ขัดแย้งหรือครับ หากคุณตั้งข้อสงสัยที่ดีๆ จะเห็นว่าพระรัตนตรัยนั้น ประกอบด้วย พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ สำหรับพระพุทธเจ้ากับพระสงฆ์สาวกนั้นเป็นบุคคล แต่พระธรรมซึ่งอยู่ตรงกลางนั้น เป็นนามธรรม คือเป็นได้ทั้งความรู้ และเป็นได้ทั้งวิถีใช้ชีวิตทั้งหมด วิธีการใช้ชีวิตตามอุดมคติของพุทธเรา คือพึ่งพาตนเองในการเอาดีให้ได้

เมื่อคุณมีแรงบันดาลใจ หรือเกิดกำลังใจที่จะชวนขวาศึกษาหาความจริง ตลอดจน ใช้ชีวิตให้เอาดีได้ถึงที่สุด ตรงนั้นแหละคุณเป็นที่พึ่งของตนเองแล้วตามหลักศาสนาพุทธ คุณจะเป็นตัวของตัวเอง พึ่งตนเอง ใช้ชีวิตของตนเองอย่างถูกต้องถ่องแท้ ก็ต่อเมื่อถือเอาธรรมเป็นหลัก เป็นที่ตั้ง

(เตรียมเสปียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๙, ๒๕๔๙)

๔.๒.๑.๓. รูปแบบบทความสารคดี

งานของ “ดังตฤณ” ที่นำเสนอเนื้อหาธรรมในรูปแบบบทความสารคดีมีปรากฏจากบทความใน คัดจากความว่าง และ มหาสติปัฏฐานสูตร ซึ่งเป็นสารคดีที่นำพระสูตรเรื่อง มหาสติปัฏฐานสูตร ใน พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๒ ทีฆนิกาย มหาวรรค มาเรียบเรียงเป็นร้อยแก้ว ใช้ภาษาร่วมสมัย ซึ่งทำให้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น

ดังที่ปรากฏในคำนำของหนังสือ มหาสติปัฏฐานสูตร องค์ประกอบของรูปแบบบทความสารคดีที่นำเสนอเนื้อหาใน มหาสติปัฏฐานสูตร และ คัดจากความว่าง มีดังนี้

หนังสือเล่มนี้ถูกเขียนด้วยเจตนาจะนำมหาสติปัฏฐานสูตรมาร้อยเรียงให้สามารถอ่านง่าย กับทั้งที่เป็นที่แจ่มแจ้งว่าแต่ละวรรค แต่ละประโยคของมหาสติปัฏฐานสูตรนั้น จะนำมาปฏิบัติจริงๆ กันอย่างไรให้ได้ผล

หลักชัยของพุทธศาสนาคือการดับทุกข์ให้สนิท นโยบายหลักคือตั้งสติให้รู้ “กายใจ” โดยความเป็นของไม่น่ายึดมั่นถือมั่น ส่วนอุบายวิธีหรือกลยุทธ์นั้น พระพุทธองค์วางแนวไว้แล้วในมหาสติปัฏฐานสูตรนี้เอง...

(มหาสติปัฏฐานสูตร, ๒๕๔๘: ๓)

จากคำนำผู้เขียน แสดงให้เห็นว่า มหาสติปัฏฐานสูตร นำพระสูตรในพระไตรปิฎกมาอธิบาย ขยายความด้วยภาษาร้อยแก้ว ให้ผู้อ่านอ่านเข้าใจได้ง่าย เพื่อที่จะนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งเป็นจุดประสงค์หลักของ มหาสติปัฏฐานสูตร เล่มนี้

๑. มหาสติปัฏฐานสูตร ใน มหาสติปัฏฐานสูตร “ดังตฤณ” นำเสนอแก่นเรื่องคือ การปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ โดยนำเสนอผ่านการอธิบายรายละเอียดเป็นส่วนใหญ่ มีการยกพุทธวจนะในพระไตรปิฎกมาอธิบายให้เป็นภาษาร่วมสมัย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในจุฬาสาโรปมสูตร พระสุตตันตปิฎกเล่ม ๔ มีข้อความสำคัญที่พระพุทธเจ้าตรัสกับ
พราหมณ์ชื่อปิงคโคจจะ เรียบเรียงสรุปได้คือ

**การประพฤติพหุทธรรมในพุทธศาสนามีใช้มีลาภสักการะ และความ
สรรเสริญเป็นอนิสงส์ มิใช่มีความถึงพร้อมแห่งศีลเป็นอนิสงส์ มิใช่มีความถึงพร้อม
สมาธิเป็นอนิสงส์ มิใช่มีญาณทัสสนะเป็นอนิสงส์ พหุทธรรมนี้มีความหลุดพ้นแห่ง
ใจอันไม่กลับกำเริบ เป็นประโยชน์ เป็นแก่น เป็นที่สุด**

พูดให้ง่ายคือที่สุดของพุทธศาสนานั้น ดีแค่ไหน เก่งปานใด ก็ไม่เชื่อว่าดีพร้อมหรือเก่ง
พอ ตราบใดจิตยังไม่หลุดพ้นจากกิเลส ยังมีโลก ยังมีโกรธ ยังมีความหลง...

(มหาสติปัฏฐานสูตร, ๒๕๔๘: ๓๑)

จากตัวอย่าง “ดั่งตถุณ” นำพุทธวจนะจากพระสูตรในพระไตรปิฎกมาเรียบเรียงให้เป็นภาษา
ร่วมสมัยและอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้อ่านเข้าใจง่าย ดังจะเห็นจากที่ “ดั่งตถุณ” กล่าวว่า “พูดให้ง่ายคือ
...” นอกจากนี้ “ดั่งตถุณ” ยังใช้พุทธวจนะเป็นการเกริ่นเข้าสู่เนื้อหา พุทธวจนะที่ยกมามีใจความหลัก
คือ การปฏิบัติธรรมในทางพุทธศาสนาไว้เพื่อการหลุดพ้นแห่งจิต การยกพุทธวจนะนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่า
การปฏิบัติวิปัสสนาเป็นแนวทางไปสู่ความหลุดพ้น ความหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดเป็น
เป้าหมายสูงสุดในทางพุทธศาสนา ดังนั้น การชี้ให้เห็นคุณค่าแห่งการปฏิบัติวิปัสสนา จึงเป็นทั้งการให้
ความรู้และโน้มน้าวให้ผู้อ่านเกิดความอยากรู้อยากเห็น การวิปัสสนาจะนำไปสู่การหลุดพ้นได้อย่างไร จากนั้น
“ดั่งตถุณ” จึงนำเข้าสู่เนื้อหารายละเอียดของ มหาสติปัฏฐานสูตร ต่อไป

การนำเสนอเนื้อหาส่วนใหญ่ใช้วิธีการอธิบายโดยละเอียด โดยเฉพาะศัพท์ทางศาสนาที่ต้อง
ขยายความเพื่อให้เข้าใจตรงกัน ดังที่ปรากฏใน มหาสติปัฏฐานสูตร ดังนี้

ความหมายของ “ปฏิภูล” คือสภปรกนารังเกียจ ในที่นี้ร่างกายมนุษย์คือเป้าหมาย
ร่างกายคือสิ่งปฏิภูลน่าเกลียด ไม่น่ารักน่าใคร่ แออัดด้วยก้อนเลือดก้อนเนื้อโสโครกยิ่งกว่าขยะใน
ถัง มีความหมายอันเดียวกับอสุภะ พระพุทธเจ้าทรงให้ “มนสิการ” ซึ่งมีความหมายว่ากำหนดไว้
ในใจ หรือใส่ใจพิจารณาความสภปรกที่มีอยู่แล้วจริงๆ นั้น เราอาจเรียกปฏิภูลมมนสิการอีกอย่างว่า
“อสุภกรรมฐาน” ก็ได้

(มหาสติปัฏฐานสูตร, ๒๕๔๘: ๑๕๙)

จากตัวอย่างนี้ “ดั่งตถุณ” อธิบายความหมายของ “ปฏิภูล” ว่าคืออะไร และขยายความ
เพิ่มเติมว่าเป็นสิ่งที่มีความหมายเดียวกับศัพท์ทางศาสนาว่า “อสุภะ” นอกจากนี้ เมื่อกล่าวถึง

“มนสิการ” “ดั่งตถุณ” ก็ได้ให้ความหมายที่เข้าใจได้ง่ายกว่า “กำหนดไว้ในใจหรือใส่ใจพิจารณา” การอธิบายความเป็นลำดับเช่นนี้ทำให้เมื่อกล่าวถึง “อสุภกรรมฐาน” ว่าเป็นสิ่งเดียวกับ “ปฏิกรรมมนสิการ” ผู้อ่านก็จะสามารถเข้าใจความหมายได้เช่นกัน

๒. คิดจากความว่าง จากบทความ “ทฤษฎีทำร้ายคนรัก” ใน *คิดจากความว่าง เล่ม ๒* ซึ่งนำเสนอในรูปแบบบทความสารคดี มีการเปิดเรื่องด้วยประโยคคำถาม เพื่อดึงความสนใจจากผู้อ่าน ดังที่ปรากฏใน “ทฤษฎีทำร้ายคนรัก” ใน *คิดจากความว่าง* ดังนี้

คุณเชื่อทฤษฎีนี้ไหม? ตอนที่เรายังไม่รักใคร เราอาจมีแค้นใจทำดีกับเขา แต่เมื่อไหร่ที่รู้ว่าเขารักเรา เราจะเริ่มอยากทำร้ายเขาทันที!

คุณเชื่อไหมว่าเป็นเช่นนั้น ก็เพราะลึกๆเราอยากหาใครสักคนมาเป็นข้าทาส เอามาเป็นที่รองรับอารมณ์ เอามากันด่าได้แรงๆ ถูกละเมิดหยามได้โดยไม่ผิดกฎหมาย ไม่ต้องกลัวว่าเขาหรือเธอ (ที่เราเรียกในใจว่า ‘มัน’) จะไปฟ้องตำรวจ?

(คิดจากความว่าง เล่ม ๒, ๒๕๔๙: ๑๖๕)

ใน “ทฤษฎีทำร้ายคนรัก” เปิดบทความด้วยการตั้งคำถามว่า “คุณเชื่อทฤษฎีนี้ไหม” เพื่อสะกิดใจผู้อ่านให้เกิดความสงสัยใคร่รู้ว่า ผู้เขียนจะนำเสนอประเด็นอะไรต่อไป นอกจากนี้การใช้สรรพนาม “คุณ” ในการตั้งคำถาม ทำให้รู้สึกว่าคุณเขียนกำลังสื่อสารกับผู้อ่านโดยตรง

ในส่วนเนื้อหา “ดั่งตถุณ” ใช้การอธิบายและยกตัวอย่างประกอบให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเนื้อหาต้องการจะสื่อ ตัวอย่างในบทความ “ประกายเมตตาแห่งราชาไทย” ใน *คิดจากความว่าง เล่ม ๒* ดังนี้

ถ้าใครศึกษาพระไตรปิฎกแล้วสงสัยว่าการบำเพ็ญบารมีแห่งมหาโพธิสัตว์ผู้ควรแก่การบรรลุพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณในอนาคตกาลเป็นอย่างไร ให้มาดูมหาทานแห่งองค์รัชกาลที่ ๙ นี้ แล้วจะเข้าใจ และจะเชื่อว่าพระโพธิสัตว์มิใช่เป็นเพียงตำนานเล่าขาน แต่มีจริงและพวกเราก็เกิดทันยุคของพระองค์ท่าน!

รากอันเป็นที่สุดของกษัตริย์คือเมตตาการุณยจิตอันปราศจากประมาณ พุดให้ง่ายคือชอบช่วยคนไม่เลือกหน้า โลกจึงมีตำแหน่งกษัตริย์เป็นฐานหนุนให้ได้ทำตามปรารถนา และปัจจุบันระบอบการปกครองของไทยก็เอื้ออำนวยให้กษัตริย์ออกโปรดราษฎรได้เต็มที เนื่องจากมีรัฐบาลและข้าราชการดูแลบริหารบ้านเมือง ตัดสินคดีความต่างๆ ให้ โดยพระองค์ไม่ต้องลำบากพระวรกาย ไม่ต้องลำบากพระทัยเหมือนกษัตริย์ยุคโบราณ จึงกล่าวได้ว่าประเทศเรา

ในกาลนี้เปิดโอกาสให้ผู้มีบุญญาธิการสูงสุดได้แสดงกำลังพระทัยว่ายิ่งใหญ่สมพระเกียรติยศ
เพียงใด

(คิดจากความว่าง เล่ม ๒, ๒๕๔๙: ๑๕๐ - ๑๕๑)

“ดั่งตฤณ” เปรียบพระเมตตาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า ทรงบำเพ็ญเมตตาบารมีแจก
เช่นพระมหาโพธิสัตว์ ผู้ควรแก่การบรรลुพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ดังที่กล่าวถึงพระไตรปิฎก เป็น
การนำตัวอย่างบุคคลจริงที่ผู้อ่านรู้จักเป็นอย่างดีมาใช้สนับสนุนให้ผู้อ่านได้ประจักษ์ว่า ผู้ที่มีบารมี
ยิ่งใหญ่เช่นที่กล่าวไว้ในพระไตรปิฎกนั้นมีอยู่จริง

บทส่งท้าย เป็นส่วนสรุปใจความสำคัญที่นำเสนอมาตลอดเรื่อง หรืออาจจะแสดงข้อคิดที่ผู้แต่ง
คาดว่าจะป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน กลวิธีการเขียนบทสรุปที่พบเห็นในงานของ “ดั่งตฤณ” ได้แก่ การ
เขียนย้ำใจความสำคัญของเรื่อง ดังที่ปรากฏใน มหาสติปัฏฐานสูตร ดังนี้

ทุกชั้นตอนในสติปัฏฐาน ๔ นั้น ถ้าบวๆ กันเข้าแล้วจะปิดช่องโหว่ได้หมด ผู้
ปฏิบัติสามารถภาวนาได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง เมื่อเข้าใจว่าจะ “มอง” ภายใจของตนเอง
ออกมาจากภายในอย่างไร เพราะแม้จิตมีราคะ โทสะ โมหะ ก็สามารถรู้สภาวะ
เหล่านั้นโดยความเป็นนิรวรณ นิรวรณเป็นของเกิดดับ ไม่ใช่ตัวตน ใครที่ใกล้ชิดกับราคะ
โทสะ โมหะมากๆ และรู้สึกท้อว่าคงไม่มีหวังภาวนากับเขา ก็น่าจะเปลี่ยนความคิด
ใหม่ คือที่แท้เราอยู่กับอุปภรณ์ภาวนากับเขาเหมือนกัน ขอให้ “รู้เป็น” เท่านั้น

(มหาสติปัฏฐานสูตร, ๒๕๔๘: ๕๑๓)

บทสรุปของ มหาสติปัฏฐานสูตร ใช้วิธีเน้นย้ำถึงความสำคัญของการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน
๔ เพื่อจูงใจให้ผู้อ่านเห็นตามว่าหลักสติปัฏฐาน ๔ นั้นสามารถนำมาปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นได้จริง

บทสรุปในงานของ “ดั่งตฤณ” ส่วนใหญ่จะนำกลวิธีการสรุปใจความสำคัญของเรื่องมา
นำเสนอ ในบทความ “ประกายเมตตาแห่งราชาไทย” ได้สรุปใจความสำคัญของเรื่องไว้ ดังที่ปรากฏใน
คิดจากความว่าง เล่ม ๒ ดังนี้

ภาพเดียวแทนพันคำ ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ท่านเป็นกษัตริย์ให้ดู ว่ากษัตริย์
เขาเป็นกันอย่างไร แค่นี้ก็เด็กๆของเราเห็นจากโทรทัศน์ว่าพระองค์ทรงทำอะไร ให้อะไร
กับพสกนิกรบ้าง เด็กๆก็จะเจียบเสียงแห่งความสงสัย และหันหน้าไปบอกต่อกันรุ่นต่อ

รู้่น ว่าพระมหากษัตริย์คือใครในแผ่นดิน และเหตุใดจึงไม่น่าแปลกใจ หากทั้งโลกจะ
ไม่ลืมพระองค์ไปจนสิ้นกาลนาน

เป็นหนึ่งในโลก

ไม่ใช่เพราะชนะสิบทิศ

ด้วยแสนยานุภาพเกรียงไกร

แต่ด้วยหนึ่งใจและสองมือ

ของผู้สมควรเป็นกษัตริย์โดยธรรมชาติ

(คิดจากความว่าง เล่ม ๒, ๒๕๔๙: ๑๕๕)

กล่าวได้ว่า บทสรุปที่พบในงานของ “ดั่งตฤณ” ที่นำเสนอในรูปแบบสารคดี ใช้กลวิธีการเน้นย้ำ
ความสำคัญของใจความของเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจประเด็นที่ต้องการนำเสนอได้ง่าย

๔.๒.๑.๔. รูปแบบนวนิยาย

การนำเสนอของ “ดั่งตฤณ” ในรูปแบบนวนิยาย มีทั้งหมด ๔ เรื่อง ได้แก่ ทางนฤพาน
กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ และ ๗ เดือนบรรลุนิพพาน ดังที่ผู้วิจัย
จะวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของนวนิยาย ดังนี้

๑. แนวคิดหลักของเรื่อง

ทางนฤพาน นำเสนอแนวคิดหลักของเรื่องคือ ชีวิตทางโลกมีแต่ความทุกข์เนื่องจากเกิด
จากความยึดมั่น ในขณะที่ความสุขที่แท้จริงคือนิพพาน การแสวงหาเส้นทางเพื่อมุ่งไปสู่การดับทุกข์ซึ่ง
ก็คือนิพพานไม่ได้มีเพียงทางใดทางหนึ่ง ผู้ประสงค์จะบรรลุนิพพานนั้นจะเลือกทางใดทางหนึ่งก็ได้
เพียงแต่จะต้องมีจิตที่มุ่งมั่นแน่วแน่เป็นสำคัญ นวนิยายเรื่องนี้ได้แสดงเส้นทางเพื่อไปสู่นิพพานไว้สอง
ประเภทคือ การปฏิบัติธรรมตามหลักที่พระพุทธเจ้าได้สอนไว้ ซึ่งสามารถบรรลุนิพพานได้ในภพชาติ
ปัจจุบัน และการบำเพ็ญบารมีอีกหลายภพเพื่อจะมุ่งไปสู่เส้นทางพระโพธิสัตว์ ดังที่ปรากฏใน ทาง
นฤพาน ดังนี้

เกาทัณฑ์ขบฟันแน่น เหงื่อเม็ดเล็ก ๆ ผุดขึ้นขึ้นมาบนขมับ ขอบตาขยับหลายหน
ทำไมเขาถึงรู้สึกว่าจะต้องตัดสินใจเสียเดี๋ยวนี้ ชีวิตคงยังอยู่อีกหลายปี ไร้โรคคิดไปเรื่อย ๆ ก็ได้

ไม่สิ...จะเป็นถึงพระพุทธเจ้า มาเริ่มต้นด้วยลึงเลคิติดุก่อนเสียอย่างนี้นะหรือ คน
ฉลาดเขียงนี้นะหรือจะทำงานระดับไตรภูมิ บัดโธ่เฮ้ย...นรกก็นรกสิน่า!

กลับจากกลัวเป็นกล้าอย่างบ้าบิ่นขึ้นมาในพริบตาเดียว ใจที่สั่นกลับปักมันยิ่งกว่าเสาเหล็กที่ถูกตอกลงลึกทะลุชั้นหินแข็ง

‘กุยอกลงนรกเพื่อพระโพธิญาณ เวไนยสัตว์อีกมากมายจะได้สบายเพราะกู’

เห็นแล้วว่าจิตชนิดนี้เท่านั้นที่สมควรมุ่งบำเพ็ญพุทธบารมี ไม่มีใครยอมแลกตัวเองเพื่อคนอื่น...ไม่มี...พระพุทธเจ้าคืออดีตผู้บำเพ็ญบารมีอันเป็นไปไม่ได้ที่ใครจะทำ และเขาก็จะเป็นหนึ่งในนั้น!

(ทางนฤพาน, ๒๕๔๘: ๒๒๖)

ข้างต้นเป็นความปรารถนาของ “เกาทัณฑ์” ที่จะบรรลุพระโพธิญาณ โดยตั้งจิตอธิษฐานว่าต้องการจะบรรลุธรรมพร้อมทั้งพาเวไนยสัตว์ข้ามวิญสงสารไปด้วย การอธิษฐานเช่นนี้เป็นผลให้ “เกาทัณฑ์” ต้องกลับมาเกิดอีกหลายภพชาติ จนกว่าจะบำเพ็ญบารมีสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป

“ทางไปสู่พระนิพพานมีอยู่หลายสาย สายของข้ากับเอ็งมันยาวไกลกว่าชาวบ้านเขา อย่าตื่นตื่นดีใจไปเลย ไม่มีรางวัลพิเศษอะไรอยู่เกินไปกว่าพระนิพพานหรอก หาเรื่องเดินอ้อมเอง จะเป็นอรหันตสาวกในชาตินี้หรือรอเป็นสัมมาอรหันตสัมพุทธเจ้าเบื้องหน้าโพ้นนะ ก็ได้ไปนิพพานที่เดียวกัน ไม่แตกต่างกันเลย ระลึกไว้ก็แล้วกันว่าเอ็งเลือกเอง ไม่มีใครบังคับ อย่าเสียใจในภายหลัง ตั้งจิตไว้ให้หนักแน่น...อย่าเสียใจ แล้วเอ็งจะเดินไกลไปได้ถึงฝั่งสมปรารถนา”

(ทางนฤพาน, ๒๕๔๘: ๒๒๗)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นแนวคิดหลักของเรื่องที่น่าเสนอหนทางที่จะบรรลุนิพพาน ซึ่งนำเสนอผ่านบทสนทนาของ “หลวงตาแขวน” พระภิกษุชราเจ้าอาวาสแห่ง “วัดทางนฤพาน” ทางที่จะบรรลุนิพพานมีอยู่สองทางดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม แนวคิดหลักที่ปรากฏในเรื่องคือ กรรมเป็นเครื่องบ่งชี้ตัวตนของมนุษย์ในปัจจุบัน แต่มนุษย์สามารถเอาชนะกรรมเก่าได้ โดยขึ้นอยู่กับกรรมในปัจจุบันของตนเอง เรื่องนี้เน้นความสำคัญของกรรมปัจจุบันมากกว่าจะกล่าวถึงกรรมในอดีต หรือวิบากที่จะส่งผลในอนาคต ดังที่ปรากฏใน กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม ดังนี้

“กรรมเก่าจากอดีตชาติชุดทางให้เราเดินในชาติปัจจุบัน แต่ถ้ากรรมปัจจุบันมีพลังเหนือกว่าที่ทำไว้ในอดีตชาติอย่างชัดเจน ก็อาจจะยกระดับให้เดินสูงขึ้นได้ หรือกระทั่งฉีกทางแยกเป็นตั้งฉากเลยก็ยังไม่ไหว หนึ่งชีวิตของมนุษย์เรามีศักยภาพได้ขนาดนั้น”

(กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม, ๒๕๔๘: ๗๐๑)

นวนิยายเรื่อง *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* ได้นำเสนอแนวคิดหลักของเรื่องคือ กรรมปัจจุบันเป็นสิ่งกำหนดตัวตนของมนุษย์ทั้งในภพปัจจุบันและภพต่อไป วิบากกรรมจะส่งผลกับมนุษย์ในทุกภพชาติและเป็นเครื่องกำหนดการเกิดของมนุษย์และสัตว์ ดังนั้นมนุษย์สามารถเลือกเกิดใหม่ในชาติภพที่ดีกว่าปัจจุบันโดยการประกอบแต่กรรมดี ใน *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* จะเน้นความสำคัญของวิบากกรรมที่เกี่ยวข้องกับอดีต ปัจจุบัน และอนาคตไว้อย่างซับซ้อน ดังที่ปรากฏในเนื้อความที่ยกมาดังนี้

“ก็มีทางอยู่ การเป็นผู้ชนะกิเลสในทางใดทางหนึ่งได้ตลอดชีวิต คงเส้นคงวาไม่หวั่นไหวแม้ถูกทดสอบหนักหนาเพียงใด นั่นแหละจะกลายเป็นนิสัยติดตัวข้ามภพข้ามชาติได้ ...”

(กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่, ๒๕๔๘: ๗๕๑)

แนวคิดหลักที่พบใน ๗ เดือนบรรลุนิพพาน นั้นแตกต่างไปจากนวนิยายสามเรื่องข้างต้น เนื่องจากเนื้อหาเป็นนวนิยายที่เล่าประสบการณ์การปฏิบัติวิปัสสนา แนวคิดหลักจึงนำเสนอเรื่อง การปฏิบัติวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐาน ๔ เป็นแนวทางที่สามารถเริ่มปฏิบัติได้ทุกที่ สามารถนำแนวข้อปฏิบัตินี้มาปรับใช้กับวิถีชีวิตประจำวันได้ ซึ่งเมื่อปฏิบัติวิปัสสนาตามลำดับสติปัฏฐาน ๔ แล้วจะสามารถบรรลุนิพพานได้

๒. โครงเรื่อง

โครงเรื่อง หมายถึงลำดับของเหตุการณ์ที่ประกอบเข้าเป็นเรื่อง หรือในความหมายอย่างละเอียดหมายถึง เหตุการณ์ทั้งหลายที่ผู้แต่งกำหนดขึ้นเพื่อให้ดำเนินไปตั้งแต่ต้นจนจบ เป็นเหตุการณ์ที่มีความต่อเนื่องและเป็นเหตุเป็นผลกัน (ธัญญา สังขพันธานนท์, ๒๕๓๙: ๑๖๓) จากความหมายของโครงเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยจึงขออธิบายโครงเรื่องในนวนิยายแต่ละเรื่อง ดังนี้

เรื่อง *ทางนฤพาน* เปิดเรื่องโดย เกาทัณฑ์ ชายหนุ่มผู้มีคุณสมบัติเพียบพร้อม แต่ยังมีนิสัยใจร้ายบางอย่างอยู่ในใจลึกๆ จนกระทั่งเกาทัณฑ์ได้พบกับแพทรี เด็กสาวที่ปู่ชนะได้อุปการะไว้ ความน่ารักเยือก

เย็นของแพตรีสะดุดใจเกาทัณฑ์จนชายหนุ่มรู้สึกรักใคร่ เกาทัณฑ์จึงแวะเวียนมาหาปุ๊จนะบ่อยครั้งและได้พบกับแพตรี จนกระทั่งแพตรีได้พาเกาทัณฑ์ไปพบกับหลวงตาแขวน เจ้าอาวาสวัด “ทางนฤพาน” ผู้บรรลุนิพพาน

ต่อมา เกาทัณฑ์พบกับแพตรี แต่เพราะวิบากกรรมเก่าส่งผลให้เกาทัณฑ์ต้องมาพบกับเรือนแก้ว หญิงสาวสวยผู้มีเสน่ห์และมีลักษณะตรงข้ามกับแพตรีโดยสิ้นเชิง เกาทัณฑ์ไม่สามารถอธิบายได้ว่า เพราะเหตุใดเขาจึงรักผู้หญิงพร้อมกัน ๒ คน ขณะเดียวกันเกาทัณฑ์ก็ได้ศึกษาธรรมะกับหลวงตาแขวน จนกระทั่งได้รู้ว่า ตัวเขาเองเคยตั้งอธิษฐานไว้ว่าขอบรรลุพระโพธิญาณ และเป็นพระโพธิสัตว์เพื่อพาสรรพสัตว์ข้ามสังสารวัฏ ในช่วงดำเนินเรื่องนี้ ตัวละครเอกคือเกาทัณฑ์ได้ประสบกับความขัดแย้งภายในใจของตัวเองเกี่ยวกับเรื่องความรัก และต้องเผชิญกับอุปสรรคภายนอกคือต้องหลบหนีโจรที่ตามล่า

ในตอนจบของเรื่อง เกาทัณฑ์ได้แต่งงานกับแพตรี เนื่องจากเรือนแก้วเสียชีวิตจากการฆาตกรรม ก่อนเสียชีวิตเรือนแก้วได้อโหสิกรรม ผลของการอโหสิกรรมทำให้เธอไปเกิดในสุคติสวรรค์ ในขณะที่เกาทัณฑ์และแพตรียังต้องพบกับเรื่องวุ่นวายในชีวิตมนุษย์ต่อไป อนึ่ง ปุ๊จนะ ผู้เป็นปู่ของเกาทัณฑ์ได้ปฏิบัติธรรมจนบรรลุธรรมเป็นอรหันต์ในท้ายที่สุด

ผู้วิจัยพบว่า ในเรื่อง ทางนฤพาน มีการปิดเรื่องแบบคู่ขนาน กล่าวคือ ปิดเรื่องทั้งทางโลกและทางธรรม ทางโลกเรื่องจบลงที่เกาทัณฑ์แต่งงานกับแพตรี แต่ก็ยังต้องเผชิญกับความวุ่นวายในโลกมนุษย์อยู่ ในขณะเดียวกัน การลงท้ายเรื่องในทางธรรมก็สะท้อนผ่านมุมมองของปุ๊จนะ ที่ได้ปฏิบัติธรรมจนกระทั่งบรรลุเป็นอรหันต์ นวนิยายเรื่องนี้จึงนำเสนอเหตุการณ์ทางโลกผ่านตัวละครเกาทัณฑ์ แพตรี เรือนแก้ว การเผชิญกับปมขัดแย้งของตัวละครที่ทั้งขัดแย้งภายในใจของตัวละคร เช่น ปัญหาเรื่องความรัก เป็นต้น และปมขัดแย้งภายนอก ได้แก่ การถูกตามล่าจากโจร ในขณะที่การนำเสนอเหตุการณ์ทางธรรมจะนำเสนอผ่านตัวละครปุ๊จนะ และหลวงตาแขวน ปมขัดแย้งของปุ๊จนะคือความขัดแย้งภายในที่ต้องการบรรลุธรรม เป็นต้น

เรื่อง กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม เปิดเรื่องโดยที่ หมออุปการะ ตโมไพรี เป็นผู้ทำนายกรรมให้แก่ันทนกานต์ ตัวละครชายที่เป็นเพื่อนกับลานดาว ลานดาวเป็นหญิงสาวผู้เพียบพร้อมทั้งคุณสมบัติและรูปลักษณ์ จนทำให้ลานดาวเป็นผู้หยิ่งทะนงและเห็นความรักที่มนุษย์เพศชายมอบให้เป็นเรื่องสนุก ลานดาวฝันอยากจะมีความรักดูเจนิยาย นันทกานต์เป็นผู้พาลานดาวไปพบกับหมออุปการะ และหมออุปการะได้ทำนายลานดาวไว้ว่า เธอจะต้องเสียใจเพราะอกหักจากความรัก จนกว่าจะอายุสี่สิบปีจึงจะ

ได้แต่งงาน ลานดาวกลับบ้านมาพบก้อนเนื้อที่เต้านมจึงได้ค้นหาข้อมูลในอินเทอร์เน็ต จึงได้พบกับคุณหมอมารวันทา ลานดาวรู้สึกสนิทสนมกับมารวันทาจนกระทั่งเกิดเป็นความรู้สึกรักเพศเดียวกัน แต่ลานดาวก็ต้องเผชิญกับความทุกข์เมื่อพบว่ามารวันทาแต่งงานแล้ว ต่อมาลานดาวก็ต้องเผชิญกับความทุกข์จากความรักอีกครั้งเมื่อลานดาวพบรักกับอมฤต แต่อมฤตกลับสนใจมารวันทา ต่อมาหมออูปลาระได้ทำนายว่าลานดาวจะได้เป็นศิลปินที่มีชื่อเสียงระดับโลก แต่จะไม่ประสบความสำเร็จด้านความรักจนกว่าจะมีอายุถึง ๔๐ ปี

ในตอนท้ายเรื่อง ลานดาวตัดสินใจไม่เป็นศิลปิน เพื่อเปลี่ยนแปลงชะตากรรมของตนเอง ผลจากการกระทำปัจจุบันของลานดาว ทำให้เส้นทางชีวิตของเธอเปลี่ยนไป เธอได้พบกับ “สรณะ” ผู้ซึ่งเป็นเนื้อคู่ของเธอ ก่อนปิดเรื่อง หมออูปลาระได้ให้เกร็ดธรรมะเกี่ยวกับเรื่องกรรมและหลักกรรมทางพุทธศาสนา

ในเรื่อง *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* เปิดเรื่องโดย หมออูปลาระ ตโมไฟรี ได้ทำนายกรรมให้แก่ ณชะเล ผู้ซึ่งได้รับความเดือดร้อนจากไวรัสคอมพิวเตอร์ หมออูปลาระทำนายว่าผู้ที่เป็นแฮกเกอร์ส่งไวรัสคอมพิวเตอร์จะต้องได้รับกรรมที่ทำให้คนจำนวนมากเดือดร้อนอย่างทบทวีคุณ ต่อมาณชะเลได้พบกับจงฤกษ์ ผู้เป็นเพื่อนเก่าโดยบังเอิญ จงฤกษ์เป็นอัจฉริยะด้านคอมพิวเตอร์ และเป็นผู้ส่งไวรัสคอมพิวเตอร์ให้แพร่กระจายไปยังคนจำนวนมาก จงฤกษ์เป็นผู้ที่ไม่เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม แต่หลังจากที่ส่งไวรัสคอมพิวเตอร์แล้ว เขาก็ได้ประสบกับชะตากรรมแปลกๆ เช่น แม่ของเขาถูกทวงหนี้จากการพนัน ตัวเขาเองมีเรื่องกับนักเลง ฯลฯ จงฤกษ์มีเพื่อนชื่อ พฤษส์ ซึ่งเป็นคนที่มีหน้าตาดี และมักจะใช้รูปร่างหน้าตาหล่อผู้หญิงให้มาหลงเชื่อ โดยไม่กลัวบาปกรรม พฤษส์ได้พบกับอเวรา ผู้เป็นน้ำของณชะเล เพราะเหตุรถเฉี่ยวชน พฤษส์ถูกใจความสวยของอเวราจึงติดตามไปขอทำความรู้จัก

ต่อมาจงฤกษ์ไปพบกับหมออูปลาระ โดยการแนะนำของณชะเล หมออูปลาระพยายามชี้ให้จงฤกษ์เห็นเรื่องกฎแห่งกรรมจนสามารถปรับเปลี่ยนความเข้าใจของจงฤกษ์ได้ จงฤกษ์หันมาเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมอย่างมีเหตุผล เนื่องจากหมออูปลาระสามารถเอ่ยถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เขาเพิ่งประสบมาได้อย่างถูกต้อง จงฤกษ์เริ่มหันมาทำแต่กรรมดีทดแทนกรรมไม่ดีที่เขาได้ปล่อยไวรัสคอมพิวเตอร์และใจกรรมเงินในบัญชีธนาคาร ในขณะเดียวกัน พฤษส์ ก็ยังคงมัวเมาในกามตัณหา ต่อมาเมื่อพฤษส์ได้พบกับณชะเล ก็เกิดความรู้สึกชอบพอ จนคิดหาทางกำจัดอเวราโดยการจะหลอกส่งเธอไปขายให้กับเศรษฐีชาวอาหรับ

เรื่องจบลงตรงที่ตำรวจมาช่วยขอเวลาได้ทันก่อนที่พฤษจะขายเธอให้กับเศรษฐีอาหรับ พฤษกลับใจในตอนท้ายสุดเนื่องจากเห็นว่าเวลาไม่โกรธตน ช้ำยังอโหสิกรรมให้ตน พฤษถูกตำรวจฉ้อโกงชีวิต และต้องไปเกิดเป็นลิงเนื่องจากผลกรรมที่ตนได้กระทำไว้ในชาตินี้ จงฤกษ์และณชะเลกลายเป็นผู้ฝึกไฟในทางบุญ ทำให้รูปลักษณะของจงฤกษ์เปลี่ยนไปในทางดีดูเพศตรงข้ามมากขึ้น ในตอนท้ายของเรื่องหมออุปการะได้สรุปกรรมและให้แง่คิดเกี่ยวกับเรื่องกรรมในทางพุทธศาสนา

ผู้วิจัยพบว่า ใน *กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม* และ *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* มีโครงเรื่องหลักที่คล้ายคลึงกัน และมีตัวละครหลักคือ หมออุปการะ เป็นตัวเชื่อมโยงเหตุการณ์และอธิบายเรื่องกรรมและแนวคิดในทางพุทธศาสนาโดยตลอดเรื่อง ผู้วิจัยขอสรุปโครงเรื่องนวนิยายทั้งสองโดยใช้ หมออุปการะเป็นตัวเชื่อมโยงเรื่องราวทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกัน ดังนี้

เปิดเรื่องโดย ตัวละครมาหาหมออุปการะเพื่อให้หมออุปการะทำนายกรรม

การดำเนินเรื่อง ตัวละครประสบกับผลของกรรมและเหตุการณ์ตามที่หมออุปการะทำนาย จึงกลับมาหาหมออุปการะอีกครั้งหนึ่ง คราวนี้หมออุปการะได้แนะนำข้อปฏิบัติให้แก่ตัวละคร

การลงท้ายเรื่อง ตัวละครบางตัวประสบกับวิบากกรรมของตน บางตัวละครสามารถเอาชนะกรรมของตนได้ ทั้งนี้ตัวละครส่วนใหญ่มีการพัฒนาไปในด้านการทำงาน หมออุปการะจะสรุปเรื่องกรรมและอธิบายตามหลักแนวคิดทางพุทธศาสนา

๗ *เดือนบรรลุมงคล* “ดังตฤณ” เปิดเรื่องโดย การกล่าวถึงการประสบปัญหาและจุดหักเหให้หันมาปฏิบัติธรรมของ ตัวละคร “ฉัน” ซึ่งจุดเปลี่ยนที่ทำให้ตัวละครหันมาสนใจปฏิบัติธรรมก็คือ การเสียชีวิตของคุณตาข้างบ้าน และบทสนทนาระหว่างพ่อกับลูกชายที่กล่าวว่า คนเราเกิดมาเพราะความไม่รู้ ทำให้ “ฉัน” เกิดความรู้สึกอยากปฏิบัติธรรมเพื่อจะหาคำตอบว่า คนเราเกิดมาทำไม และทำอย่างไรจึงจะไม่ต้องเกิดอีก

เนื้อเรื่องพัฒนาไปโดยกล่าวถึงระยะเวลาตลอดเจ็ดเดือนที่ตัวละครปฏิบัติธรรมและประสบกับอุปสรรคต่างๆ ตัวละคร “ฉัน” จะสามารถคลี่คลายปัญหาต่างๆ ได้ จากนั้นจิตใจและการปฏิบัติจะเริ่มเข้าสู่ลำดับขั้นที่สูงขึ้นไป

ในตอนท้าย ตัวละคร “ฉัน” ประสบความสำเร็จสามารถบรรลุมงคลขั้นต้นในระดับโสดาบันได้ นอกจากการลงท้ายเรื่องซึ่งเป็นการปิดเรื่องแล้ว นวนิยายเรื่อง ๗ *เดือนบรรลุมงคล* ยังปรากฏใน

ส่วนท้ายเล่มที่นำ มหาสติปัฏฐานสูตร ในพระไตรปิฎกมาประกอบข้อมูลการปฏิบัติธรรมไว้ด้านท้ายสุดของเล่ม ดังนี้

มหาสติปัฏฐานสูตร

ถึงหน้านี้หวังว่าผู้อ่านทุกท่านจะเข้าใจเจตนาที่แท้จริงของผู้เขียน หน้าก่อนๆที่ผ่านมาทั้งหมดเป็นเพียงเรื่องแต่ง เรื่องแต่งคือเรื่องที่ไม่มีความจริงอยู่ แต่อาจนำ 'ความจริง' มาผูกเป็นเรื่องราวเพื่อให้ย่อยง่าย เห็นภาพชัดเจนตามวิถีทางของการเล่าผ่านประสบการณ์ของคนธรรมดาสักคน ทั้งหมดก็เพื่อเป้าประสงค์เดียว คือเพื่อง่ายเมื่อมีโอกาสอ่าน 'ของจริง' ได้แก่ มหาสติปัฏฐานสูตรซึ่งบรรจุข้อปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ อันพระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็น 'หนทางเดียวที่จะบรรลุธรรมอย่างถูกต้อง'

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หนทางนี้เป็นทางเดียวที่จะทำให้เหล่าสัตว์บริสุทธิได้ ล่วงพ้นความโศกและความรำพันคร่ำครวญได้ ดับทุกข์และโทมนัสได้ บรรลุอุบายมรรคเพื่อเห็นแจ้งพรนิพพานได้ หนทางนี้คือสติปัฏฐาน ๔ ประการ

๔ ประการนั้นมีอะไรบ้าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระศาสนา

- ๑) พิจารณาเห็นกายในกายอยู่เสมอ
- ๒) พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่เสมอ
- ๓) พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่เสมอ
- ๔) พิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่เสมอ

เธอพิจารณากาย เวทนา จิต ธรรมอย่างมีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้ นี่เป็นอีกประการหนึ่ง

(๗ เดือนบรรลุธรรม, ๒๕๔๙: ๔๗๖-๔๗๘)

ในส่วนท้าย ผู้เขียนที่กล่าวว่า เรื่องราวทั้งหมดใน ๗ เดือนบรรลุธรรม นั้นเป็นเรื่องแต่งที่อ้างอิงจากความจริงในพระไตรปิฎก มีจุดประสงค์เพื่อจะนำมหาสติปัฏฐานสูตรมาอธิบายให้เข้าใจง่าย ซึ่งวิธีที่จะนำมหาสติปัฏฐานสูตรซึ่งถือว่าเป็นเรื่องยากมาอธิบายให้น่าสนใจ ก็โดยการเล่าเรื่องผ่านประสบการณ์ของคนธรรมดา ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงเลือกนำเสนอ ๗ เดือนบรรลุธรรม ในรูปแบบของนวนิยายบันทึกประสบการณ์การปฏิบัติธรรม นอกจากนี้มหาสติปัฏฐานสูตรที่ยกมาอ้างอิง ผู้เขียนก็ได้ปรับภาษาและสรุปความให้เป็นภาษาร่วมสมัย เพื่อให้ผู้เสพสามารถเข้าใจเนื้อหาในมหาสติปัฏฐานสูตร และสามารถปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ได้

๓. ตัวละคร

ตัวละคร หมายถึง ตัวละครสมมติที่ผู้เขียนสร้างขึ้น อาจเกิดจากจินตนาการล้วนๆ หรือผสมผสานจินตนาการเข้ากับข้อมูลจากประสบการณ์แล้วสร้างเป็นตัวละครขึ้นมา (นันทวัลย์ สุนทรภาระสถิตย์, ๒๕๔๗: ๘๑)

ในงานของ “ดั่งตถุณ” ที่นำเสนอในรูปแบบนวนิยายมีลักษณะตัวละครที่เด่นชัดสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทได้แก่ ตัวละครหลักและตัวละครรอง ดังนี้

ตัวละครหลัก ตัวละครหลักในนวนิยายของ “ดั่งตถุณ” มีลักษณะสะท้อนวิถีชีวิตของคนทั่วไปในสังคม กล่าวคือ เป็นตัวละครที่มีค่านิยมในการดำเนินชีวิตเหมือนคนทั่วไป ใน *ทางนฤพาน* ตัวละครหลักคือ เกาทัณฑ์ เป็นผู้เพียบพร้อมในทุกด้าน มีค่านิยมและเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่ต้องการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน มีครอบครัวที่อบอุ่น เช่นเดียวกับคนทั่วไปในสังคมเมือง ตัวละครหลักใน *กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม* ได้แก่ ลานดาว มาวันทา นันทกานต์ ตัวละครหลักใน *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* ได้แก่ จงฤกษ์ ณะทะเล พุทธิส อเวระ และตัวละครหลักที่พบใน *๗ เดือนบรรลุนิรมิต* คือ รัชชณะ วิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันจะสะท้อนออกมาจากพฤติกรรมของตัวละครในแต่ละเรื่อง ในตอนเปิดเรื่อง ตัวละครหลักเหล่านี้จะไม่ค่อยมีความรู้หรือเชื่อในเรื่องกรรมและหลักธรรมะมากนัก ต่อมาเมื่อเนื้อเรื่องพัฒนาไปได้ระยะหนึ่ง ตัวละครจึงจะเริ่มเชื่อในเรื่องกรรมหรือข้อธรรมะ และมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางธรรมมากขึ้น

ผู้วิจัยเห็นว่า การสร้างตัวละครหลักให้มีลักษณะเป็นปุถุชนทั่วไปที่มีวิถีชีวิตเช่นเดียวกับคนร่วมสมัย สามารถปฏิบัติธรรมและนำไปปรับใช้ในเนื้อเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเชื่อว่า การปฏิบัติธรรมสามารถกระทำได้แม้จะยังดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม ตัวอย่างตัวละครหลักใน *ทางนฤพาน* ดังนี้

พลิกตัวจุดบัพหรืออุปสรรคหนึ่งแล้วนอนหงายหน้ามองเพดาน ห้องนี้เป็นเขตส่วนตัว เป็นกรรมสิทธิ์ของเขา เป็นเครื่องแสดงความสามารถเอาตัวรอดได้ ในวันที่เขาซื้อด้วยเงินสดโดยไม่ต้องผ่อนอย่างคนอื่น วันนั้นเขาเห็นตนเองมีหลักประกันชีวิต หรือใบรับรองความสามารถ ยืนหยัดด้วยลำแข้งตนเองเต็มภาคภูมิ และเป็นผลให้วันนี้เขากำลังคิดก้าวต่อไปอีก คืออยากมีบ้านที่ใหญ่ขึ้น ในสิ่งแวดล้อมระดับสูงขึ้น แสดงพัฒนาการของชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม ถูกจังหวะจะโคนตามกาล

เขายังซื้อบ้านหรูหลังใหญ่ด้วยเงินสดไม่ได้เหมือนซื้อห้องเป็นกล่อง ๆ แบบนี้แน่ ถ้าคิดครอบครองบ้านใหญ่ ก็คงต้องใช้เงินผ่อน ซึ่งก็พอไหวอยู่ ต่อให้เดือนละหลาย ๆ หมื่นก็

เออะ ปัญหาคือเขาเกลียดการเป็นหนี้ยึดเยื้อยาวนาน ความรู้สึกมันวิ่งไปไม่ไกลถึงขีดของการครอบครองเต็มภาคภูมิ เขาจะต้องทำงานแบบห้ามพัก มีรายได้ประจำต่อเนื่องนับสิบปี ซึ่งคนเราต้องมีสิ่งผลักดันหรือแรงบันดาลใจใหญ่พอ จึงจะมูแบกภาระยึดเยื้อยาวนานนั้นโดยไม่ท้อเสียกลางคัน...

...เขาเป็นพวกเกิดมากับความพร้งพร้อมทุกด้าน ทั้งรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ และคุณสมบัติ พุดง่ายๆว่าหล่อ รวย เก่ง อันเป็นที่ไขว่คว้าโหยหาของเพศตรงข้าม และหมายความວ่าวิถีทางยอมเรียงรายด้วยการหยีบยื่น การกลุ้มรุมเสนอตัว กระแสสังคมปัจจุบัน โยนสาวเนื้อหวานมากหน้าหลายตามาให้เขาเชือดราวกับผักปลา มีหรือชายหนุ่มอย่างเขาจะไม่หลงตัว และเห็นเพศสตรีเป็นเพียงเครื่องบำรุงสุขชั่วคราว

(ทางนฤพาน, ๒๕๔๘: ๗๓)

ตัวอย่างข้างต้น เกาทัณฑ์ เป็นผู้ที่ใช้ชีวิตเหมือนกับคนในเมืองใหญ่ทั่วไป กล่าวคือ ใช้ชีวิตในห้องชุดคอนโดมิเนียม ทำงานออฟฟิศ และมีเป้าหมายในชีวิตคือ การมีบ้าน มีครอบครัวที่อบอุ่น มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง ในตอนเปิดเรื่อง เกาทัณฑ์ยังคงมีความคิดเช่นนี้ ต่อเมื่อเรื่องดำเนินไปจนเกาทัณฑ์ได้พบกับหลวงตาแขวน เกาทัณฑ์จึงได้พบว่า ตนเองเคยตั้งจิตอธิษฐานไว้ว่าขอเป็นพระโพธิสัตว์ ซึ่งจุดนี้เองทำให้เกาทัณฑ์หันมาปฏิบัติธรรม และได้พบว่าการปฏิบัติธรรมเพื่อมุ่งสู่นิพพานนั้นเป็นหนทางแห่งความสุขที่แท้จริง

ตัวละครรอง ตัวละครรองที่พบในนวนิยายอิงพุทธศาสนาของ “ดังตฤณ” มีลักษณะพิเศษเหนือมนุษย์ทุกๆ ไป โดยเป็นผู้นำเนื้อหาธรรมะมาสู่ตัวละครหลักและผู้อ่าน ปรากฏเช่น ปุชชะ หลวงตาแขวน จากเรื่อง ทางนฤพาน และหมออูปการะ ตโมไพร้ จากเรื่อง กรรมพยากรณ์ ลักษณะของตัวละครประเภทนี้จะมีความสามารถเร้นลับ อาจจะมีญาณหยั่งรู้ หรือมีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง จนสามารถนำเนื้อหาธรรมะมาถ่ายทอดให้แก่ตัวละครทั่วไป และผู้อ่านได้อย่างชัดเจน ดังที่ปรากฏในตัวละคร “หมออูปการะ” ใน กรรมพยากรณ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อุปการะเล็งตากำหนดจะดูกรรมของเด็กสาว แต่รู้สึกวิงเวียนเพราะใช้กำลังจิตอย่างต่อเนื่องมาหลายชั่วโมง จึงปิดตาลงสู่สภาพนิ่งของจิตเพื่อบ่มกำลังชั่วคราว สายตาของคนภายนอกอาจนึกว่าเขาเข้าฌานนิ่งทางใน มีแต่เขาเท่านั้นที่รู้ว่าตนเองเพียงสงบใจพักผอนเยี่ยงผู้เป็นนักเลงสมาธิชั้นอ่อง มิได้กำหนดดูสิ่งใดทั้งสิ้น

เกือบสามนาที่ชายวัยกลางคนจึงลืมตาขึ้นใหม่ และใช้เวลาเพียงชั่วแวบเล็งดูเด็กสาวตรงหน้า ก็เห็นชัดทะลุปรุโปร่งในเงากรรมที่ติดตามตัวหล่อนมา เห็นว่าไม่มีเงากรรมด้านมืด

เกาะกุม ถ้าจะมีก็เพียงความกังวลใจอันทำให้รู้สึกอึดอัดคับแคบหรือฟุ้งซ่านกระวนกระวาย
ถ่ายเดียว พุดง่าย ๆ ว่าเป็นอีกคนหนึ่งที่ถูกขังเพราะความคิด ไม่ใช่ทำผิดใหญ่หลวงอะไรมา

(กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่, ๒๕๔๘: ๑๖)

ตัวละคร “หลวงตาแขวน” จากเรื่อง ทางนฤพาน ดังนี้

ท่านชมเกาทัณฑ์ประสาครคนตา แล้วคว่ำหน้าสือพิมพ์ใกล้ตัวขึ้นมาทำที่เหมือนอยาก
อ่านข่าวพาดหัวหน้าหนึ่ง นี่คงตั้งท่าไล่เขากับหล่อนแล้วกระมัง

“คนสมัยนี้เขาไปถึงไหนกันแล้วละ หลวงตาเดินเห็นไปดูไปฟังไม่ไหว แต่เห็นข่าวที่เขา
เอามาให้อ่านนี่แล้วก็เข้าใจว่าโลกเหมือนจะลุกเป็นไฟ...” ขณะที่ท่านทอดตามองหนังสือพิมพ์
และพุดไปเรื่อยนั้น เปลวไฟก็ค่อย ๆ ก่อตัวและลามเลียมแผ่นกระดาษที่ละน้อย

“สิ่งยั่วยุมันมีมาก ถ้าเราไม่รู้ว่าเป็นไฟ และปล่อยให้ลุกลามเป็นกองโตขึ้นเรื่อย ๆ โดย
ไม่หาทางดับ ไฟก็จะนำความพินาศที่นึกไม่ถึงและไม่เคยรู้จักมาสู่”

หนังสือพิมพ์กลายเป็นไฟกองโตที่ลุกโพลงและมียอดเปลวสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจรด
เพดานกุฎีท่ามกลางความตกตะลึงพริ้งเพริดของสองหนุ่มสาว ทุกสิ่งเกิดขึ้นอย่างเดียวกับฝัน
คือไม่มีต้นสายปลายเหตุสมจริง ความรู้สึกของเกาทัณฑ์และแพตริจิงคล้ายฝันเช่นกัน ไม่มี
ใครกระดิกกระเดี้ยได้เลยสักนิดเดียว

เสียงฮือของเปลวเพลิงดังขึ้นเรื่อย ๆ อย่างน่ากลัว ไฟเริ่มแผ่ลามไปบนเพดาน และบัด
นั้นเองเกาทัณฑ์ก็ได้สติลุกพรวดขึ้นยืนเหมือนหลุดออกจากกรงแห่งอาการช็อก สมองสั่งงาน
ว่าจะต้องหาทางดับไฟให้ได้โดยเร็วที่สุด

“เพียงเราสู้วิธี ก็ดับไฟได้โดยไม่ต้องวิ่งไปหาเครื่องมือจากไหน”

(ทางนฤพาน, ๒๕๔๘: ๔๙)

จากตัวอย่างทั้งสอง จะเห็นได้ว่า ตัวละคร “หลวงตาแขวน” และ “หมออุปการะ” นั้นมี
ความสามารถพิเศษที่เหนือมนุษย์ทั่วไป กล่าวคือ “หมออุปการะ” มีพลังจิตสามารถหยั่งรู้กรรมของ
ผู้อื่น ในขณะที่ “หลวงตาแขวน” มีอิทธิปาฏิหาริย์สามารถบันดาลให้ไฟลุกและไฟดับได้ ความสามารถ
พิเศษเช่นนี้ของตัวละครเกิดจากการฝึกฝนจิต การสร้างตัวละครให้มีความสามารถพิเศษเหนือมนุษย์
ทั่วไปทำให้ตัวละครที่เป็นสื่อถ่ายทอดธรรมะของพระพุทธเจ้ามีความน่าเชื่อถือ และสมจริงมากขึ้น

๔. ฉาก

ฉาก เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อเรื่องนวนิยาย คือ ให้ความสมจริงแก่เนื้อเรื่อง และนำเสนอแนวคิดหลักของเรื่องให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจแนวคิดหลักของเรื่องได้ชัดเจนขึ้น ฉากหมายถึงช่วงเวลา สถานที่ บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เกิดเรื่อง และมีผลต่ออารมณ์ ความคิดของตัวละคร

ฉากที่พบในนวนิยายของ “ดั่งตฤณ” มีสองประเภทได้แก่ ฉากที่เป็นสถานที่จริง และฉากในจินตนาการ ฉากที่มีอยู่จริงในปัจจุบันมักจะระบุชื่อสถานที่ไว้อย่างชัดเจน การสร้างฉากที่เป็นสถานที่จริงเพื่อเสริมให้เนื้อเรื่องมีความร่วมสมัย ตัวอย่างฉากที่เป็นสถานที่จริง เช่น ฉากที่ตัวละคร “พฤษ์” พา “อเวรา” ไปสถานตากอากาศบางปู ใน *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* ดังนี้

กว่าจะถึงบางปูก็ได้เวลาใกล้เที่ยง ทั้งสองมานั่งทานอาหารกลางวันกันในร้านชายทะเลที่มีทิวทัศน์พอดูได้ อย่างน้อยจิตใจก็ถูกปลดปล่อยไปสู่อากาศกว้างกว่าเมื่ออยู่ในมหานครอันรกแน่นไปด้วยตึกรามบ้านช่อง

พฤษ์เป็นฝ่ายชวนคุย ขณะที่อเวรานั่งเงียบและมีสีหน้าครุ่นคิดวิตกกังวลเป็นส่วนใหญ่ แม้เด็กหนุ่มพยายามไต่ถามปฏิกูลมเอาอกเอาใจให้ผ่อนคลายเพียงใด อย่างมากก็หัวเราะเป็นพักๆ แล้วกลับเคร่งขรึมอีก ความจริงหญิงสาวพยายามปล่อยใจไม่ให้คิดมาก แต่พอเพลอกก็พุ่งซ่านไปต่างๆ นานาโดยไม่ทันรู้สึกตัว

สัมผัสอันน่าติดใจจากพฤษ์เหมือนเสน่ห์ยาแฝด บรรยากาศใกล้ชิดกับเขาสร้างความรู้สึกอยู่เกือบตลอดเวลา และนั่นก็ทำให้ความคิดนึกห้ามและความอยากรักษานวลสงวนตัวของหล่อนอ่อนกำลังลงทุกที แม้กินข้าวอิมท้อง แต่ก็เหมือนความหิวยังไม่หาย ภายใจยังไม่ถูกเติมให้เต็ม นั่นคงเพราะมนุษย์ถูกออกแบบมาให้กระหายในหลายสิ่ง และบัดนี้หล่อนก็ไม่เหลือเหตุผลที่จะปล่อยให้ตนเองหิวโซต่อไปอีกแล้ว

(กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ ๒๕๔๘: ๒๕๕)

ฉาก “วัดทางนฤพาน” ในเรื่อง *ทางนฤพาน* ที่ซึ่ง “หลวงตาแขวน” เป็นเจ้าอาวาส ดังที่ปรากฏต่อไปนี้

“วัดทางนฤพาน...” เขาก็มีท่าขณะส่งสายตาพินิจป้ายไม้เก่าคร่ำคร่า “ผมสะดุดตากับป้ายบอกหน้าซอยมาตั้งแต่ครั้งที่เคยมาเยี่ยมปู่เมื่อหลายปีก่อนโน้น อยากเห็นมานาน คราวที่แล้วว่าจะเข้าไปดูเสียหน่อยก็ลืม”

รถวิ่งไปตามทางซึ่งดีกว่าเดิมอีกราวสองร้อยเมตรก็ถึงรั้ววัด เกาทัณฑ์หักหน้ารถคลานเข้าไปอย่างแช่มช้า กดสวิทช์ปิดเครื่องเสียงลง คิดว่าหล่อนคงพอใจจากเห็นเขาให้ความเคารพต่อสถานที่ ยิ้มมุมปากหน่อย ๆ เมื่อเห็นตนเองหวังใยความรู้สึกหล่อนแม้เล็กน้อยขนาดนี้ บอกตนเองว่าวัดนี้คงไม่มีพระเด่น ๆ ให้คนศรัทธาเท่าไรหรอก สงเกตได้จากโบสถ์และกุฏิพระที่วิ่งผ่านล้วนแล้วแต่เก่าแก่ไม่แจ่มตาแจ่มใจเหมือนวัดดังซึ่งมีเศรษฐีมาขึ้นกันเยอะ พุดง่าย ๆ คือดูหูน้อยกว่าที่ควรจะสมชื่อแปลกน่าเลื่อมใส แต่สิ่งน่าชอบใจอย่างหนึ่งคือความร่มรื่นของแมกไม้ไม่น้อยใหญ่ซึ่งดกเต็มอยู่ทั่วบริเวณนับแต่ทางเข้าเป็นต้นมา ทำให้อารมณ์เย็นและอยากทำบุญทำกุศลได้เหมือนกัน

(ทางนฤพาน, ๒๕๔๘: ๔๑)

จากวัดทางนฤพานเป็นฉากร่วมสมัย กล่าวคือ เป็นฉากที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันกับผู้อ่าน เพื่อสร้างให้ตัวละครมีชีวิตอยู่ในช่วงระยะร่วมสมัยกับผู้อ่าน เพื่อสร้างให้ผู้อ่านรู้สึกว่าการกระทำมีความสมจริง ในขณะเดียวกัน ฉาก “วัดทางนฤพาน” ก็เป็นวัดที่ผู้แต่งสมมติขึ้นมา ฉากวัดทางนฤพานสร้างขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง กล่าวคือ วัดทางนฤพาน เป็นสถานที่ที่หลวงตาแขวน พระเกจิเจ้าพรรษาอยู่ แพตริเป็นผู้นำเกาทัณฑ์มาถวายสังฆทานที่วัด ก็เปรียบว่า แพตริ เป็นผู้นำให้เกาทัณฑ์เริ่มเข้าสู่เส้นทางบุญ เส้นทางหลุดพ้นจากกิเลส นอกจากนี้ วัดทางนฤพานยังเป็นสถานที่ที่ เกาทัณฑ์ล่วงรู้ความลับในอดีตชาติว่าตนเคยตั้งอธิษฐานบารมีไว้ว่าจะดำเนินรอยเป็นพระโพธิสัตว์เพื่อนำสรรพสัตว์ก้าวพ้นสังสารวัฏให้จงได้ เมื่อเกาทัณฑ์ได้เข้ามายังวัดทางนฤพาน และได้พบกับหลวงตาแขวน จึงทำให้ชีวิตของเกาทัณฑ์เริ่มเปลี่ยนแปลงจากผู้ที่ไม่เคยสนใจการปฏิบัติธรรมหรือการทำบุญ เกาทัณฑ์หันมาปฏิบัติธรรมบำเพ็ญภาวนาเพื่อการหลุดพ้น จากที่กล่าวมานี้ ฉากวัดทางนฤพาน จึงเป็นฉากร่วมสมัยที่ผู้แต่งสร้างขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับตัวละครและเนื้อเรื่อง

นอกจากฉากที่เป็นสถานที่จริงดังข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังพบฉากในจินตนาการที่ผู้แต่งสร้างขึ้น เช่น ฉากนรก ที่แสดงถึงผลของกรรมที่ตัวละคร “สิงคาร” คำนุश्य ฉากนี้ได้ทำให้อ่านรู้สึกสยดสยองเกรงกลัวต่อสภาพที่ตัวละครต้องเผชิญในภพภูมินรก ซึ่งจะทำให้อ่านเห็นผลของการทำบาป ดังที่ปรากฏใน *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* ดังต่อไปนี้

กรรมได้พานายสิงคารไปสู่ที่ที่เหมาะสมแล้ว โดยไม่มีอคติ ไม่มีความรักหรือชังเป็นส่วนตัว ความทุกข์ทรมานยึดเยื้อของเหยื่อสาวนับไม่ถ้วน ปฏิรูปมาก่อนภาพแห่งความทุกข์ทรมานยึดเยื้อสำหรับเขาราวกับเงาสะทอนในกระจกมหัศจรรย์...

... ในความรับรู้แห่งจิตสำนึกในอัตภาพใหม่ของสังคาร เหมือนเขาฟื้นขึ้นจากอาการสลบเหมือด แล้วพบว่าตนถูกขึงพืดด้วยโซ่แน่นหนาอยู่บนเตียงเหล็กกร้อน เขาสะดุ้งกลัว แหกปากร้องและสะดุ้งตื่นเร่าๆ ทันทัน พยายามสุดกำลังให้ผิวหนังอันหยาบกร้านตะปุ่มตะป่ำของตกระดกขึ้นพ้นจากเตียงลงทัณฑ์ เข้าใจว่าเกิดเรื่องผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น และตนสมควรหลุดพ้นจากพันธนาการนั้นไปเดี๋ยวนี้...

...สัตว์อื่นพากันแย่งกลุ่มรุมทิ้งเขา บ้างก็กัดกันเอง จิกข่วนบาดป้ายกันเองเพื่อแย่งพื้นที่ครองส่วนใดส่วนหนึ่งในร่างเขา จิตของสังคารเกิดความระลึกได้ว่าสภาพเช่นนี้ตนก็เคยเป็นผู้กระทำมาก่อน บัดนี้ผลัดเวรมาอยู่ในสภาพของผู้ถูกกระทำบ้าง

(กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่, ๒๕๔๘: ๖๘๐-๖๘๒)

ฉากที่แสดง “นรก” ข้างต้น เป็นฉากในจินตนาการที่ผู้เขียนได้สร้างขึ้น เนื้อหาแสดงถึงความน่ากลัวและน่าสยดสยองของสัตว์นรก ซึ่งการสร้างฉากเหล่านี้ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องวิบากกรรมได้เป็นอย่างดี และจะทำให้ผู้อ่านเกิดความเกรงกลัวต่อการทำบาป และไม่อยากจะตกอยู่สภาพเดียวกับตัวละครในเรื่อง

๕. บทสนทนา

บทสนทนาเป็นองค์ประกอบสำคัญในนวนิยายที่จะสะท้อนบุคลิกลักษณะของตัวละครที่พบในเรื่อง บทสนทนาจะสร้างความสมจริงให้กับตัวละครและเนื้อเรื่อง นอกจากนี้ ในนวนิยายทั้ง ๔ เรื่อง “ดังตฤณ” ยังได้นำเสนอเนื้อหาธรรมะ โดยถ่ายทอดผ่านบทสนทนาได้แย่งระหว่างตัวละคร ดังที่ปรากฏใน ทางนฤพาน และ กรรมพยากรณ์ เป็นต้น

ตัวอย่างจากเรื่อง กรรมพยากรณ์ ปรากฏบทสนทนาดังนี้

จงถูกขึงหัวเราะหึๆ ก้มหน้าสาวมแฝงที่ขึ้นเหนือของตนโดยไม่ได้ตอบอะไร ขณะนั้นเองสองหญิงต่างวัยเดินเข้ามาในเขตสนามเพื่อแทนที่สองหนุ่ม ภาพที่เห็นทำให้พฤษดาตื่น ลืมเรื่องขุ่นใจชั่วคราว

“เฮ้ย!” เด็กหนุ่มอุทานไม่ดังนัก พอได้ยินถึงหูเพื่อน “บังเอิญจริง เจอแม่ลูกคู่นี้อีกแล้ว”

จงถูกขึงเงยหน้าขึ้นช้าเลื่อง เห็นเด็กสาวหน้าตาน่ารักก็จำได้ว่าเพิ่งเจอกันคราวก่อน แล้วก็เคยชายตามาสกับพฤษดาแบบปิ้งๆกันอยู่ นับเป็นความบังเอิญยิ่งที่ได้เจอกันอีก

“สงสัยเนื้อคู่ของมึงมั้ง”

เขาออกความเห็นแบบที่เล่นที่จริง

“กูก็ว่าน่าจะเป็นไปได้!”

พฤษ์เออออกห่อหมกหน้าตาเฉย จ้องหญิงผู้น่ารักตาก้างด้วยความอยากรู้ว่าแม่นางมีชื่อเสียงเรียงนามว่าอะไร

“เสียดายเอวหนาไปนิด”

จองฤกษ์วิจารณ์ยิ้มๆ แต่พฤษ์สมองปราดเดียวก็รู้ว่าเป็นแค่การปล่อยเนื้อปล่อยตัวชั่วคราว

“เฮ้ย! พออยู่ในคอนโทรลแล้วสั่งลดด้าย”

(กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่, ๒๕๔๘: ๔๐)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นบทสนทนาระหว่าง “จองฤกษ์” และ “พฤษ์” ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครทั้งสองคือเป็นเพื่อนสนิทกัน เนื้อหาในบทสนทนาข้างต้นกล่าวถึงเพศตรงข้าม และรูปลักษณ์ของเพศตรงข้ามในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์อย่างคะนอง ดังนั้น ภาษาที่ใช้ในบทสนทนาจึงเป็นภาษาพูดแบบไม่เป็นทางการ นอกจากจะแสดงความสมจริงของตัวละครแล้ว บทสนทนาข้างต้นยังได้แสดงลักษณะนิสัยของตัวละครทั้งคู่ ว่ายังมีความ “หยาบ” อยู่ในจิตใจ ผู้วิจัยพบว่า บทสนทนาที่เกิดขึ้นในตอนต้นเรื่อง ก่อนที่ทั้ง “พฤษ์” และ “จองฤกษ์” จะได้พบหมอบอุปการะและเข้าใจเรื่องกรรม

บทสนทนาที่น่าเสนอเนื้อหาธรรมะ และนำเสนอแนวคิดหลักของเรื่อง ก็ปรากฏในรูปแบบของการสนทนาโต้ตอบระหว่างตัวละคร บทสนทนาโต้ตอบเหล่านี้จะทำให้ผู้อ่านสามารถจับประเด็นเนื้อหาธรรมะได้ชัดเจน ดังที่ปรากฏใน กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ ดังนี้

“ไม่จองเวรกับแขกเกอร์ได้ก็ดี เพราะวงเวียนอันเป็นวัฏวนกรรมของพวกนี้น่าเหนื่อยหน่ายไม่มีที่สิ้นสุด”

“ไม่มีที่สิ้นสุดเลยหรือคะ?”

“ผมหมายถึงไม่สิ้นสุดง่ายๆในชาติปัจจุบันนะ กรรมที่เขาทำก่อนนั้นใหญ่หลวงนัก เพราะเป็นชนิดกระทำกับคนไม่เลือกหน้า ไม่อาจประมาณถูกว่าจะโดนใครเข้าบ้าง และผู้ได้รับความเสียหายจะประสบวิฤตรุนแรงเพียงใด ยิ่งหนุบอกว่าออกข่าวว่ามีตัวเลขคนรับผลกระทบเป็นล้านอย่างนั้นะ ก็แปลว่าผลกระทบต้องถูกขยายให้ยืดเยื้อยาวนานเกินกว่าจะชดใช้กันได้ในชาติเดียว ผมประมาณจากขอบเขตความกว้างยาวของเงากรรมที่แผ่ออกไปแล้วสงสารเขามากกว่าอย่างอื่น เพราะกรรมที่มีอิทธิพลกระทบกับคนเรือนล้านนั้นมันหนักเนิ่นนานนับกัปนับกัลป์”

(กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่, ๒๕๔๘: ๒๒)

ตั้งตัวอย่างที่ยกมา แสดงถึงบทสนทนาโต้ตอบระหว่าง “ณชะเล” กับ “หมออุปการะ” ที่นำเสนอเนื้อหาเรื่องกรรมที่ “แฮกเกอร์” จะต้องได้รับ ผู้วิจัยพบว่า บทสนทนานี้มีลักษณะเป็น การเกริ่นการณ์ (foreshadowing) คือการบอกใบ้หรือให้เค้าเงื่อนที่แนะแก่ผู้อ่านว่าจะเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นใน ภายหน้า (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๕: ๑๘๗) ซึ่งการทำนายกรรมของหมออุปการะ จะเป็นผลกรรมที่ “จงถุกษ์” จะต้องได้รับในเรื่อง การเกริ่นการณ์นี้จะทำให้อ่านเกิดความสนใจติดตามเรื่องราวว่า เรื่อง จะจบลงแบบใด ตัวละครจะต้องประสบชะตากรรมดังเช่นที่หมออุปการะได้ทำนายไว้หรือไม่

๖. การเล่าเรื่อง

ในงานของ “ดั่งตถุณ” ส่วนใหญ่ผู้เขียนจะใช้กลวิธีการเล่าเรื่องผ่านผู้เล่าเรื่องแบบหยั่งรู้ทุก สิ่ง เล่าผ่านมุมมองของผู้เล่าที่สลับเปลี่ยนไปตามตัวละครขณะนั้น ในแง่นี้ผู้อ่านจะรู้อารมณ์ ความรู้สึก นึกคิดทั้งหมดของตัวละคร ดังที่ปรากฏในเรื่อง ทางนฤพาน กรรมพยากรณ์ตอนชนะกรรม และตอน เลือกเกิดใหม่

ตัวอย่างเช่น

พฤษส์ถึงกับสะอึก เหลือบตามาทางด้านขวาด้วยความเกร็งหน้อยๆ เพราะไม่เคย โดนหยิกด้วยส้อมเสียดสำเนียงเรงร้าแบบนั้นมาก่อน ผู้หญิงคนนี้มีบางสิ่งๆ เหมือนเปิดเผยและ เข้าใจง่าย แต่ขณะเดียวกันก็คล้ายมีบาดแผลที่เร้นลึกและความคิดอ่านซับซ้อน เขาอยาก เรียกว่านั่นคือเสน่ห์ชนิดหนึ่ง หลายๆ คำพูดของหล่อนคล้ายประกาศว่ารู้เท่าทันเขาหมด รวมทั้งพร้อมเสมอสำหรับวันที่เขาหมดเยื่อใย แต่ขณะเดียวกันก็มีวีแววอ้อยอิ่งอาวรณ์ที่น่า สงสาร เหมือนหล่อนกำลังไล่คว้าเงาของคนรักที่มีอยู่ในตัวเขา แล้วก็เป็นการออกแรงวิ่งไล่ เล่นๆ อยากรู้ความหวังไปอย่างนั่นเอง

ความน่าสงสารเป็นเรื่องแปลก บางครั้งก่อให้เกิดความผูกมัดและสำนึก รับผิดชอบ แม้แต่ชายชาติเจ้าชู้อย่างที่สดก็อาจมีผู้หญิงหมายเลขหนึ่งขึ้นม่ายๆ ด้วยความ สงสารนี้เอง และเธอก็เป็นประสบการณ์ครั้งแรกสำหรับเขา หล่อนน่าสงสารโดยยังไม่ทัน ต้องให้เห็นน้ำตาสักหยด...

(กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่, ๒๕๔๘: ๒๕๙)

ตั้งตัวอย่างที่ยกมา เป็นการเล่าเรื่องผ่านมุมมองของพฤษส์ ผู้อ่านจะทราบความคิดและ ความรู้สึกของพฤษส์อย่างชัดเจน แต่กระนั้นก็มีเสียงของผู้เล่าแทรกในตอนทีกล่าวถึงความสงสารว่า เป็น “การก่อให้เกิดความผูกมัดและสำนึกรับผิดชอบ” เพื่อแสดงให้เห็นถึงความคิดของพฤษส์ที่มีต่อตัว ละครอเวรา

นอกจากการเล่าเรื่องในมุมมองข้างต้นแล้ว ในงานของ “ดังตฤณ” ยังปรากฏการเล่าเรื่องในมุมมองที่ผู้เล่าเป็นตัวละครในเรื่อง และเรื่องที่เราก็เป็นเรื่องประสบการณ์ของตัวเอง ผ่านการมองเห็น รับรู้ของผู้เล่าเรื่อง บุรุษสรรพนามที่ใช้จะเป็นบุรุษที่ ๑ ได้แก่ “ฉัน” การเล่าเรื่องในมุมมองเช่นนี้ พบในเรื่อง ๗ เดือนบรรลุมรรณม ดังตัวอย่างปรากฏต่อไปนี้

“ถ้าคนเราต้องตาย แล้วจะเกิดมาทำไมล่ะครับ?”

“เพราะยังติดค้างอยู่กับความไม่รู้ไงลูก คนเราเกิดมาเพื่อเรียนรู้ เหมือนอย่างที่คุณออกถามพ่อเพื่อให้รู้คำตอบอยู่นี่ไง แต่ถ้ายังติดค้าง ยังไม่รู้แจ้ง ก็ต้องเกิดใหม่มาถามใหม่อีก”

คล้ายสายฟ้าฟาดเปรี้ยง ฉันไม่เคยเจอคำอะไรที่สะเทือนเลื่อนลั่นเข้ามาถึงจิตวิญญาณขนาดนั้นมาก่อน อาจเพราะครั้งหนึ่งเคยอยากรู้อย่างรุนแรงว่าทำไมต้องเกิดมา พอมาเจอคำตอบสะอึกและเหมือนมีบางสิ่งสะกิดบอกว่านั้นเป็นความจริง ไม่ใช่สิ่งลวง ไม่ใช่คำตอบแบบขอไปที

คนเราเกิดมาเพราะยังติดค้างอยู่กับความไม่รู้...

ถ้อยคำที่คุณพ่อพูดจะทำให้ลูกชายกระจ่างขึ้นหรือยิ่งงุนงงสงสัยหนักกว่าเก่าอย่างไรฉันไม่อาจทราบได้ แต่สำหรับฉัน บอกได้คำเดียวว่าทุกคำตามมาก้องกังวานในหัวไม่หาย

(๗ เดือนบรรลุมรรณม, ๒๕๔๙:๓๓)

จากตัวอย่างเห็นได้ชัดว่า ผู้เล่าเรื่องในนวนิยาย ๗ เดือนบรรลุมรรณม เล่าเรื่องในมุมมองที่เป็นสรรพนามบุรุษที่ ๑ เปิดเรื่องด้วยบทสนทนาระหว่างพ่อลูกข้างบ้านที่ผู้เล่าได้ยินโดยบังเอิญ เนื้อหาในบทสนทนาได้สะกิดใจของผู้เล่าเป็นอย่างมาก จนทำให้ผู้เล่าต้องการจะติดตามหาความรู้ต่อไปอีก จากจุดนี้ทำให้ผู้เล่าเริ่มเสาะหาทั้งอาจารย์และวิธีการปฏิบัติเพื่อจะหลุดพ้นจากการเกิด เมื่อดำเนินเรื่องมาจนถึงช่วงกลางเรื่องนั้น จะกล่าวถึงการปฏิบัติธรรมด้วยตนเองตั้งแต่เดือนที่ ๑ จนถึง เดือนที่ ๗ อุปสรรคระหว่างการปฏิบัติซึ่งมีทั้งอุปสรรคจากสิ่งแวดล้อม บุคคลภายนอก และอุปสรรคจากภายในจิตใจของผู้เล่าเอง การใช้ “ฉัน” เป็นสรรพนามในการเล่าเรื่อง ทำให้ผู้เขียนสามารถกำหนดให้ผู้เล่าได้เล่าประสบการณ์อย่างเต็มที่ ผู้อ่านจะได้รับรู้ประสบการณ์การปฏิบัติธรรมจากมุมมองของผู้เล่าซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าประสบการณ์นี้เป็นเรื่องสมจริงและน่าเชื่อถือ

นอกจากนี้ในงานของ “ดั่งตฤณ” ที่นำเสนอในรูปแบบนวนิยายยังมีการดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา ผู้เล่าจะเล่าเรื่องโดยละเอียดไปตั้งแต่ต้นจนจบ การดำเนินเรื่องตามลำดับเวลาเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านเห็นพัฒนาการทางด้านจิตใจของตัวละคร และลำดับขั้นตอนการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ได้เข้าใจชัดเจน กล่าวได้ว่า การดำเนินเรื่องลักษณะนี้เอื้อต่อการนำเสนอเนื้อหาธรรมะที่ปรากฏในพัฒนาการของตัวละคร และเอื้อต่อความเข้าใจในเนื้อหาธรรมของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

๔.๒.๑.๕. หนังสือรวมคำคมและข้อคิด

หนังสือรวมคำคมและข้อคิด เป็นหนังสือประเภทหนึ่งที่รวบรวมคำคม ข้อความ บทสนทนา ประโยค หรือสำนวนที่มีความหมายลึกซึ้งกินใจ มุ่งเตือนสติผู้อ่าน หรือให้ผู้อ่านได้แง่คิดใหม่ๆ ทศนคติ หรือมุมมองที่ต่างไปจากเดิม เนื้อหาของหนังสือเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับปรัชญาชีวิต ศาสนา มุมมองความรัก จิตวิทยา เป็นต้น

หนังสือรวบรวมคำคมและข้อคิดจะไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ส่วนใหญ่จะมีรูปแบบที่ทันสมัย มีภาพประกอบสวยงาม ด้านเนื้อหาจะหยิบยกถ้อยคำ วลี ประโยค บทสนทนา หรือสำนวนที่น่าสนใจมาแนะนำ ทั้งนี้มีการอ้างอิงแหล่งที่มาของคำคม ประโยค หรือสำนวนนั้นๆ หนังสือรวบรวมคำคมและข้อคิดบางเล่มอาจจะเป็นงานรวบรวมคำคมที่ผู้เขียนแต่งขึ้นเอง ในขณะที่บางเล่มอาจรวบรวมวาทะสำคัญของผู้อื่นมาแนะนำ

งานของ “ดั่งตฤณ” ที่มีลักษณะเป็นหนังสือรวบรวมคำคมและข้อคิดที่รวบรวมวาทะ หรือเนื้อหาสำคัญในงานวรรณกรรมของ “ดั่งตฤณ” ที่ตีพิมพ์ไว้ในเล่มอื่นๆ หนังสือรวบรวมคำคมและข้อคิดที่ได้รับความนิยมได้แก่ *วาทะดั่งตฤณ ฉบับชวนคิด และวาทะดั่งตฤณ ฉบับความรักหลากหลาย*

รูปแบบของ *วาทะดั่งตฤณ ฉบับชวนคิด* จะเริ่มต้นด้วยคำนำของผู้เขียน ซึ่งจะกล่าวถึงความ เป็นมาและเนื้อหาหลักของหนังสือ จากนั้นจะนำเสนอเนื้อหาโดยแบ่งเป็น ๔ หัวข้อใหญ่ตามที่ได้ไป รวบรวมมาจากงานวรรณกรรมเล่มต่างๆ ของ “ดั่งตฤณ” ดังนี้

๑) *กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม*

...กรรมเก่าอาจทำหน้าที่สร้างฉากละครตอนแรก แต่กรรมใหม่ก็สามารถเป็นตัวกำหนดว่าจะให้เหตุการณ์ดำเนินไปจนถึงตอนจบได้อย่างไร (ตอนที่ ๑๑)

(วาทะดั่งตฤณ ฉบับชวนคิด, ๒๕๕๙: ๒๘)

๒) กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่

... ความบังเอิญไม่มีในโลก มีแต่เหตุผลที่เราไม่รู้”

(ตอนที่ ๕)

(วาทะดังตฤณ ฉบับชวณคิด, ๒๕๔๙: ๕๗)

๓) ทางนฤพาน

... "รักแท้จะมีจริง แต่ที่จริงกว่านั้นคือกิเลส

กิเลสมากก็ทุกข์มาก กิเลสน้อยก็ทุกข์น้อย

สมดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่าที่ใดมีรัก ที่นั่นมีทุกข์”

(บทที่ ๒๘)

(วาทะดังตฤณ ฉบับชวณคิด, ๒๕๔๙: ๑๓๓)

๔) เสียตายคนตายไม่ได้อ่าน

คนทั้งหลายเป็นโรคหวงทุกข์ ชอบกักขังหวงเหนี่ยวทุกข์ไว้กับใจด้วยวิธีคิด พุด
ง่าย ๆ เป็นโรคคิดมากกัน วิธีหายจากโรคนี้ก็คือฉีดยาแห่งความจริงเข้าสู่ทุกอณู
ของจิตวิญญาณ ให้มีปัญญาประจักษ์แจ้งเต็มรอบ ว่าทุกสิ่งเกิดขึ้นแล้วดับลง
เป็นธรรมดา ไม่ว่าจะของใหญ่หรือของย่อย ถึงหวงไว้มันก็จะดับ ถึงไม่หวงไว้มันก็
ต้องดับอยู่วันยังค่ำ (บทที่ ๑๐)

(วาทะดังตฤณ ฉบับชวณคิด, ๒๕๔๙: ๑๘๓)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นรูปแบบของหนังสือรวมคำคมและข้อคิด วาทะดังตฤณ ฉบับชวณคิด ซึ่งจะ
ยกคำพูด บทสนทนาของตัวละคร และประโยคที่เป็นใจความสำคัญมานำเสนอ โดยที่จะบอก
แหล่งที่มาว่ามาจากวรรณกรรมเล่มใด และบทที่เท่าไรไว้ตอนท้ายของประโยค

ใน วาทะดังตฤณ ฉบับความรักหลากสี ได้รวบรวมข้อคิดและหลักธรรมที่เชื่อมโยงกับความรัก
มาจากทั้งวรรณกรรมและการตอบคำถามตามเว็บไซต์ โดยเชื่อมโยงความรักกับหลักธรรมต่างๆ อาทิ
ความรักกับบุพเพสันนิวาสและเนื้อคู่ ความรักกับวิบากกรรม ความรักกับความรู้สึกลึกผูกพัน เป็นต้น
ตัวอย่างเช่น

อย่าคิดว่าเราต้องเป็นฝ่ายเหงา

ให้คิดว่าเราเป็นฝ่ายเลือกพักร้อนให้สบายตัวสบายใจสักกระยะหนึ่ง

อย่าคิดว่าเราเป็นฝ่ายธรรมดา

ให้คิดว่าเราเป็นฝ่ายเลือกทำความสบายใจแก่เขา

อย่าคิดว่าเราควรเหนียวรั้งเขา

ให้คิดว่าเราเป็นฝ่ายให้อิสระเป็นทานแก่คนอื่น

เปลี่ยนมโนกรรม (กรรมทางความคิด)

จากมืดเป็นสว่าง ชีวิตจะสว่างเองครับ

จิตที่สว่างย่อมอบอุ่นเป็นสุข

มีแต่ใคร ๆ วิ่งมาหา มีแต่ความอึดเต็มเบิกบาน

มีแต่อยากได้อิสระให้ตนเองและใคร ๆ ทั้งโลก

(ดังตฤณวิไลสนา ฉบับวันที่ ๒๗ ต.ค. ๒๕๔๘)

ความเชื่อที่ขาดเสน่ห์ น่าจะดีกว่าเสน่ห์ที่ขาดความเชื่อมากนัก

(ทางนฤพาน บทที่ ๒๘ วัจวน)

ผู้วิจัยพบว่า เนื้อหาที่นำเสนอในรูปแบบหนังสือรวบรวมคำคมและข้อคิด มีเนื้อหาไม่ต่างจากวรรณกรรมเรื่องอื่นของ “ดังตฤณ” ใน วาฑะดังตฤณ ฉบับชวนคิด นำเสนอเนื้อหาเรื่องกรรม ขณะที่ใน วาฑะดังตฤณ ฉบับความรักหลากหลาย กล่าวถึงข้อคิดเกี่ยวกับความรัก ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง และข้อคิดที่จะนำมาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจเมื่อประสบความทุกข์จากความรัก เป็นต้น

๔.๒.๑.๖. รูปแบบการ์ตูน กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่

กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ นำโครงเรื่องมาจากนวนิยายเรื่อง กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ โดยฉบับการ์ตูนจะจัดพิมพ์ ๓ เล่มจบ นำเสนอในรูปแบบการ์ตูนลายเส้นที่คล้ายคลึงกับการ์ตูนมังงะของญี่ปุ่น โดยเหตุที่นำนวนิยายเรื่อง กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ มาผลิตซ้ำในรูปแบบของการ์ตูน ก็เพื่อขยายกลุ่มเป้าหมายผู้เสพวรรณกรรมไปยังกลุ่มเด็กและเยาวชน เนื่องจากการ์ตูนเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่มีความนิยมจากผู้คนหลากหลาย ดังที่วรัญญู วานิชวัฒนากุล (๒๕๔๙: ๔) กล่าวว่า

“การ์ตูน” ถือเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่มีความนิยมจากผู้รับสารทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะจากผู้รับสารที่เป็นเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะป็นภาพยนตร์การ์ตูน (Cartoon

animation) ที่ฉายทางโทรทัศน์ หรือหนังสือการ์ตูน (Cartoon comics) ด้วยเหตุผลที่มีเนื้อหา สนุกสนาน คลายเครียด เข้าใจง่าย รวมถึงมีภาพประกอบที่สวยงาม ก่อให้เกิดความบันเทิงแก่ ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

รูปแบบการ์ตูนที่น่าเสนอ *กรรมพยากรณ์* มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับการ์ตูนภาพลายเส้นญี่ปุ่น หรือที่เรียกว่ามังงะ (Manga) กล่าวคือ ลายเส้นตัวละครมีลักษณะที่เหมือนจริง มีรูปแบบของการแบ่ง กรอบที่ไม่แน่นอน บางกรอบอาจมีการวาดลายเส้นทะลุออกมาจากกรอบ หรือบางภาพอาจจะไม่มื กรอบบังคับ (เปรม สอนสมุทร, ๒๕๔๗:๔๖) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าการ์ตูน *กรรมพยากรณ์ ตอน เลือดเกิดใหม่* ก็ไม่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการ์ตูนภาพลายเส้นญี่ปุ่นอย่างแท้จริง แต่น่าจะเป็นภาพ การ์ตูนไทยที่ได้รับอิทธิพลจากแนวการ์ตูนมังงะของญี่ปุ่นมากกว่า เพราะการ์ตูนภาพลายเส้นญี่ปุ่นนั้น จะดำเนินเรื่องโดยการอาศัยภาพเป็นหลัก หรือเป็นการ์ตูนที่ใช้ภาพเล่าเรื่อง โดยมีคำอธิบายในบอลลูน (Balloon) หรือตัวเรื่องเป็นส่วนประกอบของเรื่องเท่านั้น ในขณะที่การ์ตูน *กรรมพยากรณ์* ใช้ภาพเล่า เรื่องเพื่อเล่าอกำกับกิริยาของตัวละคร การเปลี่ยนฉาก ผสมผสานไปกับคำอธิบายภาพและคำพูดของตัว ละครในบอลลูน (Balloon) ซึ่งเป็นสารสำคัญที่ผู้เล่าต้องการจะสื่อ วรรษฎ วานิษฐ์วัฒนากุล (๒๕๔๙:๑๐) ได้ศึกษาภาพการ์ตูนไทยที่มีลักษณะลายเส้นและการวางสตอรี่บอร์ดเหมือนกับภาพการ์ตูนลายเส้น ญี่ปุ่น แต่นำเสนอเนื้อหาแบบไทยว่าเป็น “การ์ตูนไทยพันธุ์ใหม่” ซึ่งการ์ตูนไทยพันธุ์ใหม่นี้เกิดจากการ ผสมข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม (Cultural hybridization) ระหว่างการนำรูปแบบของภาพลายเส้น การ์ตูนญี่ปุ่น (manga) มานำเสนอเนื้อหาแบบไทยเช่นนำเรื่องราวมาจากวรรณคดีไทยและวรรณคดี พื้นบ้าน ลักษณะของการ์ตูนไทยพันธุ์ใหม่ตามที่ วรรษฎ วานิษฐ์วัฒนากุล (๒๕๔๙: ๑๑-๑๒) ได้ให้ รายละเอียดไว้มีดังนี้

การ์ตูนไทยพันธุ์ใหม่

1. วาดโดยนักเขียนการ์ตูนชาวไทย
2. อ้างอิงเค้าโครงเนื้อหาจากวรรณคดีและนิทานพื้นบ้านของไทย รวมทั้งมีการเพิ่มเติม เนื้อหาใหม่ตามจินตนาการของผู้เขียน
3. ลายเส้นและสตอรี่บอร์ดเป็นแบบการ์ตูนญี่ปุ่น
4. แนวเรื่องส่วนใหญ่เป็นการ์ตูนต่อสู้ (Action)
5. มุ่งเน้นกลุ่มผู้อ่านที่เป็นเด็กและเยาวชน

ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบการ์ตูนธรรมะเรื่อง *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือดเกิดใหม่* เข้าลักษณะข้างต้น คือ เป็นการ์ตูนที่วาดโดยนักเขียนการ์ตูนชาวไทย มีลายเส้นและสตอรี่บอร์ดคล้ายคลึงกับการ์ตูนญี่ปุ่น

และมุ่งเน้นกลุ่มผู้อ่านที่เป็นเด็กและเยาวชน แต่เค้าโครงเนื้อหาที่นำเสนอมาจากวรรณกรรมไทยซึ่งไม่เน้นการต่อสู้ (Action) ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า การตีคุณค่าของเรื่อง *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* จึงน่าจะจัดอยู่ในขอบเขตของการ์ตูนไทยพันธุ์ใหม่ ที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างรูปแบบการ์ตูนมังงะซึ่งมาจากวัฒนธรรมญี่ปุ่น มานำเสนอเนื้อหาเรื่องวิบากกรรมซึ่งเป็นหลักธรรมพุทธศาสนาที่เป็นรากฐานความเชื่อในวัฒนธรรมไทย การผสมผสานระหว่างรูปแบบกับเนื้อหาธรรมเป็นความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอธรรมะ เพื่อการเผยแพร่ธรรมะให้เข้าสู่ผู้คนจำนวนมาก

ตัวอย่างเปรียบเทียบการ์ตูนธรรมะ *กรรมพยากรณ์* กับเนื้อเรื่องที่เป็นต้นฉบับนวนิยาย มีดังนี้

ภาพในการ์ตูนกรรมพยากรณ์	เนื้อเรื่องในนวนิยายกรรมพยากรณ์
	<p>“... เด็กหนุ่มทานก้วยเดียวด้วยอารมณ์ขุ่นมัว ต่ออีกพักใหญ่ก็เรียกเด็กมาเก็บเงิน ก่อนลุกขึ้นเดินลึกเข้าไปในร้านเพื่อเข้าห้องน้ำ ซึ่งตนรู้แหล่งดีว่าเป็นห้องน้ำขนาดเล็กได้บันได เนื่องจากเห็นว่าประตูแง้มอยู่เล็กน้อย จึงผลักเปิดโดยไม่ระมัดระวังค่อนข้างแรง ผลที่ผิดคาดคือบานประตูไม่ได้เจออากาศว่างเปล่า แต่ไปปะทะอย่างจังกับหลังของใครคนหนึ่งเข้า ซึ่งก็ปรากฏว่าเป็นบุรุษร่างโตที่กำลังยืนระบายนความเครียดจากท้องน้อยอยู่ พอโดนแรงกระแทกของประตูก็ตกใจ ร่างคะมำไปอัดโต๊ะเต็มรัก</p> <p>“โธ้ย!”</p>
<p>(ภาพที่ ๔.๑ ภาพการ์ตูนเล่าเรื่อง ใน <i>กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่</i>)</p>	<p>ชายผู้เคราะห์ร้ายอุทานลั่นด้วยความตระหนกมากกว่าเจ็บปวด จองถูกษณะด้วยความตกใจในฐานะผู้กระทำโดยไม่เจตนาเช่นกัน แต่พอหายตกใจแทนที่จะขอโทษกลับแผลอหัวเราะเหมือนเยาะซ้ำอย่างอดขำไม่ได้</p> <p>คนอยู่หลังประตูห้องน้ำจัดการธุระต่อด้วยความขลุกขลักทุลักทุเลชั่วอึดใจเดียว ก็เปิดประตูออกมาประจัญหน้าผู้บุกรุกด้วยสีหน้าถมึงทึ่ง</p> <p>“ทำไมเปิดประตูชุ่มช้ำมอย่างนี้วะไฉน้อง?” สีหน้าคุกคามจะเอาเรื่อง บวกกับวาจาหนักเลงโดนนั้น</p>

	<p>แทนที่จะทำให้จองถูกชวาคกลัว กลับกลายเป็นเลือดขึ้นหน้าและพูดสวนทันควัน</p> <p>(กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่, ๒๕๔๘: ๕๐)</p>
 <p>(ภาพที่ ๔.๒ ภาพการ์ตูน กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่)</p>	<p>ที่เบ้มยกมือไม่ปิดป้องร้องสุดเสียง จองถูกชวาคหันดีดตัวหนีทันทีโดยไม่ดูผล มือคว้าเป็บนโต๊ะอาหารแผ่นผืนในใจทะยานจากร้านสุกี้เข้าท่ามกลางความตกตะลึงของเหล่าลูกค้าโดยไม่ทันมีเวลาจ่ายสตางค์ให้ถูกต้องเสียก่อน</p> <p>วิ่งออกมาได้ประมาณ ๓๐ เมตรก็เหลียวหลังกลับไปมอง จึงทราบว่าลูกพี่ที่โดนเขาเล่นงานไปมีพรรคพวกมาด้วยหลายคน ได้ยินเสียงชวยเท้ากรูตามเข้ามาเป็นขบวน จองถูกชวาคบังเกิดความตระหนกกลัวขนหัวพองขึ้นมาชั่ววาบ แต่ก็พยายามตั้งสติ สะบัดหน้าหันมองตรงและเพิ่มความเร็วในการวิ่งอย่างไม่คิดชีวิต พยายามใช้ความสามารถของนักกีฬาสมัครให้ เป็นประโยชน์ ขึ้นอึดอาดให้ถูกจับตัวได้ละก็ไม่ทราบจะออกหัวออกก้อยอย่างไร อย่างเบาๆก็เจออย่าปลาหมึกรสเผ็ดเลือดคบบปากเป็นแน่</p> <p>ในความตื่นเต้นสุดระทึก จองถูกชวาคไม่ปล่อยให้จิตใจตนเองเตลิดผวา เขาเลียวซ้ายเข้าซอยหมู่บ้านที่ใกล้ที่สุด พยายามทำระยะห่างจาก ๓๐ เมตรให้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ความห่างขนาดนี้เป็นโอกาสได้เปรียบ กลายสภาพเป็นมนุษย์ล่องหนได้ไม่ยากจนเกินไป...</p> <p>(กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่, ๒๕๔๘: ๕๐)</p>

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นภาพการ์ตูนเปรียบเทียบกับบทบรรยายพฤติกรรมของตัวละครในนวนิยาย เห็นได้ว่า ภาพการ์ตูนสามารถเล่าเรื่องได้กระชับฉับไว ทั้งยังมีคำบรรยายเพิ่มอารมณ์ตัวละคร เพื่อให้ผู้เสพเกิดอารมณ์ร่วมไปกับตัวละครและเรื่องราว การนำนวนิยาย กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ มานำเสนอในรูปแบบการ์ตูนจึงทำให้การดำเนินเรื่องกระชับขึ้น บทบรรยายฉากและตัวละครในนวนิยายถูกแทนด้วยรูปภาพ ซึ่งทำให้ตัวละครการ์ตูนมีขนาดบางกว่าตัวละครของนวนิยาย อย่างไรก็ดี

ตาม ตัวละครและเนื้อเรื่องก็คงเดิมตามต้นฉบับนวนิยายทุกประการ การเล่าเรื่องเป็นไปตามลำดับเวลา บทสนทนาในเรื่องก็ยกมาจากในนวนิยาย ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างภาพการ์ตูนในกรมพยาบาล	ตัวอย่างจากในนวนิยาย
 <p>(ภาพที่ ๔.๓ ภาพตัวละคร กรมพยาบาล ตอนเลือกเกิดใหม่)</p>	<p>น้องรู้จักฤทธิเดชของกิเลสดีแค่ไหน? รู้ได้ยังไงว่าก้าวแรกจะไม่ตามมาด้วยก้าวที่สอง?”</p> <p>“รู้ซี! ก้าวที่สองจะไม่มีอีกเพราะขาดแรงจูงใจไง ผมมีเงินพอแล้ว สามารถเลี้ยงตัวเอง เลี้ยงพ่อแม่ได้ทั้งชาติ ไม่จำเป็นต้องดิ้นรนให้เกิดความเสี่ยงขึ้นอีก และที่สำคัญ... ผมแน่ใจว่าถ้าทรายต้องการอะไร ผมจะหาให้เขาได้ทุกอย่าง”</p> <p>“ย้อนกลับมาคุยเรื่องที่ยังค้างกันอยู่ดีกว่า น้องมาที่นี่เพื่อถามผมว่าจะหลุดจากบ่วงวิบากกรรมได้อย่างไร ที่นี่เพื่อให้เกิดการเห็นกระจ่างตลอดสาย ก็ต้องมาดูให้เห็นกรรมอันเป็นเหตุแห่งวิบากทั้งหมดเสียก่อน อย่างเช่นการเอาเงินคนอื่นมาโดยไม่ได้รับอนุญาต ผมทราบชัदनันเป็นการละเมิดศีล เป็นอกุศลกรรม เป็นหนี้บาปส่วนหนึ่งที่ต้องชดใช้ ผมมีหน้าที่ชี้ให้เห็นอย่างนี้ แต่หากน้องจะเลือกเชื่อด้วยเหตุผลส่วนตัวที่หนักแน่นน่าฟังกว่ากัน ก็เป็นสิทธิ์ที่น้องจะเก็บความเชื่อนั้นไว้”</p> <p>จงฤกษ์ฟังแล้วคอแข็ง แต่ก็กลับอ่อนลงในเวลาต่อมา เพราะเชื่อแล้วว่าชายตรงหน้ารู้บางเรื่องดีกว่าเขาจริง</p> <p>(กรมพยาบาล ตอนเลือกเกิดใหม่, ๒๕๔๘: ๒๗๕)</p>

การนำนวนิยาย *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* มานำเสนอในรูปแบบการ์ตูน ผู้วิจัยพบว่า โครงเรื่อง แนวคิด และลักษณะตัวละคร ยังคงเหมือนกับในต้นฉบับนวนิยายกล่าวคือ

โครงเรื่อง จะเปิดเรื่องโดยกำหนดให้ตัวละคร หมออุปกุภาวะ ตโมไพร ทำนายดวงชะตาโดยใช้วิธีพยากรณ์เรื่องกรรมให้แก่ ทรายหรือณชะเล เนื่องจากตัวละครทราย “ทราย” ประสบปัญหาไวรัสคอมพิวเตอร์จนทำให้รายงานของเธอและเพื่อนเสียหาย หมออุปกุภาวะได้กล่าวถึงกรรมที่ทำให้คนจำนวนมากได้รับความเดือดร้อนนี้ว่าเป็น “กรรมดำที่ส่งผลกระทบต่อในวงกว้าง” ต่อมาทรายได้พบเพื่อนเก่าคือ “จงฤกษ์” ผู้มีความสามารถพิเศษทางคอมพิวเตอร์ จนสามารถสร้างไวรัสคอมพิวเตอร์ไปทำ ความเดือดร้อนให้ผู้อื่นรวมทั้ง “ณชะเล” ต่อมา เมื่อเข้าสู่จุดพัฒนาเรื่อง เมื่อ “จงฤกษ์” ได้มีโอกาสพบกับหมออุปกุภาวะ หมออุปกุภาวะพยายามชี้ให้จงฤกษ์เห็นเรื่องบาปบุญคุณโทษ และเรื่องวิบากกรรม จนกระทั่งตัวละคร “จงฤกษ์” เปลี่ยนทัศนคติและหันมาเชื่อเรื่องวิบากกรรม ตัวละครจงฤกษ์ พยายามทำความดีเพื่อชดเชยกรรมชั่วที่ส่งไวรัสคอมพิวเตอร์ ทำร้ายเรื่อง ตัวละครก็รับผลกรรมที่ตนได้กระทำ หมออุปกุภาวะได้ชี้ให้เห็นวิบากกรรมไว้ตอนท้าย

แนวคิดหลักที่พบในการ์ตูน *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* คือ กรรมเป็นเครื่องบงชี้มนุษย์ ซึ่งไม่ว่าคนในสังคมจะเชื่อเรื่องกรรมหรือไม่ก็ตาม วิบากกรรมก็ยังคงส่งผลกระทบต่อมนุษย์อยู่โดยตลอด ดังนั้นมนุษย์จึงสามารถเลือกภพชาติของตนได้โดยการประกอบกรรมดี

ตัวละครในการ์ตูน *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* มีตัวละครหลักคือ หมออุปกุภาวะ จงฤกษ์ พฤหัส ณชะเล และอเวรา ลักษณะตัวละครเหมือนกับในนวนิยาย กล่าวคือ หมออุปกุภาวะเป็นตัวละครที่พยากรณ์เรื่องกรรม และเป็นผู้เชื่อมโยง “โลก” กับ “ธรรม” เข้าด้วยกัน กล่าวคือ หมออุปกุภาวะ เป็นผู้นำธรรมะเรื่องวิบากกรรมมาสู่ จงฤกษ์ พฤหัส ณชะเล และอเวรา ตัวละครที่เป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่ในสังคม

บทสนทนาที่พบในการ์ตูน *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* ก็จะเป็นบทสนทนาที่ยกมาจากในนวนิยายเช่นกัน แต่มีการตัดทอน คัดเลือกมาแต่ใจความสำคัญ เพื่อให้เหมาะสมกับรูปแบบการ์ตูน ที่มีกรอบภาพบังคับอยู่

การนำนวนิยายเรื่อง *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* มานำเสนอในรูปแบบการ์ตูน ทำให้นวนิยาย *กรรมพยากรณ์* น่าสนใจและได้รับความนิยมจากกลุ่มผู้เสพจำนวนมากขึ้น เนื่องจากรูปแบบของภาพการ์ตูนลายเส้นญี่ปุ่นเป็นที่นิยมและชื่นชอบของผู้อ่านการ์ตูนในปัจจุบันเป็นอย่างมาก การ

นำเสนอนวนิยายอิงธรรมะในรูปแบบการ์ตูนภาพลายเส้น จึงมีส่วนทำให้ *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* กลายเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

๔.๒.๑.๗. รูปแบบผสมผสาน

รูปแบบผสมผสานที่พบในงานของ “ดังตฤณ” หมายถึง การนำเสนอเนื้อหาธรรมะในรูปแบบเรื่องเล่าขนาดสั้น บทสนทนาถาม-ตอบ กวีนิพนธ์ ซึ่งพบในหนังสือ *คิดจากความว่าง เล่ม ๑-๔* โดยเนื้อหาธรรมะที่นำมากล่าวถึงนั้นมีหลากหลาย ได้แก่ กรรม ศีล ไตรลักษณ์ และเนื้อหาธรรมะที่นำมาประยุกต์ใช้กับความรัก เป็นต้น

คิดจากความว่าง เป็นหนังสือรวบรวมงานเขียนธรรมะของ “ดังตฤณ” ในคอลัมน์ “คิดจากความว่าง” ในหนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์ เนื่องจากเนื้อหาที่นำเสนอคือ “ความว่าง” ในที่นี้ผู้วิจัยพบว่าตรงกับหลักไตรลักษณ์ในพุทธศาสนา ได้แก่ อนิจจตา ทุกขตา และอนัตตา ประกอบกับตีพิมพ์เผยแพร่ในคอลัมน์เป็นตอนๆ ก่อนจะพิมพ์รวมเล่ม ดังนั้น การเลือกนำเสนอ *คิดจากความว่าง* ในรูปแบบที่หลากหลายจึงสอดคล้องกับเนื้อหาที่นำเสนอที่จะต้องหลากหลาย ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านคอลัมน์เกิดความรู้อย่างลึกซึ้งในเนื้อหาและรูปแบบที่นำเสนอ

- บทความในรูปแบบสนทนาถาม-ตอบ

บทความในรูปแบบสนทนาถาม-ตอบเป็นกลวิธีหนึ่งที่น่าสนใจในการนำเสนอเนื้อหาธรรมะให้น่าสนใจ การถาม-ตอบจะทำให้ผู้อ่านจับประเด็นเนื้อหาที่นำเสนอได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ ดังตัวอย่างใน *คิดจากความว่าง เล่ม ๓* ดังนี้

เอาละ ไหนหนุมองดวงจันทร์แล้วบอกแม่ธิ ว่าเห็นอะไรบ้าง

เห็นอะไร... ก็เห็นดวงจันทร์นะสิคะ

พูดถึงสิ่งที่หนูเห็นให้แม่ฟังละเอียด ๆ กว่านี้หน่อย อะไรก็ได้ที่หนูคิดว่าหนูเห็นจริง ๆ

คืนนี้ดวงจันทร์กลมป๊อก

แล้วเห็นอะไรอีก?

ดวงจันทร์คล้ายลูกกอล์ฟของคุณพ่อ

แล้วเห็นอะไรอีก?

เห็น... ว่าดวงจันทร์ไม่เรียบค่ะ เหมือนคนสวยหน้าต่าง

แล้วเห็นอะไรอีก?

เห็นแสงจันทร์สว่างจ้า

แล้วเห็นอะไรอีก?

เห็นฟ้ามีดข่างหลังดวงจันทร์

ซักเห็นเยอะขึ้นแล้วไซ้ไหมล่ะ อ๊ะไหนเห็นอะไรอีก?

บนฟ้ามีดมีดาวหลายดวง

แล้วเห็นอะไรอีก?

มีเมฆอยู่ใกล้ๆสองสามก้อน

แล้วเห็นอะไรอีก?

ว้า! คุณแม่อ๊ะ ก็หนูไม่เห็นอะไรแล้วนี่คะ

เห็นซี่ ดูดี ๆ เกือบเห็นแล้ว หนูต้องเพ่งอีกนิดหนึ่ง

ไม่เห็นมีอะไรซ่อนอยู่ซักหน่อย

ไซ้! ไม่ได้ซ่อน แต่เปิดเผยชัดเจนเลย

ไหนล่ะ? คุณแม่เฉลยเถอะ

ความขัดเคืองในใจหนูไง! ตอนนี่ชัดแจ้วกว่าดวงจันทร์ตั้งเยอะเห็นไหม?

อ่า?!? หนูนึกว่าคุณแม่ให้มองบนฟ้านี้คะ

แม่ให้ดูว่าหนูเห็นอะไร ก็เหมือนที่ธรรมชาติไม่เคยบังคับให้หนูต้องดูแต่โลก

และดวงดาวภายนอก จะดูใจตัวเองเมื่อไหร่ก็ได้

ดูแล้วมีประโยชน์อะไรคะ?

หนูคิดว่าอย่างไร ตอนโมโหเป็นสุขหรือเป็นทุกข์?

เป็นทุกข์ค่ะ

เป็นทุกข์มีประโยชน์หรือมีโทษกับใจของหนูเอง?

เป็นโทษค่ะ

(คิดจากความว่าง เล่ม ๓,๒๕๕๐: ๑๙-๒๐)

บทความที่น่าเสนอข้างต้นเป็นบทสนทนาถามตอบระหว่างตัวละคร “แม่” กับ “ลูก” เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า บทสนทนาดังกล่าวเป็นการถาม-ตอบเพื่อนำเสนอธรรมะเกี่ยวกับการรู้เท่าทันและเห็นโทษของการมีจิตที่โมโหขัดเคือง

- บทความที่มีภาพประกอบ

ผู้วิจัยเห็นว่า บทความที่มีภาพประกอบจะทำให้การนำเสนอเนื้อหาธรรมะที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เข้าใจได้จากรูปภาพที่นำมาประกอบ ดังที่ปรากฏใน *คิดจากความว่าง* ดังนี้

เมื่อตบมือด้วยมือทั้งสองข้าง สิ่งที่คาดหมายได้คือเสียงดังแป๊ะ

แต่หากเอามือข้างหนึ่งออกไป สิ่งที่เหลือคือการตบผ่านความว่างอันเงียบกริบ

เมื่อเห็นกระดานหมากรุกที่มีตัวหมากรุกสองฝั่งตั้งประจัญ สิ่งที่สามารถทำได้คือการรบกัันทางความคิดระหว่างสองขั้วตรงข้าม

แต่หากเอาหมากฝั่งหนึ่งออกไป สิ่งที่เหลือคือการทำรบกับความว่าง ไม่มีทางแพ้ ไม่มีทางชนะ ไม่มีกระทั่งกฎแห่งการเดินหมาก

ท้องฟ้าแลดูกว้างใหญ่ แต่แท้จริงยังเล็กไปเมื่อเทียบกับความว่างจากการกระทบกระทั่ง

ในความว่างจากการกระทบกระทั่ง ยังมีบางสิ่งบางอย่างอยู่ แต่รสชาติของสิ่งนั้น
ไพศาลเกินกว่าจะเปรียบเทียบ ว่าเหมือนหรือแตกต่างกับรสชาติแห่งการ
กระทบกระทั่งอันเล็กน้อยเพียงใด

พวกเรากำลังอาศัยอยู่ในจักรวาลแห่งเหตุผล เมื่อมีต้นเหตุ ย่อมชื่อว่ามีกำเนิด และมี
ที่ตั้งแห่งผลลัพธ์

(คิดจากความว่าง เล่ม ๒, ๒๕๔๙: ๒๒๗-๒๒๘)

ตัวอย่างข้างต้น ผู้เล่าต้องการนำเสนอเนื้อหาธรรมเกี่ยวกับ “ความว่าง” การนำภาพมากรุกที่มี
ฝ้ายตรงข้ามมานำเสนอรูปหนึ่ง และนำภาพมากรุกที่ไม่มีฝ้ายตรงข้ามมานำเสนออีกรูปหนึ่ง แสดง
ให้เห็นถึงความว่างที่จะไม่ก่อให้เกิดการกระทบกระทั่งของทั้งสองฝ่าย บทความอธิบายประกอบภาพมี
รูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ และช่วยให้นำเสนอหลักธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม และเข้าใจหลักธรรม
มากขึ้น

- กวีนิพนธ์

กวีนิพนธ์ซึ่งตีพิมพ์ใน *คิดจากความว่าง* จะอยู่ในรูปแบบกลอนเปล่า (Blank verse)
กลอนเปล่านั้นเป็นรูปแบบคำประพันธ์ที่รับอิทธิพลมาจากวรรณคดีอังกฤษ มีจุดเด่นที่ไม่เน้นกฎเกณฑ์
บังคับทางฉันทลักษณ์ รูปแบบคำประพันธ์ที่ไม่มีข้อบังคับทางฉันทลักษณ์ที่เคร่งครัดนี้มีส่วนเชื้อในการ
นำเสนอเนื้อหา เพราะสามารถเลือกใช้คำที่สื่อความคิดได้ง่ายกว่า กล่าวคือผู้เขียนไม่ต้องคำนึงถึงเสียง
สัมผัสเท่าการสรรคำที่ใช้ในคำประพันธ์ที่ใช้ฉันทลักษณ์บังคับ ดังเช่น

วุ่นวายโดยไม่ว่าวุ่นได้

เพราะยอมรบกับธรรมดา

ของความวุ่นวายในชีวิต

ว่าวุ่นทั้งที่ไม่วุ่นวายได้

เพราะเขาแต่ยอมตามใจ

ไม่ฝืนยอมตามจริง

ความจริงในโลกปรากฏอยู่ทุกหนแห่ง

ความวุ่นวายเป็นเรื่องปกติของกาย

แต่ความว่าวุ่นเป็นเรื่องผิดปกติของใจ

(คิดจากความว่าง, ๒๕๕๑; ๕๓)

- เรื่องสั้น

เรื่องสั้น หมายถึงเรื่องบันเทิงคดีร้อยแก้ว มีความยาวตั้งแต่ ๕๐๐-๑๕,๐๐๐ คำ มักจำกัดอยู่เพียงตัวละครสองสามตัว ฉากเดียว และเหตุการณ์เดียว...เนื่องจากเรื่องสั้นมีขนาดสั้นและกระชับ เรื่องสั้นจึงมีคุณสมบัติพิเศษคือมีเอกภาพ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๕: ๓๙๙)

จากนิยามของเรื่องสั้นที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า ใน *คิดจากความว่าง* ได้นำเสนอเนื้อหาธรรมะในรูปแบบของเรื่องสั้น ดังนี้

อีก ๗ วันฉันจะตาย

วันแรก

โธ้ย!! เบื่อ! เบื่อ! เบื่อ! ไม่อยากอยู่ต่ออีกแล้ว ชั่วโมงเดียวก็นานเกินทน นับดูจากตอนนี้ กว่าจะแก่ตายมันอีกร่วมสี่แสนชั่วโมง! โธ้ย... ไม่เอาด้วยหรือ! ขอตัดหน้าธรรมชาติหน่อยเถอะ!

แปลคดี วันนี้เพิ่งรู้ว่ากำลังจะรับทรัพย์ก้อนโต สงสัยโชคชะตาจะหาทางยื้อให้อยากอยู่ต่อ แต่ไม่สำเร็จหรือ ฉันไม่ยกดีใจแฮะ แทนที่จะเอาเงินพาดหัว ฉันอยากให้โชคชะตาเอาระบายทุ่มงบบาลมากกว่า ทีเดียวให้เหิงทิ้งไปเลย

เออล่ะนะ... ฉันตัดสินใจแน่แล้วว่าตาย ชีตเส้นตายแบบที่หมายถึงจะต้องม้วยมรณังภายในกำหนดอย่างแน่นอน รับรองไม่มีบิดพลิ้ว ไดอารี่เล่มนี้จะเป็นหลักฐานว่าฉันเอาจริง คุณตำรวจจะได้ไม่ต้องสืบให้เหนื่อย

เส้นตายก็วันดี? เอาซัก ๗ วันก็แล้วกัน ทำไมต้อง ๗ วันหรือ? สาบานว่าไม่ใช่เอาไว้เผื่อสำหรับการเปลี่ยนใจ ฉันแค่อยากรู้ให้มากที่สุดก่อนจะไม่ได้รู้อะไรอีก ตอนยังไม่ตัดสินใจตาย หนึ่งนาที่เหมือนนานเกินไป แต่พอตกลงใจว่าจะตายแน่ หนึ่งอาทิตย์รู้สึกกำลังเหมาะสำหรับดูโลกเป็นช่วงสุดท้าย

(คิดจากความว่าง เล่ม ๒, ๒๕๔๙: ๒๑๑-๒๑๒)

ใน *คิดจากความว่าง* ใช้เรื่องสั้นเป็นรูปแบบหนึ่งในการนำเสนอเรื่อง "อัตตา" หรือตัวตน ตัวอย่างเรื่องสั้นข้างต้น เป็นการนำเสนอเรื่องราวของผู้เล่า "ฉัน" ผู้ซึ่งยึดติดกับอัตตาจนเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายโลก และตั้งใจไว้ว่าตนเองจะตายภายใน ๗ วัน การดำเนินเรื่องในเรื่องสั้นนี้ดำเนินเรื่อง

ตามลำดับเวลาตั้งแต่วันที่หนึ่งจนถึงวันสุดท้าย และดำเนินเรื่องอยู่ในฉากเวลาปัจจุบัน แนวคิดหลักของเรื่องคือ ความตายไม่ใช่ทางออกที่ดีที่สุดของชีวิต ชีวิตมนุษย์จะมีทางออกอยู่เสมอ จุดคลี่คลายในเรื่องนี้คือ เมื่อผู้เล่าได้บังเอิญเห็นหนังสือ “ฆ่าตัวตายตามอริยะ” เนื้อหาธรรมในหนังสือเล่มนี้โดนใจผู้เล่าเป็นอย่างมาก จนทำให้ผู้เล่าเลิกคิดฆ่าตัวตาย เนื่องจากผู้เล่าเรื่องกำหนดไว้ว่าตนเองจะมีเวลาเหลืออีกเพียง ๗ วัน ท่วงทำนองของเรื่องจึงต้องดำเนินเรื่องอย่างกระชับ รวดเร็ว เห็นได้ว่าเรื่องสั้น ๗ วันนั้นจะตาย เป็นการเล่าเรื่องช่วงระยะเวลาสั้นๆ ที่ผู้เล่ารู้สึกเบื่อโลกและตั้งใจว่าจะฆ่าตัวตาย การนำเสนอในรูปแบบเรื่องสั้นจึงเหมาะสมกับเนื้อหาที่นำเสนอ

๔.๒.๒. ลักษณะด้านเนื้อหาในวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ”

ในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ” ผู้วิจัยพบว่า มีการนำเสนอเนื้อหาธรรมะที่หลากหลาย ทั้งการนำพระสูตรในพระไตรปิฎกและหลักปรัชญาในศาสนาพุทธมาอธิบายให้เข้าใจง่าย วิเคราะห์ และแนะนำหลักธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงการอธิบายวิธีการปฏิบัติธรรมได้อย่างเป็นขั้นตอน ผู้วิจัยพบว่า เนื้อหาธรรมที่ปรากฏในงานของ “ดั่งตฤณ” มีดังนี้

๔.๒.๒.๑. เนื้อหาเรื่องกรรม

เนื้อหาธรรมที่ปรากฏมากที่สุดในงานของ “ดั่งตฤณ” คือเรื่อง กรรม ดังที่ปรากฏในงานวรรณกรรมเกือบทุกเรื่อง ที่เห็นได้ชัดเจน อาทิ เสียตาย... คนตายไม่ได้อ่าน (เล่ม ๑) มีชีวิตที่คิดไม่ถึง เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาเรื่องกรรมที่ปรากฏในงานเหล่านี้ มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตสมัยใหม่ กล่าวคือ เนื้อหาเรื่องกรรมได้นำมาตอบปัญหาความทุกข์ของคนในสังคม และอธิบายเรื่องกรรมอย่างเป็นเหตุเป็นผลเช่นเดียวกับเหตุผลตามหลักวิทยาศาสตร์ ซึ่งทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องกรรมได้อย่างถูกต้อง

เนื้อหาเรื่องกรรมที่ปรากฏในงานของ “ดั่งตฤณ” เริ่มต้นตั้งแต่การทำความเข้าใจกับความหมายของกรรม ตัวอย่างจากผลงานเรื่อง เสียตาย... คนตายไม่ได้อ่าน ดังต่อไปนี้

กรรม แปลว่าการกระทำ แบ่งอย่างกว้างสุดเป็นทำดี (กุศลกรรม) และการทำชั่ว (อกุศลกรรม) และการกระทำนั้นย่อมไหลมาจากเจตนา จึงต้องตัดสินกันที่เจตนาว่าเป็นบวกหรือเป็นลบ คือจะเห็นพระพุทธเจ้าตรัสไว้ชัด เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลคิดก่อน แล้ว

จึงกระทำกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ดังนี้จะเห็นว่ากรรมมิใช่สิ่งที่ลึกลับแต่อย่างใด ไม่
ต้องใช้ความสามารถแบบผู้วิเศษที่ไหน ถ้าหากเห็นเข้าไปในขณะหนึ่งๆ ได้ว่าเรามีเจตนา
อย่างไร ก็เรียกว่าเป็นผู้เห็นกรรมของตนเองแล้วว่าดีหรือร้าย หากเป็นไปในทางเกื้อกูลกุณาก็
ต้องว่าดี หากเป็นไปในทางเบียดเบียนให้เดือดร้อนก็ต้องว่าร้าย

(เสียดาย...คนตายไม่ได้อ่าน, ๒๕๔๘:๑๙)

ความหมายของกรรมที่ปรากฏในงานของดังตฤณคือ การกระทำ โดยจะแบ่งว่าการกระทำนั้น
เป็นดีหรือชั่วก็ให้วัดจากเจตนาของผู้กระทำเป็นหลัก ดังปรากฏใน เจริญเสปียงไว้เลี้ยงตัว ดังนี้

**ถาม หากเราสนทนากันผ่านอินเทอร์เน็ต คุณกันผ่านโปรแกรมสื่อสารทั้งหลาย
สิ่งที่คุยกันโดยไม่ได้ใช้วาจา นี่เป็นการทำกรรมแบบไหนครับ เป็นกายกรรม มโนกรรม
หรือ วจีกรรม?**

เป็นวจีกรรมครับ เพราะวจีกรรมหมายถึงอาการที่จิตคิดสื่อสาร ทำเครื่องหมายทาง
ภาษาให้ปรากฏเป็นคำๆ ฉะนั้น การติดต่อผ่านอินเทอร์เน็ตผ่านถ้อยคำใดๆ ถือว่าเป็นกรรม
ทางวาจาทั้งสิ้น

ในเชิงวิชาการ การสื่อความหมายมีศัพท์เฉพาะว่า 'วิญญูติ' ซึ่งแบ่งออกเป็นสองทาง
ทางแรกเรียกว่า 'กาย-วิญญูติ' คือแสดงให้รู้ความหมายด้วยกาย เช่น พยักหน้า กวักมือ อีก
ทางเรียกว่า 'วจีวิญญูติ' คือแสดงให้รู้ความหมายด้วยวาจา เช่น พูดจาบอกกล่าว หรือเขียน
อะไรๆ ให้รับทราบว่าจะสื่ออะไรกับเขา ถ้าปากกับใจตรงกันก็เรียกว่าสื่อความจริง ถ้าปาก
กับใจไม่ตรงกันก็เรียกว่าสื่อความเท็จ หรือ สื่อความจริงที่บิดเบี้ยว ตามกรณี

สำหรับกายกรรมจะเป็นการลงไม้ลงมือ เช่น ฆ่าสัตว์ด้วยมือ ขโมยด้วยมือ เป็นชู้ด้วย
อวัยวะเพศ และกินเหล้าด้วยปาก เป็นต้น

(เจริญเสปียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๖, ๒๕๔๙: ๑๖๖)

ตัวอย่าง “ดังตฤณ” ได้อธิบายเรื่องวจีกรรมกับการสนทนาผ่านอินเทอร์เน็ตข้างต้น ซึ่งเป็นการ
นำแนวคิดทางพุทธศาสนาอธิบายกิจกรรมการสนทนาผ่านอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นวิธีการสื่อสาร
สมัยใหม่ของคนในสังคม จะเห็นได้ว่างานของ “ดังตฤณ” ได้พยายามเชื่อมโยงหลักธรรมไปสู่กิจกรรม
ต่างๆ ในสังคม เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจหลักธรรม และรู้สึกร่วมว่าธรรมะเป็นเรื่องใกล้ตัว

นอกจากความหมายของ “กรรม” แล้ว ในงานของ “ดังตฤณ” ยังมีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวกับ
“วิบากกรรม” “ดังตฤณ” อธิบายความหมายของวิบากกรรมพร้อมทั้งยกตัวอย่างทำให้เข้าใจได้ชัดเจน
ดังตัวอย่างจากเรื่อง เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน ดังต่อไปนี้

วิบาก แปลว่าผลแห่งกรรมดีกรรมชั่วที่ทำไว้ วิบากเป็นสิ่งที่รู้ไม่ได้ง่ายๆเหมือนกรรม ดังที่กล่าวแล้วแต่ต้นว่าวิบากกรรมเป็นหนึ่งในอินไตย ไม่ควรคิดคาดเดาให้เกิดโทษทางใจเปล่าๆ อย่างเช่นเราชอบไปเร่งรัดระคนสาปแช่งให้คนเลวได้รับความวิบัติไวๆ ยิ่งถ้าใครทำร้ายเราแล้วไม่เห็นเขาถึงความวอดวายภายใน ๓ วัน ๗ วัน ก็มักบ่นว่าสงสัยวิบากกรรมไม่มีจริง กระมัง

(เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน, ๒๕๔๘: ๒๐)

ความหมายของวิบากคือ ผลแห่งการกระทำ ซึ่งจำแนกได้เป็นวิบากดี และวิบากร้าย วิบากเป็น เรื่องที่ไม่สามารถคาดเดาได้ อภิญาวัฒน์ โพธิ์สาน (๒๕๕๑) ได้กล่าวถึงผลของกรรมหรือวิบากโดย อ้างอิงจากพระไตรปิฎก ว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ ชนิด ได้แก่

1. กรรมดำ มีวิบากดำ หมายถึงกรรมชั่วที่บุคคลทำด้วยเจตนาที่ไม่ดีทางกาย วาจา ใจ ย่อมส่งผลให้ผู้ทำได้รับวิบากคือผลของกรรมที่เป็นทุกข์
2. กรรมขาว มีวิบากขาว หมายถึงกรรมดีที่บุคคลทำด้วยเจตนาดีทางกาย วาจา ใจ ย่อมส่งผลให้ผู้ทำได้รับวิบากคือผลของกรรมที่เป็นสุข
3. กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว หมายถึงกรรมทั้งดีและไม่ดีที่ทำด้วยเจตนาทั้งดีและไม่ดีในคราวเดียวกัน ย่อมส่งผลให้ผู้ทำได้รับผลของกรรมที่เป็นทั้งความสุขและความทุกข์ในคราวเดียวกัน
4. กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว หมายถึง กรรมที่บุคคลทำไปด้วยเจตนาเพื่อความ ลื่นกรรมทั้งดำทั้งขาว ย่อมส่งผลให้คนได้รับวิบากคือผลของกรรมเป็นความหลุดพ้นจาก ทุกข์ทุกประเภท

ผู้วิจัยพบว่า ในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดังตฤณ” ได้นำ เรื่องวิบากกรรมมาอธิบายเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ ดังตัวอย่างจาก เกรียมเสปียงไว้เลี้ยงตัว เช่น

ถาม – ไม่ค่อยมีใครเชื่อถือมาตั้งแต่เด็ก ๆ โตขึ้นก็ขาดความมั่นใจ ทั้งที่พยายามสร้างความมั่นใจด้วยวิธีต่าง ๆ บางทีก็ดีขึ้น แต่ก็กลับไปเป็นเหมือนเดิมอีก อาชีพการงานก็ไม่ก้าวหน้าเพราะเจ้านายไม่เชื่อมือเป็นหลัก อย่างนี้เพราะกรรมเก่าหรือเปล่า?

หากเราเคยเป็นผู้ให้ทานด้วยใจกระด้าง ขาดความเคารพ ถวายของพระแบบเสือกๆ ส่งๆ ให้ของใครต่อใครเหมือนเห็นเขาเป็นขี้ข้าวรับส่วนบุญ แม้โยนกระดูกให้หมาก็แกล้งขวางใส่

ตัวมันด้วยจิตคิดดูถูก อย่างนี้เรียกว่าเป็นกรรมกึ่งขาวกึ่งดำ คือขาวเพราะให้ แต่ดำเพราะใจ
 หยาบ ผลกรรมคือกลายเป็นผู้ไม่มีคนเคารพยำเกรง หรือไม่เชื่อถือเอาเสียเลย

(เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๑, ๒๕๔๙: ๓๒)

ในปัจจุบัน ภาพลักษณ์ความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นสิ่งที่ถูกสร้างและมีอำนาจต่อวิถีคิดของคน
 ในปัจจุบัน เห็นได้จากภาพโฆษณาต่างๆ ที่กระตุ้นให้ผู้คนหันมาดูแลตนเอง เสริมความงามและ
 บุคลิกภาพ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในรูปลักษณ์และความสามารถของตน ใน *เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว*
 “ดั่งตฤณ” ได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับวิบากกรรมว่า เพราะเหตุใดจึงเป็นคนที่ไม่มีเชื่อมั่นในตนเองจน
 ทำให้ไม่เป็นที่น่าเชื่อถือ “ดั่งตฤณ” ได้อธิบายว่า เกิดจากกรรม “กึ่งดำกึ่งขาว” นั่นคือกรรมที่ทั้งดีและไม่
 ดีที่ทำด้วยเจตนาที่ดีและไม่ดีในคราวเดียวกัน ผู้วิจัยพบว่า การนำเรื่องกรรมมาอธิบายความไม่เชื่อมั่น
 ในตนเอง มีผลทำให้ผู้อ่านเห็นตัวอย่างวิบากกรรมที่จะทำให้เป็นผู้ที่ไม่เชื่อมั่นในตนเอง และเป็นสิ่ง
 เตือนให้ผู้อ่านเกิดความเกรงกลัวที่จะทำกรรมนั้น ขณะเดียวกัน “ดั่งตฤณ” ก็ได้เสนอแนวทางปฏิบัติ
 และแนวการทำบุญเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นแก่ผู้อ่าน ในลักษณะนี้คือการนำเนื้อหาเรื่อง กรรม มาโยงกับ
 บุคลิกภาพความไม่มั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่คนร่วมสมัยเห็นความสำคัญของความเชื่อมั่นใน
 ตนเองอย่างมาก ในแง่นี้ งานของ “ดั่งตฤณ” จึงนำเสนอเนื้อหาเรื่อง “กรรม” ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต
 ปัจจุบัน

ใน *มีชีวิตที่คิดไม่ถึง* ได้นำเรื่อง “กรรม” มาอธิบายเพื่อให้เห็นเหตุผล ที่มาที่ไปของกรรม
 กระบวนการทำงานของกรรมและวิบาก ดังตัวอย่าง

กรรมที่ทำให้มีครุดีคือเคยหัวอ่อน อยู่ในโอวาท และมีความกตัญญูคิดตอบแทนครูที่ดี
 กรรมที่ทำให้มีครูไปสู่ความหลงผิดคือ การที่เคยร่วมยินดีกับคำสอนที่หลงผิด เหยียบย่ำคนที่
 เขาถูก ตลอดจนพยายามยัดเยียดแนวคิดอันผิดทางอันเป็นประโยชน์ให้คนอื่นยึดถือตามตน

(มีชีวิตที่คิดไม่ถึง, ๒๕๔๙: ๑๒๗)

เนื้อหาเรื่องวิบากกรรมที่ปรากฏใน *มีชีวิตที่คิดไม่ถึง* กล่าวถึงกรรมและผลของกรรม ที่เป็นเหตุ
 ปัจจัยทำให้มนุษย์มีความแตกต่างกัน จากตัวอย่าง กรรมของผู้ที่มีครุดี คือเป็นคนที่เชื่อฟังและกตัญญู
 ต่อผู้มีบุญคุณมาก่อน วิบากของกรรมจึงส่งผลให้ได้พบกับครูที่ดีไปโดยตลอด จะเห็นได้ว่า กรรมที่เชื่อ
 ฟังและกตัญญู เป็นกรรมที่ต้องกระทำบ่อยๆ จนเคยชินเป็นนิสัย ดังนั้นวิบากกรรมดีนี้จึงให้ผลทั้งใน
 ปัจจุบันและอนาคต

ใน *เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๕* ได้นำแนวคิดเรื่อง “วิบากกรรม” มาใช้อธิบายปัญหาสุขภาพใกล้ตัว ซึ่งเป็นสิ่งที่คนทั่วไปอาจจะมองข้ามว่าเป็นเรื่องที่เกิดจากกรรมหรือไม่ ตัวอย่างเช่น

เล็บขบเรื้อรังเกิดจากความชอบทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด เรียกว่าสนุกเป็นชีวิตจิตใจในการใช้ปากแทนหอกไล่ทิ่มแทงผู้อื่น อาจดำตรงๆบ้าง อ้อมๆบ้าง หรือเล่นสำนวนเชือดเฉือนแบบที่สมัยนี้เรียกกันว่า ‘จิกกัด’ คัดสรรคำอย่างรู้ว่าจะทำให้ผู้ฟังเกิดความจุกเสียดเคียดแค้นเหลือประมาณ

นอกจากนั้นความสะใจที่สามารถก่อความบาดเจ็บชนิดอกกัลดหนองให้แก่ผู้อื่น เช่น แย่งคนรักของเขามาแบบหน้าด้านๆ แกรมสะใจที่เห็นคนถูกแย่งมีกำลังน้อย สู้รบตบมือกับตนไม่ได้ ก็มีสวนปรงแต่งรูปกายให้โน้มเอียงจะเป็นเล็บขบเรื้อรังได้เช่นกัน (วิบากของการแย่งผัวแย่งเมียคนอื่นนั้นกันไว้ต่างหากนะครับ นี่พูดแค่ส่วนเกินของกรรมหลัก คือมีมโนกรรมเป็นความสะใจที่เห็นคนอื่นเจ็บเท่านั้น)

(เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๕, ๒๕๔๙: ๗๘-๗๙)

“ดั่งตฤณ” นำเรื่องวิบากกรรมมาตอบปัญหาเรื่องเล็บขบ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพใกล้ตัว และคนส่วนใหญ่จะไม่คิดว่าจะนำเรื่องวิบากกรรมมาอธิบายได้ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า การกล่าวอ้างถึงวิบากกรรมต่างๆ จะนำเสนอเนื้อหาที่ไม่ระบุแน่ชัดว่า “ผลของการชอบจิกกัดผู้อื่นด้วยวาจา” จะทำให้เป็นเล็บขบเสมอไป “ดั่งตฤณ” ได้นำอาการเจ็บและอาการที่เล็บจิกเข้าไปในเนื้อ มาแสดงความเห็นเชื่อมโยงกับความเจ็บปวดจากการโดนทำร้ายด้วยคำพูดและความเจ็บใจจากการโดนแย่งของรัก มาอธิบายเป็นตัวอย่าง อย่างไรก็ตามการกล่าวถึงวิบากของแต่ละบุคคลนั้นไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่าเกิดจากผลกรรมใด เพราะกรรมและวิบากเป็นเรื่องซับซ้อนเกินว่าบุคคลธรรมดาจะเข้าใจได้ถ่องแท้

ผู้วิจัยเห็นว่า ในเรื่องของสุขภาพและความเจ็บป่วยมักจะถูกอธิบายด้วยความเชื่อเรื่องกรรม โดยเฉพาะโรคร้าย หรือโรคที่ก่อให้เกิดความสูญเสีย เช่น มะเร็ง หัวใจ ความดันโลหิตสูง เป็นต้น แต่มักไม่มีผู้อธิบายเชื่อมโยง “กรรม” กับอาการเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ ดังเช่นการยกเรื่อง “เล็บขบ” มาเป็นตัวอย่างนำเสนอเรื่องของกรรมนั้นเป็นประเด็นที่ไม่ค่อยมีผู้กล่าวถึงนัก เนื่องจากอาการเล็บขบมักจะเป็นเรื่องฟังดูน่าขบขันแก่ผู้อื่น หากแต่นำพาความเจ็บปวดมาสู่ผู้มีอาการเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามการยกตัวอย่างเรื่องเล็บขบมาโยงกับเรื่องกรรมแสดงให้เห็นว่า “ดั่งตฤณ” สามารถประยุกต์เนื้อหาเรื่อง “กรรม” มาอธิบายได้หลากหลาย และเหตุนี้จึงทำให้งานของ “ดั่งตฤณ” ได้รับความสนใจจากผู้อ่านเป็นจำนวนมาก

“ดังตฤณ” ได้อธิบายเรื่องกรรม ผ่านรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตที่มีลักษณะเหมือนบทความคู่มือเกม “ดังตฤณ” นำชีวิตมนุษย์มาเปรียบเทียบกับเกม ดังที่ปรากฏใน *มีชีวิตที่คิดไม่ถึง* ดังนี้

เกมทั่วไปมักมีการสะสมคะแนนเป็นบวกขึ้นไปเรื่อยๆ แล้วตัดสินแพ้ชนะกันตรงที่ใครได้คะแนนมากกว่าเมื่อหมดเวลาเล่น เช่นในเกมฟุตบอลพอหมดเวลาใครยิงประตูได้มากกว่ากัน หรือตัดสินกันตรงที่ใครได้คะแนนตามเป้าก่อนคู่แข่งขึ้น เช่นในเกมป้องกันข้างใดทำคะแนนถึง ๑๑ ก่อนก็ชนะไป

ส่วนเกมกรรมจะไม่ใช่เช่นนั้น นอกจากสะสมคะแนนบวกแล้ว ยังมีการสะสมคะแนนลบอีกด้วย คะแนนทั้งบวกและลบจะสั่งสมไปเรื่อยๆจนกว่าจะจบเกมแล้วตัดสินรวบยอดเมื่อตายลงในชาติหนึ่งๆ ในระหว่างมีชีวิตแม้จะปรากฏร่องรอยการสั่งสมคะแนนบ้าง เช่นปกติมีสีหน้าหมองคล้ำ หรือมีรอยยิ้มที่บริสุทธิ์เบิกบานเป็นประจำ ก็ไม่ชัดเจนเท่าเมื่อธรรมชาติกรรมวิบากพิพากษายามขาดใจตาย เพราะใบหน้าทั้งหมดจะถูกปรับเปลี่ยน แตกต่างไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง

(มีชีวิตที่คิดไม่ถึง, ๒๕๔๙: ๔๓)

ตัวอย่างข้างต้น “ดังตฤณ” นำองค์ประกอบต่างๆ ที่ปรากฏในหนังสือคู่มือเกม มาอธิบาย “เกมกรรม” ว่าดำเนินไปอย่างไร คะแนนสะสมที่ปรากฏในเกมเปรียบได้กับบุญและบาปของมนุษย์ ผลของกรรมคือสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันและอนาคตของแต่ละคน ในแง่นี้ การนำองค์ประกอบเกมมาอธิบายเรื่องกรรมจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้มากขึ้น

นอกจากเนื้อหาที่กล่าวถึงลักษณะของ “วิบากกรรม” ที่จะสนองไปตามแต่กรรมของแต่ละบุคคลแล้ว ในงานของ “ดังตฤณ” ยังกล่าวถึง “เวลาที่กรรมจะให้ผล” ทั้งนี้ เนื้อหาเรื่องวิบากกรรมที่พบใน *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตปัจจุบัน กล่าวคือ ผู้เล่าได้นำเสนอกรรมของผู้ที่เป็น “แฮกเกอร์” หรือผู้ลบลอบโจรกรรมระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และปล่อยไวรัสคอมพิวเตอร์กระจายไปในเครือข่ายทำให้คนเป็นจำนวนมากเดือดร้อน ซึ่งเป็นปัญหาที่คนในสังคมที่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ต้องเผชิญ การนำอาชีพที่ร่วมสมัย ดังเช่น แฮกเกอร์ และเหตุการณ์โจรกรรมข้อมูลทางคอมพิวเตอร์มานำเสนอเชื่อมโยงกับเรื่องกรรมนั้น เป็นความพยายามที่จะนำเนื้อหาธรรมไปอธิบายเหตุการณ์ในสังคม ดังตัวอย่าง

“ไม่จองเวรกับแสบเกอร์ได้ก็ดี เพราะวงเวียนอันเป็นวัฏวนกรรมของพวกนี้ น่าเห็นใจ หน่ายไม่มีที่สิ้นสุด”

“ไม่มีที่สิ้นสุดเลยหรือคะ?”

“ผมหมายถึงไม่สิ้นสุดง่ายๆในชาติปัจจุบันนะ กรรมที่เขาก่อนนั้นใหญ่หลวงนัก เพราะเป็นชนิดกระทำกับคนไม่เลือกหน้า ไม่อาจประมาณถูกว่าจะโดนใครเข้าบ้าง และผู้ได้รับความเสียหายจะประสบวิฤตรุนแรงเพียงใด ยิ่งหนุบอกว่าออกข่าวว่ามีตัวเลขคนรับผลกระทบเป็นล้านอย่างนี้ละ ก็แปลว่าผลกระทบต้องถูกขยายให้ยืดเยื้อยาวนานเกินกว่าจะชดใช้กันได้ในชาติเดียว ผมประมาณจากขอบเขตความกว้างยาวของเงากรรมที่แผ่ออกไปแล้วส่งสารเขามากกว่าอย่างอื่น เพราะกรรมที่มีอิทธิพลกระทบกับคนเรื้อนล้านนั้นมันก็นานนับกับนับกลับ”

(กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่, ๒๕๔๘:๒๕)

ใน กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ นำเสนอเนื้อหาเรื่องวิบากกรรม โดยกล่าวถึงระยะเวลาที่แสบเกอร์จะต้องชดใช้วิบากกรรมที่ปล่อยไวรัสคอมพิวเตอร์ทำให้คนจำนวนมากเดือดร้อน ยิ่งจำนวนคนเดือดร้อนมากเท่าไร ระยะเวลาที่ต้องชดใช้กรรมก็ยิ่งมากเท่านั้น ในทางพุทธศาสนากรรมที่จำแนกตามเวลาให้ผลนั้นแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่

1. ภูมิฐเวทนียกรรม คือกรรมให้ผลในชาตินี้ กรรมประเภทนี้จะต้องเป็นกรรมที่ทำให้มีกำลังแรงมากจนเห็นผลทันตาในชาตินี้
2. อุปปัชชเวทนียกรรม คือกรรมที่ให้ผลในชาติหน้า กรรมประเภทนี้จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วที่มีแรงอ่อนกว่ากรรมชนิดแรก เป็นกรรมที่พึงให้ผลหลังความตายแล้วเท่านั้น
3. อปรายเวทนียกรรม คือกรรมที่ให้ผลถัดจากชาติหน้าต้อๆไป เป็นกรรมดีหรือชั่วที่มีแรงอ่อนกว่ากรรมชนิดที่สอง จะไม่ให้ผลในชาตินี้และชาติหน้า แต่จะให้ผลในชาติต่อไป
4. อโหสิกรรม คือกรรมเล็กให้ผล หรือให้ผลเสร็จแล้ว เป็นกรรมดีหรือชั่วที่ไม่มีโอกาสให้ผลในระยะเวลาที่กำหนด เมื่อหมดระยะที่กำหนดแล้ว กรรมชนิดนั้นก็ไม่ได้ให้ผลอีกต่อไป

(อภิญาวัฒน์ โพธิ์सान, ๒๕๕๑)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ระยะเวลาการให้ผลของกรรมนั้นขึ้นอยู่กับกรรมที่บุคคลทำนั้นว่าจะมีความรุนแรงมากเท่าใด และกระทบกับผู้คนเพียงใด ยิ่งกรรมเกิดจากเทคโนโลยีสื่อสารในปัจจุบันที่จะส่งผลกระทบต่อคนเดียวดร็อนเป็นจำนวนมาก ผลกรรมก็จะยิ่งตอบสนองรวดเร็ว รุนแรง และเนิ่นนานมากเท่านั้น

ดังที่ได้กล่าวมา ลักษณะเด่นของการนำเนื้อหาเรื่องกรรมมานำเสนอในงานของ “ดั่งตถุณ” คือ การนำแนวคิดทางพุทธศาสนาเรื่อง “กรรม” มาอธิบายเรื่องราวทางโลกที่เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเชื่อมั่นในตนเอง วิบากกรรมจากการเป็นแฮกเกอร์ และปัญหาสุขภาพ เนื้อหาเหล่านี้ไม่ค่อยพบในวรรณกรรมพุทธศาสนาเรื่องอื่นๆ เพราะฉะนั้น การนำเนื้อหาเรื่องกรรมมาเชื่อมโยงกับสาระทางโลกจึงทำให้งานของ “ดั่งตถุณ” มีความน่าสนใจ และได้รับความสนใจจากผู้อ่านจำนวนมาก

๔.๒.๒.๒. เนื้อหาเรื่องการปฏิบัติวิปัสสนาโดยยึดตามแนวสติปัฏฐาน ๔

เนื้อหาเรื่องการปฏิบัติวิปัสสนาโดยยึดตามแนวสติปัฏฐาน ๔ พบในงานสารคดี มหาสติปัฏฐานสูตร เสียตาย... คนตายไม่ได้อ่าน (เล่ม ๒) ๗ เดือนบรรพชาธรรม วิปัสสนานูปาล เป็นต้น เนื้อหาเรื่องการปฏิบัติธรรมนี้นำมาจาก มหาสติปัฏฐานสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรหนึ่งในพระสูตรต้นตปิฎกเล่ม ๒ ที่มณีกาย มหาบรรพ เป็นพระสูตรที่กล่าวถึงวิธีการเจริญสติปัฏฐาน ๒๑ บรรพ ซึ่งเป็นแนวทางการวิปัสสนาตั้งแต่ระดับเริ่มต้นจนกระทั่งถึงการปฏิบัติวิปัสสนาขั้นสูง เนื้อหาการปฏิบัติธรรมใน มหาสติปัฏฐานสูตร ได้แบ่งรายละเอียดของการเจริญสติปัฏฐานออกเป็นข้อๆ เรียกว่า “บรรพ” ซึ่งมีทั้งหมด ๔ บรรพ เรียกว่า สติปัฏฐาน ๔ และได้อธิบายแยกย่อยในแต่ละบรรพลงรายละเอียดเป็นทั้งหมด ๒๑ บรรพ ดังนี้

- กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการอธิบายวิธีคิดเกี่ยวกับร่างกายไว้ ๑๔ ลักษณะ ได้แก่
 - ๑ อานาปานบรรพ อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับลมหายใจ
 - ๒ อิริยาปานบรรพ อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับอิริยาบถพื้นฐานของมนุษย์ได้แก่ยืน เดิน นั่ง และนอน
 - ๓ สัมผัสัญญบรรพ อธิบายท่าย่อยของมนุษย์ ๗ ท่าคือ เดินหน้า ถอยหลัง แล เหลียว เหยียด คู้ การใช้สอยเครื่องใช้ต่างๆ
 - ๔ ปฏิกุลมณสิการบรรพ อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของร่างกายมนุษย์ ๓๒ อย่าง หรืออากาโรทั้ง ๓๒ ของมนุษย์

- ๕ ธาตุมนสิการบรรพ อธิบายเกี่ยวกับธาตุต่างๆ ของมนุษย์ได้แก่ ดิน น้ำ ไฟ ลม
 ๖ นวสีวธิกาบรพ อธิบายเกี่ยวกับซากศพ

- เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการอธิบายวิธีคิดเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึก มีทั้งหมด ๑ บรรพคือ เวทนาบรรพ ซึ่งเป็นการอธิบายแนวคิดเรื่อง ความรู้สึกที่เกิดจากการสัมผัสรับรู้
- จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความรู้ มีทั้งหมด ๑ บรรพคือ จิตตบรรพ ซึ่งเป็นการอธิบายแนวคิดเรื่องการรับรู้ และความคิดคำนึง
- ธัมมnanุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการอธิบายวิธีคิดเกี่ยวกับการรับรู้ มีทั้งหมด ๕ บรรพ ดังนี้
 - ๑ ชั้นธบรรพ อธิบายแนวคิดเรื่องร่างกายและจิตใจทั้งหมด โดยจัดหมวดแบบชั้น ๕
 - ๒ อายตนบรรพ อธิบายแนวคิดเรื่องร่างกายและจิตใจทั้งหมด โดยจัดหมวดตามอายตนะ ๑๒
 - ๓ นีวรณบรรพ อธิบายแนวคิดเรื่องจิตฝ่ายชั่วร้าย ๕ ตามการจัดหมวดแบบนิวรณ ๕
 - ๔ โพชฌังคบรรพ อธิบายแนวคิดเรื่องจิตใจฝ่ายดีที่พร้อมจะตรัสรู้ทั้งหมด ๗ กลุ่มโดยจัดตามหมวดโพชฌงค์ ๗
 - ๕ สัจจบรรพ อธิบายแนวคิดเรื่องร่างกายและจิตใจ ตามหลักอริยสัจ ๔

เนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ปรากฏในงานของ “ดั่งตฤณ” แตกต่างกันไปในแต่ละเรื่อง ความยากง่ายของการนำเสนอเนื้อหาขึ้นอยู่กับชื่อเรื่อง และวัตถุประสงค์ของวรรณกรรมเล่มนั้นๆ ดังตัวอย่าง

ระหว่างที่อ่านบรรทัดนี้คุณหายใจเข้ายาวหรือว่าสั้น? ยาวคือรู้สึกบอกตัวเองว่ามันลากยาว อาจจะเท่ากับหรือมากกว่าเมื่อครู ส่วนสั้นคือรู้สึกว่าหุดลงจนสังเกตยาก หากถูกถามแล้วลากลมหายใจเข้าลึกขึ้นกว่าปกติก็ไม่ใช่ไร แต่เอาแค่ที่เดียว อย่าพยายามหายใจลึกๆ ติดกันหลายๆ ที เพราะการฝึกหายใจลึก ๆ หรือ ถี่ ๆ ไม่ใช่การยกระดับสติ แต่เป็นการกดคุณภาพสติให้ตกต่ำลง

เมื่อทราบว่าย่อหน้าที่แล้วหายใจยาวหรือสั้น ลองถามตัวเองอีกทีว่าระหว่างอ่านย่อหน้านี้ยังยาวอยู่หรือไม่ อย่าเสียใจถ้าสั้นลง อย่าดีใจถ้ายาวขึ้น เพราะแนวปฏิบัตินี้ไม่มีอะไรผิดหรือถูก มีแต่เห็นที่กำลังปรากฏอะไรให้สังเกตรู้ตามจริงเท่านั้น

(วิปัสสนานุปาล, ๒๕๔๘: ๓๔)

เนื้อหาของ วิปัสสนาญาณ ซึ่ง เป็นคู่มือการปฏิบัติวิปัสสนาขั้นต้นเน้นการนำหลักวิปัสสนามา เชื่อมโยงกับกิจกรรมที่ดำเนินอยู่ระหว่างวัน จากที่ผู้วิจัยยกตัวอย่าง เป็นการฝึกวิปัสสนาขั้นต้นโดยการ ฝึกลมหายใจของตนเองระหว่างการอ่านหนังสือ การฝึกลมหายใจระหว่างการอ่าน หนังสือหรือทำกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องใช้สมาธิ นั้นตรงกับอานาปนบรรพ ในหมวดกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การฝึกลมหายใจนั้นเริ่มตั้งแต่การมีสติรู้ว่าลมหายใจเข้า-ออก จากนั้นให้สังเกตว่าลมหายใจเข้า-ออกนั้นมีลักษณะสั้นยาวอย่างไร สังเกตลักษณะของลมหายใจเช่นนี้ไปเรื่อยๆ เพื่อให้เกิดสมาธิ

การปฏิบัติวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ที่ดำเนินไปพร้อมกับชีวิตประจำวันเป็นเนื้อหาที่ปรากฏใน ๗ เดือนบรรพคุณธรรม ในเรื่องนี้ตัวละคร “ฉัน” ในเรื่อง ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้เล่าเรื่องได้พยายาม เชื่อมโยงกิจกรรมทุกอย่างของตนให้เป็นการฝึกวิปัสสนาเพื่อให้สัมพันธ์กับวิถีชีวิตสมัยใหม่ ดังจะเห็น ได้จากการที่ผู้เล่าจับสติให้อยู่กับท่าขณะที่ยังอยู่บนเครื่องวิ่งในสถานออกกำลังกาย หรือที่เรียกกันว่า “ฟิตเนส” (fitness) ดังนี้

แวะเวียนไปตามเครื่องออกกำลังกายต่างๆ จนในที่สุดมาหยุดอยู่กับเครื่องวิ่ง ฉันก้าวขึ้น บนสายพานแล้วปรับสปีดให้ก้าวแบบไม่ช้าไม่เร็ว ใจก็คิดอะไรไปเรื่อยเปื่อย เพิ่งเสร็จจากงาน เลยคิดเรื่องงานเสียมาก แต่ด้วยความที่ช่วงหลังได้ฝึกสติแน่นเข้าไปรู้ลมหายใจ พอฟังเรื่องงาน เสร็จก็นึกขึ้นได้ว่าน่าจะรู้ลมเสียหน่อย จึงลาลมหายใจเข้ายาวๆ และระบายลมออกสบายๆ ความเคยชินในการรู้ลมอย่างถูกต้องก่อให้เกิดสติขึ้นทันใด

ฉันเร่งสปีดสายพานให้เร็วขึ้นจนตัวโยกไปโยกมา พอรู้สึกถึงความกระฉับกระเฉงช่วย ประสพดีให้เข้มขึ้นขึ้นเลยได้ใจ จะเอาใหญ่ วิ่งไปพักหนึ่งก็ลดสปีดลง สังเกตว่ากายที่โยกโคลง และเกร็งกำลังแรงเกินพอดีนั้น นอกจากไม่ช่วยประสพดีให้ดีขึ้นแล้ว ยังทำให้ใจมีแต่อาการฟุ้ง กระเจิงด้วยแรงผลักดันของความโลภอีกด้วย

(๗ เดือนบรรพคุณธรรม, ๒๕๔๙: ๑๒๙)

“ฉัน” พยายามฝึกกำหนดสติขณะวิ่งออกกำลังกายบนลู่วิ่งในสถานออกกำลังกาย ผู้วิจัยพบว่า ปัจจุบันการออกกำลังกายในสถานออกกำลังกายหรือฟิตเนสกำลังเป็นที่นิยมในหมู่คนรุ่นใหม่ ใน ๗ เดือนบรรพคุณธรรม “ดังตฤณ” จึงหยิบยกกิจกรรมการออกกำลังกายมาเป็นกลวิธีนำเสนอเนื้อหาการ ปฏิบัติวิปัสสนา เพื่อเชื่อมโยงขั้นตอนการปฏิบัติธรรมให้สอดคล้องไปกับการดำเนินชีวิตของผู้คนร่วม สมัย เพื่อแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติธรรมนั้นสามารถทำได้ทุกที่ ทุกเวลา

การนำเสนอวิธีการปฏิบัติวิปัสสนายังปรากฏกระทั่งในช่วงเวลาที่ “ฉัน” เจ็บป่วย “ฉัน” ก็ได้จับสังเกตลมหายใจในระหว่างที่ป่วย ดังตัวอย่าง

ฉันพบตามจริงว่า ยามเป็นไข้ นั้น ถึงแม้ลมหายใจขาออกจะร้อนรุ่มไม่เป็นที่สบาย สัมผัสในช่องอกและโพรงจมูก แต่ลมหายใจขาเข้าก็ยังคงผสมไอเย็นของอากาศภายนอกตามปกติ เพียงแต่จะเริ่มฝืนเกร็งตอนใกล้สุดลมเข้า เพราะกายอยู่ในสภาพไม่เป็นที่น่าสบาย พอลมหายใจพาสติมารู้ความไม่สบายในกาย ลมก็เลยปรากฏตัวคล้ายไม่ค่อยเป็นมิตร ไม่ค่อยเป็นที่น่าสดชื่นเหมือนอย่างเคย ทั้งที่จริงลมเข้าก็ยังคงเป็นลมเข้าเหมือนปกตินั่นเอง จะเรียกว่าลมหายใจของคนเป็นไข้ เป็นลมหายใจที่มาพร้อมกับความแลงกายก็คงไม่ผิด

(๗ เดือนบวรอุทธรณ์, ๒๕๔๙: ๑๖๖)

ระหว่างที่ “ฉัน” มีอาการป่วยไข้ ก็ยังคงกำหนดสติเฝ้าดูลมหายใจอย่างสม่ำเสมอ และพบว่าลักษณะของลมหายใจในระหว่างที่เป็นไข้กับระหว่างที่ร่างกายเป็นปกติ นั้น แตกต่างกันตรงอุณหภูมิความร้อนของลมหายใจและอาการฝืนเกร็งในช่องอก ลักษณะของลมหายใจที่ผิดแผกไปจากปกติทำให้เกิดความรู้สึกไม่สบายกาย “ฉัน” พบคำตอบว่า ใจเริ่มเป็นทุกข์ตามสภาพของกายที่ไม่สบาย เนื่องจากใจเรา “อยาก” จะหายจากอาการเจ็บป่วยเพื่อที่จะได้นำกายไปทำกิจกรรมต่างๆ ตามปกติ ผู้วิจัยเห็นว่าการเล่าเรื่องกำหนดลมหายใจระหว่างที่ “ฉัน” มีอาการเจ็บป่วย ก็เพื่อต้องการชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่าการทำวิปัสสนาโดยการกำหนดลมหายใจนั้นสามารถกระทำได้ตลอดเวลาได้อย่างแท้จริง

ใน เสียตาย...คนตายไม่ได้อ่าน เล่ม ๒ “ดังตฤณ” ได้กล่าวถึงอิริยาบถบรรพ โดยให้ผู้อ่านกำหนดรู้อิริยาบถของตนเองเพื่อเป็นการฝึกให้มีสติอยู่กับกาย เนื้อหาของ เสียตาย...คนตายไม่ได้อ่าน เล่ม ๒ นี้ เป็นการอธิบายลักษณะอิริยาบถ นั่ง ยืน เดิน นอน วิธีฝึกกำหนดให้มีสติจดจ่ออยู่กับกาย ดังตัวอย่าง

คนส่วนใหญ่เมื่อฝึกสติรู้อิริยาบถนอนนั้น จะเน้นส่วนหัวอันเป็นที่ตั้งของความฟุ้งซ่านก่อนหลับ ฉะนั้นหากรู้อิริยาบถนอนแล้วเกิดความหนักหัว ก็ให้บอกตนเองว่าอิริยาบถนอนไม่ได้มีแต่สัมผัสระหว่างท้ายทอยกับที่นอนให้รู้ แต่ยังมีสัมผัสส่วนหลังและส่วนแขนขาอยู่ด้วย หากระลึกถึงสัมผัสทุกส่วนพร้อมกันได้สบายๆ จะพบว่าความหนักหัวหายไป **อุบายที่ดีคือรู้ลมหายใจประกอบไปด้วย ถ้ารู้ว่าหายใจออกจากท่านอนแบบไหน หายใจเข้าสู่ท่านอนแบบใด โดยมีกายเบา รู้สึกถึงท้ายทอย แผ่นหลัง และแขนขา โดยไม่กระจุกพ่วงคับแคบอยู่ที่ใดที่หนึ่ง ไม่หนักหัว ไม่อึดอัดแน่นอก นั่นถือว่ารู้อิริยาบถนอนอย่าง**

**ถูกต้อง และจะส่งผลดีขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งกับความก้าวหน้าในการเจริญสติ และกับสุขภาพ
กายใจที่ได้รับการพักผ่อนอย่างสบาย ^{๓๗}**

(เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน เล่ม ๒, ๒๕๕๑; ๔๗)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า “ดั่งตถุณ” ได้อธิบายอิริยาบถการนอนทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง บอกปัญหาที่ทำให้เกิดการฟุ้งซ่านจนนอนไม่กลับ พร้อมทั้งอธิบายวิธีกำหนดรู้ลมหายใจและวิธีกำหนดสติให้กำกับอยู่กับการนอนอย่างถูกต้อง ทั้งนี้ผู้เขียนยังได้กล่าวถึงผลดีของการปฏิบัติไว้อีกด้วย

จากตัวอย่างที่นำเสนอเนื้อหาเรื่องการปฏิบัติวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า เนื้อหา ขั้นตอน และรายละเอียดของการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ที่นำเสนอในงานของ “ดั่งตถุณ” จะนำเสนอเนื้อหาที่น่าสนใจคล้ายคลึงกัน แต่แตกต่างกันไปในรายละเอียดความยากง่ายในการปฏิบัติ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการเขียนหนังสือ และกลุ่มผู้อ่านเป้าหมายเป็นสำคัญ

๔.๒.๒.๓. เนื้อหาเกี่ยวกับความรัก

ผลงานของ “ดั่งตถุณ” นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความรักในแง่มุมต่างๆ ดังปรากฏในเรื่อง *กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม และตอนเลือกเกิดใหม่* ทางนฤพาน เป็นต้น ส่วนใหญ่แล้วจะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความรักเชื่อมโยงกับหลักธรรมหรือความเชื่อในทางพุทธศาสนา ดังเช่น

ความรักกับความเชื่อเรื่องเนื้อคู่ ความเชื่อเรื่องเนื้อคู่หรือในทางพุทธศาสนาใช้คำว่า “บุพเพสันนิวาส” เป็นเรื่องที่คนส่วนใหญ่อยากจะรู้ ความอยากรู้ของมนุษย์ในเรื่องเนื้อคู่นั้นเห็นได้จากความนิยมในการทำนายโชคชะตาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ในทางพุทธศาสนาได้อธิบายว่าผู้ที่จะเกิดมาเป็นเนื้อคู่กันนั้นต้องมีบุญบารมี และศีลที่ทำร่วมกันมา เนื้อหาธรรมเช่นนี้ปรากฏในงานของ “ดั่งตถุณ” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ถ้านับตามบันทึกของพุทธ ก็ต้องว่าคนเราแม้อยู่เคียงครองเรือน คนหนึ่งตายแล้วอาจไปสวรรค์ คนหนึ่งตายแล้วอาจไปนรก ไข่จะฟุ้งขึ้นหรือไหลลงตามกันเพียงเพราะอยู่เรียงเคียงหมอน มันขึ้นอยู่กับว่าก่อนตายแต่ละฝ่ายเดินอยู่บนทางสวรรค์หรือทางนรกเท่านั้น

ตรงข้าม คู่ผัวตัวเมียที่มีบารมีอันได้แก่ทาน ศีล สมาธิ และปัญญาเสมอกัน หรือคล้ายคลึงตามกัน ย่อมมีโอกาสได้พบเจอกับอีกกว่าคู่อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากจิตเป็นกุศลแล้ว

^{๓๗} กำหนดตัวหนาโดยผู้เขียน

อธิษฐานสำคัญร่วมกันเสมอ ๆ ก็จะทำให้ผลแรงเป็นทวีคูณขึ้นไปเรื่อยๆ หนักแน่นมั่นคงและเป็น 'ตัวจริง' ของกันและกันอย่างยากจะหาใครมาแทนที่

(ทางนฤพาน, ๒๕๔๔: ๑๐๗)

ตัวอย่างซึ่งมาจากเรื่อง ทางนฤพาน ได้กล่าวถึงคุณสมบัติพื้นฐานของผู้ที่จะมาพบกัน เป็นคู่รัก สามีภรรยาในแต่ละภพชาติว่า จะต้องประกอบด้วย ทาน ศีล และปัญญาที่เท่าเทียมกันหรือมีความเห็นไปในทางเดียวกัน ก็จะสามารถพบเจอกันได้มากกว่าผู้อื่น

ใน เตรียมเสปียงไว้เลี้ยงตัว "ดั่งตฤณ" ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของบุคคลที่จะเป็นเนื้อคู่กันไว้ว่า คู่แท้จะต้องมีศีล ศรัทธา จาคะ และปัญญาที่เสมอ กันดังตัวอย่างต่อไปนี้

บุญที่สร้าง 'คู่บุญ' ขึ้นมาจะเหมือนกัน พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้ได้แก่

- ๑) มีศรัทธาไปในแนวทางเดียวกัน เช่นถือศาสนาองค์เดียวกัน เชื่อหรือไม่เชื่อเรื่องวิบากกรรมด้วยกัน เชื่อว่าโลกกลมหรือโลกแบนเหมือนกัน เชื่อแนวทางในการดำรงชีวิตรูปแบบเดียวกัน เป็นต้น...
- ๒) มีศีลอันเป็นเครื่องหอมทางใจเสมอกัน คือมีความคิดงดเว้นข้อประพฤตินิยมแบบเดียวกัน เป็นเหตุให้ไม่รังเกียจหรือหมั่นไส้...
- ๓) มีจาคะอันเป็นวิธีคิดแบ่งปันเสมอกัน อย่างน้อยต้องเป็นผู้ให้ซึ่งกันและกันในทางใดทางหนึ่ง ไม่ใช่มีแต่ฝ่ายหนึ่งคิดอยู่ข้างเดียว อีกฝ่ายเอาเปรียบตลอด...
- ๔) มีปัญญาเสมอกัน กล่าวทางโลกคือคุยกันรู้เรื่อง กล่าวทางธรรมคือมีระดับการเห็นตามจริง ใกล้เคียงกัน หรืออย่างน้อยเป็นไปในทางเดียวกัน...

หากอดีตกาลคุณเคยครองเรือนกับผู้มีบุญเสมอกันทั้ง ๔ ข้อ (อาจหย่อนนิดหย่อนหน่อยได้) ขอเพียงได้มาพบกันในชาตินี้ ก็จะทำให้เกิดแรงดึงดูดที่ก่อความรู้สึกแสนดีอย่างประหลาด เหมือนเข้ากันได้ทุกอย่าง เหมือนเห็นกันได้ทุกแง่มุมด้วยความเข้าใจกระจ่าง

(เตรียมเสปียงไว้เลี้ยงตัว ๕, ๒๕๔๙: ๑๔๑-๑๔๓)

นอกจากนี้ ใน เตรียมเสปียงไว้เลี้ยงตัว "ดั่งตฤณ" ได้ตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องบุพเพสันนิวาส และการ "คบหา" ผู้ที่จะมาเป็นคู่ชีวิตผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ตไว้ดังนี้

ต้องดูเป็นกรณีไปครับ บางคู่อาจเกิดจากบุพเพสันนิวาสจริง บางคู่ก็อาจเป็นแค่เหตุบังเอิญทางเน็ตมันเอื้อให้เกิดความรู้สึกจับใจ

ถ้าเป็นบุพเพสันนิวาส หมายถึงเคยอยู่ร่วมกัน และชาตินี้มาพบแล้วอยากถ้อยที่ถ้อย อาศัย ถูกใจ อยากเกื้อกูลกัน เกิดความผูกพัน คบหาจริงจัง แล้วลงเอยที่การมาอยู่ครองเรือน อย่างมีความสุข ข้อนี้จะไม่มีความแตกต่างระหว่างการคบหาในเน็ตหรือนอกเน็ต พุดง่าย ๆ คือ อินเทอร์เน็ตเป็นเพียงช่องทางให้คู่เก่ามาพบกันเท่านั้น ไม่ต่างจากที่คู่เก่าพบกันเพราะบ้านอยู่ ใกล้ หรือเพราะบังเอิญไปวิ่งในสวนสาธารณะ หรือเพราะมาเจอในงานแต่งงานเพื่อน (เตรียมเสปียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๕, ๒๕๔๘: ๑๙-๒๐)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า วิถีชีวิตสมัยใหม่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีการสื่อสาร อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางการสื่อสารรูปแบบใหม่และเป็นพื้นที่พบปะของคนในสังคม พื้นที่อินเทอร์เน็ต เปิดโอกาสให้ผู้คนที่อาจจะไม่เคยได้พบปะกันมาก่อนในสังคมจริงภายนอกได้มีปฏิสัมพันธ์กัน และพัฒนาไปเป็นความสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น เพื่อน พี่น้อง หรือแม่แต่คนรัก มีหลายคนที่เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์บนอินเทอร์เน็ต จึงเกิดคำถามเรื่องความรักบนพื้นที่ออนไลน์มากมาย แต่ผู้ที่ตอบคำถามนี้มักให้คำตอบในแง่ของจิตวิทยาเป็นส่วนใหญ่ ส่วนน้อยที่จะนำเนื้อหาธรรมมาวิเคราะห์ มีผู้ถามคำถามว่า การพบรักกันทางอินเทอร์เน็ตจะถือได้ว่าเป็นเนื้อคู่กันจริงได้หรือไม่ ในกรณีนี้ “ดัง ตฤณ” ได้อธิบายเรื่องของบุพเพสันนิวาส หรือผู้ที่ เป็นเนื้อคู่กัน ว่าจะต้องเป็นผู้ที่เคยอยู่ร่วมกันมาก่อน เมื่อมาพบกันอีกก็เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน จนพัฒนาความสัมพันธ์มาเป็นสามีภรรยาอยู่ครองเรือนด้วยกัน อินเทอร์เน็ตเป็นเพียงช่องทางที่กรรมจะบันดาลให้มาพบกันเท่านั้น

ผู้วิจัยเห็นว่า การนำเสนอในเรื่องของความรักกับเนื้อคู่หรือบุพเพสันนิวาส แม้จะมีเนื้อหาทำนองเดียวกัน แต่ผู้เล่าก็จะให้รายละเอียดแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับเนื้อเรื่อง และเนื้อหาที่เป็นบริบทแวดล้อมด้วย

อนึ่ง ตามหลักทางพุทธศาสนา “เนื้อคู่” ของแต่ละคนนั้นไม่จำเป็นต้องมีเพียงคนเดียวเสมอไป เนื่องจากความเชื่อเรื่องกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดหลายภพชาติ ทำให้สรรพสัตว์ต่างท่องเที่ยวและดำเนินไปในสังสารวัฏ ต้องพบเจอและประกอบกรรมกับผู้อื่นมากมาย ดังนั้น ในบางชาติภพมนุษย์ก็อาจจะมีเนื้อคู่มากกว่าหนึ่งคน และสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ก็ผลัดกันจับคู่กันมาเนิ่นนาน ความเชื่อเช่นนี้ปรากฏใน ทางนฤพาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ความเข้ากันได้ระหว่างสองบุคคลเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เป็นที่ยอมรับว่าลักษณะนิสัยใจคอของคนเราจะก่อลักษณะกระแสจิตประเภทหนึ่ง ๆ ขึ้นมา ซึ่งเมื่อใกล้กันก็รู้สึกได้ว่าพอจะ ‘รับ’ กันได้ไหม ถัดจากนั้นยังมีรายละเอียดปลีกย่อยอื่น ๆ อีก ทั้งความคิด คำพูด และ

ปฏิภิกิริยาที่กระทำต่อกัน เป็นตัวตัดสินว่าเข้ากันได้สนิทจริงหรือไม่ ตรงนี้ น่าคิดว่าถ้าเคยร่วมบุญกันมา ทว่าเข้ากันยากด้วยคุณสมบัติเฉพาะตัวของแต่ละฝ่าย แม้มีเวลากระตือกระต้าด้วยกันในช่วงแรกอยู่บ้าง ต่อไปก็น่าจะฝอลงจนแห้งหายในที่สุด

เคยทำบุญร่วมกันมาก็เรื่องหนึ่ง ลักษณะกระแสดิจิตคล้ายกันก็เรื่องหนึ่ง เจอกันแล้วเกิดอะไรขึ้นบ้างก็เรื่องหนึ่ง มีโอกาสใช้เวลาในชีวิตด้วยกันนานเข้าแค่นั้นก็อีกเรื่องหนึ่ง

สรุปแล้วหากว่าตามหลักอนิจจัง หญิงชายในสังสารวัฏต่างท่องเที่ยวไปไกลตามลำพัง ผลัดเปลี่ยนเวียนจับคู่ด้วยความผูกพันมากน้อย แล้วถอยฉากจากกันไปเรื่อย ๆ หากคู่แท้ถาวรมิได้?

(ทางนฤพาน, ๒๕๔๔: ๑๐๘)

นอกจากความรักกับความเชื่อเรื่องเนื้อคู่ หรือบุพเพสันนิวาสนแล้ว ผู้วิจัยพบว่ายังมีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักที่เชื่อมโยงกับหลักกรรมเรื่องอนิจจัง หรือความไม่เที่ยง อีกด้วย แม้ว่าการเป็นเนื้อคู่หรือความเชื่อเรื่องบุพเพสันนิวาสนจะเป็นพยานยืนยันเรื่องเวียนว่ายตายเกิด และการเคยพบกันในชาติก่อนมาแล้วก็จริง แต่การที่มีเนื้อคู่มากกว่าหนึ่งก็แสดงให้เห็นถึงความเป็นไม่แน่นอนของเนื้อคู่และความรัก ในแง่นี้พระพุทธานุศาสนาจึงสอนให้ปล่อยวางในเรื่องความรัก

เนื้อหาความรักกับความทุกข์ ความทุกข์ที่เกี่ยวข้องกับความรักคือ ความทุกข์เพราะพลัดพรากจากความรัก หรือทุกข์เพราะรักไม่สมหวัง “ดังตฤณ” นำเสนอเนื้อหาไว้ใน วาฑะดังตฤณ ฉบับความรักหลากหลาย ดังเช่นในตัวอย่างต่อไปนี้

รักนั้นเป็นต้นเหตุแห่งทุกข์

เป็นที่มาของความผิดหวังเมื่อไม่ได้บุคคลอันเป็นที่รักมาครอง

เป็นที่มาของความคร่ำครวญเมื่อพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รัก

เป็นที่มาของความอึดอัดเมื่อได้อยู่ร่วมกับคนที่เข้ากับเราไม่ได้เต็มร้อย ฯลฯ

(วาฑะดังตฤณ ฉบับความรักหลากหลาย, ๒๕๔๗: ๑๕๒)

ใน วาฑะดังตฤณ ฉบับความรักหลากหลาย เป็นหนังสือรวมคำคมและข้อคิดที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก “ดังตฤณ” ได้นำพุทธวจนะว่า “ความรักเป็นเหตุแห่งทุกข์” มานำเสนอพร้อมทั้งอธิบายสาเหตุซึ่งพุทธวจนะเรื่องความรักนี้ก็ทำให้ผู้อ่านได้เตือนสติ และหันมาสำรวจตนเอง พร้อมทั้งหาวิธีแก้ไขความทุกข์นั้น

ใน *กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม* ได้นำเสนอเนื้อหาความรักว่าเป็นเพียงความทุกข์ในอีกรูปแบบหนึ่ง ดังตัวอย่าง

“พระพุทธองค์ท่านตรัสว่าคนเรามีรักร้อยก็นับว่าทุกข์ร้อย มีรักสิบก็นับว่าทุกข์สิบ มีรักหนึ่งก็นับว่าทุกข์หนึ่ง หากไม่มีรักเลย ก็แปลว่าไม่ต้องมีทุกข์เพราะรักเลยเช่นกัน... สรุปคือความรักเป็นแค่รูปแบบหนึ่งของความทุกข์เท่านั้น ต่อให้รักกันยี่ดียวจนแก่เฒ่า วันหนึ่งก็ต้องทุกข์ใหญ่หลวงเพราะความพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รักอยู่ดี”

(กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม, ๒๕๔๘: ๕๖๔)

ตัวอย่างที่ยกมานั้น เป็นตอนที่ “ลานดาว” ตัวละครหญิงกล่าวถึงความรัก เพื่อเตือนสติตนเองและคนรอบข้าง การมองว่าความรักนั้นมันไม่เป็นความจริง เพราะไม่ว่าจะรักกันแค่ไหน แต่สุดท้ายความตายก็เป็นฝ่ายพรากความรักไป ความรักจึงเป็นเพียงทุกข์เท่านั้น ยิ่งรักกันมากเท่าไร เมื่อถึงเวลาพลัดพรากก็จะยิ่งทุกข์มากเท่านั้น

อย่าคิดว่าเราเป็นฝ่ายถูกทิ้ง ให้คิดว่าเราเป็นฝ่ายเลือกที่จะทิ้งขณะหนึ่งออกจากใจ
อย่าคิดว่าเราต้องเป็นฝ่ายเหงา ให้คิดว่าเราเป็นฝ่ายเลือกพักร้อนอย่างสบายใจสัก
ระยะ

อย่าคิดว่าเราเป็นฝ่ายทรมาน ให้คิดว่าเราเป็นฝ่ายเลือกทำความสุขให้แก่เขา
อย่าคิดว่าเราควรเหนียวรั้งเขา ให้คิดว่าเราควรเป็นฝ่ายให้อิสระเป็นทานแก่คนอื่น
ถ้าเปลี่ยนมโนกรรม (กรรมทางความคิด) จากมืดเป็นสว่างได้ ชีวิตก็จะสว่างเองครับ จิตที่
สว่างย่อมอบอุ่นเป็นสุข มีแต่ใครๆวิ่งมาหา มีแต่ความอิมเต็มเบิกบาน มีแต่อยากได้อิสระให้
ตนเองและใครๆทั้งโลก

(เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๗, ๒๕๔๙: ๑๖๓)

ในงานของ “ดังตฤณ” ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความทุกข์เพราะความรัก มักจะเสนอแนะวิธีการให้ปรับเปลี่ยนมุมมอง หรือทัศนคติส่วนตัวของบุคคลนั้น เนื่องจากความทุกข์เพราะรักนั้นเป็นความรู้สึกที่เกิดจากภายในจิตใจของเราเอง ดังนั้นวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมที่สุดคือ การพยายามปรับเปลี่ยนความคิดและความรู้สึกของตนเอง หลักธรรมที่ปรากฏในตัวอย่างคือ การปล่อยวาง และการให้อภัย

ดังที่ได้กล่าวมา ความรักเป็นความรู้สึกที่ทุกคนต้องเคยประสบ เนื้อหาความรักเป็นเรื่องร่วมสมัย การนำเสนอเนื้อหาความรักกับธรรมะเป็นสิ่งที่มียูมาโดยตลอด ผู้วิจัยพบว่า ในงานของ “ดั่งตฤณ” ได้พยายามชี้ให้เห็นตามพุทธวจนะว่าความรักเป็นทุกข์ ทุกข์ที่เกิดจากความรักเป็นเช่นไร และได้นำเสนอหลักธรรมเพื่อเป็นแนวทางให้มีความรักอย่างมีสติ และบรรเทาทุกข์ที่เกิดจากความรัก ซึ่งหลักธรรมนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับวิถีชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

๔.๒.๒.๔. เนื้อหาธรรมะเบ็ดเตล็ด

นอกจากเนื้อหาเกี่ยวกับ วิชากรรม การปฏิบัติธรรม และความรัก ซึ่งเป็นเนื้อหาที่โดดเด่นแล้ว ผู้วิจัยพบว่าในงานของ “ดั่งตฤณ” ยังปรากฏเนื้อหาธรรมะอื่นๆ สอดแทรกอยู่ ตัวอย่างเช่น หลักจริยธรรม^{๓๘}

ในงานของ “ดั่งตฤณ” ได้สอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับหลักจริยธรรมไว้มาก โดยเฉพาะจริยธรรมขั้นต้นซึ่งก็คือ ศีล โดยอาจจะนำเสนอไปควบคู่ไปกับเรื่องของกรรมและการปฏิบัติธรรม เนื่องจากศีลเป็นข้อปฏิบัติของคนทั่วไป และเป็นข้อปฏิบัติขั้นต้นของผู้ที่เริ่มปฏิบัติธรรม ตัวอย่างจาก *เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว* ดังนี้

ถาม – ดิฉันกำลังเรียนปริญญาโทด้านเคมีอินทรีย์และทำวิจัยเรื่องการแยกสารจากพืชสมุนไพรที่ออกฤทธิ์ในการรักษาโรค งานที่ทำคือนำสารซึ่งแยกได้ไปทดสอบในหนูทดลองเพื่อดูผลการออกฤทธิ์ของสาร ตามกระบวนการนั้น เมื่อทดสอบเสร็จก็ต้องฆ่าหนูทุกตัวทิ้ง อยากทราบว่าดิฉันผิดศีลข้อปาณาติบาตหรือไม่คะ ถ้ามีหน้าที่เพียงแยกสารแล้วส่งต่อให้หน่วยอื่นเป็นผู้ดำเนินการทดสอบ?

ฟังดูแล้วคุณไม่ได้มีองค์ประกอบเหล่านี้ในใจ

- ๑) เจตนาฆ่า เพียงขาดประธานข้อนี้ไป ก็ไม่ถือว่าทำปาณาติบาตแน่แล้ว
- ๒) การลงมือฆ่า ขาดการประพฤติกาย ก็ยังให้เห็นว่าไม่ใช่ปาณาติบาตชัดเจนขึ้น
- ๓) ความยินดีในการฆ่า ขาดความยินดี ก็ไม่แม้จะได้ชื่อว่าทำกรรมอันไม่เจตนาให้เป็นเช่นนั้น (มีชื่อเฉพาะเรียกว่ากตัตตากรรม)

^{๓๘} อภิภูวัฒน์ โพธิ์सान (๒๕๕๑: ๒๑๒) กล่าวว่า “จริยธรรม” ในพุทธศาสนาแบ่งออกได้เป็น ๓ ระดับ ได้แก่

1. จริยธรรมขั้นต้น ได้แก่ เบญจศีล เบญจธรรม
2. จริยธรรมขั้นกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ๑๐
3. จริยธรรมขั้นสูง ได้แก่ มรรคมงคล ๘

คุณเพียง ‘รู้สึกอยู่ในใจ’ ว่าตนเองมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานที่ผลสุดท้ายลงเอยเป็น
ปาณาติบาต ซึ่งเพียงความรู้สึกอยู่ในใจเช่นนั้นก็อาจก่อให้เกิดความกังวล ซึ่งออกฤทธิ์ให้ใจ
มัวหมองเล็กๆน้อยๆ แบบถึบถึบได้

(เตรียมเสปียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๕, ๒๕๔๙: ๔๕)

ตัวอย่างข้างต้น การทำวิจัยเพื่อค้นหาสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ เป็นสิ่งจำเป็นในสังคมสมัยใหม่ ผู้วิจัย
มองว่า วิถีชีวิตสมัยใหม่ที่อิงอยู่กับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการหลายด้าน ต้องมีการศึกษาวิจัย
เพื่อหาความรู้ให้ก้าวหน้าต่อสังคม ไม่ว่าจะเป็ด้าน การแพทย์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ซึ่งล้วนแต่
ต้องทำการทดลองกับสัตว์ก่อนจะนำความรู้หรือสิ่งประดิษฐ์นั้นมาใช้กับชีวิตคนด้วยกัน ในกระบวนการ
ทดลองย่อมทำให้ผู้ทดลองมีโอกาสต้องกระทำปาณาติบาต ด้วยเหตุนี้ “ดังตฤณ” จึงได้นำแนวคิดเรื่อง
“กรรม” และ “ศีล” เข้ามาอธิบาย เนื่องจากศีลเป็นข้อปฏิบัติซึ่งถือว่าเป็น “กรรม” หรือการกระทำอย่าง
หนึ่งที่ต้องสำรวมระวัง เพราะฉะนั้น “ศีล” จึงเป็นกรรมปกติที่สงบเย็น ไม่เบียดเบียน หรือทำร้ายใครทั้ง
ด้านกายและวาจา แต่ถ้าไม่มีศีล ความไม่ปกติก็เกิดขึ้นโดยแสดงอาการที่ไม่เบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น
การกระทำที่ทำร้ายผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา คือกรรมในทางไม่ดี ที่จะก่อให้เกิดวิบากในทางด้านร้ายๆ
อย่างไรก็ตาม เรื่องกรรมนั้นจะไม่ได้หมายถึงแค่ทางกายกรรม และวจีกรรมเพียงอย่างเดียว แต่
ครอบคลุมไปถึงมโนกรรมด้วย จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถามคำถามยังไม่ได้ก่อกรรมในทางด้านกายและ
วาจา เพียงแต่ก่อให้เกิดความรู้สึกไม่สบายใจ ดังนั้นจึงยังไม่เข้าข่ายของการผิดศีลเต็มทีนัก

ใน เตรียมเสปียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๑๒ “ดังตฤณ” ได้นำประเด็นที่อยู่ในความสนใจของสังคม
สมัยใหม่ คือเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง ชาย หญิง และเพศที่สาม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นวิถีชีวิต
สมัยใหม่ของคนกลุ่มหนึ่งมาอธิบายประกอบเรื่องศีลข้อสามอย่างละเอียดถี่ถ้วน เนื่องจากสังคมสมัยใหม่ได้
เปิดใจยอมรับเรื่องเพศที่สาม และเปิดโอกาสให้เพศที่สามได้แสดงความสามารถในหลายๆ ด้าน
จนกระทั่งเพศที่สามในสังคมไทยสามารถก้าวเข้ามาอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับหญิงชายปกติ ในงาน
ของ “ดังตฤณ” ได้นำปัญหาความสัมพันธ์เรื่องเพศมาอธิบาย ดังนี้

**ถาม – ผมมีแฟนเป็นผู้ชาย และได้ทุ่มเทข้าวของเงินทองให้เขาทุกอย่าง ต่อมา
เขาขออนุญาตไปแต่งงานกับผู้หญิง ซึ่งผมก็ตกลง แต่เขาก็ยังคงมาอนกับผมเป็นครั้ง
คราว อย่างนี้ถือว่าผิดศีลหรือไม่ครับ?**

ถือว่าผิดครับ เพราะการประพฤติผิดทางเพศคือการละเมิดสิทธิในคู่ครองผู้อื่น ไม่ได้
จำกัดเฉพาะว่าต้องเป็นเพศไหนกับเพศไหน

เดิมคุณเป็นเจ้าของแฟนแบบลับๆ ในฐานะที่เลี้ยงดูให้เงินทอง แต่ทันทีที่คุณยินยอมให้เขาไปแต่งงานกับฝ่ายหญิง ตรงนั้นสิทธิ์ดั้งเดิมของคุณขาดแล้ว ถือว่าโอนสิทธิ์ไปให้กับฝ่ายหญิงแล้ว เพราะฝ่ายหญิงเขาเป็นเจ้าของสามีตามกฎหมาย เป็นที่รับรู้แบบออกหน้า ออกตาในสังคม ต่างกับคุณที่อาจจำเป็นต้องคบกับเขาแบบลับๆ ยากจะประกาศ สถานภาพ ความเป็นเจ้าของให้ใครรู้ได้

(เตรียมเสปียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๑๒, ๒๕๕๐:๑๔๕, ๑๔๗)

นอกจากเนื้อหาธรรมเรื่องศีลที่เกี่ยวข้องกับกรรมแล้ว งานของ “ดั่งตฤณ” ยังปรากฏเนื้อหาธรรมเกี่ยวกับศีล การทำบุญ ทำทาน เพื่อลดกรรมหรือเปลี่ยนแปลงกรรมบางอย่างได้ อย่างเช่น คำถาม-ตอบเกี่ยวกับเรื่องกลิ่นกาย ตามหลักความเชื่อในพุทธศาสนาผู้มีรูปร่างหน้าตาตางดงามมักจะมาพร้อมกับกลิ่นกายที่หอม ความงามแห่งหน้าตาและความหอมนี้เองที่เป็นผลมาจากการรักษาศีล และความสัจย์ แต่บุคคลที่มีกลิ่นกายแรงนั้นอาจจะเกิดจากวิบากที่มีมาในชาตินี้ โกรธ หลง หรือ เคยพูดจาว่าร้ายส่อเสียดตามอารมณ์โกรธ ซึ่งหากต้องการแก้กรรมกลิ่นตัวก็ควรเริ่มจากการทำบุญ และรักษาศีล ดังในตัวอย่างจาก เตรียมเสปียงไว้เลี้ยงตัว ดังนี้

เมื่อทำบุญเกี่ยวกับกลิ่น (ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นรูปหอม และไม่จำกัดว่าจะต้องทำเฉพาะที่วัด) ด้วยจิตคิดอนุเคราะห์ หวังให้นมข้าวจิตคนรับกลิ่นให้ตั้งมั่นเป็นกุศล โดยธรรมชาติจิตจะเกิดความเบิกบาน ปลื้มปิติ ที่ตรงนั้นแหละครับให้น้อมอธิษฐานขอให้กลิ่นกายคุณดีขึ้น คือถ้าจะเหม็น ก็ให้เหม็นตามธรรมชาติเหมือนมนุษย์มนาเขาหน่อย อย่าได้เหม็นฉุนฉิว ผิดปกติเป็นที่รังเกียจเลย หากกรรมเก่าของคุณไม่หนักหนาสาหัสนัก ทำบุญเกี่ยวกับกลิ่น ติดกันทุกวันให้ได้สักเดือนเดียวคงจะเห็นผลที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน

(เตรียมเสปียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๓, ๒๕๔๙:๑๐๓)

ในตัวอย่างที่ยกมานี้ เนื้อหาปรากฏเรื่องการทำบุญเพื่อให้ลดกรรมเก่าเรื่องกลิ่นกาย เนื้อหาธรรมะที่แฝงในเรื่องการทำบุญที่ยกตัวอย่างมานี้คือ การทำบุญต้องมีจิตอนุเคราะห์และมีจิตที่ตั้งมั่นเป็นกุศล เมื่อทำบุญแล้ว จิตจะเกิดความเบิกบาน ปลื้มปิติ ซึ่งระหว่างนี้จึงน้อมอธิษฐานในสิ่งที่ตนปรารถนา ความตั้งมั่นแห่งจิตและบุญกุศลจะบันดาลให้สมความปรารถนาได้

กล่าวโดยสรุป เนื้อหาที่ปรากฏในงานของ “ดั่งตฤณ” สามารถจัดกลุ่มได้เป็น ๔ กลุ่มใหญ่ กล่าวคือ กลุ่มแรกคือ เนื้อหาเรื่องกรรม เป็นเนื้อหาที่พบเป็นประเด็นหลักและพบเป็นจำนวนมาก เนื้อหาเรื่องกรรมสอดคล้องกับหลักธรรมที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ซึ่งเป็นหลักธรรมพื้นฐานของพุทธ

ศาสนา เนื้อหาเรื่องกรรมยังสอดคล้องกับเนื้อหาอื่นๆ เช่น ความรัก การทำบุญรักษาศีล กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ และการปฏิบัติธรรม นอกจากนี้ ด้วยเหตุที่สังคมเจริญก้าวหน้าไปมาก มีเทคโนโลยีและวิทยาการแปลกใหม่ ดังนั้น เนื้อหาเรื่องกรรมที่มีอยู่ก่อนอาจจะไม่สามารถตอบคำถามจากผู้คนในสังคมได้ครอบคลุมเพียงพอ การนำเรื่องวิบากกรรมมาอธิบายประกอบเหตุการณ์ปัจจุบัน จึงทำให้งานของ “ดั่งตฤณ” ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจากผู้เสพ

กลุ่มที่สองคือ เนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งเป็นแนวทางการปฏิบัติธรรมที่ปรากฏในนวนิยาย สารคดี และหนังสือธรรมะของ “ดั่งตฤณ” เนื่องจากหลักสติปัฏฐาน ๔ เป็นหลักการทำวิปัสสนาตั้งแต่ขั้นพื้นฐานไปจนถึงการทำวิปัสสนาในระดับสูง จึงเหมาะแก่การตัดตอนเลือกขั้นตอนการปฏิบัติ หรือยกหลักปฏิบัติทั้งหมดมาอธิบายให้เข้าใจง่าย

กลุ่มที่สามคือ เนื้อหาเกี่ยวกับความรัก งานของ “ดั่งตฤณ” มุ่งนำเสนอเนื้อหาความรักทางโลก ซึ่งก็คือความรักระหว่างชายหญิง และมีความรักในรูปแบบอื่นๆ แทรกอยู่บ้าง “ดั่งตฤณ” มุ่งเน้นให้เห็นถึงความไม่แน่นอนของความรัก ความรักเป็นทุกข์ และการปฏิบัติเมื่อเกิดทุกข์จากความรัก

เนื้อหากลุ่มสุดท้าย คือเนื้อหาว่าด้วยธรรมะเบ็ดเตล็ด ซึ่งมีทั้งเรื่องการทำบุญ ทำทาน รักษาศีล เรื่องของจิต บาปบุญต่างๆ เรื่องเหล่านี้จะสอดแทรกอยู่ในเนื้อหาธรรมในเรื่องกรรม การปฏิบัติธรรม และความรักดังที่กล่าวมาแล้ว จากตัวอย่างที่ได้วิเคราะห์ในหัวข้อนี้ จะเห็นได้ว่า “ดั่งตฤณ” ได้นำเนื้อหาธรรมะมาใช้อธิบายเหตุการณ์ในสังคม และวิถีชีวิตสมัยใหม่ เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจสาระธรรม และนำธรรมะไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

๔.๒.๓. กลวิธีนำเสนอเนื้อหาทางพุทธศาสนาในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนว วัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ”

ในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ” มีการนำเสนอเนื้อหาที่โดดเด่นคือ การนำเสนอเนื้อหาโดยการอธิบาย การนำเสนอเนื้อหาผ่านบทสนทนา และการนำเสนอเนื้อหาผ่านตัวละครสมมติ ซึ่งลักษณะเช่นนี้เป็นความพยายามที่จะทำให้หลักธรรมซึ่งเป็นปรัชญาได้เข้าถึงคนส่วนใหญ่ ผู้คนสามารถนำหลักธรรมเป็นข้อคิด คติเตือนใจ และนำไปประยุกต์ใช้เพื่อบรรเทาทุกข์ ซึ่งจะทำให้งานของ “ดั่งตฤณ” อ่านเข้าใจง่ายและมีความน่าสนใจมากขึ้น

๔.๒.๓.๑. การนำเสนอเนื้อหาทางพุทธศาสนาโดยการอธิบาย

การนำเสนอเนื้อหาโดยการอธิบายในเรื่องต่างๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายความให้เข้าใจให้ชัดเจนถูกต้อง การนำเสนอเนื้อหาทางพุทธศาสนาในงานของ “ดั่งตฤณ” โดยการอธิบายปรากฏอย่างชัดเจน โดยเฉพาะเนื้อหาธรรมที่เป็นหลักสำคัญ จะใช้การอธิบายไว้อย่างละเอียด การนำเสนอเนื้อหาในงานของ “ดั่งตฤณ” โดยการอธิบายมีดังนี้

- การอธิบายเนื้อหาธรรมะโดยเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ร่วมสมัย

การอธิบายธรรมะให้ร่วมสมัยโดยหยิบยกเหตุการณ์ร่วมสมัยมาประกอบการอธิบายและแสดงความคิดเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจ และเข้าถึงเนื้อหาธรรมที่ต้องการนำเสนอได้รวดเร็ว การอธิบายเนื้อหาธรรมะโดยนำมาประกอบกับเหตุการณ์ร่วมสมัย เป็นความพยายามเชื่อมโยงธรรมะเข้าหาสังคม

ตัวอย่างเช่น

ความเข้าใจข้อที่สอง คนเราชอบการค้นพบน่าระทึก การเริ่มต้นสื่อสารผ่านเน็ตมีอะไรให้ลุ้นเยอะ ตัวตนที่แท้จริงจะเหมือนตัวอักษรที่เขาระบายให้เห็นไหม หน้าตาของเขาจะหล่อหรือสวยกว่าที่คุณคิดแค่ไหน น้ำเสียงจะสะกดให้อยากนั่งฟังเพียงใด ฐานะทางบ้านรวยหรือจนกว่ากัน การลุ่มลุ่มแหละครับทำให้ใจคุณจดจ่อกับเขาได้เรื่อยๆ ซึ่งการจดจ่อกับใครอยู่เรื่อยๆก็คืออาการเดียวกับการครุ่นคิดหรือเฝ้าฝันถึงคนรักนั่นเอง เมื่อใจใครจดจ่อกับใครจนรู้สึกถึงแรงดึงดูดระหว่างกัน แรงดึงดูดนั้นก็ให้รสเป็นสุขที่น่าพิศวง ต่างฝ่ายต่างจะอุปาทานไปว่ารักกันอย่างเหลือล้น ก็เพราะความสุขซึ่งเกิดจากใจทะยานไปค้นหาให้ถึงที่สุดนั่นเอง ยิ่งคบกันแบบไม่พบเจอนานเท่าไร ความผูกพันบนรากฐานของการรอค้นพบขั้นสุดท้ายยิ่งเหนียวแน่นมากขึ้นเท่านั้น

(เตรียมเสปียงไว้เลี้ยงตัว, ๒๕๔๙: ๒๑)

จากตัวอย่างได้นำพฤติกรรมการสนทนาผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต หรือเรียกว่า แชท (chat) มาเชื่อมโยงกับเรื่อง จิตขณะที่มีความรัก กิจกรรมการสนทนาผ่านอินเทอร์เน็ตนี้เป็นที่นิยมในหมู่วัยรุ่นและคนวัยทำงานเป็นอย่างมาก และแทรกซึมจนเป็นวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน และมีคนจำนวนมากไม่น้อยที่พบรักผ่านอินเทอร์เน็ต ดังนั้น การนำเสนอประเด็นเรื่องความรักผ่านอินเทอร์เน็ตมาอธิบายโดยวิเคราะห์ให้เห็นถึง “ขณะจิต” ระหว่างการสนทนา ก็ทำให้ผู้อ่านที่เป็นวัยรุ่น วัยทำงาน หรือผู้ใช้โปรแกรมสนทนาผ่านอินเทอร์เน็ต เกิดความรู้สึกเข้าถึงเนื้อหาได้ง่ายขึ้น

ใน *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* ได้อธิบายเรื่องบาปที่เกิดจากการขโมย หรือการลักลอบ ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นว่ายังมีผู้เดือดร้อนมากเท่าไร บาปกรรมที่จะสนองกลับต่อผู้กระทำก็ยังมี มากขึ้นเท่านั้น

ตัวอย่าง

“ตอนแรกหนูไม่รู้หรือคะว่าเจอดีเข้า นึกว่าโปรแกรมทำงานผิดพลาด เอาแต่ว่ารุ่น ทูรนทुरายพยายามกู้ข้อมูลคืน แต่ความหาหนทางอย่างไรก็ไม่พบวิธี จนกระทั่งเพื่อนในกลุ่ม อีกสองคนโทร มาบอกว่าเจอดีเรื่องแบบเดียวกัน ถึงนึกขึ้นได้ว่าอาจเป็นไวรัส เลยเข้าเน็ตเพื่อ สืบข้อมูล แล้วก็พบข่าวม้าโทรจัน เลยทราบว่ามันลวมตัวไปแล้ว นานี่นั้นก็คิดว่าทำไมต้องทำกับ ฉันทายนี้ ฉันทายทำอะไรให้เธอ”

.....
“หนูลองถามตัวเองซิว่าเรื่องครั้งนี้ทำให้หนูรู้สึกอย่างไรเป็นอันดับแรก เอาที่เด่นที่สุด เมื่อรู้ว่าคอมพิวเตอร์โดนไวรัสเล่นงานนะ”

“ก็... เจ็บปวด เหนื่อยใจ เสียใจ อ่อนล้าสายตัวแทบขาด เพราะทราบว่าจะอย่างไรก็ส่ง งานช่วงบ่ายนั้นไม่ทันแน่”

“นั่นแหละ เขาต้องประสบเหตุคาดไม่ถึง เตรียมป้องกันตัวไม่ทัน และเสวยความรู้สึก แบบเดียวกันกับหนูด้วย”

“ทุกข์เท่าหนูเป๊ะเลยหรือคะ?”

“ก็ไม่เป๊ะนัก ตามกฎวิทยาศาสตร์นี่เขาว่าถ้าเราเอาหัวโขกผนังแรงเท่าไร ก็จะเท่ากับ เอาผนังมาโขกหัวเราแรงเท่านั้น กฎแห่งกรรมก็คล้ายกันอยู่บ้าง เราขวางบุญบาปออกไป ใส่ใคร ก็จะมีผลสะท้อนดีร้ายขวางกลับมาใส่เราด้วย เพียงแต่อาจจะหนักเบาไม่ เท่ากับที่เราขวางออกไป เหมือนคนถูกขวางเป็นกำแพงที่มีอำนาจสะท้อนต่างกัน ขวางโดนคนบุญมากก็เหมือนเจอกำแพงศักดิ์สิทธิ์สะท้อนกลับมาปะทะเราหนักหน่วง ขึ้นกว่าเดิม ขวางโดนคนบุญน้อยก็เหมือนเจอกำแพงกระจกสะท้อนกลับมาปะทะ เราอ่อนๆ...”

(กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่. ๒๕๔๘: ๒๔-๒๖)

ในตัวอย่างนี้มีการนำพฤติกรรมของแฮกเกอร์ (Hacker) ผู้สร้างความเดือดร้อนให้คนจำนวนมาก มาถ่ายทอดเนื้อหาเรื่องกรรม เนื่องจากแฮกเกอร์เป็นกลุ่มบุคคลที่พัฒนาขึ้นจากความก้าวหน้า ทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และเป็นผู้ที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่คนจำนวนมากในสังคมปัจจุบัน ในแง่ผลของกรรม ในทางพุทธศาสนาไม่มีระบุไว้ว่าการกระทำเช่นเดียวกับแฮกเกอร์จะได้รับผลของกรรม ประเภทไหน อย่างไร ผู้เล่าได้อธิบายถึงวิบากกรรมที่แฮกเกอร์จะได้รับ ซึ่งก็คือเป็นวิบากที่ส่งผลให้ ประสบกับเหตุที่คาดไม่ถึง ไม่สามารถป้องกันได้ทันและเกิดความรู้สึกทุกข์ใจเสียใจเช่นเดียวกับคน

จำนวนมากเคยได้รับผลจากการกระทำของแฮกเกอร์ นอกจากนี้ ผู้เขียนได้นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เรื่องกฎของแรง ซึ่งใช้อธิบายปรากฏการณ์ในชีวิตประจำวัน มาใช้อธิบายกฎแห่งกรรมซึ่งเป็นหลักธรรมทางศาสนา การอธิบายหลักธรรมโดยใช้ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์มาประกอบทำให้ผู้อ่านเข้าใจและมองว่า “กรรม” เป็นไม่ใช่เรื่องมงาย สามารถพิสูจน์ได้ตามวิธีทางวิทยาศาสตร์ กลวิธีการอธิบายเช่นนี้ สอดคล้องกับผู้อ่านในสังคมเมืองที่เป็นผู้มีการศึกษาและถูกปลูกฝังให้เชื่อในสิ่งที่พิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ ในแง่นี้ งานของ “ดั่งตถุณ” จึงเป็นที่ยอมรับในกลุ่มผู้เสพที่มีวิถีชีวิตสมัยใหม่

ตัวอย่างจาก *เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๘* ได้นำอาชีพขายหนังลามกอนาจารมาวิเคราะห์ โดยใช้แนวคิดเรื่องกรรมและสัมมาอาชีวะว่า การค้าขายหนังลามกอนาจารเป็นอาชีพที่ยั่วกิเลสคน ยั่วให้เกิดราคะ โทสะ และโมหะ ซึ่งไม่จัดว่าเป็นสัมมาอาชีวะในทางพุทธศาสนา การค้าขายหนังลามกอนาจารกลับจะส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องตกอยู่ในวังวนของกามกิเลส ความร่ำรวยที่ได้จากการค้าขายเช่นนี้จะตกอยู่ในวังวนการส่งส่วยให้ตำรวจ จิตของผู้ประกอบการจะยิ่งตกไปในภพภูมิที่ต่ำกว่า ตัวอย่าง

เขาได้ชื่อว่าเป็นพ่อค้าขายหนังโป๊ ก็เพราะเขานำหนังโป๊มาขาย ไม่ใช่อยู่ดีๆมีคนไปเรียกเขาว่าพ่อค้าหนังโป๊ การขายของลามกเป็นกรรมที่เขาทำประจำในปัจจุบัน แต่กรรมมีทั้งที่ให้ผลทันตาในชาตินี้ มีทั้งที่ให้ผลในชาติถัดไป และมีทั้งที่ให้ผลแบบยืดเยื้อไปเรื่อยๆต่อๆจากชาติถัดไป ไม่ใช่ว่าขายหนังโป๊วันนี้ พรุ่งนี้โดนตำรวจจับเข้าคุกให้เห็นทันทีเป็นขวัญตา

การค้าขาย หรือการมีอาชีพที่ต้องยั่วยุคนให้ราคะ โทสะ โมหะกำเริบนั้น ให้ผลชัดที่สุดกับใจเจ้าตัวก่อน คือเป็นผู้มัวเมามาก หรือแม้ไม่มัวเมามากนักก็จำต้องคลุกคลีตีโมงกับ วงจรกามสกปรก วงจรส่วยตำรวจ วงจรแทงข้างหลัง และอีกสารพัดวงจรอันน่าเหน็ดหน่ายอย่างหลีกเลี่ยงยาก ยิ่งถ้าทำตลอดชีวิตจนกลายเป็นการสร้างภพแห่งความเป็นเช่นนั้นถาวร ก็ให้ผลหนักแน่นและเปลี่ยนเส้นทางยากยิ่งยวดในชาติต่อๆไป

(เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๘, ๒๕๔๘:๑๖๖)

นอกจากนี้ ในการอธิบายเนื้อหาธรรมให้มีลักษณะร่วมสมัยโดยการนำเหตุการณ์ปัจจุบันมาประกอบอธิบายแล้ว ธรรมะร่วมสมัยยังหมายถึงการนำเนื้อหาธรรมมาอธิบายโดยใช้คำศัพท์หรือแนวคิดทฤษฎีที่ร่วมสมัย ดังใน *คิดจากความว่าง เล่ม ๓* อธิบายเรื่องบุญให้สอดคล้องกับคำว่า “มูลค่า” ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่นิยมใช้ในวงการธุรกิจการค้าในปัจจุบัน ดังนี้

มูลค่าของ ‘บุญเก่า’ วัดกันที่ไหน? หน้าที่ของ ‘บุญ’ คือทำชีวิตให้เป็นสุข อย่างเช่น รุปร่างหน้าตาดีเป็นที่มาของความภาคภูมิใจเมื่อมองเงาตนอย่างรู้ว่าชวนแล หรืออย่างเช่นฐานะ มั่งคั่งเป็นที่มาของความได้อย่างใจสามารถใช้จ่ายแบบไม่ต้องกลัวหมด หรืออย่างเช่นความ เก่งกาจปราดเปรื่องเป็นที่มาของความสนุกคิดสนุกทำไม่ห่วงปัญหา ดังนั้นตามสามัญสำนึก ก็ต้องมองกันว่ายังรูปร่างหน้าตาดี ฐานะมั่งคั่ง และเฉลียวฉลาดมากขึ้นเท่าใด ความสุขก็ต้อง เพิ่มขึ้นทวีคูณขึ้นเท่านั้น

แต่ที่เห็นกันจะจะเป็นคือคนที่ใช้บุญเก่าไม่เป็นนั้น ฆ่าตัวตายกันระนาวทุกวัน หนุ่มหล่อ และสาวสวยผูกคอตายกันเป็นว่าเล่น ประธานบริษัทพันล้านติดคุกให้หนังสือพิมพ์ตีข่าวอย่าง สนุกกันทุกปี อัจฉริยะนามกระเดื่องแอบเข้าโรงพยาบาลบ้ากันอย่างลับๆตั้งเท่าไร เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นว่า ‘บุญเก่า’ ไม่ได้ทำให้คนเราหายโง่เสมอไป ยังอาจใช้ชีวิตแบบกดมูลค่าบุญเก่าให้ตกต่ำลงอย่างน่าใจหายได้เสมอ

การทำความเข้าใจวิธีใช้ชีวิตให้เป็นสุขได้นั้น นับเป็นสาระสำคัญของการมีชีวิต มูลค่า ของบุญเก่าเป็นแค่ตัวตั้ง หาใช่ตัวชี้ว่าระหว่างคนบุญมากกับคนบุญน้อย ใครจะมีความสุขยิ่ง กว่ากัน

(คิดจากความว่าง เล่ม ๓, ๒๕๕๐: ๒๐๕)

ตัวอย่างได้แสดงให้เห็นถึงการปรับแนวคิดเรื่อง “บุญ” มาใช้กับ “มูลค่า” ซึ่งในทางธุรกิจและใน วงการเศรษฐศาสตร์มักจะมองเรื่องมูลค่าของสินค้าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ในขณะที่ทางศาสนา มองเรื่อง “บุญ” เป็นสิ่งสำคัญ เพราะความเชื่อที่ว่า เมื่อตายไปแล้วบุญคือสิ่งที่จะติดตัวไปในภพหน้า บุญจะ บันดาลความสุขในชาติภพใหม่ ขณะที่มูลค่าของสินค้าที่จะแปรรูปเป็นเงินหรือสินทรัพย์ต่างๆ นั้นเป็น สิ่งติดตัวที่เห็นได้เป็นรูปธรรม และบันดาลความสุขให้เห็นได้อย่างรวดเร็ว การนำเรื่องบุญมาปรับ ใช้กับมูลค่า ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องบุญได้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

การใช้คำศัพท์ร่วมสมัย มาอธิบายเนื้อหาธรรม ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ธรรมะมีลักษณะร่วม สมัย ผู้คนในสังคมเข้าใจได้มากขึ้น ดังตัวอย่างใน คิดจากความว่าง ได้นำเสนอเรื่อง “กรรม” เชื่อมโยง กับความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เรื่อง “สารพันธุกรรม” ดังนี้

ยังไม่เสื่อม แต่ความจริงเกี่ยวกับชะตากรรมอาจไม่ใช่อะไรให้คั่นในเวลาอันสั้น ฉันรู้จัก โครงสร้างสารพันธุกรรมที่กุมความลับของชีวิตดีขึ้นเรื่อยๆ และจากมุมมองนั้น ฉันเห็นชัดขึ้น

เรื่อยๆว่า ทุกอย่างในชีวิตถูกวางแผนไว้ล่วงหน้าตั้งแต่ระดับเซลล์ ทว่าสิ่งที่ฉันยังอ่านไม่ออกเลยก็คือ 'ใคร' หรือ 'อะไร' ที่เป็นคนออกแบบหรือ วางแผนสารพันธุกรรม หากนายพูดว่า 'ความบังเอิญ' เป็นคนออกแบบ ฉันก็ไม่ว่าจะเอาอะไรไปเถียง

สารพันธุกรรม ก็แปลตรงตัวอยู่แล้วไง ว่า 'เทือกเถาเหล่ากออันเกินจากกรรม' สรุปลือกรรมนั้นละเป็นคนออกแบบ

นักวิทยาศาสตร์ตะวันตกไม่ได้คิดอย่างนั้น ฝรั่งจะงงเป็นไก่ตาแตกถ้านายแปลคำว่า 'พันธุกรรม' เป็นภาษาอังกฤษตรงๆ เพราะเขามองว่ามันเป็นกรด เรียกว่า 'กรดนิวคลีอิก' ไม่เกี่ยวกับกรรมอะไรเลย คำว่า 'พันธุกรรม' หรือ 'กรรมพันธุ์' เป็นสิ่งที่ราชบัณฑิตไทยบัญญัติขึ้นมาด้วยความรู้เชิงพุทธ ที่เชื่อว่าสัตว์โลกมีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นทายาท

(คิดจากความว่าง เล่ม ๔, ๒๕๕๑: ๙๗)

จากตัวอย่าง ผู้เล่าพยายามบอกว่า "กรรม" เป็นเครื่องก่อกำเนิด กรรมเป็นผู้บันดาลให้เป็นไปตามหลักกรรมในศาสนาพุทธ ผู้เล่าพิสูจน์ความจริงในข้อนี้ด้วยการยกตัวอย่าง "สารพันธุกรรม" มาอธิบาย ผู้วิจัยมองว่า การนำศัพท์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาอธิบายคู่กับศัพท์ทางพุทธศาสนา เป็นสิ่งยืนยันถึงความร่วมสมัยของหลักกรรม

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า การกล่าวถึงพฤติกรรมของผู้มีชื่อเสียงในสังคม มาถ่ายทอดเนื้อหาธรรมะ ก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ทำให้เป็น "ธรรมะร่วมสมัย" ใน *เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว* เล่ม ๗ ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดเรื่อง สติปัญญากับการเห็นชอบทางธรรม ผ่านการนำ ไมเคิล แจ็กสัน นักร้องดังระดับโลก มาเป็นตัวอย่าง ดังนี้

ตามธรรมชาติแล้ว 'พลังมวลชน' จะชนะ 'พลังในการเห็นตามจริง' กล่าวคือถ้าพลังมวลชนพุ่งไปช่วยยกย่องคำชู้ใครขึ้นมาสักคน นอกจากคนๆนั้นจะดูดีราศีจับกว่าคนธรรมดาแล้ว เขายังมีอำนาจมาให้พลังในการเห็นตามจริงของคนทั่วไปลดลงได้อย่างเหลือเชื่อ

ยกตัวอย่างเจ้าดำรับลูบเป้าที่เอ่ยถึงในคำถามก็แล้วกัน ลองคิดดูว่าหากเป็นนักร้องกระโจกตามับโปปเปลี่ยก็คงไม่มีใครสนใจคิดอะไรมาก หรือถ้าเป็นนักร้องโนเนมเพิ่งขึ้นเวทีวันแรกก็ลูบเป้าโชว์ อย่างนี้ผลที่ตามมาย่อมเป็นเสียยิ่ง เพราะพลังในการเห็นตามจริงของผู้คนยังคงอยู่ในระดับปกติพอจะรู้ว่าอย่างนั้นมันน่าเกลียด อย่างนั้นมันไม่ดี อย่างนั้นไม่ใช่เรื่องถูกเรื่องชอบ เอาเครื่องเพศมาเป็นจุดเด่นบนเวทีร้องเพลง ก็เหมือนร้องเพลงด้วยเครื่องเพศ ไม่ใช่ร้องด้วยปาก ดูอย่างไรก็ไม่เห็นจะน่าชื่นชมไปได้

แต่นี้เป็นถึงไมเคิล แจ็กสัน ซึ่งไม่จำเป็นต้องลูบเป้าก็ขายได้เป็นล้านแผ่นแล้ว อยู่ในความสนใจคลั่งไคล้ไหลหลงของแฟนเพลงทั่วโลกอยู่แล้ว การลูบเป้าจึงเกิดขึ้นบนฐานความนิยมที่แข็งแกร่ง พลังมวลชนจึงชนะพลังในการเห็นตามจริงขาดลอย แฟนไมเคิลไม่รู้ก็ล้าวยอมรับ ก็แปลว่านักร้องอีกก็คนทำก็ไม่น่าเกลียด ในเมื่อดาวดังอันดับหนึ่งของโลกกรุยทางไว้ให้แล้ว นั่นจึงกลายเป็นไวรัสที่ระบาดไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว จนถึงวันนี้แม้ไม่ลูบเป้าชัดเจน ก็มีการกระดกหน้ากระดกหลังเรียกเสียงกรี๊ดกันเป็นปกติ

บางทีวิวัฒนาการของความหลงผิดอย่างมหันต์อาจเริ่มต้นขึ้นจากการประทุติมิชอบเล็กๆ น้อยๆ ของคนดังนี้แหละ ที่สังคมหลงทางกันอยู่ทุกวันนี่ ก็เพราะพวกเราต่างยังโดนอิทธิพลภายนอกครอบงำได้ และที่อิทธิพลภายนอกครอบงำได้ เพราะต่างก็ยังมีราคะ (ความกำหนัด) โทสะ (ความโกรธ) โมหะ (ความหลงผิด) หากปราศจากราคะ โทสะ โมหะ ทุกคนจะเห็นโลกตามจริง และไม่หลงทำอะไรตามแรงบันดาลใจผิดๆ เลย ต่อให้โดนพลังมวลชนหรือกระแสสังคมอันเชี่ยวกรากซัดกระหน่ำเพียงใดก็ตาม

(เตรียมเสปียงไว้เสียดัว เล่ม ๗, ๒๕๔๙: ๑๕๒-๑๕๓)

ตัวอย่างข้างต้น “ดั่งตถุณ” ใช้พฤติกรรมของดารานักร้องมาเป็นตัวอย่างอธิบายธรรมะให้ร่วมสมัย กล่าวคือ “ดั่งตถุณ” นำเสนอเนื้อหาเรื่องความหลงผิด และการเห็นชอบตามธรรม โดยยกตัวอย่างอาการลูบเป้าของไมเคิล แจ็กสันว่า แท้จริงแล้วกิริยาอาการเช่นนี้สื่อให้ถึงเรื่องมากกว่าการร้องเพลง และเป็นกิริยาที่ไม่เหมาะสม แต่เมื่อพลังของมวลชนซึ่งก็คือความเห็นของคนส่วนใหญ่นิยมชมชอบ จึงทำให้การลูบเป้าของนักร้องกลายเป็นเรื่องธรรมดา “ดั่งตถุณ” อธิบายว่าความเห็นผิดเช่นนี้จะเป็นปัจจัยทำให้เกิดความหลงผิดในเรื่องอื่นๆ ตามมา ผู้วิจัยเห็นว่าการนำพฤติกรรมของนักร้องชื่อดังระดับโลกและเป็นที่รู้จักของคนจำนวนมาก มาเป็นตัวอย่างการอธิบายหลักธรรมให้เข้าใจได้ง่ายนั้น ทำให้ธรรมะน่าสนใจ มีลักษณะร่วมสมัย และสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้เสพจำนวนมากได้

ใน เสียตาย...คนตายไม่ได้อ่าน เล่ม ๑ ผู้เล่าอธิบายเรื่องกรรมว่า กรรมนั้นย่อมไหลมาจากเจตนา โดยการยกตัวอย่างดังนี้

ขอยกตัวอย่างง่ายที่สุด คนเราอาจร้องดังๆ ออกมาเป็นคำว่า ‘เฮ้ย!’ เหมือนกัน ทั้งลุ่มเสียง ทั้งระดับเสียง ทั้งความสั้นยาวของเสียง ดูเผินๆ น่าจะก่อกรรมทางวาจาอันเดียวกัน แต่หากทราบว่าร้องในเหตุการณ์แบบไหนก็จะเห็นเจตนาที่อยู่เบื้องหลังวัจกรรม เช่นถ้าร้องขึ้นมา

ข้างหลังคนกำลังเผลอ กะให้เขาสะดุ้งตกใจขวัญหาย อันนั้นก็เรียกว่ามีความประสงคร้าย แต่
ถ้าร้องขึ้นเตือนเพราะเห็นคนกำลังจะเดินเหม่อให้รถชน เช่นนั้นจะเรียกว่ามีความประสงค์ดี

(เสียดาย...คนตายไม่ได้อ่าน, ๒๕๔๘: ๑๙)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คำว่า “เฮ้ย” เป็นสแลงที่คนส่วนใหญ่นิยมเปล่งอุทานออกมา เมื่อได้ยินเสียงร้อง “เฮ้ย” ผู้ได้ยินเสียงก็จะรู้สึกตกใจและชะงักจากกิจกรรมที่กำลังดำเนินอยู่ ซึ่งหากการเปล่งเสียงนั้นมีเจตนาถล่นแกล้งให้ผู้ที่ได้ยินรู้สึกตกใจจนเกิดอันตราย หรือตกใจจนมีพฤติกรรมที่น่าสะอาย การเปล่งเสียงนั้นจะมีผลในทางลบ ในขณะที่การเปล่งเสียง ดังนั้น การเลือกคำและสถานการณ์ที่พบเจอได้ในชีวิตประจำวันมาเป็นตัวอย่างประกอบ ทำให้อธิบายเรื่องเจตนาและกรรมที่เป็นเรื่องซับซ้อนให้เข้าใจได้ชัดเจนขึ้น การยกตัวอย่างสถานการณ์ข้างต้น จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องของเจตนาในการก่อกรรมได้มากขึ้น

นอกจากการยกตัวอย่างสถานการณ์มาประกอบ ผู้วิจัยได้พบการยกตัวอย่างจากประสบการณ์หรือเรื่องเล่าจากที่อื่น เพื่อเสริมให้ข้อมูลน่าเชื่อถือมากขึ้น ดังใน *เสียดาย...คนตายไม่ได้อ่าน* ได้ยกตัวอย่างประวัติของนาย ลีซุนยุง ผู้มีอายุยืนถึง ๑๕๐ ปี มาสนับสนุนเรื่องอายุขัย วิกฤตกรรมของแต่ละคน และเพื่อแสดงให้เห็นว่ามนุษย์เกิดมาย่อมต้องตาย ดังนี้

แต่ความจริงมีมาแล้ว คือนายลีซุนยุง ชาวจีนผู้เกิดในปี ค.ศ. ๑๖๗๗ และตายในปี ๑๙๓๓ สิริรวมอายุได้ ๒๕๖ ปี! เขาเป็นผู้ลบล้างความเชื่อหลายต่อหลายประการ นับแต่ความเชื่อว่าคนเราควรมีอายุได้สูงสุดไม่เกิน ๑๒๐ ตลอดไปจนกระทั่งความเชื่อที่ว่าคนแก่ต้องหลังโค้ง ผิวหนังเหี่ยวย่นเสมอ เพราะจนตายนายลีก็ยังคงสุขภาพแข็งแรง หลังตรง หนึ่งตั้งสายตาไม่ฝ้าฟาง เส้นผมกับฟันยังเป็นของแท้ตามธรรมชาติ ไม่มีใครเห็นเขามีสภาพเกินชายวัย ๕๐ เลยด้วยซ้ำ!

(เสียดาย...คนตายไม่ได้อ่าน, ๒๕๔๘: ๑๓๑)

ใน *เสียดาย...คนตายไม่ได้อ่าน* ยกตัวอย่างนายลีซุนยุง ที่มีอายุยืนถึง ๒๕๖ ปี มาเพื่อยืนยันถึงเรื่องวิบาก หากไม่มีวิบากที่จะต้องทำให้ตายก่อนกำหนด ประกอบกับดูแลรักษาตัวให้ดีก็จะทำให้มีอายุยืนกว่าอายุเฉลี่ยปัจจุบันได้ อย่างไรก็ตาม *เสียดาย...คนตายไม่ได้อ่าน* ก็ยกตัวอย่างนี้เพื่อพิสูจน์ว่า ถึงจะมีอายุยืนนานเท่าไร แต่ชีวิตมนุษย์ก็ต้องพบกับความตายด้วยกันทั้งสิ้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยพบว่า การนำเสนอเนื้อหาโดยการอธิบายเป็นการนำเสนอเนื้อหาที่พบมาในงานของ “ดั่งตถุณ” เนื่องวิธีการอธิบายมีทั้งการอธิบายเนื้อหาให้เป็นธรรมะร่วมสมัย และการอธิบายเนื้อหาโดยการยกตัวอย่าง ทำให้งานของ “ดั่งตถุณ” มีความร่วมสมัย อ่านเข้าใจง่าย สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านได้เป็นจำนวนมาก

๔.๒.๓.๒. การนำเสนอเนื้อหาทางพุทธศาสนาผ่านเรื่องเล่า

การนำเสนอเนื้อหาธรรมะส่วนหนึ่งนำเสนอผ่านองค์ประกอบของเรื่องเล่า ได้แก่ บทสนทนา การสร้างตัวละคร และฉาก ดังนี้

๔.๒.๓.๒.๑. การนำเสนอเนื้อหาธรรมะผ่านบทสนทนาของตัวละคร

การนำเสนอเนื้อหาธรรมะส่วนหนึ่งใช้บทสนทนาของตัวละครในเรื่องในการนำเสนอเนื้อหาหรือประเด็นทางธรรมะ ได้แก่ ทางนฤพาน กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม และ กรรมพยากรณ์ ตอนเลื้อกเกิดใหม่ ๗ เดือนบรรลุนิพพาน และพบใน คิณจากความว่าง การนำเสนอเนื้อหาผ่านบทสนทาระหว่างตัวละคร เป็นการอธิบายเนื้อหาธรรมะให้เข้าใจมากขึ้น ในแง่นี้ ผู้เล่าเรื่องจงใจให้ตัวละครเป็นผู้นำเสนอเนื้อหาธรรมะ ดังตัวอย่าง การนำเสนอความหมายของคำว่านิพพานใน ทางนฤพาน ดังนี้

เกาทัณฑปรายตาแลหญิงสาวข้างกายแวบหนึ่ง หล่อนเป็นคนรู้จริงในเรื่องที่สนใจ และเขาเริ่มพบว่าถ้าเข้าใจเรื่องธรรมะ หล่อนจะตอบยาวกว่าปกติ ก็วกถามอีก

“ถ้าจำไม่ผิด นิพพานแปลว่า ‘เย็น’ ถูกไหม?”

หญิงสาวมีที่ท่าใคร่ตรองนิดหนึ่ง ก่อนตอบคล้ายระวิงอยู่ในที่ว่า

“คำแปลตามพจนานุกรมคือ ‘ความดับกิเลสและกองทุกข์’ ความหมายอื่นแม้มีอยู่โดยเดิมก่อนหน้า ก็ไม่ใช่พุทธประสงค์ที่ตรงแท้...จอดได้ต้นไม้นี้ก็ได้คะ”

เกาทัณฑปเบนหน้ารถไปจอดตามที่หล่อนบอก แต่ยังไม่ดับเครื่อง อย่างจะขอลุยกุญต่อในรถอีกสักครู่

“หลังคุยกับปู่เมื่ออาทิตย์ก่อน ผมพยายามจับจุดหลักของพระศาสนาเรา จะเข้าใจผิดไปไหม ถ้าสรุปคือท่านว่าหมดความรู้สึกในตัวตน หมดอาลัยโยดี เลิกดิ้นรนแสวงหาอะไร ๆ ทั้งปวง ก็คือถึงที่สุด ขึ้นชื่อว่าดับทุกข์ลงได้”

“ค่ะ”

“ผู้คนทั้งหลายต่างพอใจอยู่กับความสุข ความมีตัวตนอย่างใดอย่างหนึ่งในโลก ถ้านิพพานคือหนีโลก ก็คงหาคนอยากไปได้ไม่น้อยเต็มที่ น่าจะสมัครใจทุกข์บ้างสุขบ้างตาม ประสาคคนตาฝ้าฟางเสียมากกว่า อาจกล่าวได้ว่าศาสนาเราเป็นศาสนาสำหรับชนหมู่น้อย ลินะ”

(ทางนฤพาน, ๒๕๔๘: ๔๑)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นบทสนทนาระหว่างเกาทัณฑ์และแพตริ เนื้อหาธรรมที่นำเสนอคือ ความหมายของนิพพาน นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า การนำเสนอเนื้อหาธรรมผ่านบทสนทนาของตัวละคร เป็นวิธีสร้างตัวละคร “แพตริ” ให้ผู้อ่านทราบว่าเป็นผู้มีลักษณะรักสงบ ยึดมั่นในศีลธรรม และเป็นผู้มี ใกล้เคียงศาสนาพอสมควร

ในเรื่อง *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* ผู้เล่าได้นำเสนอเนื้อหาธรรม ผ่านบทสนทนาของตัวละคร โดยเฉพาะบทสนทนาของหมออุปการะ ได้อธิบายเรื่องวิบากกรรมไว้มากมาย ดังที่ปรากฏ บทสนทนาเรื่องวิบากกรรมของแฮกเกอร์ ระหว่างหมออุปการะและณชะเล ดังนี้

หนูลองถามตัวเองซิว่าเรื่องครั้งนี้ทำให้หนูรู้สึกอย่างไรเป็นอันดับแรก เอาที่เด่นที่สุด เมื่อรู้ว่าคอมพิวเตอร์โดนไวรัสเล่นงานนะ”

“ก็... เจ็บปวด เหนื่อยใจ เสียใจ อ่อนล้าสายตัวแทบขาด เพราะทราบว่าจะอย่างไรก็ส่ง งานช่วงบ่ายนั้นไม่ทันแน่”

“นั่นแหละ เขาต้องประสบเหตุคาดไม่ถึง เตรียมป้องกันตัวไม่ทัน และเสวยความรู้สึก แบบเดียวกันกับหนูด้วย”

“ทุกข์เท่าหนูเป๊ะเลยหรือคะ?”

.....

“ไม่จองเวรกับแฮกเกอร์ได้ก็ดี เพราะวงเวียนอันเป็นวัฏวนกรรมของพวกนี้น่าเหนื่อย หน่ายไม่มีที่สิ้นสุด”

“ไม่มีที่สิ้นสุดเลยหรือคะ?”

“ผมหมายถึงไม่สิ้นสุดง่ายๆในชาติปัจจุบันนะ กรรมที่เขาทำนั้นใหญ่หลวงนัก เพราะ เป็นชนิดกระทำกับคนไม่เลือกหน้า ไม่อาจประมาณถูกว่าจะโดนใครเข้าบ้าง และผู้ได้รับความเสียหายจะประสบวิฤตรุนแรงเพียงใด ยิ่งหนูบอกว่าออกข่าวว่ามีตัวเลขคนรับผลกระทบเป็น ล้านอย่างนี้ละ ก็แปลว่าผลกระทบต้องถูกขยายให้ยืดเยื้อยาวนานเกินกว่าจะชดใช้กันได้หมดใน ชาติเดียว ผมประมาณจากขอบเขตความกว้างยาวของเงากรรมที่แผ่ออกไปแล้วส่งสารเขา

มากกว่าอย่างอื่น เพราะกรรมที่มีอิทธิพลกระทบกับคนเรานั้นมันมักเน้นนานนับกับนับ
กลับปี”

(กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่, ๒๕๔๘:๒๒)

เนื้อหาเรื่องวิบากกรรม ได้นำเสนอบทสนทนาระหว่างหมออุปการะกับณชะเล หมออุปการะได้อธิบายเรื่องวิบากกรรมของแสบเกอร์ว่า ยิ่งทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่นมากเท่าใด กระแสกรรมก็จะยิ่งถาโถมเข้ามาสู่ตนเองมากเท่านั้น ในส่วนของรูปแบบวิบากกรรมที่จะต้องเผชิญก็ขึ้นอยู่กับว่า ผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำนั้น ได้รับความเดือดร้อนในรูปแบบใด

เรื่อง กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ นำเสนอเรื่องเสน่ห์ของแต่ละบุคคลโดยเชื่อมโยงกับสติ เนื่องจากเมื่อพูดถึงเสน่ห์แล้วคนทั่วไปมักคิดถึงในแง่ของรูปร่างหน้าตา ท่าทาง แต่แท้จริงแล้วท่าทางที่จะดูดีมีเสน่ห์ได้ก็ต่อเมื่อมีสติ ดังตัวอย่าง

“นั่นแหละ ถ้ามึงไปซื้อหนังสือจำพวก ‘ทำอย่างไรให้มีเสน่ห์’ มาอ่านนะ มึงจะเห็นคำแนะนำที่อ้อมโลกและไม่สามารถทำตามได้จริงหรอก อย่างน้อยคนทั่วไปก็ไม่มีทางทำตามสูตรสำเร็จได้ครบ แต่ถ้ามึงทำอย่างกว่า รับรองสำเร็จภายในเวลาไม่นานเกินรอ!”

“อือ... ทำยังไง?”

จงถูกษัณณแบบตัดใจยอมถวายหัวเป็นลูกศิษย์

“มีสติสิวะ!”

พฤษพิศพูดเรียบๆ แต่เล่นเอาจงถูกษัณณเป็นไก่ตาแตกด้วยความคาดไม่ถึง

“สติ?”

“เฮอ!”

“สติ?”

จงถูกษัณณขำรอบสองพร้อมกลั้วหัวเราะอ่อยๆ

“ใช่แล้วเพื่อน! เหลือเชื่อใหม่ล่ะว่าคนส่วนใหญ่เรียกไม่ถูกว่า ‘สิ่งนั้น’ คือ**สติ**! โดยมากมักพรรณาน่าว่าเสน่ห์คือมาดที่คมคายบ้าง บุคลิกที่ดูดีมีระดับบ้าง หรือหน่วยก้านที่เข้าท่าเข้าที่บ้าง เลยเก๊กกันจนน่าอึดอัด ความจริงคือตอนที่ใครสักคนเข้มแข็ง มีสง่าราศี ดูอบอุ่นน่าใกล้ชิด เขาไม่ได้ทำมากไปกว่ารู้ตัวที่กำลังอยู่ที่ไหน กำลังนั่งหรือยืน กำลังเห็นหรือได้ยินอะไร ยิ่งถ้าทำได้ในระดับรู้ว่ากำลังคิดอะไรนะ จะเป็นพวกมีสติจริง จิตใจสดชื่นตื่นเต็มออกมาจากข้างใน อัดฉีดละอองเสน่ห์ออกมาแรงเป็นพิเศษ”

(กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่, ๒๕๔๘: ๑๐๒)

จากตัวอย่างเป็นบทสนทนาระหว่างตัวละคร จองฤกษ์ ผู้มีพรสวรรค์ด้านคอมพิวเตอร์ แต่เรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนผู้หญิงแล้ว จองฤกษ์กลับไม่มีความมั่นใจ ในขณะที่พฤษ์ ชายหนุ่มเจ้าเสน่ห์ และคบหาผู้หญิงหลายคน ผู้วิจัยพบว่า ทั้งจองฤกษ์และพฤษ์ต่างเป็นตัวละครที่สะท้อนพฤติกรรมและวิถีชีวิตของวัยรุ่นในสังคมปัจจุบันที่ห่างไกลวัด การกำหนดให้ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาเกี่ยวกับเสน่ห์และสติเป็นบทสนทนาผ่านปากของพฤษ์ ตัวละครที่มีผู้หญิงติดพันหลายราย ทำให้เนื้อหาน่าเชื่อถือและสมจริง

ผู้วิจัยพบว่าใน *คิดจากความว่าง* มีการนำเสนอเนื้อหาผ่านบทสนทนาของตัวละคร และใช้รูปแบบบทสนทนาระหว่างตัวละครดำเนินเรื่องด้วย ดังที่ปรากฏใน *คิดจากความว่าง เล่ม ๓* ในตอน *เก้าแก่สอนหมา* ได้นำเสนอ ดังตัวอย่าง

แล้วจะวางหมากยังงี้ล่ะนี่?

อันนี้ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจมากกว่าความฉลาดวางหมาก ตามาเดินที่นึกว่าฉลาดที่สุดในชีวิตก็ยังไม่อยู่ดี ถ้าไม่รู้ว่าเดินแล้วจะเกิดอะไรขึ้นข้างหน้ากันแน่

แล้วทำไงถึงรู้และเข้าใจแน่ๆว่าอะไรจะเกิดข้างหน้าล่ะครับ?

เกมไม่ได้มีไว้ให้เล่นอย่างเดียว แต่มีไว้ให้เลิกด้วย เรารู้แน่ๆถ้ายังเล่นก็ยังคงหนี้อยู่กับการแพ้นะ เท่า ๆ กับที่รู้ว่าเลิกได้เมื่อไร ความหนี้อยู่ก็ยุติลงเมื่อนั้น

หมายความว่าต้องเลิกแม้แต่การอยากเป็นเก้าแก่ด้วยหรือครับ?

เป็นเก้าแก่มันไม่ใช่แค่มีชีวิตมั่งคั่งอย่างเก้าแก่ แต่ต้องทนหนี้อยู่กับการเดินขึ้นบันไดหลายร้อยขั้นมาเป็นเก้าแก่ด้วย และต่อให้ค้าขายได้กำไรมาทั้งชีวิต วันหนึ่งชีวิตก็รีบกำไรคืนไปหมด... อ้าวเพิ่งได้คำตอบใหม่เมื่อไม่นานนี้ ว่าถ้าไม่อยากทนทุกข์กับการเป็นอะไร ก็ต้องทำให้ถึงความไม่อยากเป็นอะไร และถ้าไม่อยากสูญเสียอะไร ก็ต้องทำให้ถึงความไม่มีอะไรให้เสีย

(คิดจากความว่าง เล่ม ๓, ๒๕๕๐: ๔๘-๔๙)

จากบทสนทนาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า ผู้เล่ากำหนดให้เกมหมากรุกเป็นสัญลักษณ์ของเกมชีวิต การสอนเกมหมากรุกให้ลูกน้องก็เปรียบได้กับการสอนเรื่องเกมชีวิต การจบลงของเกมหมากรุกก็คือการจบเกมชีวิตในแต่ละชาติ แต่เกมหมากรุกนั้นผู้ แก่นของเรื่องคือคำพูดสุดท้ายของเก้าแก่ที่ว่า ถ้าไม่อยากจะจะเป็นทุกข์ก็ต้องปล่อยวางให้ใจว่างจากกิเลสตัณหา

๔.๒.๓.๒.๒. การนำเสนอเนื้อหาธรรมะผ่านตัวละคร

- การนำเสนอเนื้อหาธรรมะผ่านตัวละครสมมติ

ตัวละครสมมติ หมายถึง ตัวละครในจินตนาการที่ผู้เขียนสร้างขึ้น อาจเกิดจากจินตนาการล้วนๆ หรืออาจผสมผสานจากจินตนาการเข้ากับข้อมูลจากประสบการณ์แล้วสร้างเป็นตัวละครในเรื่องสั้น (นันทวัลย์ สุนทรภาระสถิตย์, ๒๕๔๗: ๘๑)

ในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตถุณ” ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ได้นำเสนอในรูปแบบของสารคดี และบทความคู่มือการใช้ชีวิต ซึ่งลักษณะรูปแบบดังกล่าวเอื้อให้นำเสนอเนื้อหาได้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าการนำเสนอเนื้อหาการปฏิบัติธรรมมีการสร้างตัวละครสมมติ โดยการสร้างตัวละครจากสิ่งที่เป็นนามธรรมให้มีอากัปกริยาอย่างมนุษย์ (Personification) ดังที่ปรากฏใน *คิดจากความว่าง เล่ม ๓ ตอน คู่กับความว่าง* ดังนี้

ท่ามกลางอากาศสดชื่นบริสุทธิ์ของเช้าตรู่วันหนึ่ง จิตกับกายคู่กัน โดยจิตพอใจจะเริ่มเสวนากับกายส่วนที่เป็นลมหายใจก่อน

จิต – ฉันเพิ่งเห็นชัดในนาทีนี้เอง ว่ายามเธอเข้าสู่ภายในอันเป็นโพรงว่างนี้ เธอมีรูปเป็นลำยาว ลากขึ้นสูงแซมซ้า นุ่มนวลสม่ำเสมอ และเมื่อระบายออก ก็พัร้พรุสูล่งสู่อากาศว่างภายนอก ดุจสายน้ำตกพร่างละอองขาวชาน กระทบลงสู่เหวลึกก็อ่วางวายเกินหยั่ง

ลม – ฉันไม่ได้มีลักษณะเช่นนั้นอยู่ตลอดเวลา ลักษณะของฉันพัดไหวขึ้นลง ดัดแปลงปฏิรูปตัวเองง่าย เช่นยามนี้ที่เธอบังคับด้วยสติสัมปชัญญะ เด่นดวงสว่างนวลโดยอาการอันสบาย ฉันจึงมีความยืดยาว นุ่มนวล คู่ควรกันกับสภาวะของเธอ แต่หากเธอมีสภาวะแผ่ส่าย ฉันก็จะหดสั้นลง และเธอก็จะปราศจากมโนทัศน์อันวิจิตรประดุจเห็นสวรรค์ปานนี้

.....

จิต – ฉันเพิ่งเห็นชัดในนาทีนี้เอง ว่าเมื่อจิตสงบตั้งมั่นแล้ว ก็เกิดความรู้ละเอียดทั่วพร้อมยิ่ง กระทบเห็นรูปพรรณสัณฐานของเธอ ฉันเหมือนวิญญูณไรตัวตน ที่นิ่งเฝ้าสังเกตโพรงไม่ว่างกลวงออกมาจากภายใน

ท่านั่ง – ความจริงฉันไม่ได้เป็นโพรงว่าง ฉันคือสภาวะที่ยกตั้งขึ้นด้วยกระดูกสันหลัง ฉาบทาด้วยเลือดเนื้อ และมีเธอครองอยู่ ถ้าเธอสว่างกว่านี้และรู้วิธี ‘เปิดกล่อง’ ได้ เธอก็จะเห็นรายละเอียดภายในกายราวกับชำแหละศพ แต่ไม่เป็นไร เพียงเธอเห็นฉันเป็นโพรงว่าง ก็แปลว่าเธอหายที่บลงกว่าเดิมมากแล้ว

(คิดจากความว่าง เล่ม ๓, ๒๕๕๐: ๖๕-๖๗)

ตัวอย่างข้างต้น ผู้เล่านำเสนอเนื้อหาที่เป็นขั้นตอนการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน ๔ มาอธิบาย โดย สร้างให้จิต ลม ทานั่ง และความสุข เป็นตัวละครสมมติ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติธรรมจากบทสนทนาที่ระหว่างจิตกับส่วนต่างๆ ของกาย เมื่อจิตคุยกับลม นั่นคือขั้นแรกของการปฏิบัติ โดยกำหนดลมหายใจ จากนั้นเมื่อจิตสนทนากับทานั่ง ก็เป็นการอธิบายเรื่องการกำหนดรู้อิริยาบถคือ ทานั่ง ยืน เดิน นอน หลักการปฏิบัติข้อนี้อยู่ในหมวดกายนุปัสสนา ผู้วิจัยมองว่าการนำเสนอเนื้อหาขั้นตอนการปฏิบัติธรรม มาสร้างให้เป็นตัวละครสมมติ โดยนำ “จิต” ซึ่งเป็นศัพท์นามธรรมมาทำให้เป็นรูปธรรม ทำให้เนื้อหาน่าสนใจ และผู้อ่านเข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติธรรมได้มากขึ้น

- การนำเสนอเนื้อหาธรรมะผ่านการตั้งชื่อตัวละคร

งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ” ที่นำเสนอในรูปแบบนวนิยายมักจะตั้งชื่อตัวละครให้สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของตัวละครนั้นๆ และสอดคล้องกับหลักธรรมในทางพุทธศาสนา ดังต่อไปนี้

ใน *๗ เดือนบรรลุนิพพาน* ตัวละครเอกคือ รัชชนะ ในที่นี้หมายถึง การต่อสู้เอาชนะกิเลสจนสามารถบรรลุนิพพาน ความหมายของชื่อตัวละครสอดคล้องกับพฤติกรรมของตัวละครกล่าวคือ ในนวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นความพยายามของรัชชนะเพื่อจะต่อสู้กับทั้งกิเลสจากภายนอกและภายในใจของตนเอง จนบรรลุนิพพานเป็นโสดาบันในขณะที่ยังอยู่ในเพศฆราวาส

ในนวนิยายเรื่อง *ทางนฤพาน* ได้นำเสนอธรรมะเรื่องกรรม พระโพธิสัตว์ และการปฏิบัติธรรมผ่านชื่อตัวละครเช่น หลวงตาแขวน คำว่า “แขวน” แสดงอาการเกาะเกี่ยว ไม่หลุด เป็นสัญลักษณ์ว่าหลวงตาแขวนเป็นผู้ที่ยังไม่หลุดพ้นจากวัฏสังสาร แม้ว่าหลวงตาจะบวชเป็นพระ เป็นพระโพธิสัตว์และเป็นผู้ทรงอภิญญาก็ตาม ตัวละครหลวงตาแขวนเป็นตัวอย่งให้เห็นว่า แม้ว่าจะเป็นพระผู้ทรงอภิญญามีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากมาย แต่หากไม่ปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องก็ไม่สามารถหลุดพ้นจากสังสารวัฏได้ ในขณะที่เดียวกัน ตัวละครที่เป็นบุคคลธรรมดาอยู่ในเพศฆราวาสอย่าง “ปู่ชนะ” กลายเป็นผู้ที่ปฏิบัติจนกระทั่งบรรลุนิพพานในระดับสกทาคามีได้ในตอนท้ายเรื่อง ปู่ชนะจึงเป็นตัวแทนของผู้ที่อยู่ในเพศฆราวาสที่สามารถปฏิบัติธรรมเอาชนะกิเลส จนกระทั่งบรรลุนิพพานระดับสูงได้ ตัวละครเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดหลักของเรื่อง *ทางนฤพาน* ที่ต้องการชี้ให้เห็นว่า ทางปฏิบัติอันจะนำไปสู่นิพพานนั้น คนทั่วไปก็สามารถปฏิบัติได้ ไม่จำกัดว่าต้องเป็นพระสงฆ์ นักบวช หรือผู้มีอิทธิฤทธิ์ แต่ต้องมีความพากเพียรในการปฏิบัติจึงจะประสบผลสำเร็จ

นวนิยายเรื่อง *กรรมพยากรณ์* ได้ตั้งชื่อตัวละครให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของตัวละคร และการนำเสนอเนื้อหาธรรมะเช่นกัน เห็นได้ชัดจาก “หมออุปการะ” คำว่า “อุปการะ” หมายถึง ความช่วยเหลือเกื้อกูล และความอดทนค้ำชู ในนวนิยายเรื่อง *กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม* และ *ตอนเลือกเกิดใหม่* หมออุปการะเป็นผู้มีญาณสามารถล่วงรู้กรรมในอดีตและวิบากกรรมที่จะเกิดในอนาคตของตัวละครอื่น หมออุปการะมีอาชีพเป็นหมอดูที่คอยให้คำแนะนำ ความรู้เรื่องกรรม บาปบุญคุณโทษแก่ตัวละครในเรื่อง และนำเสนอหลักธรรมแก่ผู้อ่าน นอกจากตัวละครหมออุปการะแล้ว ผู้วิจัยพบว่าใน *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* มีการตั้งชื่อตัวละครที่สอดคล้องกับหลักธรรมที่เห็นได้ชัดคือ ตัวละคร “อเวรา” อเวราหมายถึง การไม่จองเวร ไม่ผูกเวร ตัวละคร “อเวรา” ในเรื่องก็เป็นผู้ไม่จองเวรกับผู้ที่สร้างความทุกข์ให้เธอ จนท้ายที่สุดผลของการไม่จองเวรของตัวละครอเวราจึงเป็นการตัดบ่วงกรรมและทำให้เธอมีความสุขในชีวิตมากขึ้น

ผู้วิจัยพบว่า การตั้งชื่อตัวละครในนวนิยายของ “ดั่งตถุณ” สัมพันธ์กับพฤติกรรมของตัวละครในแต่ละเรื่อง อีกทั้งสอดคล้องกับแนวคิดหลักของเรื่อง ซึ่งพฤติกรรมของตัวละครแต่ละตัวได้สื่อถึงหลักธรรมทางพุทธศาสนา

๔.๒.๓.๒.๓. การนำเสนอเนื้อหาธรรมะผ่านฉาก

การนำเสนอเนื้อหาธรรมะผ่านฉาก ในงานของ “ดั่งตถุณ” พบใน *ทางนฤพาน* ดังนี้

เหลือบมองฝอยเมฆที่แผ่คลุมเคลื่อนผ่านดวงจันทร์ เผยแสงเรืองเด่นเต็มตาอาบแผ่นดินแผ่นดินฟ้า เมื่อแสงจันทร์อัปเพราะเมฆบัง พระจันทร์ไม่ได้ทำอะไรเลย เมื่อเมฆจะมามันก็มา เมื่อเมฆจะไปมันก็ไป พระจันทร์เป็นธาตุธรรมอันปราศจากความยินดีในร้าย ปราศจากความมั่นหมายใด ๆ จะเอาความอยากพ้นเมฆเพื่อฉายแสงมาแต่ไหน

ยามนั้นเอง จิตของท่านจึงทำตัวอย่างดวงจันทร์ เมื่อกิเลสจรมาก็เลิกยินร้ายกับกิเลส เมื่อกิเลสจรมาก็เลิกยินดีที่สิ่งบดบังเลื่อนผ่าน ท่านเตือนตนเองซ้ำว่าหากพยายามหาทางหลุดพ้นจากอำนาจของกิเลส ก็เท่ากับยังมีกิจให้จิตทำ

(ทางนฤพาน, ๒๕๔๘: ๗๓๙)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นฉากที่ “ปุชนะ” กำลังจะบรรลุธรรมชั้นอริยบุคคล ตัวละครได้รู้แจ้งในธรรมะโดยผ่านการพิจารณาท้องฟ้า ดังนั้นฉากจึงมีส่วนสำคัญต่อพัฒนาการด้านจิตใจของตัวละคร ช่วยคลี่คลายปมปัญหาภายในใจของตัวละครที่ต้องการจะบรรลุธรรม นอกจากนี้ฉากนี้ยังสื่อเนื้อหา

ธรรมะในเรื่องของกิเลสที่เกาะกุมจิตใจ การไม่ยินดียินร้ายต่อกิเลสหรือสิ่งที่มากระตุ้นใจ จะเป็นหนทางให้บรรลุถึงนิพพานได้ เป็นต้น

๔.๒.๓.๓. การนำเสนอเนื้อหาพุทธศาสนาโดยการอ้างพระภิกษุผู้มีชื่อเสียง

จากการศึกษางานของ “ดั่งตฤณ” ผู้วิจัยพบว่า การนำเสนอเนื้อหาธรรมะโดยการอ้างพระภิกษุผู้มีชื่อเสียง และมีตัวตนอยู่จริง พบในนวนิยายเรื่อง ทางนฤพาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในสมัยแรกเริ่มปฏิบัติธรรมตามหลวงปู่คุณยศอนนั้นเอง ท่านก็จับได้ว่าจิตคือผู้รู้ ผู้สังเกตการณ์อารมณ์ทั้งปวงที่กำลังปรากฏ เมื่อใดจิตทรงตัวรู้อยู่เป็นหนึ่ง ดังที่พระพุทธองค์บัญญัติเรียกว่า ‘ธรรมเอก’ บรรดาสิ่งที่ถูกรู้ก็ล้วนแต่แสดงไตรลักษณ์ออกมาตลอดเวลา กล่าวคือปรากฏให้เห็นเป็นความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปทั้งสิ้น ไม่เห็นอะไรสักอย่างเดี่ยวที่ตั้งมั่นอยู่ได้

(ทางนฤพาน, ๒๕๔๘: ๗๓๓)

ท่านรำลึกถึงคำสอนหลวงปู่เทศก์ เทศรังสี ครูบาอาจารย์ผู้ล่วงลับอีกรูปหนึ่งของท่าน มีอยู่คราวที่ท่านเคยถามหลวงปู่ ว่าเมื่อเจริญสติสัมปชัญญะได้อย่างต่อเนื่องแล้ว จะมีอุปายธรรมอย่างใดให้ยิ่งไปกว่านี้อีกไหม หลวงปู่เทศก์เมตตาตอบว่าไม่มี มีแต่ต้องเจริญสติสัมปชัญญะจนจิตเขาพอ เขาจะปล่อยวางอุปาทานขั้นตัวเอง เหมือนผลไม้ที่ต้องรอเวลาสุก

(ทางนฤพาน, ๒๕๔๘: ๗๓๙)

ดังตัวอย่างที่ยกมา เป็นตอนที่ปุชณะกำลังปฏิบัติภาวนากระทั่งจวนจะบรรลุเป็นอริยบุคคล “ปุชณะ” จึงได้หวนระลึกถึงคำสอนของ “หลวงปู่เทศก์ เทศรังสี” พระผู้มีชื่อเสียงในสายวิปัสสนากรรมฐาน การอ้างถึงบุคคลที่มีตัวตนจริงในสังคม เป็นการเชื่อมโยงตัวละครในโลกสมมติกับตัวบุคคลจริงทำให้ตัวละครนั้นมีความสมจริงมากขึ้น นอกจากนี้เนื้อหาธรรมะที่แสดงออกจากการกระทำของตัวละคร จะทำให้ผู้อ่านเชื่อว่าสามารถปฏิบัติได้จริง ซึ่งจะบรรลุวัตถุประสงค์ของนวนิยายเรื่อง ทางนฤพาน ที่มุ่งให้ผู้อ่านเชื่อในเรื่องกรรมและการปฏิบัติธรรมว่าบุคคลทั่วไปสามารถปฏิบัติให้เกิดผลได้จริง เป็นต้น

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การนำเสนอเนื้อหาพุทธศาสนาโดยการอธิบาย เช่น การอธิบายเนื้อหาธรรมะโดยเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ร่วมสมัย การนำเสนอเนื้อหาพุทธศาสนาผ่านเรื่องเล่าได้แก่ การนำเสนอเนื้อหาธรรมะผ่านบทสนทนาของตัวละคร การนำเสนอเนื้อหาธรรมะผ่านการสร้างตัวละครสมมติ การนำเสนอเนื้อหาธรรมะผ่านฉาก และการนำเสนอเนื้อหาพุทธศาสนาโดยการอ้างพระภิกษุที่มี

ชื่อเสียง เป็นกลวิธีที่ทำให้งานของ “ดั่งตฤณ” มีความแตกต่างไปจากงานวรรณกรรมพุทธศาสนาอื่นๆ ขณะเดียวกัน ก็ทำให้งานของ “ดั่งตฤณ” นำเสนอเนื้อหาธรรมะควบคู่ไปกับเนื้อหาทางโลก และวิถีชีวิตสมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืน ทั้งยังทำให้งานของ “ดั่งตฤณ” เป็นงานที่หลากหลาย อ่านเข้าใจง่าย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ด้วยเหตุนี้ งานของ “ดั่งตฤณ” จึงมีลักษณะเป็นงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

๔.๓. ลักษณะเด่นของผลงานของ “ดั่งตฤณ”

หลังจากที่ได้นำเสนอภาพรวมของลักษณะผลงานของ “ดั่งตฤณ” ในฐานะวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมไปแล้ว ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงลักษณะเด่นในผลงานของ “ดั่งตฤณ” ผู้วิจัยแยกการวิเคราะห์เป็น ๒ ด้านคือ ลักษณะเด่นด้านรูปแบบ และลักษณะเด่นด้านเนื้อหา ดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ ลักษณะเด่นด้านรูปแบบ

ด้านรูปแบบ ผู้วิจัยได้สรุปรูปแบบที่นำเสนอผลงานของ “ดั่งตฤณ” ทั้งหมด มีดังนี้

	รูปแบบ คู่มือการใช้ ชีวิต	รูปแบบ บทความ ถาม-ตอบ	สารคดี	รวมคำคม และข้อคิด	นวนิยาย	การ์ตูน	รูปแบบ ผสมผสาน
เสียดาย... คน ตายไม่ได้อ่าน	✓						
มีชีวิตที่คิดไม่ถึง	✓						
คิดจากความ ว่าง							✓
เตรียมเสียดาย ไว้เลี้ยงตัว		✓					
วิบัติสนานู บาล	✓						
วาทะดั่งตฤณ ฉบับชวนคิด				✓			
วาทะดั่งตฤณ ฉบับความรัก หลากสี				✓			
ทางนฤพาน					✓		

กรรม พยากรณ์ ตอนชนะ กรรม					✓		
กรรม พยากรณ์ ตอนเลือกเกิด ใหม่					✓		
๗ เดือนบรรล ุกรรม					✓		
มหาสติปัฏ ฐานสูตร			✓				
กรรม พยากรณ์ ตอนเลือกเกิด ใหม่ ฉบับ การ์ตูน						✓	

ตาราง ๔.๑. : สรุปรูปแบบของผลงานของ “ดั่งตฤณ”

ผู้วิจัยพบว่า ผลงานของ “ดั่งตฤณ” นำเสนอในรูปแบบนวนิยายเป็นจำนวนมากที่สุด กล่าวคือ งานของ “ดั่งตฤณ” นำเสนอในรูปแบบนวนิยายทั้งหมด ๔ เรื่องจากผลงานทั้งหมด ๑๒ เรื่อง รองลงมา ได้แก่ รูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิต กล่าวได้ว่า การนำเสนอของงานของ “ดั่งตฤณ” ในรูปแบบนวนิยาย และบทความคู่มือการใช้ชีวิตได้รับความนิยมจากผู้อ่านเป็นอย่างสูง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารูปแบบวรรณกรรมที่ทำให้ “ดั่งตฤณ” เริ่มเป็นที่รู้จักในหมู่ผู้อ่านคือ รูปแบบนวนิยาย ได้แก่ *ทางนฤพาน กรรมพยากรณ์* แต่รูปแบบวรรณกรรมที่ทำให้งานของ “ดั่งตฤณ” เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมจากผู้อ่านจำนวนมากคือ รูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิต ซึ่งมีทั้งหมด ๔ เล่ม ได้แก่ *เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน เล่ม ๑-๒ มีชีวิตที่คิดไม่ถึง และวิปัสสนานุบาล* ในจำนวนรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตนี้ *เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน เล่ม ๑* มีจำนวนพิมพ์ซ้ำมากที่สุด

จากการศึกษาของงานของ “ดั่งตฤณ” ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบที่นำเสนอเนื้อหาของงานของ “ดั่งตฤณ” เป็นรูปแบบของวรรณกรรมสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นจากความเจริญทางเทคโนโลยีและวัฒนธรรมประชานิยม อาทิ นวนิยาย การ์ตูน บทความคู่มือการใช้ชีวิต บทความถาม-ตอบ แต่เดิมรูปแบบวรรณกรรมเหล่านี้

ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อนำเสนอเนื้อหาทางโลกย์ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบนวนิยายที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตและสังคม รูปแบบการ์ตูนที่นำเสนอเรื่องตลก การเมือง การต่อสู้และวีรบุรุษ รูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นแนวทางการใช้ชีวิตให้ประสบความสำเร็จ (ทางโลก) เช่น ทำอย่างไรจึงจะร่ำรวย หรือทำอย่างไรจึงจะประสบความสำเร็จในอาชีพอย่างที่ไม่ฝืน รูปแบบต่างๆ ที่นำเสนอเนื้อหาทางโลกย์เหล่านี้ถูกนำมาใช้นำเสนอเนื้อหาธรรมะในงานของ “ดั่งตฤณ” อาจกล่าวได้ว่างานวรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดั่งตฤณ” ได้หยิบยืมรูปแบบของวรรณกรรมทางโลกียะมาปรับใช้ เพื่อนำวรรณกรรมพุทธศาสนาเข้าสู่กลุ่มผู้เสพจำนวนมาก จนทำให้งานของ “ดั่งตฤณ” มีลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

๔.๓.๒. ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา

ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยสรุปเนื้อหาธรรมะที่นำเสนอในงานของ “ดั่งตฤณ” ได้ดังนี้

	กรรม	การปฏิบัติวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐาน ๔	ความรัก	ธรรมะเบ็ดเตล็ด
เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน	✓	✓		✓
มีชีวิตที่คิดไม่ถึง	✓			✓
คิดจากความว่าง	✓	✓	✓	✓
เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว	✓		✓	
วิปัสสนานูบาล		✓		
วาทะดั่งตฤณ ฉบับชวนคิด	✓			✓
วาทะดั่งตฤณ ฉบับความรักหลากหลาย	✓		✓	
ทางนฤพาน	✓	✓	✓	✓
กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม	✓		✓	✓
กรรมพยากรณ์ตอนเลือกเกิดใหม่	✓		✓	✓
๗ เดือนบรรลุธรรม	✓	✓	✓	✓
มหาสติปัฏฐานสูตร		✓		
กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ ฉบับการ์ตูน	✓		✓	✓

ตาราง ๔.๒. : สรุปลักษณะด้านเนื้อหาในผลงานของ “ดั่งตฤณ”

ผู้วิจัยพบว่า งานของ “ดั่งตฤณ” นำเสนอเนื้อหาเรื่องกรรมเป็นหลัก และปรากฏจำนวนมากที่สุด กล่าวคือ เนื้อหาธรรมะเรื่อง “กรรม” ได้นำเสนอในงานของ “ดั่งตฤณ” ๑๑ เรื่องจากผลงานทั้งหมด ๑๒ เรื่อง รองลงมาได้แก่นิเวศน์ธรรมะเบ็ดเตล็ด ผู้วิจัยเห็นว่า เนื้อหาเรื่องกรรม หรือบาปบุญคุณโทษเป็นความเชื่อพื้นฐานในทางพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องบุญทำกรรมแต่งได้ฝังอยู่ในความคิดของคนไทยมานาน แม้กระทั่งในวิถีชีวิตสมัยใหม่ก็ตาม หากเกิดสถานการณ์คับขันที่ไม่สามารถอธิบายได้ คนส่วนใหญ่มักจะนำความเชื่อเรื่องกรรมมาเป็นข้ออธิบาย ดังนั้นความเชื่อเรื่องกรรมจึงเป็นเรื่องพื้นฐานในทางพุทธศาสนาที่คนในสังคมส่วนใหญ่ต้องการจะทราบ การนำเสนอเรื่องกรรมจึงเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านได้หลากหลาย นอกจากนี้ การนำเสนอเนื้อหาเรื่อง “กรรม” ในงานของ “ดั่งตฤณ” มีลักษณะเด่นคือ การตีความเรื่องกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในสังคมเมือง และอธิบายเรื่องผลของกรรมอย่างมีเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้การนำเสนอเนื้อหาธรรมะในงานของ “ดั่งตฤณ” ได้อ้างอิงถึงพระไตรปิฎกหรือคำพูดสำคัญของพระที่มีชื่อเสียงทำให้ผู้อ่านเห็นคล้อยตาม ดังต่อไปนี้

๑) เนื้อหาที่นำเสนอมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตสมัยใหม่

ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาประการหนึ่งในผลงานของ “ดั่งตฤณ” คือ การตีความเนื้อหาธรรมะให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่โดยเฉพาะเรื่อง “กรรม” ในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของนักเขียนอื่นๆ เช่น *เกิดแต่กรรม* ของแม่ชีทศพร ส่วนใหญ่จะอธิบายเรื่องกรรมโดยนำเรื่องไสยศาสตร์มาเกี่ยวข้อง หรืออธิบายเรื่องกรรมจากอดีตชาติที่ไม่สามารถอธิบายตามหลักวิทยาศาสตร์หรืออธิบายเป็นรูปธรรม ในขณะที่ “ดั่งตฤณ” อธิบายเรื่อง “กรรม” โดยการยกตัวอย่างจากกิจกรรมประจำวัน ดังที่ปรากฏใน *เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว* ดังนี้

ถาม หากเราสนทนากันผ่านอินเทอร์เน็ต คุณกันผ่านโปรแกรมสื่อสารทั้งหลาย สิ่งที่คุณกันโดยไม่ได้ใช้วาจา นี้ เป็นการทำความแบบไหนครับ เป็นกายกรรม มโนกรรม หรือวจีกรรม?

เป็นวจีกรรมครับ เพราะวจีกรรมหมายถึงอาการที่จิตคิดสื่อสาร ทำเครื่องหมายทางภาษาให้ปรากฏเป็นคำๆ ฉะนั้นการติดต่อผ่านอินเทอร์เน็ตผ่านถ้อยคำใดๆ ถือว่าเป็นกรรมทางวาจาทั้งสิ้น

(เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๖, ๒๕๔๙: ๑๖๖-๑๖๗)

“ดั่งตฤณ” นำหลักธรรมเรื่องกรรมมาตีความให้เข้ากับวิถีชีวิตสังคมเมืองที่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีสมัยใหม่ จากตัวอย่างข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า เนื้อหาที่นำเสนอในงานของ “ดั่งตฤณ” มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตสมัยใหม่ อาทิ *เตรียมเสียบยงไว้เลี้ยงตัว* ได้นำเสนอเนื้อหาเรื่องกรรมมาอธิบายเชื่อมโยงกับการสนทนาผ่านอินเทอร์เน็ต *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* ที่อธิบายเรื่องวิบากกรรมผ่านพฤติกรรม การโจรกรรมข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตของแฮกเกอร์ เนื้อหาเกี่ยวกับกิจกรรมทางอินเทอร์เน็ตเป็นที่ประเด็นที่ผู้อ่านซึ่งเป็นคนในสังคมสมัยใหม่

นอกจากตัวอย่างที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยพบว่าประเด็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมบริโภคนิยมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตสมัยใหม่เป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งในผลงานของ “ดั่งตฤณ” เนื้อหาในวรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดั่งตฤณ” ได้ปรับให้เข้ากับกระแสวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่มุ่งกระตุ้นให้ผู้คนในสังคมเน้นการบริโภคสินค้า ดังจะเห็นได้จากการโฆษณาประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่างๆ ที่พยายามสร้างภาพลักษณ์ให้สินค้า สร้างกระแสค่านิยมให้กับสังคม และกระตุ้นให้คนในสังคมหันมาบริโภคสินค้าเพื่อสร้างตัวตนของผู้บริโภค เนื้อหาที่นำเสนอในงานของ “ดั่งตฤณ” ได้พยายามใช้เรื่อง “กรรม” มาอธิบายตัวตนของมนุษย์แทนการบริโภคสินค้าสมัยใหม่ ดังเช่นการนำเนื้อหาเรื่อง “กรรม” มาอธิบายเรื่อง “ผิวขาว” ดังที่ปรากฏใน *มีชีวิตที่คิดไม่ถึง* ดังนี้

กรรมก็เช่นกัน คุณเปลี่ยนกรรมหน้าตาก็เปลี่ยนตาม โดยเฉพาะในเรื่องของสีจะเห็นผลชัดเจนเร็ว คือต่อให้คุณเป็นคนผิวดำ เมื่อรักษาสีได้สะอาดสักกระยะ กระทั่งรู้สึกตั้งมั่นในสี จะเหมือนมีรัศมีความขาวทอตัวออกมาจากภายใน ผิวคุณจะดูขาวขึ้นจนคนอื่นทัก...

รัศมีความสว่างจากภายในแตกต่างจากการบำรุงผิวให้ “ดูขาว” ที่ภายนอก หากคุณเป็นคนมักโกรธ ซอปปุดหยาบเป็นนิสัย ต่อให้ตั้งเดิมผิวคุณขาว ในที่สุดก็จะหม่นลง แม้บำรุงด้วยการอาบน้ำแร่แช่น้ำนมให้ขาวสะอาดตา มองใกล้ชัดไปนานๆก็จะรู้สึกว่ามีชวนขึ้นใจอยู่ดูวันแต่คุณมีทุนเก่าหนา คือมีคะแนนบวกที่ตกแต่งผิวพรรณให้งามมากมายเหลือเฟือ อย่างนั้นผลของความมักโกรธและซอปปุดหยาบก็อาจไปปรากฏรวบยอดในชาติถัดไป เป็นผิวหนังหยาบๆดำๆ

(มีชีวิตที่คิดไม่ถึง, ๒๕๔๙: ๒๓๕)

ผู้วิจัยเห็นว่า ปัจจุบันมีเครื่องสำอางหลายชนิดที่โฆษณาว่า “ทำให้ผิวขาวจากภายใน” ออกเผยแพร่ตามสื่อต่างๆ และพยายามสร้างค่านิยมความงามให้แก่คนในสังคมเพื่อให้ผู้คนแสวงหาสินค้ามาบริโภค “ดั่งตฤณ” นำค่านิยมความงามนี้มาอธิบายโดยใช้หัวข้อเรื่อง “กรรม” เป็นการเชื่อมโยงหลักธรรมกับกระแสความนิยมในวิถีชีวิตสมัยใหม่

นอกจากนี้ วิธีชีวิตสมัยใหม่ยังผูกติดกับภาพลักษณ์ของแต่ละบุคคล ดังจะเห็นได้จาก สินค้าที่โฆษณาให้ผู้คนสรรหามาบริโภค ล้วนแต่ขายภาพลักษณ์ความงาม ความมั่นใจ และบุคลิกภาพเพื่อแสดงตัวตนของผู้บริโภคให้โดดเด่นมากที่สุด “ดังตฤณ” จึงพยายามนำเรื่องกรรม ศิลซึ่งเป็นหลักธรรมมานำเสนอ ในแง่นี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการนำเสนอเนื้อหาธรรมะให้เข้ากับวิถีชีวิตคนสมัยใหม่

เนื้อหาที่นำเสนอในงานของ “ดังตฤณ” มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตสมัยใหม่ปรากฏในด้านการนำประเด็นที่กำลังกล่าวถึงในสังคมมานำเสนอธรรม เช่น ประเด็นเรื่องรักเพศเดียวกัน เพศที่สาม ดังที่ปรากฏใน *กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม* ดังนี้

“อ้อม... ใครจะว่าอย่างไร มีบทบาทปฏิบัติไว้กว้างหรือแคบแคไหนไม่รู้นะ แต่เท่าที่รู้จักและมองพวกกร่วมเพศด้วยตาเปล่า ใจกว้างานนี้เป็น ‘การรับกรรม’ มากกว่า ‘การก่อกรรม’ เพราะกร่วมเพศยืนพื้นอยู่บนความชอบใจ ไม่ใช่ยืนพื้นอยู่บนเจตนาเลือกเอาลอยๆ ว่าข้าจะเป็นกร่วมเพศ เปรียบเทียบแล้วคงคล้ายกับที่ไม่มีใครชอบกินแอปเปิ้ลแล้วได้รับคำชมว่าประเสริฐ ไม่มีใครรังเกียจจ๋นแล้วโดนหาว่าชั่วช้า...”

(กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม, ๒๕๔๘: ๑๖๕)

“ดังตฤณ” นำประเด็นเรื่องกร่วมเพศมาสร้างเป็นปมขัดแย้งใน *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* เพื่อนำเสนอธรรมะในประเด็นเรื่องการผลิตศิลป์ ๓ วิบากจากการหลอกให้คนหลงรัก และประเด็นเรื่องเจตนาในการก่อกรรม โดยอธิบายว่า การผลิตศิลป์ ๓ และผลจากการหลอกให้ผู้ชายมาหลงรัก โดยที่เห็นเป็นเรื่องสนุก อาจส่งผลให้หลงไปชอบเพศเดียวกันได้ การหยิบยกประเด็นเรื่องรักเพศเดียวกันที่ไม่ว่าจะเป็นหญิงรักหญิงหรือชายรักชาย ซึ่งกำลังเป็นประเด็นเกิดขึ้นจริงในสังคมมาเป็นตัวอย่างอธิบายเรื่องวิบากกรรมถือว่าการนำเสนอธรรมะให้เข้ากับวิถีสังคมสมัยใหม่

นอกจากนี้ การนำเสนอธรรมะให้เข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่ในงานของ “ดังตฤณ” ได้นำแนวคิดทางพุทธศาสนาอธิบายประกอบแนวคิดสมัยใหม่ ดังจะเห็นได้จาก *คิดจากความว่าง เล่ม ๒* นำความคิดสร้างสรรค์และการคิดแบบนอกกรอบมาอธิบายประเด็นทางพุทธศาสนา ดังนี้

ทุกวงการตระหนักกันดีว่าถึงยุคนี้ไอเดียเด็ดๆใหม่ๆ เท่านั้นที่หมุนโลกได้ ไม่ว่าจะทำธุรกิจ สร้างสรรค์งานศิลปะ หรือประดิษฐ์คิดค้นเทคโนโลยีต่างๆ หากย่ำอยู่กับที่จะไม่มีวันได้เป็นตัวของตัวเอง ไม่มีทางเข็ดหน้าชูตาแข่งขันกับใครไหว ปัจจุบันโรงเรียนและตำราสอนวิธี

คิดให้แหวกแนว คิดให้สร้างสรรค์แปลกใหม่พิสดารจึงผุดขึ้นเป็นดอกเห็ดทั่วโลก ต่างฝ่ายต่าง กังวลกลเม็ดเด็ดพรายต่างๆมาทรนกันอย่างขะมักเขม้น ส่วนที่ว่าจะทรนสำเร็จ ได้ครีเอทีฟเกิด ใหม่หรือไม่ ก็คงขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆอย่าง...

...เมื่อกล่าวถึงความคิดสร้างสรรค์ เราจะต้องพาดพิงถึง 'ความคิดนอกกรอบ' ซึ่งก็คง ประเมินว่าทำตัวให้หลุดจากการยึดติดข้อจำกัดเดิมๆ เพื่อมุมมองใหม่ๆจะได้เกิดขึ้นได้...

ผมจะกล่าวถึงความคิดนอกกรอบแบบพุทธสัก ๒ ข้อ ได้แก่

๑) **คิดนอกกรอบด้วยการช่วยเหลือคนด้วยความมีใจอนุเคราะห์** การมีใจช่วยเหลือผู้อื่นจัดเป็นความคิดนอกกรอบอย่างยิ่ง เพราะทุกคนติดยึดกับความคิดที่ว่าเงินและ เวลาสมควรทุ่มเทให้กับตนเอง การจะช่วยเหลือใครสักคนมักหมายถึงความหวังว่าจะได้รับ ผลตอบแทนในทางใดทางหนึ่ง มิได้มีความบริสุทธิ์หวังประโยชน์แก่ผู้อื่นอย่างแท้จริง...

ดูเหมือนไม่ค่อยน่าจะเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์สักเท่าไรใช่ไหมครับ? ความจริง คือเกี่ยวข้องอย่างยิ่ง จิตที่คับแคบแบบคนเห็นแก่ตัวนั้นยากจะเห็นทางเลือกที่หลากหลาย เมื่อ มองไม่เห็นความหลากหลายย่อมไม่อาจผจญเข้าเป็นไอเดียใหม่ ซึ่งก็ตรงข้ามกับจิตที่เปิด กว้างแบบคนใจดีมีเมตตา สามารถมองเห็นความหลากหลายได้ง่าย และสบายๆพอจะเปิด มุมมองใหม่ ยอมรับการผสมผสานที่แหวกแนว...

๒) **คิดนอกกรอบด้วยการหันเข้ามารู้วาระจิตตนเอง** ขณะที่ทุกคนมัวเพ่งเล็งขบ คิดแก้ปัญหาภายนอก จิตจะค่อยๆจมดิ่งเข้ามากระจุกแน่นเหมือนปมเชือก ยิ่งแน่นเท่าไร ความคิดยิ่งไม่แล่นเท่านั้น พุดให้ง่ายคือ การเอาแต่คิดหาไอเดียนั้นแหละ คืออุปสรรคของการ เกิดไอเดีย ไม่ว่าจะป็นไอเดียสินค้าแปลกใหม่หรือไอเดียแก้ปัญหา จะมายากถ้าหากจิตใจ คุณทำตัวเป็นอุปสรรคขวากหนามเสียเอง...

การคิดนอกกรอบ ๒ ข้อข้างต้นนี้ ก็คือการให้ทานและการเจริญสติ อันจัดเป็นบุญ เป็นกุศลทั้งคู่ ยิ่งบุญกุศลเจริญมาก ก็จะเหมือนคุณมีท่อส่งกำลังความคิดที่กว้างขึ้น และ ปราศจากจุดอุดตัน ไม่ว่าจะป็นสาขาอาชีพใด ความคิดสร้างสรรค์ย่อมไหลมาเทมาไม่จำกัด

(คิดจากความว่าง เล่ม ๒, ๒๕๔๙: ๕๑-๕๖)

ลักษณะเด่นของเนื้อหาธรรมะในผลงานของ “ดั่งตฤณ” ที่มีการปรับให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต สมัยใหม่ โดยการนำวิถีชีวิตปัจจุบันมานำเสนอ และใช้หลักธรรมะมาอธิบายประกอบ และการนำ แนวคิดทางพุทธศาสนาอธิบายเชื่อมโยงกับแนวคิดสมัยใหม่ เป็นการผสมผสานระหว่างวิถีชีวิต ปัจจุบันซึ่งถือว่าเป็นเรื่องทางโลก และเนื้อหาธรรมะซึ่งเป็นเรื่องทางธรรมเข้าด้วยกัน ในอดีตที่ผ่านมา การนำเสนอเนื้อหาหรือประเด็นธรรมะในพุทธศาสนาได้มีการปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตของคนในแต่ละยุค สมัย อาทิ งานของท่านพุทธทาสภิกขุที่นำปรัชญาธรรมะมาอธิบายและเรียบเรียงให้เป็นลำดับขั้นตอน

งานของท่านพุทธทาสที่กล่าวถึงหลักธรรมกับการดำเนินชีวิต เช่น *อานาปานสติสำหรับคนทั่วไป การบวชอยู่ที่บ้าน* เป็นต้น การปรับเนื้อหาในผลงานของ “ดั่งตฤณ” เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับวิถีในการเผยแพร่ธรรมะในพุทธศาสนา นอกจากนี้การปรับเนื้อหาธรรมให้เข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับโลกทุนนิยม มีภาพลักษณ์ตรงกันข้ามกับโลกศาสนา การผสมผสานระหว่างเนื้อหาธรรมะกับวิถีสมัยใหม่ ทำให้อรรถนุกรมพุทธศาสนามีเนื้อหาร่วมสมัย น่าสนใจ และเข้าถึงกลุ่มมหาชนได้มากขึ้น

วิถีชีวิตสมัยใหม่ที่ปรากฏในงานของ “ดั่งตฤณ” เป็นวิถีชีวิตของคนในสังคมเมือง (urban culture) อาทิ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีสมัยใหม่ กิจกรรมการออกกำลังกายในสถานออกกำลังกายหรือฟิตเนส การส่งข้อความทางโทรศัพท์มือถือ รวมถึงค่านิยมต่างๆ ในสังคมเมือง เช่น ค่านิยมเรื่องความงามของผู้หญิงที่นิยมผู้หญิงผิวขาว เป็นต้น เมื่อ “ดั่งตฤณ” นำเนื้อหาธรรมะมาตีความใหม่และนำเสนอให้เข้ากับสังคมเมือง ทำให้ผู้อ่านที่ส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตในแบบสังคมเมืองสามารถเข้าใจเนื้อหาธรรมะ นำเนื้อหาธรรมะมาปรับใช้ให้เข้ากับชีวิตประจำวัน และมองว่าเนื้อหาธรรมะที่ปรากฏในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววิวัฒนาการพระชาตินิยมของ “ดั่งตฤณ” นั้นไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไป

๒) เนื้อหาที่นำเสนอมีการอ้างอิงหลักธรรมจากพระไตรปิฎกอย่างชัดเจน เนื้อหาธรรมะที่นำเสนอในงานของ “ดั่งตฤณ” นั้น มีการอ้างอิงหลักธรรมในพระไตรปิฎก หรือในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาประกอบอย่างชัดเจน ดังตัวอย่างใน *๗ เดือนบรรลุธรรม* ต่อไปนี้

เดือนที่ ๑

อย่างที่ได้ตัดสินใจแต่ต้นแล้วว่าฉันจะเชื่อพระพุทธเจ้าทุกคำ เพราะฉะนั้นแม้แต่ที่พระองค์ตรัสไว้ในสุปัพพัตถสูตรว่า **สัตว์ทั้งหลายประพฤติชอบเวลาใด เวลานั้นชื่อว่า เป็นฤกษ์ดี** ฉันก็น้อมมาใส่ใจและถือเป็นฤกษ์ดีประจำตัว อย่างเช่นเมื่อแน่ใจว่ามีความเห็นที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเจริญสติปัฏฐาน ๔ แล้ว ก็เอาเวลาในวินาทีนั้นเองเป็นจุดเริ่มต้น ไม่ต้องรอวันพฤหัสบดี **ไม่ต้องรอพระอาทิตย์ พระจันทร์หรือดาวฤกษ์ดาวเคราะห์ใด ๆ สองประกาย ณ ตำแหน่งมหามงคลเสียก่อน**

(๗ เดือนบรรลุธรรม, ๒๕๔๙ : ๘๐)

ใน *๗ เดือนบรรลุธรรม* นำพระสูตรในพระไตรปิฎกมาเปิดประเด็นก่อนนำเข้าสู่เนื้อหาการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน ๔ พระสูตรที่ยกมาคือ สุปัพพัตถสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรหนึ่งในพระ

สุดต้นตอปฏิภนเล่ม ๑๒ อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ตติยปัณณาสก์ มังคลวรรค กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับ ฤกษ์ยาม ในพระสูตรนี้พระพุทธเจ้าไม่ได้ปฏิเสธความเชื่อดังกล่าว แต่ได้กล่าวเพิ่มเติมว่าฤกษ์ยามที่ดี ที่สุดนั้นคือวันเวลาขณะที่บุคคลมีความตั้งใจดี กระทำสิ่งดีทั้งกาย วาจา และใจ การอ้างพระสูตรนี้ในตอนต้นก่อนที่ตัวละครเริ่มปฏิบัติธรรมเพื่อต้องการบอกแก่ผู้อ่านว่า การปฏิบัติธรรมนั้นไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงฤกษ์ยามใดๆ หากผู้ปฏิบัติตั้งใจจริงแล้ว การปฏิบัติธรรมย่อมกระทำได้ทุกเวลาและสถานที่

การอ้างอิงหลักธรรมจากพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์สำคัญทางพุทธศาสนาทำให้ผลงานของ “ดั่งตฤณ” ทำหน้าที่ผสมผสานและถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมทางพุทธศาสนาไปสู่ผู้เสพซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ในสังคม กล่าวได้ว่า ผลงานของ “ดั่งตฤณ” ช่วยรักษาองค์ความรู้ที่เป็นรากเดิมทางพุทธศาสนาและพยายามเผยแผ่ไปสู่สังคมสมัยใหม่ ลักษณะดังกล่าวพบได้น้อยในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่ผู้เขียนเป็นฆราวาส ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะเด่นในผลงานของ “ดั่งตฤณ”

๔.๓.๓. ลักษณะผสมผสานทางวัฒนธรรม (Cultural Hybridity)

ลักษณะเด่นประการหนึ่งที่พบในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ” คือลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรม ทั้งรูปแบบวรรณกรรมที่ผสมผสาน และการใช้รูปแบบที่หลากหลายในการนำเสนอของ “ดั่งตฤณ” ดังต่อไปนี้

- รูปแบบผสมผสานที่ปรากฏในงานของ “ดั่งตฤณ” เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประชานิยม

วัฒนธรรมประชานิยม มีลักษณะเป็นวัฒนธรรมผสมผสาน (hybrid culture) กล่าวคือ วัฒนธรรมประชานิยมเกิดขึ้นจากหลายแหล่งที่มา และเกิดจากการผลิตซ้ำ ดัดแปลงจากองค์ประกอบต่างๆ เพื่อทำให้เกิดกระแสในสังคม (พัฒนา กิติยาษา, ๒๕๔๖: ๕๕) งานของ “ดั่งตฤณ” ก็ปรากฏลักษณะเช่นนี้ การผสมผสานอย่างหนึ่งที่พบคือ การผสมผสานรูปแบบในการนำเสนอผลงาน ดังจะพบใน *คิดจากควมว่าง เล่ม ๑-๔* เป็นการผสมผสานรูปแบบการประพันธ์ที่ต่างกัน เช่น ใช้รูปแบบของเรื่องสั้น บทความสารคดี และบทความคอลัมน์ถาม-ตอบ มานำเสนอเนื้อหาธรรมะ ใน *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ ฉบับการ์ตูน* เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนจากการนำวรรณกรรมในรูปแบบนวนิยาย มาผลิตซ้ำในรูปแบบการ์ตูน ซึ่งแต่เดิมภาพลักษณ์ของการ์ตูนคือสื่อที่ไร้สาระ และจัดการ์ตูนเป็นวรรณกรรมประชานิยม การ์ตูนเป็นสื่อในวัฒนธรรมประชานิยมในแง่ความเยาวภาพหรือเป็นวัฒนธรรมของวัยรุ่น (Youth Culture) เพราะเป็นรูปแบบที่เข้าถึงเด็ก วัยรุ่น คนหนุ่มสาว และวัยทำงานได้ง่าย เมื่อนำรูปแบบการ์ตูนมาถ่ายทอดวรรณกรรมพุทธศาสนาที่เป็นวรรณกรรมชั้นสูง จึงเป็นการ

ผลิตซ้ำให้งานของ “ดั่งตฤณ” อ่านง่ายเหมาะสมกับผู้นิยมอ่านการ์ตูน นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า รูปแบบการ์ตูนที่นำเสนอธรรมะในงานของ “ดั่งตฤณ” นั้นคล้ายคลึงกับภาพวาดการ์ตูนลายเส้นของญี่ปุ่น จึงอาจกล่าวได้ว่าได้รับอิทธิพลจากการ์ตูนภาพลายเส้นของญี่ปุ่น ผู้วิจัยเห็นว่า ตัวรูปแบบการ์ตูนใน *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* ก็เป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมการ์ตูนญี่ปุ่นและวัฒนธรรมการ์ตูนไทยด้วยเช่นกัน

- การใช้รูปแบบที่หลากหลายในการนำเสนองานวรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดั่งตฤณ”

การใช้รูปแบบที่หลากหลายนำเสนองานวรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดั่งตฤณ” ได้ปรากฏดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ถือได้ว่า งานของ “ดั่งตฤณ” ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมประชานิยม ในด้านการผลิตที่หลากหลายและผลิตเป็นจำนวนมากเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมาก การใช้รูปแบบที่หลากหลายนำเสนองานของ “ดั่งตฤณ” ก็มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างงานวรรณกรรมพุทธศาสนาให้เข้าถึงกลุ่มผู้อ่านได้หลากหลาย อาทิ การนำเสนอในรูปแบบสารคดีเพื่อให้ความรู้ด้านการปฏิบัติวิปัสสนาใน *มหาสติปัฏฐานสูตร* การนำเสนอในรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตเรื่อง *วิปัสสนานูบาล* และการนำเสนอในรูปแบบนวนิยายเรื่อง *๗ เดือนบรรลุมรรณ* ก็เพื่อตอบสนองกลุ่มคนที่ปฏิบัติวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐาน ๔ การนำเสนอเรื่องกรรมในรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิต อาทิ *เสียตาย... คนตายไม่ได้อ่าน เล่ม ๑ มีชีวิตที่คิดไม่ถึง* ทั้งการนำเสนอในรูปแบบนวนิยายเช่น *กรรมพยากรณ์ ทางนฤพาน* และรูปแบบบทความในคอลัมน์ถาม-ตอบใน *เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว* นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความสงสัยเรื่อง “กรรม” ของคนทั่วไป

อนึ่ง รูปแบบการประพันธ์แต่ละรูปแบบอาจมีกลุ่มผู้อ่านเป้าหมายต่างกัน การนำเสนองานของ “ดั่งตฤณ” ในรูปแบบนวนิยายทำให้กลุ่มผู้อ่านวรรณกรรมพุทธศาสนาขยายจากกลุ่มผู้อ่านวรรณกรรมพุทธศาสนาโดยเฉพาะไปยังกลุ่มผู้อ่านนวนิยาย นอกจากนี้ นวนิยายพุทธศาสนาของ “ดั่งตฤณ” นั้นผูกเรื่องให้มีเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ซึ่งทำให้เรื่องสนุกสนานน่าติดตาม เนื่องจากนวนิยายที่มีโครงเรื่องเกี่ยวกับความรักเป็นที่นิยมในกลุ่มผู้อ่านมาแต่เดิม การนำเสนองานวรรณกรรมพุทธศาสนาที่นำเสนอทั้งเรื่องความรักกับเนื้อหาธรรม และผูกเรื่องขึ้นเป็นนวนิยายจึงทำให้ผู้อ่านเพลิดเพลินไปกับโครงเรื่องและตัวละคร การนำเสนอธรรมะในรูปแบบนวนิยายทำให้ดึงดูดความสนใจจากผู้อ่านนวนิยายได้มาก ผู้วิจัยเห็นว่า งานของ “ดั่งตฤณ” เป็นการผสมผสานระหว่างรูปแบบนวนิยายกับเนื้อหาธรรมะ การนำเสนอธรรมะในรูปแบบนวนิยายทำให้ขยายกลุ่มผู้อ่านให้กว้างขึ้น และทำให้งานของ “ดั่งตฤณ” เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมจากผู้อ่านวรรณกรรมประเภทอื่นด้วยเช่นกัน

งานของ “ดั่งตถุณ” ที่นำเสนอในรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิต (How to) เป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมจากผู้่านมากที่สุด เนื่องจากรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตเน้นความเข้าใจ อธิบายเป็นลำดับขั้นตอน และมุ่งให้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ รูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตจึงเหมาะสมกับการนำเสนอเนื้อหาธรรมที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนาเพื่อให้ผู้อ่านสามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้ และเหมาะสมกับการนำเสนอเนื้อหาธรรมในเรื่องเกี่ยวกับ “กรรม” เพราะได้นำเสนอเนื้อหาเรื่องกรรมและวิบากกรรมอย่างเป็นเหตุเป็นผล

ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมในรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมประชานิยม กล่าวคือ บทความคู่มือการใช้ชีวิตถือกำเนิดจากความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี วิทยาการและปรัชญาต่างๆ จากโลกตะวันตก เมื่อสังคมไทยรับความเจริญด้านวิทยาการมาจากประเทศตะวันตกจึงได้รับวรรณกรรมรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตด้วยเช่นกัน ในระยะแรกวรรณกรรมรูปแบบบทความคู่มือการใช้ชีวิตจึงนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับบริหารธุรกิจ การจัดการ เศรษฐกิจ ต่อมาจึงเป็นหนังสือคู่มือ (How to) ในด้านจิตวิทยาและความรัก เนื้อหาหลากหลายที่นำเสนอในหนังสือคู่มือการใช้ชีวิต ทำให้มีกลุ่มผู้อ่านวรรณกรรมรูปแบบคู่มือการใช้ชีวิตเป็นจำนวนมาก (สมพงษ์ สุวรรณจิตกุล, ๒๕๔๘) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า ในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตถุณ” ที่นำเสนอในรูปแบบของบทความคู่มือการใช้ชีวิต บทความในคอลัมน์ถาม-ตอบ เป็นรูปแบบผสมผสานระหว่างรูปแบบเดิมในวัฒนธรรมพุทธศาสนากับวิถีชีวิตสมัยใหม่ กล่าวคือ แต่เดิมการอธิบายเนื้อหาธรรมะและการปฏิบัติธรรมในพระไตรปิฎกนั้นเป็นลำดับขั้นตอนเพื่อให้นำไปปฏิบัติได้จริง แต่ในงานของ “ดั่งตถุณ” ได้นำหลักธรรมในพระไตรปิฎกนั้นมานำเสนอผสมผสานกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ และรูปแบบของบทความคู่มือการใช้ชีวิตสมัยใหม่เช่น การใช้สถิติและตัวเลขมาอธิบาย การใช้รูปแบบเกมมาอธิบายเรื่องวิบากกรรม เพื่อให้เนื้อหาธรรมะเข้าถึงกลุ่มผู้เสพได้เป็นจำนวนมาก

งานของ “ดั่งตถุณ” ที่นำเสนอในรูปแบบบทความคอลัมน์ถาม-ตอบก็เป็นการผสมผสานระหว่างรากเดิมของวัฒนธรรมการถาม-ตอบในทางพุทธศาสนาที่เรียกว่า ปุจฉา-วิสัชนา กับเนื้อหาวิถีชีวิตสมัยใหม่ด้วยเช่นกัน ดังนั้น งานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตถุณ” จึงเป็นการผสมผสานระหว่างรากเหง้าของวัฒนธรรมพุทธศาสนากับเนื้อหาวิถีชีวิตสมัยใหม่ งานของ “ดั่งตถุณ” จึงสืบทอดขนบเดิมของวรรณกรรมพุทธศาสนา กล่าวคือ วรรณกรรมพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายเพื่อสั่งสอนธรรมะแก่พุทธศาสนิกชน และแนะนำข้อปฏิบัติเพื่อให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ดังที่ปรากฏเรื่องวิธีการปฏิบัติวิปัสสนาในรูปแบบต่างๆ “ดั่งตถุณ” ได้สืบทอดแนวคิดเช่นนี้ไว้ในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ “ดั่งตถุณ” ได้พยายาม

เชื่อมโยงแนวคิดดังกล่าวกับคนในสังคมเมืองโดยการนำเสนอแนวคิดเรื่องฆราวาสทั่วไปก็สามารถบรรลุธรรมได้ไม่จำกัดแค่บุคคลที่ออกบวชในเพศบรรพชิตเท่านั้น ในงานของ “ดั่งตฤณ” ได้เสนอวิถีปฏิบัติเพื่อมุ่งสู่การพ้นทุกข์คือการปฏิบัติวิปัสสนาเพื่อฝึกตน โดยนำหลักการปฏิบัติธรรมมาอธิบายให้เข้ากับวิถีชีวิตประจำวันของผู้อ่าน

กล่าวโดยสรุป ลักษณะผสมผสานที่พบในงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมของ “ดั่งตฤณ” เป็นการสืบทอดขนบทางวรรณกรรมพุทธศาสนาเดิม ผสมผสานกับรูปแบบวิถีชีวิตสมัยใหม่ ผู้เสพงานวรรณกรรมของ “ดั่งตฤณ” ก็มีประสบการณ์การดำเนินชีวิตในสังคมเมืองเช่นที่ปรากฏในงานวรรณกรรมของ “ดั่งตฤณ” ด้วยเหตุนี้จึงทำให้งานของ “ดั่งตฤณ” สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านในสังคมเมืองได้เป็นจำนวนมาก ในแง่นี้ “ดั่งตฤณ” จึงมีบทบาทเผยแผ่พุทธศาสนาให้เข้ากับคนในสังคมเมือง

๔.๓.๔. การนำเสนองานวรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดั่งตฤณ” ผ่านสื่อที่หลากหลาย

การนำเสนองานวรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดั่งตฤณ” ผ่านสื่อที่หลากหลายเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้งานของ “ดั่งตฤณ” มีลักษณะเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม สื่อที่นำเสนอของ “ดั่งตฤณ” ได้แก่ อินเทอร์เน็ต นิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์^{๓๙} เนื่องจากสื่อที่หลากหลายมีส่วนทำให้งานของ “ดั่งตฤณ” แพร่กระจายไปยังผู้อ่านได้ทุกระดับ กล่าวคือ สื่อสิ่งพิมพ์เช่นการ์ตูนทำให้เข้าถึงกลุ่มผู้อ่านที่เป็นเด็กและเยาวชน สื่ออินเทอร์เน็ต ทำให้เข้าถึงกลุ่มผู้อ่านที่เป็นมหาชนได้มาก เนื่องจากอินเทอร์เน็ตสามารถทำให้ผู้อ่านเสพได้ทั้งทางสายตา และทางหูโดยการฟังเสียง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้งานของ “ดั่งตฤณ” เป็นที่รู้จักของคนจำนวนมาก

สื่อมวลชนที่หลากหลายเป็นพื้นที่เผยแพร่ของ “ดั่งตฤณ” โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นพื้นที่เผยแพร่ของ “ดั่งตฤณ” ดังที่กล่าวมาแล้ว นับตั้งแต่เรื่อง *ทางนฤพาน* เป็นต้นมา ผลงานของ “ดั่งตฤณ” ทุกเรื่องจะนำไฟล์อ่านและไฟล์เสียงมาโพสต์ไว้ในเว็บไซต์ดั่งตฤณดอตคอม (www.dungtrin.com) ส่วนนิตยสารเป็นพื้นที่เผยแพร่ของ “ดั่งตฤณ” ดังเช่น นิตยสาร *บางกอกรายสัปดาห์* และนิตยสาร *เนชั่นสุดสัปดาห์* ที่เปิดคอลัมน์ให้ “ดั่งตฤณ” เขียนก่อนจะนำมารวมเล่ม

^{๓๙} ในส่วนวิทยุและโทรทัศน์นั้นเป็นการสัมภาษณ์ “ดั่งตฤณ” และเป็นการจัดทำรายการโทรทัศน์ ดังนั้นจึงอาจไม่ได้เกี่ยวข้องกับตัววรรณกรรมโดยตรง แต่มีผลในแง่การโฆษณาประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งทำให้งานของ “ดั่งตฤณ” เป็นที่รู้จักแพร่หลาย

ได้แก่ คอลัมน์ *เตรียมเสปียงไว้เลี้ยงตัว คิดจากความว่าง* และนวนิยายเรื่อง *กรรมพยากรณ์* เป็นต้น^{๕๐} นอกจากนี้ งานของ “ดั่งตฤณ” ยังนำเสนอในสื่อที่หลากหลาย เห็นได้ชัดจากการนำเสนอธรรมะผ่าน นิตยสารออนไลน์ *ธรรมะใกล้ตัว* เป็นต้น

สื่อที่หลากหลายมีความสัมพันธ์กับ “ดั่งตฤณ” โดยตรง กล่าวคือ สื่อที่หลากหลายได้ สัมภาษณ์ “ดั่งตฤณ” และนำเสนอเรื่องราวในแง่ชีวประวัติ ในแง่นี้ กล่าวได้ว่าเป็นการโฆษณา ประชาสัมพันธ์งานของ “ดั่งตฤณ” มากกว่าจะนำเสนอตัวเนื้อหาและรูปแบบในงานของ “ดั่งตฤณ” อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ในสื่อต่างๆ เป็นปัจจัยที่ทำให้งานของ “ดั่งตฤณ” เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ตัวอย่างสื่อที่สัมภาษณ์ได้แก่ นิตยสาร *ชีเคริต* ฉบับที่ ๖ วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๑ สัมภาษณ์ “ดั่ง ตฤณ” ลงคอลัมน์ *Live&Learn นิตยสารขวัญเรือน* ฉบับที่ ๘๘๒ สิงหาคม ปีถัดหลัง ๒๐๐๘ ได้ สัมภาษณ์ “ดั่งตฤณ” ลงคอลัมน์ *เปิดใจสนทนา แกร็บเชิญ* ฯลฯ นอกจากนี้ยังพบว่า “ดั่งตฤณ” ได้ให้ สัมภาษณ์กับสื่อวิทยุคือ ให้สัมภาษณ์ในสื่อวิทยุคลื่น FM ๑๐๖.๕ รายการ *กรีนเวฟ* ช่วง “คืนพิเศษ คน พิเศษ” ครั้งที่ ๗๙ วันเสาร์ที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

กล่าวโดยสรุป ลักษณะเด่นที่พบในงานของ “ดั่งตฤณ” ได้แก่ ลักษณะเด่นด้านรูปแบบ ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา ด้านเนื้อหา มีการนำเสนอเนื้อหาธรรมะสอดคล้องกับเนื้อหาที่เป็นวิถีชีวิต สมัยใหม่ และมีการอ้างอิงจากพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์สำคัญในพุทธศาสนา นอกจากนี้ งานของ “ดั่ง ตฤณ” มีลักษณะผสมผสานทางวัฒนธรรม และนำเสนอผ่านสื่อหลากหลาย ลักษณะดังกล่าวทำให้ งานของ “ดั่งตฤณ” เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย มีความน่าสนใจ และได้รับความนิยมจากผู้อ่านจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า งานของ “ดั่งตฤณ” มีลักษณะเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรม ประชาชนนิยม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๕๐} ผู้วิจัยพบว่า “ดั่งตฤณ” ยังได้เขียนบทความลงคอลัมน์ *เสียดายคนตายไม่รู้* ลงนิตยสาร *ฮอล แมกกาซีน (All Magazine)* แต่เนื่องจากคอลัมน์นี้เพิ่งเปิดตัวเมื่อปี ๒๕๕๑ ผู้วิจัยจึงไม่ขอนำมารวมกับขอบเขตข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปและอภิปรายผล

วิทยานิพนธ์เรื่อง งานของ “ดั่งตถุณ” ในฐานะวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมนี้มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ ได้แก่ ประการแรก ศึกษาลักษณะของวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมโดยใช้กรณีศึกษาผลงานของ “ดั่งตถุณ” ประการที่สอง คือศึกษารูปแบบ เนื้อหา และกลวิธีนำเสนอในวรรณกรรมของ “ดั่งตถุณ” ที่ทำให้เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม โดยมีสมมติฐานการวิจัยว่า วรรณกรรมของ “ดั่งตถุณ” เสนอเนื้อหาพุทธศาสนาให้สัมพันธ์กับวิถีชีวิตสมัยใหม่ ผ่านรูปแบบสารคดี บันทึกคดี หนังสือคู่มือการใช้ชีวิต หรือรูปแบบผสมผสาน โดยนำเสนอผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อสมัยใหม่ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้อ่านจำนวนมาก เหตุนี้จึงจัดว่าเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

ผู้วิจัยศึกษางานวรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดั่งตถุณ” ทั้งหมด ๑๒ เรื่อง ได้แก่ *กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ ทางนฤพาน เสียตาย... คนตายไม่ได้อ่าน เล่ม ๑-๒ มีชีวิตที่คิดไม่ถึง คิดจากความว่าง ๑-๔ เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๑-๑๒ วิบัติสนานูบาล ๗ เดือนบรรลุนิพพาน มหาสติปัญญาฐานสูตร วาฑะดั่งตถุณ ฉบับชวนคิด วาฑะดั่งตถุณ ฉบับความรักหลากหลาย และการ์ตูนกรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* โดยใช้แนวคิดวัฒนธรรมประชานิยมเป็นกรอบในการศึกษา

วัฒนธรรมประชานิยม (popular culture) เป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายใต้เศรษฐกิจแบบทุนนิยม เป็นวัฒนธรรมอะไรก็ตามที่ผลิตขึ้นเป็นจำนวนมาก และเป็นที่ยอมรับของมหาชน โดยในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้นิยามความหมายของวัฒนธรรมประชานิยมที่ จอห์น สโตอริย์ (John Storey: ๑๙๙๓) ได้นำเสนอมาเป็นกรอบแนวคิด กล่าวคือ “วัฒนธรรมประชานิยมคือวัฒนธรรมสามัญซึ่งเป็นที่โปรดปรานอย่างกว้างขวางหรือเป็นสิ่งที่คนจำนวนมากชื่นชอบ” มีแหล่งกำเนิดจากประชาชน เป็นวัฒนธรรมของประชาชนชนานแท้ มีการผลิตเป็นจำนวนมาก ซึ่งการผลิตนั้นอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มีการเผยแพร่และโฆษณาในตลาด

ในบทที่ ๒ ผู้วิจัยกล่าวถึงวัฒนธรรมประชานิยมในสังคมไทย และอิทธิพลของวัฒนธรรมประชานิยมต่อการสร้างวรรณกรรม ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมประชานิยมเกิดขึ้นในสังคมไทยพร้อม

กับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีจากตะวันตกที่เข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมไทย โดยเฉพาะความก้าวหน้าด้านการศึกษาและการพิมพ์ ซึ่งมีผลต่อวงการวรรณกรรมไทยอย่างมาก ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีการพิมพ์และการจัดตั้งโรงพิมพ์ ทำให้เกิดการผลิตงานวรรณกรรมได้เป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยพบว่า วัฒนธรรมประชานิยมเริ่มมีผลต่อสังคมไทยอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ รัฐบาลสนับสนุนให้มีการลงทุนจากนักลงทุนต่างประเทศ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทำให้มีการแข่งขันในระบบกลไกตลาด ซึ่งส่งผลต่อการสร้างวรรณกรรมไทย กล่าวคือ วรรณกรรมถูกผลิตขึ้นในระบบการตลาด มีระบบธุรกิจสำนักพิมพ์และนักเขียนเป็นผู้สร้างงานวรรณกรรม ดังนั้นวรรณกรรมจึงเป็นสินค้าชนิดหนึ่งที่มีระบบการตลาดเข้ามาเป็นเหตุผลในการสร้างวรรณกรรม ประกอบกับการนำสื่อสมัยใหม่ที่เข้าถึงมหาชน มาใช้เป็นช่องทางการเผยแพร่วรรณกรรม จึงทำให้วรรณกรรมเข้าถึงกลุ่มผู้เสพจำนวนมากและกลายเป็นวรรณกรรมประชานิยมไปในที่สุด

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า วัฒนธรรมประชานิยมมีอิทธิพลต่อการสร้างวรรณกรรม กล่าวคือ สื่อสมัยใหม่ได้แก่ สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งกำเนิดงานวรรณกรรม เป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดโอกาสให้ใครก็ได้สามารถเขียนงานวรรณกรรม ซึ่งหากงานวรรณกรรมนั้นน่าสนใจและได้รับความนิยมจากผู้อ่านในระดับหนึ่ง สำนักพิมพ์จะติดต่อขอลิขสิทธิ์ไปพิมพ์เผยแพร่ ในแง่นี้ อินเทอร์เน็ตได้กลายเป็นพื้นที่เผยแพร่งานของนักเขียน และเป็นพื้นที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเขียนกับผู้อ่าน ผู้อ่านสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานเขียน ทำให้นักเขียนได้ทราบกระแสนิยมวรรณกรรมจากผู้อ่าน ความสำเร็จของผู้เสพมีผลต่องานวรรณกรรม กล่าวคือ ผู้สร้างและผู้เสพมีอิทธิพลต่อการสร้างงานวรรณกรรมร่วมกัน

ในบทที่ ๓ ผู้วิจัยศึกษาวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยมในสังคมไทยโดยรวมอย่างสังเขป เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นของวรรณกรรมกลุ่มนี้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นประกอบการวิเคราะห์ผลงานของ “ดังตฤณ” ในบทที่ ๔ ผลการศึกษาพบว่า งานวรรณกรรมพุทธศาสนาได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเนื้อหาเพื่อให้เข้าถึงมหาชนในสังคม รวมทั้งงานวรรณกรรมพุทธศาสนาร่วมสมัยถูกผลิตในระบบธุรกิจสำนักพิมพ์เป็นส่วนใหญ่ มีการเผยแพร่ตามสื่อมวลชน และสื่อสมัยใหม่ ทำให้ทั้งผู้เขียนวรรณกรรมและวรรณกรรมเป็นที่รู้จักอย่างมาก นอกจากนี้ประกอบกับปัจจัยจากภายในวงการพุทธศาสนาที่มีการตีความหนังสือสำคัญผิด ความเชื่อในเรื่องจตุคามรามเทพและเครื่องรางของขลัง ที่ส่งผลให้บุคคลในวงการศาสนาออกมาเตือนสติคนในสังคมผ่านสื่อต่างๆ และปัจจัยจากภายนอกวงการพุทธศาสนา คือ ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ ที่ทำให้คนในสังคมหันเข้าหาการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ และการเกิดกระแสวัฒนธรรมประชานิยมในสังคมไทย ในแง่นี้จึงทำให้เกิดการผลิตงานวรรณกรรมพุทธศาสนาออกสู่ตลาดหนังสือเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้

การเกิดกระแสวัฒนธรรมประชานิยมในสังคมไทยส่งผลให้เกิดการปรับรูปแบบและเนื้อหาในวรรณกรรมพุทธศาสนาเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้เสพได้มากขึ้น กลุ่มผู้เสพสามารถเข้าใจเนื้อหาหลักธรรมและประยุกต์ใช้หลักธรรมให้เข้ากับวิถีชีวิตหรือเหตุการณ์ในปัจจุบันได้ การปรับรูปแบบนำเสนอในวรรณกรรมพุทธศาสนา เห็นได้ชัดจากการนำพุทธประวัติ และหลักธรรมในพระไตรปิฎกมาเผยแพร่ในรูปแบบการ์ตูน นวนิยาย เรื่องสั้น นิทาน และละครโทรทัศน์ เป็นต้น

ผลการศึกษางานวรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดั่งตฤณ” พบว่า การศึกษางานวรรณกรรมพุทธแรกเริ่มนั้นงานของ “ดั่งตฤณ” ได้แก่นวนิยายเรื่อง *ทางนฤพาน* ได้เผยแพร่บนพื้นที่อินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นสื่อสมัยใหม่และเข้าถึงมหาชน ต่อมาเมื่อมีผู้อ่านนวนิยายเรื่องนี้ในเวปไซด์ล้านธรรมเป็นจำนวนมาก สำนักพิมพ์จึงติดต่อขอจัดพิมพ์เผยแพร่ ต่อมางานของ “ดั่งตฤณ” เล่มอื่นๆ บางเรื่องก็ได้พิมพ์เผยแพร่ในอินเทอร์เน็ตก่อน บางเรื่องได้ตีพิมพ์เผยแพร่เป็นตอนๆ ในนิตยสารก่อนจะพิมพ์รวมเล่ม ในแง่นี้สื่อมวลชนได้มีอิทธิพลต่อการสร้างงานวรรณกรรมของ “ดั่งตฤณ” โดยเป็นพื้นที่เผยแพร่่างานวรรณกรรมและเป็นพื้นที่ให้ “ดั่งตฤณ” ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่าน นอกจากนี้ สื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อ นิตยสาร ยังเป็นปัจจัยกำหนดรูปแบบวรรณกรรมที่นำเสนอ ตัวอย่างเช่น คอลัมน์เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัวในนิตยสารบางกอกรายสัปดาห์และกระดานสนทนาเวปบอร์ดล้านธรรมเสวนา ทำให้เกิดหนังสือรวมบทความถาม-ตอบที่มีชื่อว่า *เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว คอลัมน์นวนิยายในนิตยสารบางกอกรายสัปดาห์* ก็ทำให้เกิดนวนิยายเรื่อง *กรรมพยากรณ์* เป็นต้น

จากการวิเคราะห์ผลงานของ “ดั่งตฤณ” ผู้วิจัยพบว่า งานของ “ดั่งตฤณ” มีมีลักษณะเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม โดยมีลักษณะเด่นทางด้านรูปแบบคือ มีการนำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนาในรูปแบบของบทความคู่มือการดำเนินชีวิต หรือรูปแบบบทความหา (How to) ได้แก่ *เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่านเล่ม ๑-๒ มหาสติปัฏฐานสูตร มีชีวิตที่คิดไม่ถึง และวิปัสสนาญาณ* นำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนาในรูปแบบนวนิยาย ได้แก่ *ทางนฤพาน กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่* นำเสนอวรรณกรรมพุทธศาสนาในรูปแบบสารคดี ได้แก่ *๗ เดือนบรรลุธรรม* และรูปแบบการ์ตูนภาพลายเส้น ได้แก่ *กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่ ฉบับการ์ตูน* รูปแบบบทความถาม-ตอบ ได้แก่ *เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๑-๑๒* และรูปแบบผสมผสาน ได้แก่ *คิดจากความว่าง เล่ม ๑-๔* นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า งานของ “ดั่งตฤณ” ได้เผยแพร่ไปยังสื่อชนิดอื่นนอกเหนือไปจากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ การผลิตรายการธรรมะผ่านสื่อโทรทัศน์ โดยใช้ชื่อรายการว่า *ที่เล่นที่จริง* และได้จัดทำนิตยสารออนไลน์ชื่อว่า *ธรรมะใกล้ตัว* เป็นต้น

ด้านเนื้อหา งานของ “ดั่งตถุณ” มีลักษณะเด่นด้านเนื้อหา คือ นำเสนอเนื้อหาธรรมได้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในสังคม ตอบปัญหาผู้อ่านร่วมสมัยโดยนำหลักธรรมมาวิเคราะห์และเสนอแนวทางแก้ปัญหา เนื้อหาธรรมที่ปรากฏในงานของ “ดั่งตถุณ” สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ เนื้อหาหลัก ได้แก่ เนื้อหาเรื่องกรรมและวิบากกรรม เนื้อหาเรื่องการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน ๔ เนื้อหาเรื่องความรัก และเนื้อหาเบ็ดเตล็ดธรรม โดยที่เนื้อหาเรื่องกรรมและกรรมวิบากได้ถูกนำเสนอมากที่สุด เนื่องจากความเชื่อเรื่อง “กรรม” เป็นรากฐานความเชื่อในสังคมไทยมายาวนาน จึงสามารถประยุกต์หลักเรื่องกรรมวิบากมานำเสนอให้เข้ากับทุกสถานการณ์ ส่วนเนื้อหาเรื่องความรัก กล่าวได้ว่าเป็นเนื้อหาที่คนร่วมสมัยสนใจเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องเนื้อคู่ ความเชื่อเรื่องบุญเพสันนิวาส และหลักธรรมที่จะช่วยเยียวยาจิตใจเมื่อได้รับความทุกข์อันเนื่องมาจากความรัก นอกจากนี้เนื้อหาเกี่ยวกับเบ็ดเตล็ดธรรมะ เช่น ศีล การทำบุญทำทาน บาปบุญคุณโทษ ฯลฯ ได้นำเสนอสอดแทรกไปกับเนื้อหาหลักข้างต้น

จากการศึกษาเนื้อหาธรรมที่ปรากฏในงานของ “ดั่งตถุณ” ดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยพบกลวิธีการนำเสนอเนื้อหาธรรมในงานของ “ดั่งตถุณ” เพื่อให้มีลักษณะสอดคล้องกับรูปแบบ และเพื่อให้ผู้เสพเข้าใจหลักธรรมได้ง่ายขึ้น การนำเสนอเนื้อหาธรรมในงานของ “ดั่งตถุณ” มีดังนี้ การนำเสนอเนื้อหาธรรมโดยการอธิบาย เช่น การอธิบายเนื้อหาธรรมให้มีลักษณะเป็นธรรมะร่วมสมัย และการอธิบายโดยการยกตัวอย่าง การนำเสนอเนื้อหาธรรมผ่านบทสนทนาระหว่างตัวละคร และการนำเสนอเนื้อหาธรรมโดยสร้างตัวละครสมมติ ซึ่งการนำเสนอเนื้อหาเช่นนี้ทำให้งานวรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดั่งตถุณ” นำเสนอหลักธรรมที่ช่วยให้ผู้เสพสามารถเข้าใจได้มากขึ้น เป็นที่ชื่นชอบของผู้เสพ และเข้าถึงกลุ่มผู้เสพจำนวนมาก จนกล่าวได้ว่างานของ “ดั่งตถุณ” มีลักษณะเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

นอกจากนี้ การศึกษาของ “ดั่งตถุณ” ทำให้เห็นพลวัตของวรรณกรรมพุทธศาสนา กล่าวคือ งานของ “ดั่งตถุณ” มีลักษณะเด่นที่สืบทอดรูปแบบมาจากรากเดิมของวรรณกรรมพุทธศาสนาและผสมผสานกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเมือง งานของ “ดั่งตถุณ” จึงเป็นส่วนหนึ่งของคติชนสมัยใหม่ กล่าวคือ งานของ “ดั่งตถุณ” เป็นวิธีการศึกษาและเข้าถึงธรรมะตามวิถีของคนเมืองสมัยใหม่ งานของ “ดั่งตถุณ” จึงเป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรมแนววัฒนธรรมประชานิยมที่ยังคงรากเดิมของวรรณกรรมพุทธศาสนาไว้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้งานของ “ดั่งตถุณ” มีความยั่งยืนกว่าวรรณกรรมแนววัฒนธรรมประชานิยมอื่นๆ

กล่าวโดยสรุป การศึกษาวิเคราะห์ผลงานของ “ดั่งตฤณ” ในฐานะวรรณกรรมพุทธศาสนาแนว วัฒนธรรมประชานิยมแสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดั่งตฤณ” มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ และเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในสังคมปัจจุบัน “ดั่งตฤณ” พยายามอธิบายแก่นหลักธรรมในพุทธ ศาสนาให้เป็นเรื่องร่วมสมัย เข้าใจง่าย โดยใช้สื่อสมัยใหม่และรูปแบบวรรณกรรมร่วมสมัยเข้ามา นำเสนอ ทำให้วรรณกรรมพุทธศาสนาของ “ดั่งตฤณ” ได้รับความนิยมจากกลุ่มผู้อ่านวรรณกรรม จำนวนมาก และมีส่วนช่วยสร้างกระแสนิยมวรรณกรรมพุทธศาสนา ผู้วิจัยจึงเห็นว่า งานวรรณกรรม พุทธศาสนาของ “ดั่งตฤณ” มีลักษณะเป็นงานวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม

๕.๒. ข้อเสนอแนะ

วัฒนธรรมประชานิยมมีอิทธิพลต่อสังคมไทย จากการศึกษาพบว่า การศึกษาวัฒนธรรม ประชานิยมสามารถปรับใช้ได้กับข้อมูลได้หลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม สื่อสารมวลชน หรือ ด้านวรรณคดี ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาวัฒนธรรมประชานิยมที่มีอิทธิพลต่อวรรณคดีเป็นเรื่องน่าสนใจ เนื่องจากจะทำให้พัฒนาการและการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเนื้อหาของวรรณคดี เพื่อให้สอดคล้องกับ สังคมร่วมสมัย ดังนั้น จึงน่าจะมีการศึกษาอิทธิพลของวัฒนธรรมประชานิยมที่มีต่อวรรณคดีหรือ วรรณกรรมประเภทอื่น อาทิ วรรณคดีนิทาน เป็นต้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ. ผี พุทธ พราหมณ์ และผี. สื่อกับศาสนา หนังสือชุดโลกของสื่อ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- กาญจนา แก้วเทพ. ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: เอดิชั่น เพรส โปรดักส์, ๒๕๔๙.
- กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสองวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๙.
- กาญจนา แก้วเทพ, กิตติ กันภัย, ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล. มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่. กรุงเทพฯ: นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- เกศินี จุฑาวิจิตร. มองเรื่องให้เห็นภาพ: ภาพสะท้อนสังคมและโลกทัศน์นักเขียนจากเรื่องสั้นยุควิกฤติเศรษฐกิจ. นครปฐม: เพชรเกษม พรินติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๕๐.
- ชัตติยา ซาญจิวโร. บทบาทของนิตยสารทางเลือกในการสื่อสารความหมายเชิงอัตลักษณ์วัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.
- ชัยภร แสงกระจ่าง. ขวัญสงฆ์. กรุงเทพฯ: คมบาง, ๒๕๕๑.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. ภาษาสือ. วิชา. ๑,๖(๑ พฤศจิกายน – ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๐): ๕ – ๑๑.
- ฐะปะนีย์ นาครทรรพ และจจจิต นิมนานนรเทพ. “ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของวรรณคดีไทย,” ใน เอกสารการสนทนาวิชาการพัฒนาการวรรณคดีไทย หน่วยที่ ๘ – ๑๕. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๓.
- ฐิรวุฒิ เสนาคำ. แลหน้าหลังวหลัง วัฒนธรรมป๊อป. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. คุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.
- ดังตฤณ. ๗ เดือนบวรลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๔๙.
- ดังตฤณ. กรรมพยากรณ์ ตอนชนะกรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ: นวนิยายบางกอก, ๒๕๔๘.
- ดังตฤณ. กรรมพยากรณ์ ตอนเลือกเกิดใหม่. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: ๒๕๔๘.
- ดังตฤณ. กรรมพยากรณ์ ฉบับการ์ตูน. กรุงเทพฯ: อีโนว่า, ๒๕๕๐.
- ดังตฤณ. คิดจากความว่าง ๑. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๔๙.
- ดังตฤณ. คิดจากความว่าง ๒. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๔๙.
- ดังตฤณ. คิดจากความว่าง ๓. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๕๐.
- ดังตฤณ. คิดจากความว่าง ๔. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๕๑.
- ดังตฤณ. เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๔๙.
- ดังตฤณ. เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๒. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๔๙.
- ดังตฤณ. เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๓. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๔๘.

- ดั่งตฤณ. เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๔. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๔๘.
- ดั่งตฤณ. เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๕. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๔๘.
- ดั่งตฤณ. เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๖. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๔๙.
- ดั่งตฤณ. เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๗. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๔๙.
- ดั่งตฤณ. เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๘. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๔๙.
- ดั่งตฤณ. เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๙. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๕๐.
- ดั่งตฤณ. เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๑๐. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๕๐.
- ดั่งตฤณ. เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๑๑. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๕๐.
- ดั่งตฤณ. เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว เล่ม ๑๒. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๕๐.
- ดั่งตฤณ. ทางนฤพาน. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: ธรรมดา, ๒๕๔๘.
- ดั่งตฤณ. มหาสติปัฏฐานสูตร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ: ธรรมดา, ๒๕๔๘.
- ดั่งตฤณ. มีชีวิตที่คิดไม่ถึง. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๔๙.
- ดั่งตฤณ. วิปัสสนานุปาล. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๔๙.
- ดั่งตฤณ. วาทะดั่งตฤณ ฉบับชวนคิด. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๔๙.
- ดั่งตฤณ. วาทะดั่งตฤณ ฉบับความรักหลากหลาย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๔๙.
- ดั่งตฤณ. เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๔๘.
- ดั่งตฤณ. เสียดาย... คนตายไม่ได้อ่าน เล่ม ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๕๑.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. วรรณกรรมประเภทกลอนสวดภาคกลาง: การศึกษาเชิงวิเคราะห์. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ และสุพิมล ศรีศักดิ์. งานวิจัยและวรรณกรรมทางพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- เทวัญกานต์ มุ่งปั้นกลาง. กามนิต: กลวิธีการนำเสนอกับแนวคิดทางพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- ธ.ธรรมรักษ์. ปฎิหาริย์ เชื่อมบุญ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: แสบปีปู้ค, ๒๕๕๑.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. วรรณกรรมวิจารณ์. ปทุมธานี: นาค, ๒๕๓๙.
- ธิดา สารระยา. อารยธรรม-วัฒนธรรมในสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- นันทวัลย์ สุนทรภาระสถิตย์. เรื่องสั้นบันทึกเหตุการณ์ทางการเมือง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- นิธิ เขียวศรีวงศ์. บริโภค-โพสต์โมเดิร์น. กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม, ๒๕๔๗.
- บุญศิริ ภัฏญานินันท์ และอมรรัตน์ เนตรมุกดา. “ติดปีกธรรมะ ภาษาพระ ภาษาใจ,” เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ เรื่อง ภาษาสองสังคม วรรณคดีสองชีวิต เสนอที่มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ๑๒ – ๑๓ พฤษภาคม, ๒๕๔๘.
- บุรพา ผดุงไทย. เกิดแต่กรรม ๔. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ: บี พลัส พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๙.

- ประสิทธิ์ ศรีสมุทร. วรรณคดีเกี่ยวกับพุทธศาสนา. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔.
- ประเสริฐ อุทัยเฉลิม. คู่มือหนึ่งพรรษา. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, ๒๕๕๑.
- ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล, บรรณาธิการ. ชีวิตชายขอบ ตัดตนกับความหมาย. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร, ๒๕๔๕.
- ปรียา ธาดาเดช. หนังสือพุทธศาสนาที่เขียนเป็นภาษาไทย ซึ่งพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๗. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- ปัญญา บริสุทธิ์. วิเคราะห์วรรณคดีไทยโดยประเภท. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๔.
- เปรม สอนสมุทร. ผู้เสกกับการดัดแปลงเนื้อหาและตัวละครเรื่องพระอภัยมณีในวัฒนธรรมประชานิยม ในช่วงปี
พุทธศักราช ๒๕๔๕-๒๕๔๖. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พรชัย แสนยะมูล. อยากเห็นพระพุทเจ้าเชิญทางนี้. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: ไม้ยมก, ๒๕๕๑.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ: เอส อาร์
พรินติ้ง แมส โปรดักส์, ๒๕๔๖.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พระไตรปิฎก สิ่งที่ชาวพุทธควรรู้. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: เอส อาร์ พรินติ้ง แมส
โปรดักส์, ๒๕๔๖.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). คติจตุคามรามเทพ. กรุงเทพฯ: วัลลดา, ๒๕๕๐.
- พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต. ธรรมะเคล็ดเวอริ์ ๑. กรุงเทพฯ: บิสชีเดย์, [ม.ป.ป.]
- พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต. ธรรมะเคล็ดเวอริ์ ๒. กรุงเทพฯ: บิสชีเดย์, [ม.ป.ป.]
- พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต. ธรรมะเคล็ดเวอริ์ ๓. กรุงเทพฯ: บิสชีเดย์, [ม.ป.ป.]
- พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต. ธรรมะเคล็ดเวอริ์ ๔. กรุงเทพฯ: บิสชีเดย์, [ม.ป.ป.]
- พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต. ธรรมะเคล็ดเวอริ์ happy ๒๔ ชม. กรุงเทพฯ: บิสชีเดย์, [ม.ป.ป.]
- พระราชธรรมนิเทศ. พุดสีคำรำรวยสุข. กรุงเทพฯ: วัฏฏะ คลาสสิกฟายด์, ๒๕๕๐.
- พัฒนา กิติอาษา. คนพันก๊อปปี้: ตัดตนคนไทยในวัฒนธรรมสมัยนิยม. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
(องค์การมหาชน), ๒๕๔๖.
- พิสิทธิ์ กอบบุญ. ปูจว-วิสัยทัศน์: กลวิธีทางวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทยพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
บัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- เพ็ญศิริ จันทรประทีปฉาย. อินเทอร์เน็ต อินเทอร์เน็ต กับ ว.วชิรเมธี. สารคดี. ๒๖๘ (มิถุนายน ๒๕๕๐): ๑๑๑ - ๑๓๐.
- ภัทรพร สิริกาญจน. วรรณกรรมพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน. (เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ
วันที่ ๒๔-๒๕ สิงหาคม ๒๕๓๒)
- ภัทริน ซอโสดิกุล. กล่องบุญ ๓ L.O.V.E. BOX. กรุงเทพฯ: กล่องบุญ, ๒๕๕๐.
- มนสิกุล โอวาทเภสัชช์. ชีวิตนี้ไม่มีพ่อกับแม่. นิตยสารสารคดี. ๑๔, ๖๗๗ (๒๓-๒๙ พฤษภาคม ๒๕๔๘)
- มานช ดินลานสกุล. วัฒนธรรมประชานิยมกับวรรณกรรม: ความหมายและอิทธิพล. ปริทัศน์. ๑๘ (ตุลาคม
๒๕๔๘ - มีนาคม ๒๕๔๙): ๘๘ - ๙๙.
- แม่ชีวิมุตติยา (สุภาพรรณ ณ บางช้าง). สุดต้นตอปิฎก. กรุงเทพฯ: บริษัท คราฟแมนเพรส จำกัด, ๒๕๕๑.
- ยศ สันตสมบัติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

- รวี ดาววัน. ธรรมะทำไม. อัลล แมกกาซีน (All Magazine). ๕(กันยายน ๒๕๔๙): ๔๒ – ๔๓.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๕.
- ราชบัณฑิตยสถาน. ศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๙.
- รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. วรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, ๒๕๒๓.
- ว.วชิรเมธี. ตื่นรู้ด้วยรัก. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์, ๒๕๔๙.
- ว.วชิรเมธี. ธรรมะทอรัก. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, ๒๕๕๐.
- ว.วชิรเมธี. ธรรมะติดปีก. กรุงเทพฯ : อมรินทร์, ๒๕๔๗.
- ว.วชิรเมธี. ตะแกรงร้อนทอง. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๐.
- วรัชฎา วานิชวัฒนากุล. การสื่อความหมายในการ์ตูนไทยพันธุ์ใหม่. กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๔๙.
- วชิร รมะนันท์. วิวัฒนาการวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- วัฒนา มูลเมืองแสน. นวนิยายอิงพุทธศาสนาของไทย: วรรณกรรมคำสอนร่วมสมัย. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- วุฒิชัย ฤชณะประกกรกิจ, มนัสสิน โกวาริทธิ และธนพงศ์ ผลาจรศักดิ์. สังคมไทย สายพันธุ์ป๊อป Culture. GM (มกราคม ๒๕๕๕): ๑๓๖.
- ศักดิ์ศรี แย้มนั้ดดา. วรรณคดีพุทธศาสนาพาทย์ไทย. กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.
- ศักดิ์ศรี แย้มนั้ดดา. วรรณคดีพุทธศาสนาพาทย์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๕.
- ศิริพร ยอดกมลศาสตร์. แนวคิดว่าด้วยชนชั้นกลางในสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชา เศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- ศุภย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). สู่พรมแดนความรู้เรื่องวัฒนธรรมบริโภค. กรุงเทพฯ: ศุภย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน), ๒๕๕๐.
- สมพงษ์ สุวรรณจิตกุล. หนังสือฮาวทู คู่มือใช้ชีวิตในยุค ๒๐๐๐ [online] Retrieved from: <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=๙๔๘๐๐๐๐๐๕๘๓๘๑.html>
- สมรภัช ชัยสิงห์กานานนท์. รสนิยม: ภาษาในสังคมไทยในยุคบริโภคนิยม. กรุงเทพฯ: โครงการหนังสือเล่มสถาบันวิจัยสังคม จุฬาฯ, ๒๕๔๔.
- สนิท ตั้งทวี. วรรณคดีและวรรณกรรมศาสนา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๗.
- สายทิพย์ นกุลกิจ. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: เอส อาร์ พริ้นติ้ง, ๒๕๔๓.
- สุเจน กรรพททธิ. ปรากฏการณ์จุดคามาเทศ ๒๕๕๐ เมื่อ “เทพ” มาเยือนเมืองคอน. สารคดี. ๒๖๘(มิถุนายน ๒๕๕๐): ๖๑ – ๘๓.
- สุชาติ พิบูลย์วรศักดิ์. องค์ประกอบกับกลวิธีการโน้มน้าวใจในบริจเจตการเขียนของพระพยอม กัลยาโณ. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- สุชาติ หงษา. วรรณกรรมพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙.

สุทธาสินี เกียรติไพบูลย์. วิวัฒนาการจากเพลงเฉพาะกลุ่มมาสู่เพลงสมัยนิยมของเพลงเพื่อชีวิต (พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๓๑). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

สุทธิคุณ กองทอง. ธรรมดาดาม ธรรมะตอบ. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๕๑.

สุพรรณวี วราทร. ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย ตั้งแต่สมัยเริ่มแรกจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๑๙.

สุรียา สมทศุบัติ. แต่งองค์ทรงเครื่อง: “ลิเก” ในวัฒนธรรมประเทศไทย. นครราชสีมา: หอจดหมายเหตุสยามทัศน์ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๔๑.

อภิภูวัฒน์ โพธิ์सान. พุทธศาสน์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑.

อรทัย พนาราม. สื่อมวลชนกับการเผยแพร่ศาสนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

อัญชลี ถิรเนตร. กลยุทธ์การสื่อสารและการโน้มน้าวใจในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

อัญชลี สุสายุวัฒน์. ไพบูลย์ สมัยร.๕: ความเปลี่ยนแปลงของระบบไพร่และผลกระทบต่อสังคมไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๖.

อาทิมา พงศ์ไพบูลย์. คุณค่าของพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วบันทึกประจำวันการเสด็จประพาสในประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

อิงอร สุพันธุ์วนิช. นวนิยายนิทัศน์. กรุงเทพฯ: แอคทีฟพริ้นท์, ๒๕๔๘.

อิรวดี ไตลังคะ. ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. ทักษิณา-ประชานิยม. กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๔๙.

เอมอร หิรัญราช. ทัศนะทางสังคมในนวนิยายไทยสมัยรัชกาลที่ ๗. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต หน่วยวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

อำนาจ ยัสโยธา. การนำทางสู่เนื้อธรรมของท่านพุทธทาส. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๖.

ภาษาอังกฤษ

John Hartley. Communication, Cultural and Media Studies: The Key Concepts. ๓rd Edition. London: Routledge, ๒๐๐๕.

John Fiske. Understanding Popular Culture. 2nd Edition. London: Routledge, ๑๙๙๒.

John Storey. An Introductory Guide to Cultural Theory and Popular Culture. New York: Harvester

Wheatsheaf, ๑๙๙๓.

Siriporn Phakdeephassook. Cultural Hybridity and Dynamics in Hanuman Chansamon. Manusya.

Special issue ๙, ๒๕๕๘.

Tony Purvis. Get Set for Media and Cultural Studies. Edinburgh: Edinburgh University Press, ๒๐๐๖.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสุธีรา สัตยพันธ์ เกิดเมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๖ กรุงเทพมหานคร จบการศึกษาระดับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ ๒) สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา ๒๕๔๗ และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๔๘

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย